

พระโสภณพัฒนบัณฑิต

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

(พระครูสุนทรกิตติธรรมคุณ)
นักจัดการงานทั่วไป
สำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น

รวมบทความ

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตโต ป.ธ.๙, พธ.บ., Ph.D.) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิมพ์ถวายมูติตาสักการะ แต่

พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ)

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดฯ ตั้งสมณศักดิ์

ในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

๕ ธันวาคม ๒๕๕๘

รวมบทความ

๑ พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙,พธ.บ.,Ph.D.) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

พิมพ์เป็นกรณีพิเศษ : มีนาคม ๒๕๕๙

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

ดำเนินการโดย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิมพ์ถวายมิตาสิกการะ แต่
พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร. (สุกันยา อรุโณ)
รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

คณะผู้จัดทำ

อำนวยการ : พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. พระพรหมสิทธิ
พระราชมุนี, ดร. พระราชวรเมธี, ดร.
ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รศ.ดร. อธิปัตย์ ทุ่งเกียรติ
ผศ.ดร.พรธาดา พงษ์พานิช ผศ.ดร. อธิปัตย์ แก้วพิลา

บรรณาธิการ : พระเมธีธรรมมาจารย์ (ประสาร จันทสโร)

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : พระครูปริยัติธรรมวงศ์ พระครูสุนทรกิตติธรรมคุณ
พระครูวินัยสุกรี สุจิตโต พระปลัดทวีชัย ชวนบุญโณ
พระปลัดปิยศักดิ์ ปิยธมฺโม,ดร. พระมหาเพชร อธิปัตย์โณ
พระสังคม กิตติธนาโณ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี
นายเกษม ประกอบดี นายศักดิ์นันท์ ศรีหาบงค์
นายวรพันธ์ แยมหงส์ประภา นายณัฐพงศ์ หิรัญแก้ว
นางสาวอัญญาดา ตาเสาร์ นายกรัน ชันวัง
นางสาวมินตรา กาลนิล นายกฤตภาศ บุญพิโย
นางสาวลลิตา ทวีสุขใจ นายณพนธ์ ทองยวง
นายณนัต ไซพันธ์ นางสาวจันทร์ฉาย สีสมยา
นายอภิรักษ์ณ กาวินา นายดอน สดตาเจริญ
นายศราวุฒ ลิ้มหิเดช นางสาวสุวรรณ จันทนพคุณ
นางสาวพัชรพรรณ จันมะณี นางสาวสไบทอง หนองพล

รูปเล่ม : ญาณ วังษ์พันธุ์

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๑-๑๓ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒ ๒๒๑ ๘๘๘๒, ๐๒ ๒๒๓ ๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒ ๒๒๓ ๕๖๒๓ E-mail : mcu_press@outlook.co.th

คำปรารภ

ท่านเจ้าคุณ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ เป็น “พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต” เป็นพระเถระที่ทรงความรู้ทางด้าน วิชาการ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีความสามารถ อุทิศตนมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ และ กำลังสติปัญญา เพื่อสนองงานในด้านต่าง ๆ เช่น งานมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็น รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ได้นำพาพัฒนาวิทยาเขตขอนแก่น ให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศ นอกจากนี้ งานด้านการปกครองคณะสงฆ์ ท่านได้รับ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ได้ปฏิบัติ หน้าที่สนองงานกิจการคณะสงฆ์ ด้วยความวิริยะอุตสาหะ เพื่อความเป็น ระเบียบเรียบร้อยดีงามของหมู่สงฆ์ในเขตพื้นที่ปกครอง และได้รับความ ไว้วางใจ เป็นที่เคารพนับถือของคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างดี จากผลงานที่ท่านเจ้าคุณฯ ได้อุทิศตนปฏิบัติศาสนกิจด้วยความทุ่มเทมา เป็นเวลาหลายปี ได้ประจักษ์ชัดและเป็นประโยชน์แก่สังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนา นานับประการ จึงนับได้ว่า “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” เป็นเพชรเม็ดงาม

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดฯ พระราชทานตั้งสมณศักดิ์ ให้พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต,ดร. (สุกัญยา อรุโณ) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

เป็นพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญที่ **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** ทำให้คณะสงฆ์ จังหวัดขอนแก่น ตลอดจนผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต วิทยาเขตขอนแก่น และพุทธศาสนิกชนที่เคารพนับถือ มีความปลาบปลื้ม ยินดีเป็นอย่างยิ่ง ได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดพิธีฉลองสมณศักดิ์สัญญาบัตร พัตยศ ถวายท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต วันที่ ๕-๖ มีนาคม ๒๕๕๙

ในโอกาสอันเป็นมงคลนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดพิมพ์หนังสือรวมบทความของ **พระพรหมบัณฑิต**, ศาสตราจารย์, ดร., ราชบัณฑิต, เจ้าคณะภาค ๒ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง **อิตถิคุณกถา** (พรรณนา พระคุณของแม่), **ธรรมราชา**, **พระพุทธศาสนากับความสมานฉันท์แห่งชาติ**, **ปัญญาต้องคู่กับกรุณาจึงจะพาชาติรอด**, และ **อานุภาพพระปริตร** เพื่อถวายมุทิตาสักการะแด่ พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร. (สุกัญญา อรุโณ) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น เพื่อมอบเป็นธรรมบรรณาการแก่ศิษยานุศิษย์และท่านที่เคารพนับถือ ที่ให้เกียรติมาร่วมแสดงมุทิตาสักการะในพิธีฉลองสมณศักดิ์ ในครั้งนี้

ขอพรแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอานิสงส์แห่งธรรมทานที่ท่านได้บำเพ็ญแล้วนี้ จงมารวมกันเป็นตบะ เตชะ พลวปัจจัย ขอให้ พระโสภณพัฒนบัณฑิต จงเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระบวรพุทธศาสนา และเพียบพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัย คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ ธรรมสารสมบัติ ตลอดกาลนานเทอญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕ มีนาคม ๒๕๕๙

สารบัญ

คำปรารภ

คำมูทิตาสักการะ

(๙)-(๗๙)

ประวัติและผลงานพระโสภณพัฒนบัณฑิต

(๘๑)-(๙๕)

ประมวลภาพพระโสภณพัฒนบัณฑิต

(๙๗)-(๑๑๒)

บทความของ พระพรหมบัณฑิต

๑. อิตถิคุณกถา : คุณค่าของสตรี

๑

๒. ธรรมราชา

๑๓

๓. พระพุทธศาสนากับความสมานฉันท์แห่งชาติ

๕๙

๔. ปัญญาต้องคู่กับกรุณา จึงจะพาชาติรอด

๑๐๑

๕. อานุภาพพระปริตร

๑๒๙

ประวัติและพัฒนาการวิทยาเขตขอนแก่น

๑๔๕

คำมูทิตา

มูทิตาพจน์

การที่พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (สุกันยา อรุโณ, ดร.) รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุพระอารามหลวง ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต** ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ นับเป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนาชนิดเป็นอย่างยิ่ง เพราะท่านเจ้าคุณฯ ได้บำเพ็ญคุณงามความดี ทั้งที่เป็นอดีตहितสมบัติและปรกติปฏิบัติที่เหมาะสมแก่การได้รับพระมหากรุณาธิคุณในวโรกาสนี้

ในส่วนอดีตहितสมบัติ ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต เป็นพระเถระที่มีศีลาจารวัตรตรงดงาม และกริยามารยาทเรียบร้อยเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาปสาทะของญาติโยมสาธุชน และเป็นที่รักของเพื่อนสหธรรมิกทั้งหลาย ท่านเจ้าคุณฯ มีความรู้ดี ท่านสำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น และ Ph.D. จากประเทศอินเดีย ท่านสนองงานมหาวิทยาลัยและคณะสงฆ์เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่นรูปแรก รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ รองอธิการบดี เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่นตามลำดับ

ในส่วนปรทิตปฏิบัติ ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต เป็นพระเถระที่มีความสามารถในการสนองงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ตามที่ได้รับมอบหมายสามารถดำเนินงานในความรับผิดชอบได้อย่างเรียบร้อยดีงาม ทำให้วิทยาเขตขอนแก่น มีความเจริญก้าวหน้า ดังที่ปรากฏชัดในปัจจุบัน มีอาคารที่ได้รับเป็นภาระในการก่อสร้างต่าง ๆ คือ อาคาร ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อาคารหอสมุดสารสนเทศสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร) อาคารรับรองสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร) และอาคารหอฉันพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) เป็นต้น กล่าวถึงงานคณะสงฆ์ในฐานะรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น กำกับงานด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ เป็นประธานศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ประธานอำนวยการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนคณะสงฆ์ภาค ๙ เป็นวิทยากรบรรยายธรรมให้กับหน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชน ได้สนองงานตามที่ได้รับมอบหมายสำเร็จลุล่วงด้วยดีทุกประการ

เมื่อพระเถระผู้อุทิศตนเพื่อพระศาสนา ได้รับการยกย่องให้ มีสมณศักดิ์สูงขึ้นเช่นนี้ เชื่อว่าเป็นไปตามพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า **“บุคคลุเท บุคฺคหารหิ นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหิ”** ยกย่องคนที่ควรยกย่อง ช่มคนที่ควรช่ม จึงเป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนาและนำความปลาบปลื้มปิติยินดีมาสู่คณะสงฆ์ และชาวมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ญาติมิตร เพื่อนสหธรรมิก และท่านที่เคารพนับถือ

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ในครั้งนี้
จะเป็นพลวปัจจัยหนุนนำส่งให้ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต
(สูกัญยา อรุโณ) ได้รับการธำรงพระศาสนาและมหาวิทยาลัยยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศลบารมีธรรมให้ท่าน
เจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต จงมีความเจริญงอกงามไพบุลย์ใน
พระบวรพุทธศาสนา ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตลอดกาลนานเทอญ

(พระพรหมบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม

เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัมปทานียกถา

ประเทศไทยได้อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักของสังคมมาโดยตลอด นับแต่สุโขทัยเป็นต้นมา พระสงฆ์เถระจำนวนมากได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ความอดทน และความเสียสละในการสืบสานงานพระศาสนา สังคม และประเทศชาติ ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ จึงนับเป็นความสง่างามเป็นความภาคภูมิใจ และเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่อนุชนรุ่นหลัง

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญยา อรุโณ) วัดธาตุพระอารามหลวง จังหวัดขอนแก่น เป็นพระสงฆ์เถระรูปสำคัญ ที่เต็มเปี่ยมด้วยคุณภาพทั้งด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และความประพฤติ ท่านได้อุทิศกายใจสนองงานวัด งานคณะสงฆ์ งานมหาวิทยาลัยสงฆ์ งานสังคม และงานประเทศชาติ มาโดยตลอดอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ดังปรากฏตามตำแหน่งที่ดำรงอยู่อย่างมากมาย เฉพาะที่สำคัญ เช่น เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง เป็นรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นประธานคณะทำงานศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคง แห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น

ด้วยคุณงามความดีที่ได้สร้างสรรค์ประโยชน์เป็นเอนกอนันต์ประการ แก่พระอาราม คณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ พระพุทธศาสนา สังคม และประเทศชาติ ดังกล่าวแล้ว ฉะนั้น เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๕๕๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงทรงพระราชนิพนธ์
ตั้งสมณศักดิ์ ให้เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนามที่
“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”

ในโอกาสนี้จึงขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อท่านเจ้าคุณพร้อมทั้ง
ขออวยพรให้สมความปรารถนา มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความ
เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และงอกงามไพบูลย์ในพุทธธรรม
คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

(พระเทพเมธี)

เจ้าคณะภาค ๙

วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร

มูทิตากถา

ขอสดุดีต่อพระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะผู้จัดงานฉลอง
สัญญาบัตรพดัยศของ พระโสภณพัฒนบัณฑิตทั้งหลาย

พระโสภณพัฒนบัณฑิต รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาร
งกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ช่วยเจ้า
อาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดขอนแก่น ในฐานะที่ท่านเป็น
รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ฯลฯ

ตามนัยยะที่กล่าวมาแล้ว ท่านมีความประพฤติปฏิบัติดีงาม
ตามพระธรรมวินัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า สัมกับคำบัณฑิต
นักปราชญ์ได้กล่าวไว้ว่า “ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน” การกระทำ
ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

นอกจากโดยประการดังกล่าวมาแล้ว จะขอนำมากล่าวเฉพาะ
เรื่องพุทธมณฑลอีสานนครขอนแก่น โดยคณะกรรมการมีผู้ว่าราชการ
จังหวัดขอนแก่น เทศบาลเมืองศิลา และประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่น
มีนโยบายประกอบด้วยกุศลเจตนาร่วมกันว่า จังหวัดขอนแก่นมีมติ
ร่วมกันว่า “จัดทำบุญตักบาตร ณ พุทธมณฑลอีสานนครขอนแก่น
ทุกเช้าของวันจันทร์แรกในสัปดาห์แรกของเดือน เพื่อน้อมบุญถวาย
ในหลวง ทุกเช้าของสัปดาห์แรกในวันจันทร์ของเดือน ที่กำหนดเอา
วันจันทร์ ถือว่าเป็นวันที่ในหลวงทรงพระราชสมภพ โดยกำหนดเวลา
๐๗.๐๐ น. มาร่วมกันทำบุญตักบาตรถวายบุญแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช โดยอาราธนาพระภิกษุ-สามเณร จาก
อาวาสต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงมารับบิณฑบาตร มีรถรับ-ส่งอย่างสะดวก

ในเรื่องนี้ พระโสภณพัฒนบัณฑิต ในฐานะที่เป็นรองอธิการบดี มจร.วิทยาเขตขอนแก่น ได้มีคำสั่งให้พระภิกษุ-สามเณรจาก มจร.วิทยาเขตขอนแก่น มารับบิณฑบาตที่พุทธมณฑลอีสานนครขอนแก่น โดยมีรถประจำของ มจร.วิทยาเขตขอนแก่น รับ-ส่ง ไม่ต้องเป็นกังวล

ฉะนั้น การทำบุญตักบาตรนำบุญถวายในหลวง ร. ๙ ทุกเช้าของวันจันทร์ สัปดาห์แรกของเดือน จึงไม่มีปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้น จึงทำให้กุศลเจตนาของทายกผู้มีความประสงค์ทำบุญ จึงถึงพร้อมด้วยกุศลเจตนา ทั้งนี้ก็โดยที่ พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะกรรมการตลอดถึงทายกผู้มีความประสงค์ถึงพร้อมด้วยสัปปายะ ทำให้กุศลผลทานนั้นสำเร็จสมปรารถนา ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะคนมี “นะโม”

เรื่อง นะโม

คาถาศักดิ์สิทธิ์

นะโม นะมัตถ์ กำจัดออกไป

อย่าเข้ามาใกล้ เสมามณฑล

หลีกหนีให้พ้น วินาสสันตุ

นะโม พุทธายะฯ

นะโม แปลว่า ความนอบน้อม ไม่หยิ่งผยอง รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักฐานะที่สมควร ฐานะที่ไม่สมควร รู้จักตัวเองว่าเป็นใครมาจากไหน อยู่อย่างไร และจะไปอย่างไร รู้จักอย่างนี้ เรียกว่า สติสัมปชัญญะ

โบราณสอนไว้ว่า “บวชเป็นเณร ให้รู้จักนะ บวชเป็นพระ ให้รู้จักโม นะน้ำ โมดิน นะเป็นพระคุณของแม่ ส่วนโมเป็นพระคุณของพ่อ น้ำและดินเป็นเทพเจ้าผู้พิทักษ์รักษาชีวิตพืชพันธุ์ธัญญาหารทุกชนิด”

เทพเจ้าประจำน้ำ ชื่อว่า พระแม่คงคา เทพเจ้าประจำดิน ชื่อว่า พระแม่ธรณี

น้ำและดิน เป็นที่เกิดของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยเกื้อกูลแก่ชีวิตทุก ๆ ชีวิต ถ้าไม่มีน้ำไม่มีดินแล้ว ก็คงไม่มีอะไร ๆ เลย เพราะฉะนั้น คำว่า นะโม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลผู้มี นะโม บุคคลนั้นชื่อว่า เป็นบุคคลผู้มีคุณธรรมอันยิ่งฝักรแน่นเป็นนิสสัย

โบราณบัณฑิตได้กล่าวไว้ว่า บุคคลใดมี นะโม เป็นคุณธรรม ฝักรแน่นเป็นนิสสัยแล้ว ตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ แม้ถึงตายคงไม่วายชีววาตไครพิฆาตเข่นฆ่าไม่อาสัณ

พระเจ้าถังโถ่ง พระเจ้าจักรพรรดิประเทศจีน ได้ตรัสไว้ว่า สุษะเหงิงโจโจว น้ำทำให้เรือลอยได้ ฮีเหงิงฟูโจว น้ำทำให้เรือจมได้

เรื่องของน้ำที่ได้ชื่อว่า พระแม่คงคานั้น มีความสำคัญมาก โบราณท่านกำชับไว้เป็นอย่างจริงจังว่า ห้ามทำสกปรกใส่น้ำเป็นเด็ดขาด คือ ห้ามเยี่ยวใส่น้ำ ห้ามถ่ายใส่น้ำ ห้ามเอาผ้าเปียกพาดปากบ่อน้ำ ห้ามเอามีดพันน้ำ เป็นต้น ให้เคารพน้ำ แม้แต่จะเอามาทำน้ำพระพุทธรณ์ ก็ให้เอาน้ำจากบ่อจากสร้าง ห้ามเอาน้ำอย่างอื่นจากที่อื่น น้ำสำคัญมาก จนมีคำพูดติดปากว่า น้ำจริงมาจากน้ำใจ คนที่มีน้ำใจงาม แม้จะมีญาติมิตรมาเยี่ยมก็หาน้ำต้อนรับ เรียกว่า น้ำจริงมาจากน้ำใจอันงามต่อนันบุญตามิตรด้วยน้ำใสใจจริง มีคำพูดตั้งแต่โบราณกาลจนกระทั่งปัจจุบันนี้ว่า ต้อนรับขับสู้ด้วยข้าวน้ำโภชนาหาร เรื่องของน้ำ ประวัติศาสตร์ชาติไทยได้บันทึกเอาไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ไทย ได้เอาน้ำเทลงแผ่นดินแล้วตรัสว่า ธรณีนี้งเป็นพยานเถิด ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประเทศไทยจะเป็นเอกราชไม่ขึ้นกับหงสาวดีต่อไป พระองค์เห็นว่า
ลงแผ่นดิน เอน้ำเอาแผ่นดินเป็นสักขีพยาน ตั้งแต่บัดนี้จนถึงบัดนี้
ประเทศไทยก็เป็นเอกราชอธิปไตย มั่งมีศรีสุข เจริญรุ่งเรืองยิ่ง จนได้
รับยกย่องเชิดชูจากนานาอารยประเทศทั่วโลก

ส่วนดินที่ได้ชื่อว่า พระนางธรณี เป็นเทพเจ้าที่สำคัญยิ่งอีก
เป็นคู่กันกับน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผ่นดินไทยซึ่งชาวโลกได้ขนานนาม
ให้ว่า ผืนแผ่นดินชมพูทวีป ผืนแผ่นดินพุทธภูมิ ผืนแผ่นดินธรรม
ผืนแผ่นดินทองนั้น มีที่มาดังนี้ คำว่า ผืนแผ่นดินชมพูทวีป ก็เพราะว่า
ผืนแผ่นดินไทยเรานี้มีต้นหว้าเกิดขึ้นหนาแน่นทุกภาคส่วนของประเทศ
คำว่า ชมพู เป็นชื่อของต้นหว้า คำว่า ผืนแผ่นดินพุทธภูมิ ก็เพราะ
ผืนแผ่นดินไทยนี้นับถือพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติชีวิต
มีประเพณีวัฒนธรรมจารีตตามคำสั่งคำสอนของพระพุทธศาสนา
ทั้งนั้น ตั้งแต่โบราณกาลจนกระทั่งปัจจุบัน นำเอาพระธรรมคำสั่ง
คำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดา ที่พระองค์ทรง
ตรัสไว้ มีปรากฏอยู่ใน พระสุตตันตปิฎก จตุกนิบาต อังคุตตรนิกาย
เล่มที่ ๒๑ ข้อที่ ๓๒ ว่า

“จตตาริมานิ ภิกขเว สงคหตฺถุณิ กตมานิ จตตาริ ทานัน
เปยฺยวชฺชํ อตฺถจิริยา สมานตฺตตา อิมานิ โข ภิกขเว จตตาริ
สงคหตฺถุณินิ”.

๑. ทาน	การให้
๒. เปยฺยวชฺชํ	การพูดจาด้วยถ้อยคำอันไพเราะ
๓. อตฺถจิริยา	การประพฤติประโยชน์ร่วมกัน
๔. สมานตฺตตา	การปรับตัวให้เข้ากันกับสังคมได้

ธรรมปฏิบัติทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมได้ดี ไม่ว่าสังคมครอบครัว หรือสังคมหมู่บ้าน หรือสังคมของประเทศ แม้แต่สังคมระดับประเทศ หรือสังคมโลก บุคคลในสังคมนั้น ๆ ก็มีความสุข ความเจริญ มีเสรีภาพเสมอเหมือนกันหมด

คำสอนของพระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ข้อนี้ นับเป็นประโยชน์ มีคุณอนเนกอนันต์ สร้างความรัก ความสามัคคี ไม่แตกแยก อยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เช่นอย่างประเทศไทย ประชาชนชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนา คือ นับถือพระธรรมคำสอนของพระอนันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และนับถือพระวินัยคำสั่งของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเป็นหลักในการดำรงชีพมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน อยู่กันเป็นปึกแผ่นมั่นคง ดำรงชีพในความเป็นอิสระเสรีภาพมาตลอดระยะเวลายาวนาน ตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน จึงได้ชื่อว่าผืนแผ่นดินพุทธภูมิ และผืนแผ่นดินธรรม ผืนแผ่นดินทอง ด้วยประการฉะนี้

แผ่นดินได้ชื่อว่า พระนางธรณี เป็นเทพเจ้าซึ่งมีความสำคัญยิ่ง เพราะว่า ปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิตของมนุษย์ที่สำคัญที่สุด คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ปัจจัยทั้ง ๔ อย่างนี้ มีความจำเป็นและสำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ จะไม่มีไม่ได้เป็นอันขาด

ปัจจัยตัวที่ ๑ คือ เครื่องนุ่งห่ม จะเป็นผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าใยสังเคราะห์ชนิดใดก็ตาม ต้องเกิดจากดินทั้งนั้น

ปัจจัยตัวที่ ๒ คือ อาหาร ที่หล่อเลี้ยงร่างกาย เช่น ข้าว ผัก เป็นต้น ก็ตาม ต้องเกิดจากดินทั้งนั้น

ปัจจัยตัวที่ ๓ คือ ที่อยู่อาศัย จะเป็นบ้านไม้ บ้านปูน เป็นต้น ก็ตาม ต้องตั้งอยู่บนดินทั้งนั้น และบางสิ่งก็เอาดินมาสร้างบ้านเป็นที่อยู่อาศัยทั้งนั้น

ปัจจัยตัวที่ ๔ คือ ยารักษาโรค จะเป็นยาน้ำ ยาเม็ด ก็เกิดจากดินทั้งนั้น และนำเอาดินมาปรุงแต่งเป็นยาชนิดนั้น ๆ ก็อาศัยดินทั้งนั้น

เพราะฉะนั้น ดิน ที่ได้ชื่อว่า พระนางธรณี หรือ พระแม่ธรณี เป็นสิ่งสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ก็เพราะว่า ผืนแผ่นดินโดยเฉพาะ ผืนแผ่นดินไทย บรรพบุรุษ คือ บิดามารดา ปู่ย่าตายาย ไม่รู้ว่ากี่รุ่นกี่สมัยแล้ว สร้างผืนแผ่นดินนี้ไว้ด้วยชีวิต และทรัพย์สินตลอดถึงสติปัญญาทุ่มเทสร้างไว้ซึ่งแผ่นดิน แม้แต่ชีวิตร่างกายเมื่อล้มหายตายจากไปแล้ว ก็อยู่กับแผ่นดินผืนนี้ จะไปเผาก็ตามหรือจะไปฝังก็ตาม ร่างกายนั้นก็เป็ดินทั้งนั้น แม้แต่บุตรคูตอจจาระปัสสาวะของท่านบรรพบุรุษ หรือของมนุษย์ ก็ถ่ายไว้ทิ้งไว้ที่แผ่นดินทั้งนั้น

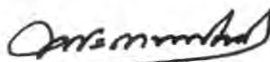
เพราะฉะนั้น แผ่นดิน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด สมกับนามที่บรรพบุรุษ บัณฑิตนักปราชญ์ได้ขนานนามไว้ว่า พระนามว่าธรณี เทพเจ้าอันศักดิ์สิทธิ์ที่มวลมนุษยชาติชายหญิง ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แม้จะอยู่ในฐานะเป็นเศรษฐีหรือยากจนจนยาก จะมีรูปร่างสวยงามหรือขี้เหร่ก็ตาม หรือจะมีอำนาจวาสนา หรือเป็นผู้ไม่มีอำนาจวาสนาก็ตาม จะต้องให้ความเคารพบูชาแผ่นดิน โบราณท่านสอนไว้ว่า เวลาจะเดินทางไปที่ต่างถิ่น ให้กลั่นใจหยิบเอาดินที่บ้านตนเอง ใส่กระเป๋าทิ้งหรือถูงติดตัวไปด้วย การเดินทางไปที่ต่างถิ่นหรือเพื่อกิจการนั้น ๆ จึงประสบผลสำเร็จสมปรารถนา แม้ว่าจะปลูกฝังอะไร ๆ เช่น ปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกต้นไม้ ก็ต้องการพระนางธรณีเสียก่อน หรือแม้จะประกอบกิจการค้าการขาย ขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ตาม คนเชื้อสายจีนเขาสอนกันให้จุดธูปบูชาสถานที่นั้น ๆ ก่อน เรียกว่า “ตี่จูเอี้ยะ” แล้วก็ตั้งความปรารถนา คือ ความประสงค์ของตน

คนที่เคารพดินและน้ำ ย่อมเป็นผู้เจริญยิ่ง ๆ นอกจากนั้นแล้ว ก็เคารพ ส่วนลมและไฟ ลมเรียกว่า พระพาย ส่วนไฟก็เป็นเทพเจ้า เช่นกัน เรียกว่า พระอัคคี พระพาย เป็นเทพเจ้าอีกตนหนึ่ง ที่มีอำนาจมาก ทั้งในด้านความเจริญและทั้งในด้านความเสื่อม พระพายเทพเจ้านี้ ในปัจจุบัน เรียกกันว่า พายุหรือวาตะ

ส่วนไฟ เรียกกันว่า พระอัคคี เป็นเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ให้ทั้งคุณ ให้ทั้งโทษ จนโบราณท่านกล่าวเป็นคำเตือนสติไว้ว่า “อย่าเล่นกับไฟ”

ข้าพเจ้าได้เขียนความรู้สึกของตัวเองเกี่ยวกับเรื่อง ดิน น้ำ ลม ไฟ เพื่อเตรียมสติสัมปชัญญะของคนในปัจจุบันและคนรุ่นใหม่ ให้มีความสำนึกถึง ดิน น้ำ ลม ไฟ บ้าง เพราะสิ่งทั้ง ๔ อย่างนี้นั้น เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งแก่ความเป็นอยู่ คือ ชีวิตของคนและของสรรพสิ่ง ที่มีชีวิตอยู่ได้ในโลกนี้ ทั้งนี้เพื่อเตือนสติสัมปชัญญะ ตลอดถึงท่าน ผู้มีสติสัมปชัญญะแล้ว ก็ขอให้ช่วยขยายผลแห่งความรู้เกี่ยวกับเรื่อง ดิน น้ำ ลม ไฟ ให้คนรุ่นหลังได้เกิดความรู้สึกถึงความสำคัญของ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไปด้วย

ขออำนาจแห่งพระพุทธศาสนา คือ คำสั่งและคำสอน ได้แก่ พระธรรมวินัย ที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ จงดลบันดาล ให้พี่น้องชาวไทยทุกหมู่เหล่า จงอย่าได้อยู่ร้อนนอนทุกข์ ให้มีความสุข สมปรารถนาในสิ่งที่ตนปรารถนา จงทุกประการตลอดไปเทอญ

(ดร.พระเทพกิตติรังษี)

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
เจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง

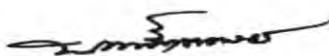
คุณสัมภาวีนียกถา

ความเสียสละเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง ผู้ประกอบพร้อมด้วยความเสียสละ เป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อไม่มีจิตใจคับแคบ ไม่เห็นแก่ตัว มีจิตใจโอบอ้อมอารี เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ผู้มีความเสียสละจึงสามารถสร้างความนับถือผูกมิตรไมตรี ยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลผู้ประสบพบเจอไว้ได้อย่างมั่นคงก่อให้เกิดความชื่นชมยินดีต่อกันและกัน

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต นับว่าเป็นพระเถระผู้มีความเสียสละอย่างยิ่ง ทั้งกายและจิตใจ ได้ทุ่มเททำงานรับใช้พระศาสนา ในส่วนงานมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นการให้การศึกษาวิชาความรู้ในพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งมีผลต่อการรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคง พัฒนาทั้งด้านวิชาการและอาคารสถานที่เรื่อยมา จนได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น อีกทั้งได้ทุ่มเทส่นองกิจการงาน คณะสงฆ์ในส่วนต่าง ๆ มากมายนานัปการ เป็นระยะเวลาอันยาวนาน จนได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ด้วยความที่ท่านเป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยคุณธรรมคือความเสียสละดังกล่าวแล้วนั้น จึงเป็นที่เคารพยกย่องของบรรดาพุทธศาสนิกชนศิษยานุศิษย์ผู้ได้พบเจออยู่เสมอ

ในโอกาสที่ท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญ ในราชทินนาม

ที่ พระโสภณพัฒนบัณฑิต คณะศึกษานุกรศึกษ์ ได้พร้อมใจกันจัดพิธี
สมโภชสัญญาบัตรพัดยศพระราชาคณะ แต่ท่านเจ้าคุณ เพื่อเป็น
การแสดงมุทิตาสักการะ ประกาศยกย่องคุณงามความดีของท่าน
เจ้าคุณ ให้เป็นที่ประจักษ์สืบไป จึงขอร่วมอนุโมทนาแสดงน้ำใจไมตรี
ชื่นชมยินดีกับท่านเจ้าคุณไว้ ณ โอกาสนี้

(พระเทพสิทธิอาจารย์)

เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม

คำนิยม แต่ พระโสภณพัฒนบัณฑิต

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

การศึกษามีอยู่ ๓ ประการ คือ ๑. การเรียนหนังสือให้อ่านออกเขียนได้ ๒. การเรียนวิชาชีพ ๓. การเรียนเรื่องชีวิต (ธรรมะ) การศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบันนี้มีอยู่ ๒ อย่าง คือ ๑. ศาสนศึกษา การศึกษานักธรรมและบาลี ๒. สามัญศึกษา คือการศึกษาทั้งธรรมะและฝ่ายสามัญผสมผสานกัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นการศึกษาชั้นสูง เรียนทั้งหลักธรรมและสามัญศึกษา ในปัจจุบันนี้มีผู้สนใจศึกษาเล่าเรียนเป็นจำนวนมาก เพราะทำให้ผู้ศึกษานำไปพัฒนาทั้งทางกายและทางใจควบคู่กันไป ถ้าไม่มีผู้ศึกษาเล่าเรียนก็จะทำให้พระสังฆธรรมของพระพุทธเจ้าอันตรธานเสื่อมสูญไปดังปรากฏเนื้อความในเอกนิบาตวันทนา อรรถกถาโมรณปุรณิ อัง.เอกก.ก. ๑/๓๘/๑๓๐

อันตรธานกถา ว่าด้วยความสิ้นสุดแห่งพระศาสนา ๕

๑. ปรียัติอันตรธาน	ความสิ้นสุดแห่งปรียัติธรรม
๒. ปฏิบัติอันตรธาน	ความสิ้นสุดแห่งปฏิบัติธรรม
๓. ปฎิเวธอันตรธาน	ความสิ้นสุดแห่งปฎิเวธ
๔. ลิงคอันตรธาน	ความสิ้นสุดแห่งเพศบรรพชิต
๕. ธาตุอันตรธาน	ความสิ้นสุดแห่งธาตุเจตีย์

ถ้าตราบได้มีผู้ศึกษาเล่าเรียนอยู่ พระสังฆธรรมก็จะมั่นคงถาวรสืบไป เป็นมรดกตกทอดไปถึงกุลบุตรผู้เกิดมาสุดท้ายภายหลัง นอกจากท่านผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนยังจะได้นำไปพัฒนาชีวิตของตนเองให้มีความเจริญรุ่งเรือง เพราะการศึกษามีประโยชน์มากมายคือ

๑. การศึกษาทำคนให้มีความรู้
๒. การศึกษาทำคนให้มีงานทำ
๓. การศึกษาทำคนให้มีเงินใช้หรือปัจจัย ๕
๔. การศึกษาทำคนให้เป็นคน
๕. การศึกษาทำคนให้ดีกว่าคน
๖. การศึกษาทำคนให้ประเสริฐกว่าคน
๗. การศึกษาทำคนให้เลิศกว่าคน
๘. การศึกษาทำคนให้เป็นพระ เป็นสามเณร
๙. การศึกษาทำคนให้เป็นพระอริยเจ้า
๑๐. การศึกษาทำคนให้ถึงพระนิพพาน

ท่านเจ้าคุณ พระโสมภพพัฒนบัณฑิต เป็นพระเถระที่มีความรู้ความสามารถ มีความเสียสละทุ่มเทกำลังกายกำลังใจเพื่อการบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ได้อย่างดียิ่ง เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระโสมภพพัฒนบัณฑิต** แปลว่า พระผู้พัฒนาให้พระภิกษุสามเณรหรือฆราวาส เป็นบัณฑิต

จึงขอแสดงความชื่นชมยินดี แสดงมุทิตาจิต ต่อท่านเจ้าคุณ พระโสมภพพัฒนบัณฑิต ขออวยพรให้ท่าน เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ในทุกสถานในทุกเมื่อเทอญ ฯ

พระราชปริยัติโสมภพ

เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

คำอนุโมทนา พระโสภณพัฒนบัณฑิต

ในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา ท่านพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ น.ธ.เอก, พธ.บ., ศศ.ม., Ph.D.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดธาตุ พระอารามหลวง รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต ขอนแก่น เป็นพระเถระรูปหนึ่งที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรด พระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนาม ที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต** และได้กำหนดฉลองสมณศักดิ์ ในวันที่ ๕-๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

ท่านเจ้าคุณ**พระโสภณพัฒนบัณฑิต** เป็นพระเถระที่มีปฏิปทานั่นคงในพระพุทธศาสนา มีศีลาจารวัตรเรียบร้อยดีงาม อ่อนน้อม ถ่อมตน มีความรู้ความสามารถในกิจการงานทั้งปวง ทั้งนี้เพราะท่านเจ้าคุณฯ ได้รับการศึกษาและอบรมพัฒนาดตนเองเป็นอย่างดี เหมือนเพชรที่เจียรนัยดีแล้ว จึงเป็นเพชรเม็ดงามอีกเม็ดหนึ่ง ประดับวัด คณะสงฆ์ และมหาวิทยาลัย

ในวัดธาตุ พระอารามหลวง ท่านเจ้าคุณได้รับความไว้วางใจจากพระเดชพระคุณพระเทพกิตติรังษี เจ้าอาวาสวัดธาตุ ให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ

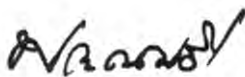
ในทางคณะสงฆ์ท่านเจ้าคุณดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น มีหน้าที่รับผิดชอบภาระงานตามที่ได้รับมอบหมาย

ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น ท่านเจ้าคุณดำรงตำแหน่งเป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยได้รับมอบหมายจากท่านอธิการบดี ให้เป็นหัวหน้าบริหารส่วนงานของวิทยาเขต และได้พัฒนาวิทยาเขตขอนแก่น ให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นวิทยาเขตชั้นนำของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญา สนองงานคณะสงฆ์ และมหาวิทยาลัย มาด้วยความวิริยะอุตสาหะ ก่อให้เกิดิตานุหิตประโยชน์อย่างไพศาลต่อสังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนา เป็นอเนกประการ

การที่ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ได้รับพระราชทานตั้งสมศักดิ์ครั้งนี้ จึงนับว่าเป็นเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ และเกียรติคุณ แก่วงศ์ตระกูลของท่านเจ้าคุณเอง คณะสงฆ์ และมหาวิทยาลัย นำความปลาบปลื้มใจและปิติยินดีมาสู่เพื่อนสหธรรมิก ผู้ร่วมงาน ญาติมิตร และศิษยานุศิษย์ที่เคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลจริยาสม่ำเสมอปฏิบัติ ที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงมารวมกันเป็นพลวปัจจัย อำนวยพรให้ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต เจริญอกงามไพบูลย์ในบวรพระพุทธศาสนา และเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปในสมณธรรมตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ

(พระราชวรเมธี, ดร)

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มูทิตาสักการะ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ นี้ พระองค์ได้พระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ แต่พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต** ซึ่งยังความปลื้มปิติยินดีเกิดแก่มวลมิตร ครูอาจารย์ เพื่อนร่วมงานกับท่านเจ้าคุณเป็นอย่างยิ่ง

มีคำพึงเพยว่า หนทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน นั้นเป็นความจริงตลอดกาล และมีปรากฏให้เห็นตลอดเวลา ในกรณีของพระโสภณพัฒนบัณฑิต ก็เช่นเดียวกับคำพึงเพยนั้น ท่านเข้ามาทำงานในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ด้วยการเป็นเจ้าหน้าที่ เป็นอาจารย์ประจำ เป็นตำแหน่งต่าง ๆ เรื่อยมา ท่านทำงานด้วยความอุตสาหะมานะ จนเป็นที่ชื่นชมของผู้บริหารระดับสูง ในที่สุดท่านก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสูงสุดของมหาวิทยาลัย คือรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ในช่วงนั้นเป็นระยะเวลาที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงขยับขยายสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยออกนอกวัด ด้วยความรู้ความสามารถของท่านเจ้าคุณ ทำให้วิทยาเขตขอนแก่นมีความโดดเด่นและสง่างาม ดังที่ปรากฏให้เห็น

พระเดชพระคุณยังได้รับความไว้วางจากคณะสงฆ์ให้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น นับได้ว่าท่านได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่ากาลเวลาพิสูจน์คนนั้นเป็นเรื่องจริง ซึ่งความจริงกาลเวลาที่ผ่านพ้นไปทุกขณะนั้นพิสูจน์ผลงานของคนให้ปรากฏได้จริงทุก ๆ คน

แต่จะเป็นด้านลบหรือด้านบวกเท่านั้น ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับกระทำของบุคคลนั้นว่าจะเลือกประพฤติปฏิบัติอย่างไรในสังขารมต่อไปนี่ คือ

สามสิ่งที่ชีวิตเอาคืนไม่ได้

๑. คำพูด ๒. เวลา ๓. โอกาส

คำพูด-ก่อนพูดเราเป็นนายมัน เมื่อพูดเสร็จแล้วมันเป็นนายเราก่อนพูดถ้าประกอบด้วยมโนสุจริตแล้วพูดด้วยวจีสุจริต เป็นประโยชน์ทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟัง มีผลเป็นบวกทั้งปัจจุบันและอนาคต แต่ถ้าพูดประกอบด้วยมโนและวจีทุจริต ผลเป็นลบแน่นอนและมีโทษมหันต์ตามมามากมาย เมื่อพูดแล้วกลายเป็นอดีตที่แก้ไขไม่ได้ นักปราชญ์ท่านจึงกล่าวไว้ว่า **“คนฉลาดเอาปากไว้ที่ใจ ส่วนคนโง่เอาใจไว้ที่ปาก”**

เวลา-ทุกลมหายใจเข้าออก เวลาย่อมเปลี่ยนไป ไม่มีแม้แต่วินาทีเดียวที่หยุดนิ่งทั้งยามหลับและตื่นทุกขณะจิต ถ้าเราคิดดี พูดดี และทำดี ยึดมันอยู่ในโอวาท ๓ ของพระพุทธเจ้า คือ ทำดี ละชั่ว และทำใจให้ผ่องใสเบิกบาน กาลเวลาที่ผ่านไปก็จะเป็นประโยชน์ แต่ถ้าละเว้นโอวาท ๓ นั้นเสีย ก็จะมีผลเสียมากมายตามมาเป็นตราบาปไปตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะว่า **“เวลาซ่อมกลืนกินชีวิตสรรพสัตว์ทุกลมหายใจ”**

โอกาส-ทุกช่วงอายุของชีวิต จะมีเวลาและโอกาสดี ๆ ร้าย ๆ ผ่านเข้ามาในวิถีชีวิตมิได้ขาด จึงต้องมีชีวิตอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะการตัดสินใจจนฉวยเอาโอกาสดี ๆ นั้นสำคัญอย่างยิ่งกับการดำเนินชีวิตที่เรียกว่ามีชีวิตที่ไม่ประมาท ถ้าตัดสินใจช้าปล่อยเวลาและโอกาสนั้นผ่านไปแม้แต่วินาทีเดียวก็พลาด เพราะโอกาสเมื่อผ่านแล้วผ่านเลยโอกาสบางอย่างนั้นจะไม่หวนคืนมาอีก เพราะอายุขัยและวัยแห่งชีวิต

หมุนเวียนเปลี่ยนไป หลายคนเมื่อหวนระลึกถึงอดีตของตนเองมักจะพบว่ามีโอกาสดี ๆ หลายอย่างที่ปล่อยให้ผ่านไป ต้องมานึกเสียดายเป็นนักหนา เช่นเวลาของการศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนปัญญาให้แก่ตน แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่เรากุณคนมีโอกาสดีเหมือน ๆ กันและโอกาสนั้นอยู่กับเราตลอดเวลา คือการทำความดีตลอดชีวิต แต่หลายคนมักจะไม่ได้คิดปล่อยให้วันเวลาผ่านไปจนหมดลมหายใจ

การทำดีถูกดีนั้นมีค่า

การทำดีถูกเวลาค่ามหันต์

การทำดีถูกบุคคลพลอนันต์ การทำดีด้วยความหมั่นนั้นแหละดี

ท่านเจ้าคุณโสภาพัฒนบัณฑิต นับได้ว่าท่านเป็นบุคคลที่ทำสามสิ่งนี้ให้ปรากฏและประสบผลสำเร็จ ดังมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในปัจจุบันและสืบต่อไปนานแสนนาน

ในนามของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอแสดงความชื่นชมยินดีในคุณงามความดีของพระเดชพระคุณเป็นอย่างยิ่ง และขอให้ท่านได้ดำรงมั่นอยู่ในพระพุทธศาสนาและอยู่กับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อพัฒนาการศึกษาและสังคมให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

พระสุวรณเมธาภรณ์

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำอนุโมทนา

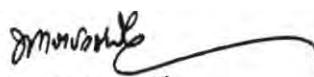
การสถาปนาเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชประเพณีอันมีมาแต่โบราณกาล ที่พระมหากษัตริย์ไทยองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก พระองค์ได้ทรงยกย่องพระเถรานุเถระ ผู้บำเพ็ญจิตตานุสสติประโยชน์แก่ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนา

ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ ท่านพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ น.ธ.เอก, พธ.บ. ศศ.ม. Ph.D.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนามที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต** นับเป็นพระมหากุณาริคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ยิ่งความปลื้มใจ เป็นเกียรติเป็นสิริมงคล แก่วงศ์ตระกูล พระโสภณพัฒนบัณฑิตเป็นศักดิ์ศรีแก้ววัดธาตุ นำความชื่นชมยินดีมาสู่คณะสงฆ์วัดธาตุ และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต เป็นพระมหาเถระที่มีวิสัยทัศน์ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ เป็นพระนักบริหารทั้งงานกิจการคณะสงฆ์และงานบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย ความรู้ความสามารถมีพร้อมสรรพ ผลงานที่เห็นได้ชัดคือ การสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เจริญรุ่งเรืองเป็นมหาวิทยาลัยหลักของคณะสงฆ์ภาค ๙ และเป็นวิทยาเขตชั้นนำของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านเจ้าคุณ ทำงานทุกอย่างด้วยความทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญา สนองงาน

คณะสงฆ์และมหาวิทยาลัยมาด้วยวิริยะอุตสาหะ ก่อให้เกิดมหิตานุทิศ
ประโยชน์อย่างไพศาลต่อสังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนา
เป็นอเนกประการ

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย บุญกุศลบารมีธรรมและ
กุศลจริยาสมาปฏิบัติที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงมารวมกันเป็นพลวปัจจัย
อำนวยพรให้ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต เจริญออกงามไพบูลย์
ในบวรพระพุทธศาสนาและเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปในสมณธรรมตลอดกาล
เป็นนิตย์เทอญ

(พระราชวรมณี)

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสังฆะเวศิยาราม
รองเจ้าคณะภาค ๖

คำอนุโมทนา

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดฯ พระราชทานตั้ง พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต,ดร. (สุกัญญา อรุโณ) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ ที่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” นำความปลานปลื้มยินดี มาสู่คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนิสิตวิทยาเขตขอนแก่น ตลอดจนพุทธศาสนิกชนที่เคารพนับถือ เป็นอย่างยิ่ง

ท่านเจ้าคุณ พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร. (สุกัญญา อรุโณ) ท่านเป็นพระเถระที่มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ มีประสบการณ์ และเป็นผู้บริหารสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพ อีกทั้ง มีผลงานด้านวิชาการที่โดดเด่น สามารถบริหารจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาอยู่ในระดับแนวหน้า สร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัยให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จะเห็นได้ว่าในแต่ละปีการศึกษาได้มีนิสิตทั้งในประเทศและจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาศึกษาที่วิทยาเขตขอนแก่น และสำเร็จการศึกษาเป็นพุทธศาสนดรรบัณฑิต ออกไปพัฒนาสังคมอย่างมีคุณภาพ

นอกจากนี้ ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ยังดำรงตำแหน่งด้านการปกครอง เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ประการ บริหารงานคณะสงฆ์ในเขตปกครอง

และเป็นผู้มีความประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพต่อพระเถระที่อาวุโสโดยพรรษา มุ่งมั่นบริหารจัดการศึกษาคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกปริยัติสามัญ เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ ก้าวทันโลกปัจจุบันจนเป็นที่ยอมรับและได้รับความไว้วางใจจากคณะสงฆ์ จังหวัดขอนแก่นด้วยดีตลอดมา

ในโอกาสพิธีฉลองสัญญาบัตรพัดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร.** (สุกัญญา อรุโณ) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ในครั้งนี้ ขออำนาจ อวยพรให้ท่านเจ้าคุณ จงเจริญงอกงามไพบูลย์ในบวรพุทธศาสนา และเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยกล่าวคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ ธรรมสารสมบัติ ตลอดกาลนาน

พระเมธีธรรมอาจารย์

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มฤตดาจิต

ผู้มีความแน่วแน่เพื่อการบำเพ็ญตน และทำงานเพื่อการศึกษาของคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ การเผยแผ่ และการพัฒนาสังคม สมควรได้รับการยกย่องให้ปรากฏเป็นทิวฐานคติแก่อนุชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยวิธีการต่าง ๆ ให้เป็นแบบอย่างสืบไป

พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ, รศ.ดร.) รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุพระอารามหลวง จังหวัดขอนแก่น กรรมการสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นพระเถระที่อุทิศตนทั้งในส่วน of ประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่นให้เป็นที่ปรากฏ ทั้งการทำงานบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก พระปริยัติธรรม การปกครองคณะสงฆ์ การเผยแผ่ การสนองงานคณะสงฆ์ในกิจการต่าง ๆ ด้วยดีตลอดมา และมีคุณธรรมด้านปฏิสันถารธรรม คารวธรรม กตัญญูกตเวทิตา และมนุษยสัมพันธ์ที่เหมาะสมแก่ฐานะ

ในโอกาสที่ท่านได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ นี้ นับเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญยิ่งอีกอันหนึ่งสำหรับคนทำงาน เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจให้ท่านทำงานยิ่งขึ้น

ไปอีก จึงถือโอกาสร่วมถวายมูทิตาในวาระที่สำคัญนี้ ให้ท่าน
ได้เจริญยิ่งขึ้นในงานพระศาสนา การศึกษาและสังคม เข้าถึง
ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สืบไป

พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก)

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยพระธรรมทูต มจร

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม

คำนิยม

ขอแสดงความยินดีกับท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ในโอกาสที่ได้ถูกขีรสิริสวัสดิ์พัฒนามงคลจัดงานบุญงานกุศลขึ้นพร้อมกัน ๒ งานใหญ่ คือ พิธีวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนสมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ขวนปัญญมหาเถร) และพิธีฉลองสัญญาบัตร พัดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ

งานพิธีที่หนึ่งนั้น เมื่ออาคารหลังนี้ได้ลงหลักปักฐานแล้ว พุทธศาสนิกชนทั่วไป จะได้ร่วมกันสร้างบุญใหญ่ด้วยการบริจาคทรัพย์ เพื่อสร้างอาคารให้นิสิตนักศึกษาได้มาใช้ประโยชน์จากสถานที่แห่งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความรู้ในสรรพวิชาการต่าง ๆ ให้มีแก่ตนเอง เป็นที่หล่อหลอมสร้างคนให้เป็นคนที่มีทั้งความรู้คู่คุณธรรม เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ทุกครั้งที่มีผู้มาใช้สอยอาคารหลังนี้ บุญกุศลมหาศาลก็ย่อมมีแก่ผู้ที่ร่วมสร้างอยู่ตลอดทุกเมื่อ หากอาคารหลังนี้อยู่ถึงร้อยปีและมีคนมาใช้สอยอยู่ตลอดร้อยปี บุญกุศลที่ได้ร่วมสร้างก็เกิดมีแก่ผู้ที่ร่วมสร้างอยู่ตราบร้อยปีเช่นกัน ดังนั้น จึงเป็นมหากุศลประการที่หนึ่ง

งานพิธีที่สองนั้น เมื่อท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญแล้ว ท่านได้นึกถึงบุญคุณของบุพพการีชนผู้มีคุณูปการให้การอุปถัมภ์ท่านมาตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน จึงได้ทำบุญบำเพ็ญกุศลเป็นทักษิณานุประทาน อุทิศ นับว่าเป็นกตัญญูทศเวทที่บุคคลที่หาได้ยากในโลกอีกท่านหนึ่ง และในขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้ศิษยานุศิษย์ ท่านที่เคารพนับถือและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ได้ร่วมแสดงออกซึ่งมุทิตาสักการะ

สร้างความคุ้นเคยเป็นเครือญาติทางธรรมกับท่านเจ้าคุณ ดังพระพุทธรูปองค์ที่ว่า “วิสุตาสา ปรมา ภาติ ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยอดเยี่ยม” อีกด้วย ดังนั้น จึงเป็นมหากุศลประการที่สอง

ขอให้งานบุญกุศลใหญ่ทั้งสองงานในครั้งนี้ จงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขออำนาจคุณพระไตรรัตน์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลก จงช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ในตำแหน่งหน้าที่การงาน พร้อมด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ และเจริญยิ่ง ๆ ในร่มธรรมขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

พระราชปริยัติโมลี

รองเจ้าคณะภาค ๙

คำนิยม

ขอแสดงความชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่งกับท่านพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในวาระที่ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ราชทินนามที่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” ในครั้งนี้

ที่กล่าวว่าชื่นชม ก็เพราะว่า ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิตนั้น ตลอดเวลาที่ได้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ฝ่ายการเผยแผ่ ได้สนองงานพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดียิ่ง สมกับภาระหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากท่านเจ้าคณะจังหวัด อย่างไม่ให้ขาดตกบกพร่อง และสมกับที่ท่านเจ้าคณะผู้ปกครองได้ให้ความไว้วางใจ เชื่อกำลังความสามารถ ท่านเจ้าคุณรับภาระธุระอันหนักของคณะสงฆ์ ทำให้งานคณะสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่นเกิดการพัฒนามาอย่างเป็นระบบและมีแผนงานเป็นขั้นเป็นตอนเด่นชัดขึ้นมาก ซึ่งการกระทำทุกอย่างดังว่ามานั้น ถือได้ว่าเป็นการตอบคำถามในใจของท่านเจ้าคณะผู้ปกครองและท่านเจ้าคณะจังหวัดที่ได้มอบหมายงานให้ว่า ท่านเลือกคนไม่ผิดแล้ว กอปรทั้งยังเป็นการยกย่องเชิดชูโดยตรงถึงวิสัยทัศน์การมองการไกล มองคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็นของท่านเจ้าคณะผู้ปกครองอีกโสดหนึ่งด้วย

และที่กล่าวว่ายินดี ก็เพราะว่า ท่านเจ้าคุณได้แสดงให้เห็นว่า การสร้างคุณงามความดี ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลัง ทำแก่ใคร ที่ไหน เวลาใด ถึงแม้ในช่วงที่เรากำลังทำหน้าที่

อยู่นั้น อาจจะเห็นดเห็น้อยเหมือยล้าล้าปากทุกขัระทมแทบถอดใจ แต่
ก็ย้งต้องฝืนใจลุกขึ้นสู้ทำให้มีให้เป็น ด้วยเพราะเป็นภาระหน้าที่ที่ได้รับ
มอบหมายที่จะละเว้นเพิกเฉยเสียเป็นมิได้ แต่ที่สุดแล้ว ความเหน้อย
ยากล้าปากก็กลับพลีผลอันหอมหวาน ก็เหมือยกับหวานเป็นลม
ขมเป็นยา คนสร้างงาน งานก็สร้างคนให้เป็นคนมีคุณภาพเช่นกัน

ดังนั้น จึงขอแสดงความชื่นชมยินดีเป็นอย่างย้งกับท่านเจ้าคุณ
พระโสภณพัฒนบัณฑิต ในครั้งนี้ ขอให้ท่านเจ้าคุณจงเจริญด้วย
จตุรพิธพรชัยทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และ
เจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
เป็นนิตยต์ตลอดกาลเทอญ

(พระราชวิสุทธิโมลี)

รองเจ้าคณะภาค ๙

มฤตดาพจน์

พระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองและสืบต่อไปได้อย่างมั่นคงถาวร ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยหลายด้าน เฉพาะบุคคลากรที่เรียกว่า “ศาสนบุคคล” ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องจากศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนพิธีต่างๆ ล้วนต้องอาศัยบุคคลเพื่อเผยแผ่สืบทอดและดูแลรักษา ดังนั้นศาสนบุคคลของพระพุทธศาสนาในประเทศใดมีคุณภาพมาก พระพุทธศาสนาในประเทศนั้น ย่อมจะเจริญรุ่งเรืองและสืบต่อไปได้อย่างมั่นคง

ในประเทศไทยได้อาศัยพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากผู้มีคุณภาพเปี่ยมล้นด้วยสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และความเสียสละเป็นต้น ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองจากอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน พระมหาเถระหลายยุคหลายสมัย ได้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา นำหลักคำสอนออกเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนชาวไทยยึดมั่นอยู่ในกรอบแห่งความดี มีชีวิตสงบร่มเย็นเป็นสุขตามฐานะ

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นพระสงฆ์ที่อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาโดยแท้ ตลอดระยะเวลาที่บรรพชาอุปสมบทเข้ามาในพระพุทธศาสนา กว่า ๓๐ ปี ได้นำแนวคิดและวิธีปฏิบัติตามวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนา มาพัฒนาตนเอง หมั่นคณะ และหน่วยงาน ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์จักร

วิทยาเขตขอนแก่น กล่าวได้ว่า ที่เจริญรุ่งเรืองและมั่นคงถาวรอย่าง
ที่เห็นในปัจจุบันนี้ ล้วนอาศัยสติปัญญา ความเสียสละ ทุ่มเทอุทิศ
แรงกายแรงใจของท่านเจ้าคุณเป็นสำคัญ ซึ่งด้วยความเสียสละทุ่มเท
อุทิศตนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดแก่การคณะสงฆ์ พระอาราม
รวมถึงสังคม ชุมชน และประเทศชาติ จึงทำให้ท่านเจริญรุ่งเรือง
ในหน้าที่การงานและยศศักดิ์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหลักการปฏิบัติหน้าที่ให้
ประสบความสำเร็จนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าด้วยยศศักดิ์ต่าง ๆ ดังนี้
(๑) **อุฏฐานวโต** มีความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้านรับผิดชอบหน้าที่
(๒) **สติมโต** มีสติ ระวังตัว ควบคุมอารมณ์ได้ (๓) **สุจิตมมุตส** มีการ
งานสะอาด คือ ทำงานสุจริต ไม่ก่อเวรภัย (๔) **นิสम्मการิโน** มีความ
รอบคอบ ถี่ถ้วน พิจารณาก่อนทำ (๕) **สญญตตส** มีความสำรวม สงบ
เสถียรเรียบร้อย (๖) **ธมฺมชีวิโน** มีชีวิตมั่นคงในศีลธรรม ยึดธรรมเป็น
หลักดำเนินชีวิต และ (๗) **อปปมตตส** ไม่ประมาทมัวเมา

ในโอกาสอันเป็นมหามงคลทำบุญฉลองสัญญาบัตร-พัทธศ
พระราชอาคันตุกะชั้นสามัญนี้ จึงขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย
โปรดอำนวยการให้ท่านเจ้าคุณ เจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมแห่ง
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เจริญในหน้าที่การงานยิ่งขึ้นไป
มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ เป็นที่พึ่งอาศัยของมวลศิษย์ และเป็น
หลักชัยแห่งพระพุทธศาสนา ตลอดกาลเทอญ.

พระศรีสุทธีเวที

เลขานุการเจ้าคณะภาค ๙

วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร

บทโคลงมฤตาปรรณ น้อมถวาย ...
พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร. (สุกัญญา อรุโณ)
รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

พระ คุณพระเดชพระคุณ	คุณพระ
โสภณ งดงามจริยะ	เยี่ยมล้ำ
พัฒน พิสุทธิศีลสละ	เพื่อพระศาสน์
บัณฑิต แห่งมวลสงฆ์แท้	สดับทั้งแดนอีสาน
สุกัญญา กรานกราบแล้ว	บุญหลาย
อรุโณ รุ่งกุศลกำจาย	ประจักษ์หล้า
อาดกักติ ยิ่งสืบสาย	บรรพบุรุษ
หนึ่งพุทธบุตรพระกล้า	ฉกาจแก้วประกาศธรรม
ขอนแก่นนำกราบไหว้	มฤตา
แทนแห่งพระเถระพา	แซ่ซ้อง
พระโสภณพัฒนบัณฑิต มหา	บุญเขตเฮาเอย
ขอนแก่นสาธุการก้อง	ประกาศทั้งแก่นนคร
แก่นขามขอนแก่นถ้วน	แก่นธรรม
แก่นพระพุทธศาสนานำ	จิตแผ้ว
แก่นนครศาสนิกชนบำ	เพ็ญทั่ว ธรรมเอย
แก่นพระลัทธิขอนแก่นแก้ว	ประดับแล้วแก่นสงฆ์

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

กราบส่งมโหรีประพาศทั้ง	พลีอุทิศ
กราบพระเดชพระคุณชีวิต	สฤทธิสร้าง
พระโสภณพัฒนบัณฑิต	วัดธาตุเขานา
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสฯ อ่าง	อวดไอ้องค์โสภณ
พระโสภณพัฒนบัณฑิต	พระศาสนา
รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น มหา	ปราชญ์แท้
รองอธิการบดีมหาจุฬาฯ	วิทยาเขต ขอนแก่นเอ๋ย
สาธุ กราบพระเดชพระคุณฯ แล	พระเดชล้นพระคุณหลายฯ

พระครูสุธีจริยวัฒน์,ดร.

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

คำนิยม
พระโสมณพัฒนบัณฑิต
รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

พระโสมณพัฒนบัณฑิต เป็นพระผู้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ที่วัดธาตุ พระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ต่อมาได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่เลขที่ ๓๐ หมู่ ๑ ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บนเนื้อที่ ๕๐ ไร่ ดังที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนขณะนี้ ทุกอย่างที่เกิดขึ้นและกำลังดำเนินไปด้วยดีบนพื้นที่ ๕๐ ไร่ นี้ โดยเริ่มตั้งแต่การติดต่อจนได้รับพื้นที่นี้มาจนถึงปัจจุบัน ล้วนเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พระโสมณพัฒนบัณฑิต ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีทั้งสิ้น จนทำให้วิทยาเขตขอนแก่นได้เป็นที่รู้จักของคนในระดับต่าง ๆ เช่น นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทั้งในและนอกสถาบัน บรรพชิต และคฤหัสถ์ ตลอดจนพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย วิทยาเขตขอนแก่นเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วิชาการด้านพระพุทธศาสนา และศาสตร์สมัยใหม่ของพระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ที่ในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา ท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชโปรตเกล้าฯ พระราชทานแต่งตั้งให้เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในพระราชทินนามที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต** ดังที่ทราบโดยทั่วไปแล้วนั้น จึงเป็นเกียรติต่อท่าน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อย่างยิ่ง ในนามของบุคลากรของสำนักวิชาการ วิทยาเขตขอนแก่นทุกคน จึงขอแสดงความชื่นชมยินดีกับท่านในครั้งนี้ และขออำนวยการอำนวยพรให้ท่านได้มีความมั่นคงในพระบวรพุทธศาสนา เป็นที่พึ่งพาอาศัยของชาวมหาจุฬาฯ และพุทธศาสนิกชนตลอดไปด้วยเทอญฯ

ด้วยความยินดีอย่างยิ่ง

(พระครูสุตธรรมภาณี)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ วิทยาเขตขอนแก่น

คำนิยม

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น กำหนดจัดพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารเรียน และพิธีสมโภชสัญญาบัตร พดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** ในฐานะรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น และรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ ๕-๖ มีนาคม ๒๕๕๙ นี้

ข้าพเจ้าผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นและในนามพุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดขอนแก่น ขอแสดงความยินดีที่สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ได้จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำของพระโสภณพัฒนบัณฑิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่า อาคารเรียนหลังใหม่นี้จะได้อำนวยประโยชน์แก่นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวางต่อไป

ในโอกาสเดียวกันนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ได้จัดพิธีสมโภชสัญญาบัตร พดยศ **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น และรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่มีส่วนร่วมเขียนคำนิยมในโอกาสอันสำคัญด้วย **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** นับว่าเป็นพระเถระผู้มีคุณูปการทางด้านการศึกษา และการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น ในฐานะรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และเป็นพระเถระที่มีจริยาวัตรงดงาม

ขอน้อมถวายมุทิตาด้วยความเคารพอย่างสูง ขอให้พระคุณท่านได้
เป็นกำลังหลักทางการศึกษา และมีความเจริญงอกงามไพบุลย์ใน
บวรพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

(นายกัธร ถาวรสถิตย์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น

มูทิตาสักการะ

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกันยา อรุโณ) เป็นพระเถระผู้มีจิตใจงดงาม เสียสละประโยชน์ตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมานับหลายสิบปี เพราะประจักษ์พยานเรื่องนี้ก็คือ การที่ท่านเจ้าคุณได้บริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ให้เป็นสถาบันการศึกษาระดับแถวหน้าของหน่วยงานของมจร ก็ทำให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ ในการเอาใจใส่ดูแลงานที่ท่านเจ้าคุณรับผิดชอบอยู่

ยิ่งไปกว่านั้น ท่านเจ้าคุณเป็นพระหนุ่มไฟแรงประเภทขยันขันแข็ง จากเกือบ ๓๐ ปี ที่ทำงานร่วมกันมา การประชุมบ่อยใหญ่ของ มจร ตั้งแต่ครั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ จนย้ายมาที่มจร วังน้อย ท่านเจ้าคุณขยันมาประชุม คงนับครั้งไม่ถ้วน เพราะมาประชุมบ่อยเป็นเนืองนิตย์ ในแทบทุกเรื่องที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ เรียกว่า เป็นผู้ปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมไม่บกพร่องเลยก็ว่าได้

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลตามหลักพุทธธรรมที่ว่า เป็นผู้มีจักขุมา กล่าวคือที่ มจร ว.ข.ขอนแก่น เปิดการศึกษาให้พระภิกษุสามเณร และลูกหลานชาวบ้านเรียนตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้น-โท-เอก หลากหลายสาขา เป็นทางเลือกที่ดีในการศึกษาระดับอุดมศึกษา และยังเพื่อแผ้วถางวิสัยทัศน์เช่นนี้ไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด อีกด้วย

งานทางวิชาการของท่านเจ้าคุณก็โดดเด่น ทั้งเรื่องงานวิชาการ ส่วนตน ก็ได้เอาใจใส่ในการเขียนตำรา วิจัย ตามหน้าที่ของอาจารย์ ไม่เคยละทิ้ง และที่สำคัญยิ่งก็คือ จัดให้มีการประชุมวิชาการระดับชาติ และระดับนานาชาติหลายครั้ง ทำให้เห็นว่า การศึกษาเป็นการพัฒนา คนจริง ๆ เพราะคนที่ได้รับการศึกษาจาก มจร ขบ.ขอนแก่น ในปัจจุบัน มีมากในแทบทุกวงการในภูมิภาคนี้ ที่ได้ออกไปทำคุณประโยชน์ให้แก่ ชาติบ้านเมืองเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป

ศุภวาระโอกาสที่คณะศิษยานุศิษย์ได้ร่วมกันจัดงานทำบุญถวาย เป็นอาจารย์บูชา เพื่อเฉลิมฉลองสมณศักดิ์และตำแหน่งรองเจ้าคณะ จังหวัดขอนแก่นครั้งนี้ กระผมก็คงขอพรจากท่านเจ้าคุณให้อยู่เป็น ร่มโพธิ์ร่มไทรของคณะศิษยานุศิษย์และอยู่ร่วมกันสนองงานของ มจร ให้เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งตลอดไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำปรารภ

ข้าพเจ้า ในนามกงสุลใหญ่แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประจำราชอาณาจักรไทย ณ จังหวัดขอนแก่น ขอแสดงความรู้สึกและยินดีเป็นอย่างยิ่ง อันมีพระเจ้ามหาชีวิตแห่งราชอาณาจักรไทย โปรดพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ให้แก่พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ขึ้นเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** อย่างสมเกียรติและถูกต้องตามความเป็นจริง ที่พระอาจารย์ได้มีความเสียสละทั้งร่างกายและสติปัญญา เพื่อนำพางานทุกอย่างของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้สัมฤทธิ์ผลเป็นอย่างมากและเป็นความพึงพอใจของพระสงฆ์ สามเณร และชาวพุทธทั้งหลายในเขตที่รับผิดชอบ

พระโสภณพัฒนบัณฑิต ได้นำพาออกตนญาติโยมนำผ้ากฐิน และผ้าป่าสามัคคีไปทอดถวายอยู่ สปป.ลาว หลายครั้ง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ วัดวาอารามพระพุทธศาสนาให้มีความยืนยงตลอดไป พร้อมทั้งเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี บนพื้นฐานไมตรีจิตมิตรภาพที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง

พร้อมกันนั้น มหาวิทยาลัยได้ให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือรับเอาพระสงฆ์สามเณร สปป.ลาว มาศึกษาต่อที่สถาบันแห่งนี้เป็นจำนวนมาก และข้าพเจ้าขอยืนยันว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นแห่งนี้ คือ สถาบันแห่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และยังเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่วิชาการด้านพระพุทธศาสนาในระดับชาติและสากลอีกด้วย

กงสุลใหญ่แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ประจำราชอาณาจักรไทย ณ จังหวัดขอนแก่น ขออวยพรชัย
อันประเสริฐแด่ท่านเจ้าคุณ พระโสภณพัฒนบัณฑิต ขอให้มีความสุข
ความสบาย ปราศจากการป่วยไข้ทั้งปวง ขอให้สัมฤทธิ์ผล
ในงานที่รับผิดชอบ และขอให้พระอาจารย์มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง
ในบวรพระพุทธศาสนา ตลอดไปด้วยเทอญ

(บุญสี วงบัวสี)

กงสุลใหญ่ สปป ลาว

คำนิยม

ผมได้รู้จักกับพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิตมานาน จากพระธรรมดาจากท้องไร่ท้องนา มหาสารคาม มาอยู่ที่วัดธาตุ อารามหลวง ขอนแก่น ประณิบัติพระผู้ใหญ่หลายต่อหลายรูป เห็นจริยาวัตรของท่านแล้วเลื่อมใส นิสสัยคง่ายเป็นกันเอง มีเมตตาต่อคนทั่วไป ท่านเป็นพระที่ใฝ่การศึกษา ทั้งทางธรรมและทางโลก ตอนที่ท่านสอบปากเปล่า ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายก่อนที่จะจบเป็น ดร. ที่มหาวิทยาลัยมคธ (Magadh University, Bihar, India) ผมไปอินเดียพอดี มีอาจารย์อินเดียจากมคธ และนักศึกษา คนทั่วไป เข้ารับฟังการสอบครั้งนี้ จำนวนมาก จำได้ว่า มี พระอารย ดร. พระมหาบาง เขมนนโท ดร. มคธ เจ้าคณะอำเภอหนองหาน อุดรธานี และอาจารย์ ดร.เขาวนิตย์ เพียงเกษ รุ่งพีคอยให้กำลังใจ วันนั้นท่านสอบผ่าน ถือว่าเป็น “ดร.” อย่างสมบูรณ์แบบและสมเกียรติ เหมาะสมแล้วที่ท่านดำรงตำแหน่ง “รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น” บริหารเป็นเบอร์หนึ่งของมหาจุฬาฯ ขอนแก่น ท่านนำพาความเจริญมาสู่มหาจุฬาฯ ขอนแก่น เจริญเป็นลำดับ ผลิตบัณฑิตทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ มากมายหลายรุ่น ทั้งปริญญาตรี - โท - เอก สมแล้วที่ท่านเป็น “เจ้าคุณ” ในสมณศักดิ์ **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** เพราะท่านเป็นผู้พัฒนาบัณฑิตอย่างใหญ่หลวงและงดงาม

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของมหาจุฬาฯ เป็นรองศาสตราจารย์พิเศษ สอนหนังสือที่มหาจุฬาฯ และเป็นศิษย์เก่าพุทธศาสนดharmaบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) เป็นคฤหัสถ์รุ่นแรกที่จบจากมหาจุฬาฯ นี้ มีความภูมิใจกับท่านเจ้าคุณอยู่เสมอ และจะคอยให้กำลังใจท่านตลอดไป

“พระโสภณพัฒนบัณฑิต	เป็นผู้อุทิศพัฒนาการศึกษา
ให้รู้ซึ้ง	ตามรอยพระศาสดา
พุทธศาสนนํ้าพา	ความร่มเย็น
พระโสภณพัฒนบัณฑิต	สร้างชีวิตให้คนพ้นทุกข์เข็ญ
มีพระธรรม	นำทางที่ควรเป็น
ขอบำเพ็ญ	กุศลทาน เจริญเทอญ...”

รศ.พิเศษ ดร.อดิศร เพียงเกษ
อดีต สส. ดร. เยาวินิตย์ เพียงเกษ

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

คำนิยม

ในงานวางศิลาฤกษ์ อาคารเรียน
และพิธีสมโภชสัญญาบัตรพดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ

“พระโสมณพัฒนบัณฑิต”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นอีกหนึ่งในสถานที่ที่กระผมให้ความเคารพศรัทธา ด้วยปณิธานที่แน่วแน่ในการเป็นสถานศึกษา วิจัย ส่งเสริม และให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนา แก่พระภิกษุ สามเณร และ คฤหัสถ์ รวมถึงการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ในการพัฒนาจิตใจและสังคม ตลอดจนการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันเป็นจาริตประเพณีของสังคมไทยให้คงอยู่สืบไป

ในวาระ การวางศิลาฤกษ์อาคารเรียน และพิธีสมโภชสัญญาบัตรพดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ “พระโสมณพัฒนบัณฑิต” ซึ่งท่านถือเป็นกำลังสำคัญของคณะสงฆ์ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการส่งเสริมการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งในฝ่ายพระภิกษุและฝ่ายฆราวาสอันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาท่านได้สร้างผลงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแพร่หลายนั้น

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ในโอกาสของพิธีอันเป็นมงคลสำคัญนี้ กระผมขอให้การ
ดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขออนุโมทนาและขอแสดงความ
ชื่นชม มา ณ โอกาสนี้

(นายธีระศักดิ์ ธิษายพันธุ์)

นายกเทศมนตรีนครขอนแก่น

คำนิยม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนและแต่งตั้งสมณศักดิ์พระสงฆ์ที่ทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ ให้พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต เป็น **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** นับเป็นพระมหากุณาธิคุณอันล้นพ้นอย่างหาที่สุดมิได้ ถือเป็นเกียรติประวัติอันสูงยิ่งของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิตและพี่น้องประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่น

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ (พระอารามหลวง) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น พระเดชพระคุณท่านเป็นพระนักคตินักพัฒนา นักการศึกษา และนักบริหาร เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์ส่วนราชการ หน่วยงาน และศิษยานุศิษย์ ตลอดจนสาธุชนโดยทั่วไป

ในโอกาสพิธีสมโภชสัญญาบัตรพัดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** วันที่ ๕-๖ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น นี้ กระผมในนามของข้าราชการและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น ขออ้อมถวายมุทิตาสักการะแด่ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง

ดร.สิทธิกร อ้วนศิริ

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น

คำนิยม

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิตรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นพระสงฆ์ที่มีศีลาจริยาวัตรที่งดงาม มีปฏิปทาที่มุ่งมั่นอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาทั้งด้านการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งการพัฒนาคนตามแนวทางพุทธธรรมอย่างเป็นที่ประจักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในฐานะผู้บริหารสูงสุดได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองและการขยายตัวทางด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและการเผยแผ่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ได้มีโอกาสศึกษาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ได้อย่างกว้างขวาง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ขอแสดงความชื่นชมยินดีและขอกราบสักการะด้วยความเคารพอย่างสูง เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสมณศักดิ์ให้พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวงรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญที่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต”

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ขอนแก่น ได้จัดพิมพ์หนังสือพิธีสมโภชสัญญาบัตร พัตยศ พระราชา
คณะชั้นสามัญ จะเป็นประโยชน์ให้พี่น้องประชาชน ได้ศึกษาหาความรู้
และมีความเข้าใจในคุณงามความดีท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต
สืบไป

(นายประหยัด ถิลา)

วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

คำนิยม

พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญยา อรุโณ) เป็นพระสงฆ์ที่มีศีลาจริยวัตรทั้งดงาม เป็นแบบอย่างที่ดี มีปฏิปทาที่มุ่งมั่นในปฏิบัติธรรม รวมทั้งการพัฒนาคนตามแนวทางพุทธธรรมอย่างเป็นที่ประจักษ์ตลอดระยะเวลาแห่งการดำรงสมณเพศท่านได้สร้างสรรค์คุณประโยชน์แก่บรรดาพุทธศาสนิกชนมากมาย ทั้งในแง่การบริหารจัดการในฐานะรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และในฐานะรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ทั้งในแง่การสั่งสอนแนวทางปฏิบัติธรรมเพื่อการเข้าถึงพระพุทธานุภาพ และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญยา อรุโณ) ได้อุทิศตนจนเป็นที่ประจักษ์ชัด มีจิตสาธารณะมองการณ์ไกล นับเป็นพระเถระที่เป็นแบบอย่างที่ดีของคณะสงฆ์รูปหนึ่ง ซึ่งกระผมขอแสดงความรู้สึกเคารพบูชาและชื่นชมในบุญบารมีของท่านด้วยความตั้งใจ

นอกจากนี้ พระโสภณพัฒนบัณฑิต ยังเป็นกำลังสำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในการส่งเสริมการศึกษาและปฏิบัติธรรม ทั้งในฝ่ายพระภิกษุและฝ่ายฆราวาส อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทางคณะสงฆ์ได้เห็นผลงานของท่านเจ้าคุณเป็นที่ประจักษ์และกว้างไกล

ในโอกาสที่ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นสามัญ ที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต** ขอให้พระเดชพระคุณได้สถิต
สถาพรในบวรพระพุทธศาสนา เผยแผ่ศาสนธรรมของพระพุทธศาสนา
ให้ไพบุลย์แก่ศาสนิกชนด้วยเทอญ ฯ ขอแสดงความมุทิตาสักการะกับ
พระเดชพระคุณ ครับผม

ดร. กฤษณวรุณ ไชยนิจ

ปลัดเทศบาลนครขอนแก่น

มุกิตา : พระโสภณพัฒน์บัณฑิต

พระ	เพริศแพรวประดับ	สังฆาราม
โส	ภณงอกงาม	เด่นหล้า
พัฒน์	เจริญเด่นงาม	ยศยิ่ง ยลแล
บัณฑิต	คมกล้า	เสถียรแล้ว พิสุทธิคุณ

มงคลนามจากพระหัตถ์กษัตริย์สยาม	สมคำนามชื่นใจรับไอร่ม
บารมีร่มเย็นนับเป็นบุญ	ร่มการุญแจ่มใสหมอกไม่บัง
มุกิตาสลักการะมนัสอ่อน	มวลศิษย์พร้อมชื่นชมความสมหวัง
อีกหลายหมื่นดวงใจยามได้ฟัง	คงแทบหลังน้ำต้าย้อยพลอยเปรมปรีดี
ประคองพุ่มมาลัยดวงใจรัก	เพียงรู้จักปลื้มสุขไปทุกที
เกิดจากความเมตตาและปราณี	แทนวชิรกล่อมขวัญนั้นเรื่อยมา
แก่นนครขอนแก่นแดนสวรรค์	ต่างรู้กันเมืองนักปราชญ์พุทธศาสนา
จากผลงานถึงผลงานที่ผ่านตา	มหาจุฬารักษ์อำรงแก่นสงฆ์ไทย
บารมีเสริมสวัสดิ์พัฒนาสง	หนึ่งเอกองค์สงฆ์อีสานผ่านสมัย
เหลือดอกคุณงามผลัดสลับใบ	ผู้มีไฟไม่เคยท้อเสริมต้องงาน
ประคองพุ่มมาลาลักการะ	คารวะพระราชาสามัญญทาน
สมณศักดิ์สายปราชญ์พระราชทาน	รองตำแหน่งอธิการผลงานมี
วิสัยทัศน์ผลงานด้านความคิด	เป็นบัณฑิตคมในฝักสมศักดิ์ศรี
ตรานามเดิมสุกันยา ฮาดักดี	สลักที่กวีพจน์...บทเชิดชู

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

ช.ศรีนอก

คำนิยม

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตราตั้งสมณศักดิ์ให้ พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต”

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต เป็นพระสงฆ์ที่มีศีลาจริยาวัตร ทิ่่งงดงาม มีปฏิภาที่มุ่งมั่นอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ทั้งด้านการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้จัดพิมพ์หนังสือพิธีสมโภชสัญญาบัตร พัตยศ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” ครั่งนี้ กระผมและภรรยาขอน้อมมุทิตาจิตต่อพระเดชพระคุณท่าน ด้วยความ เคารพยั้ง ขอให้พระเดชพระคุณได้สถิตสถาพรในบวรพระพุทธศาสนา เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

(ดร.ภพธร-สจ.ปณิดา แก้วขันธ์)

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

น้อมมุทิตาจิต

พระเดชพระคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต

หนึ่งนักปราชญ์โดดเด่นความเป็นเลิศ	ได้ก่อเกิดแบบบทปรากฏอย่าง
สงฆ์อีสานชูธรรมนำภูทาง	ด้วยสรสร้างสังคมนี้ให้ดีพอ
รับตำแหน่งเจ้าคุณเพราะบุญล้น	ศิษย์ทุกคนเชิดชูบูชาพอ
ลูกพ่อเคนแม่บุญตาพาเหล้ากอ	สายแนนต่ออภิชาติไม่ขาดแนว
พระโสภณพัฒนบัณฑิต.. ศิษย์เคารพ	ศิษย์น้อมนบโสภณพัฒน์ตั้งฉัตรแก้ว
ภาพอดีตทุกอย่างก้าวใส่วาวแว	ดำเนินแนวตามบาทองค์พระศาสดา
เย็นลมฝนปนหนาวพัดผ่าวผิว	พนมนั้วราบพระคุณอันเกศา
อรุณภิกขุ...สุกัญยา	โพธิ์ไทรหนาแผ่ร่มเย็นโดดเด่นเกิน
รองจังหวัดพัฒนกิจมิ่งมิตรสงฆ์	ผู้ควรคงบูชาว่าสรสรเสรีญ
จากผลงานถึงผลงานผ่านขอเย็น	ก้าวเผชิญอย่างวิญญูผู้เชี่ยวชาญ
พระโสภณพัฒนบัณฑิต	ชูความคิดหลวงพ่อาจอย่างอาจหาญ
สร้างติกมหาจุฬาริเอฬุมาจารย์	บอกตำนานสงฆ์ไทยให้คนรู้
ไออุ่นเอ๋ยอุ่นจิตศิษย์ทั้งผอง	ประกาศก้องเคารพรักประจักษ์อยู่
ถิ่นโคกสีเมื่อนักปราชญ์ประกาศชู	สีชมพูฝั่งแน่นแก่นนคร
บรรจงถ้อยร้อยพจนบทกานท์ฝาก	กลั่นมาจากดวงกมลคนแก่นขอนแก่น
ท่านเจ้าคุณดุษฎีเมธีศรีบรร	มอบบทกลอนกราบสาธุ...มุทิตา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี

รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น

ประธานหลักสูตร พธ.บ.สาขาวิชาสังคมศึกษา

คำนิยม

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร. รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง ได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์ นักพัฒนา เป็นพระนักการศึกษา ที่มีวิสัยทัศน์ต่อการสร้างสรรค์องค์กรของคณะสงฆ์ให้เจริญก้าวหน้าพัฒนาสร้างบัณฑิตให้รู้เท่าทันกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ เป็นที่ทราบชัดเจนต่อพุทธบริษัทโดยทั่วไป

โดยดิฉันเป็นพุทธบริษัทคนหนึ่งที่ได้เห็นการทำงานของท่านเจ้าคุณฯ รองอธิการบดี เคยได้ร่วมงานกับท่าน ในฐานะสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เขต ๗ ได้ร่วมมหากุศลสร้างพุทธมณฑลขอนแก่น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไปได้เดินทางมาสักการะบูชาตั้งที่ได้เห็นกันแล้ว ในเขตเทศบาลเมืองศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และงานบุญอื่น ๆ อันเกี่ยวข้องกับทางมหาวิทยาลัยและคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น

เนื่องในวาระมหามงคลวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา ท่านจึงได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต** จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นำความปลาบปลื้มปิติยินดีให้กับชาวจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียงเป็นอย่างยิ่ง ขอร่วมแสดงความปิติโสมนัสและชื่นชมยินดีและขอถวายพรให้ท่านเจ้าคุณฯ มีสุขภาพแข็งแรง จงเจริญยิ่งในพระบวรพุทธศาสนาเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้พุทธศาสนิกชนตลอดกาล เทอญ

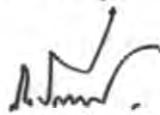
สจ.วิไลตา จันทนพิมพ์

สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เขต ๗

คำนิยม

พระโสภณพัฒน์บัณฑิต เป็นพระสังฆาธิการที่มีความมุ่งมั่นอุทิศตนให้แก่การศึกษาและวัตรปฏิบัติตั้งจะเห็นได้จากความใส่ใจในการศึกษาเล่าเรียน จนสำเร็จการศึกษาระดับดุสิตบัณฑิต และได้นำความรู้ที่ได้ รวมทั้งประสบการณ์ความเพียรในทางธรรมและการฝึกปฏิบัติธรรม มาส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในฝ่ายพระภิกษุ และฝ่ายฆราวาส ทำให้ท่านเป็นที่รู้จัก มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพนับถือของศิษยานุศิษย์และพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก อีกทั้ง ท่านได้เป็นกำลังสำคัญที่มีส่วนช่วยผลักดัน ให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีการพัฒนา เจริญเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งอาคารเรียนและจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นทุกปี

ผมในฐานะที่ได้ร่วมงานทั้งการศึกษาและทางธรรมกับท่านมาโดยตลอด ขอแสดงความชื่นชมในโอกาสที่ท่านได้รับสัญญาบัตรพัดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ เป็น “พระโสภณพัฒน์บัณฑิต” และขอกราบสักการะด้วยความเคารพอย่างสูง

(นายสาธิต ฝาน้อย)

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๑

น้อมมุทิตาจิต พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร.

กระผมได้รู้จักและเคารพนับถือ กับท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญยา อรุโณ) มานาน ตั้งแต่เป็น “พระครูปลัดสุกัญยา อรุโณ” ได้พบ ทักทายสนทนากับท่านเจ้าคุณอยู่เป็นประจำในหลาย ๆ ที่ ทั้งไปร่วมกิจกรรมงานที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น พบท่านบนเครื่องบินในการเดินทางไปกรุงเทพมหานคร นับว่าท่านเจ้าคุณเป็นพระเถระที่มีศีลจรรยาวัตรทั้งดงาม มีปฏิปทาที่มุ่งมั่นในกิจการพระพุทธศาสนาและการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากตำแหน่งหน้าที่งาน ในปัจจุบันที่ท่านเจ้าคุณได้รับแต่งตั้งเป็นทั้งตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น, รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุพระอารามหลวง ล้วนแต่เป็นตำแหน่งที่สำคัญ และมีบทบาทอย่างยิ่งต่อความเจริญรุ่งเรือง การเผยแผ่หลักพุทธธรรมเชิงรุก และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต เป็นรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ติดต่อกันมาหลายวาระ นั่นคือสิ่งยืนยันว่า ท่านเจ้าคุณเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ที่มองการณ์ไกล มีภาวะผู้นำทางคณะสงฆ์ที่สูงมาก เป็นพระนักบริหารการศึกษา นักวิชาการและเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบรวมทั้งเป็นพระนักปกครองด้วย จึงนับว่าท่านเจ้าคุณทำงานอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ในโอกาสที่พระคุณท่านได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” ในปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ นี้ กระผมจึงขออน้อมถวายมุทิตาสักการะต่อพระเดชพระคุณท่านด้วยความเคารพยิ่ง ขอให้พระเดชพระคุณ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” ได้สถิตสถาพรในบวรพระพุทธศาสนา เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงคู่กับสังคมไทยและประเทศชาติสืบไปด้วยเทอญ ฯ

(นายเอกราช ช่างเหลา)

กรรมการสภาวิทยาเขตขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้จัดการสภกรณ์อ้อมทรัพย์ศรีขอนแก่น จำกัด

คำนิยม

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น องค์ที่ ๒ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ประธานศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ท่านเป็นพระที่มีความขยันอดทน พრაการเพียร ใฝ่รู้ใฝ่เรียน กระผมเป็นลูกศิษย์ชาวพุทธคนหนึ่ง ที่เห็นท่านมีความสามารถเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล ถ้าจะพูดในเชิงบริหารท่านมีทั้งศาสตร์ ทั้งศิลป์ คือการครองคน ครองงาน เป็นนักปรัชญาใช้หลักแนวความคิดมาบริหาร พัฒนาจิตใจของคนและสังคม ในปัจจุบัน ได้พัฒนาไปแบบยั่งยืน โดยประจักษ์แก่เราชาวพุทธทุกคน ที่ได้เห็น ณ ทุกวันนี้

ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต กระผมขอกราบถวายความชื่นชมในการทำงานของท่านเป็นอย่างยิ่งในคุณลักษณะการเป็นผู้บริหารของท่านในการวางแผนพัฒนา ดังนี้

๑. วางแผนรากฐานของตนเอง เป็นผู้ที่มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เป็นนักคิด นักปรัชญา มีความพยายามตามแนวคิดของตนจนถึงสู่ความสำเร็จ มีความมั่นคง เป็นต้นแบบที่ดีของคนรุ่นหลังที่จะยึดเป็นแนวทาง

๒. วางรากฐานด้านพระพุทธศาสนา โดยนำเอาหลักธรรม คำสั่งสอนมาประยุกต์ใช้จนเกิดความชำนาญ เจริญรอยตามพระพุทธศาสนา สั่งสอน/อบรม เผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและอริยประเทศ ความสามารถของท่านจึงได้มาเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย ที่เจริญรุ่งเรืองเป็นสถาบันผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนา และวิชาการที่มีคุณภาพ จบออกมาสามารถประกอบอาชีพอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

๓. วางรากฐานด้านสังคม การศึกษา เป็นผู้บริหาร อุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เปิดโอกาสให้เยาวชน/ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสเข้ามาศึกษา เป็นมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพทั้งทางพุทธและวิชาการ

คุณงามความดีที่กระผมขอถวายกล่าวชื่นชมท่านเป็นเพียงส่วนน้อยนิดที่ท่านมีความเกื้อกูลต่อสังคมในยุคปัจจุบัน ด้วยคุณงามความดีท่านจึงเป็นนักบริหารที่มีคุณภาพที่นั่งอยู่หัวใจคนทั้งทางพุทธและวิชาการ ท่านมีหลักคิดเป็นผู้บริหารมีการเปลี่ยนแปลงทั้งตนเอง องค์กร ไปในทางที่ดี ท่านจึงมีคุณลักษณะของนักบริหาร คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูงและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อีกทั้งท่านยังพร้อมด้วยปัญญา ที่จะนำพาสังคมไทยก้าวเข้าสู่ความเจริญ เทียบเท่ากับต่างประเทศได้ในหลาย ๆ ด้าน

ในการที่ท่านได้เลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนามว่า **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** จึงเป็นตำแหน่งมงคลกับชาวพุทธ พระพุทธศาสนาและสังคมโลก ตลอดทั้งเป็นเกียรติกับวงศ์ตระกูลของท่าน

กระผมขออวยพรให้คุณงามความดีบุญกุศลที่ท่านได้กระทำอุทิศเวลาร่างกาย เพื่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สังคม อำนาจคุณพระรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ท่านจงมีพลานามัยที่แข็งแรงเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของชาวพุทธและสังคม เจริญงอกงามในหน้าที่และพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

นายชาลี ลาสา

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี

คำนิยม

ในศุภวาระดิถีที่ ท่านพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นเจ้าคุณพระราชาคณะ ที่ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต** จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ ที่ผ่านมานี้ นำความปลาบปลื้มมายังพุทธบริษัทชาวจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงเป็นอย่างยิ่ง

ท่านเจ้าคุณดำรงตำแหน่งทางคณะสงฆ์ต่าง ๆ มากมาย เช่น ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ขึ้นชื่ออีกแห่งของจังหวัดขอนแก่น ที่สร้างบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพ ดังที่ทราบโดยทั่วไปแล้วนั้น

เทศบาลเมืองศิลา นับว่าได้มีส่วนร่วมในการทำงานกับท่าน เนื่องจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตนี้ ก็ได้ศึกษาเล่าเรียนที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ด้วย และในเขตเทศบาลเมืองศิลาก็คงเป็นที่ตั้งของพุทธมณฑลจังหวัดขอนแก่น ที่กำลังดำเนินการก่อสร้างให้เป็นปูชนียสถานและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของภาคอีสานด้วย จึงทำให้มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมสร้างบุญบารมีกับท่านอยู่เป็นประจำ ทั้งในทางราชการ ทางคณะสงฆ์ และทางมหาวิทยาลัย ซึ่งงานต่าง ๆ เหล่านั้นก็สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ในวาระที่คณะศิษยานุศิษย์ ได้จัดงานฉลองสมโภชสัญญาบัตร
 พัดยศ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” ในวันที่ ๕-๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ นั้น
 กระผมในนามตัวแทนประชาชนชาวเทศบาลเมืองศิลา ขออำนวยการ
 ถวายให้ท่านเจ้าคุณฯ มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีกำลังกาย กำลังใจ
 กำลังสติปัญญาที่จะสร้างสรรค์พัฒนา ในการปลุกฝังสติปัญญาให้กับ
 ลูกหลานและพุทธศาสนิกชนตลอดไปตราบนานเท่านาน.

ดร. ยอดยิ่ง จันทนพิมพ์

นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศิลา

คำนิยม

ของ ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์

นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

เนื่องในโอกาสการทำพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนรวม

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (สนิท ชวนปญฺญมหาเถร)

และพิธีสมโภชสิญญบัตร พัตยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาที่เน้น การศึกษาด้านพระพุทธศาสนา โดยได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๒๘ ณ วัดธาตุ (พระอารามหลวง) เพื่อใช้เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สำหรับพระภิกษุสามเณรในจังหวัดขอนแก่น เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๙ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาเนื่องจากมีพระภิกษุ สามเณร และประชาชนในท้องถิ่นและประเทศใกล้เคียงสนใจสมัครเข้าศึกษา เป็นจำนวนมาก จนทำให้อาคารเรียนที่มีอยู่เดิมที่วัดธาตุไม่เพียงพอ ต่อการจัดการเรียนการสอน จึงได้มีจัดตั้งเป็นวิทยาเขตแห่งใหม่ขึ้น เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ ถนนขอนแก่น - น้ำพอง ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อันเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในปัจจุบันนี้ โดยได้มีการ พัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป มาอย่างต่อเนื่อง

ในโอกาสที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จะทำพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนรวมสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ขวนปัญญมหาเถร) และพิธีสมโภชสัญญาบัตร พดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ ระหว่างวันที่ ๕ - ๖ มีนาคม ๒๕๕๙ กระผม ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์ นายกองค์การบริหารส่วน จังหวัดขอนแก่น ในนามขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ขอ แสดงความชื่นชมยินดีกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่ได้มีอาคารเรียนที่มีความทันสมัยโดดเด่นเป็น สว่างหลังใหม่ เพื่อให้บริการแก่นักศึกษาอย่างพอเพียง และขอแสดง มุทิตาคารวะแด่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” ที่ท่านได้รับพระราชทาน สัญญาบัตร พดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญ ในครั้งนี้ ขอกราบ นมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์)

นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

คำนิยม

เนื่องในโอกาสพิธีสมโภชสัญญาบัตร พดยศ พระราชาคณะ
ชั้นสามัญ **“พระโสมภณพัฒนบัณฑิต”** รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และรองเจ้าคณะจังหวัด
ขอนแก่น ระหว่างวันที่ ๕ - ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผมและภรรยา รู้จักและเคารพศรัทธา “ท่านเจ้าคุณพระโสมภณ
พัฒนบัณฑิต” รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น และรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น มายาวนาน
ตั้งแต่ผมและภรรยา ได้ย้ายจากจังหวัดนครพนม มารับราชการที่
จังหวัดขอนแก่นตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา

“ท่านเจ้าคุณพระโสมภณพัฒนบัณฑิต” เป็นพระเถระที่มีวิสัยทัศน์
กว้างไกล มีความขยันหมั่นเพียร รักการเรียนรู้ สู้ปัญหา กิริยา
มารยาทเรียบร้อย พุดง่ายใช้คล่อง ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน
ปฏิบัติหน้าที่อุทิศตนเพื่อสังคมและพระพุทธศาสนาอย่างดียิ่ง อยู่ที่ไหน
พระผู้ใหญ่ก็ไว้วางใจ เรียกใช้และให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ประชาชน
ให้การยอมรับนับถือ และเลื่อมใสศรัทธา เรียกได้ว่า “คิดอะไรไม่ออก
บอกท่านเจ้าคุณพระโสมภณพัฒนบัณฑิต” รับรองว่า สิ่งที่เราคาดหวังใน
ชีวิตจะสำเร็จตามปรารถนาอย่างแน่นอน

ท่านเจ้าคุณพระโสมภณพัฒนบัณฑิตเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ
และประสบผลสำเร็จในชีวิตแทบทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านการศึกษา
ท่านเจ้าคุณพระโสมภณพัฒนบัณฑิต เป็นผู้ขยันหมั่นเพียรในการศึกษา

ท่านยึดแนวคิดที่ว่า “การศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ” ท่านจึงฝึกฝนในการศึกษาดังแต่ยังเยาว์วัย โดยท่านได้บวชเรียนและสามารถสอบได้นักธรรมชั้นเอก (น.ธ. เอก) เมื่อมีอายุเพียง ๑๖ ขวบ เท่านั้น ซึ่งหาได้ยากมากที่เด็กอายุรุ่นราวคราวเดียวกับท่านจะบรรพชาและสอบได้นักธรรมชั้นเอกตั้งแต่เยาว์วัย เช่นเดียวกันกับท่านได้

นอกจากนั้น ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ยังได้ทุ่มเทชีวิตเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยภายในประเทศ หลายสถาบัน และปริญญาเอก จากต่างประเทศอีกด้วย และได้นำเอาความรู้ที่ได้รับมาเป็นวิทยายุทธในการทำงาน และที่สำคัญท่านเจ้าคุณดำรงตำแหน่งเป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าบริหารส่วนงานของวิทยาเขต และท่านเจ้าคุณในฐานะเป็นผู้บริหารสูงสุดของวิทยาเขตขอนแก่น ได้พัฒนาและสร้างความเจริญรุ่งเรืองมาสู่สถาบัน ให้มีความก้าวหน้าจนเป็นที่ประจักษ์ ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างอาคารเรียน อาคารหอสมุด อาคารรับรอง อาคารหอฉัน หอประชุม หอพักรับรอง ฯลฯ เป็นต้น รวมเป็นเงินงบประมาณหลายร้อยล้านบาท

ผลงานต่างๆ ที่ท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต ได้ทุ่มเทไปด้วยความวิริยะอุตสาหะ จนก่อให้เกิดผลบุญที่คุ้มค้ำมหาศาลต่อประเทศชาติ พระพุทธศาสนา และต่อสังคมส่วนรวม อย่างชัดเจน จนทำให้ท่านเจ้าคุณได้รับความไว้วางใจจากพระผู้ใหญ่ และคณะสงฆ์ จนได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุพระอารามหลวง และรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และยังได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ซึ่งนับว่าเป็นเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ และ

เกียรติคุณ ต่อท่านเจ้าคุณเอง ต่อวงศ์ตระกูลของท่านเจ้าคุณ
คณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ขอนแก่น ตลอดจน ญาติมิตร และศิษยานุศิษย์ ที่เคารพนับถือท่าน
เป็นอย่างยิ่ง

ผมและภรรยา ขอชื่นชมในผลงานทั้งหลายทั้งปวงที่ท่าน
เจ้าคุณได้กระทำไว้ และขอร่วมแสดงความยินดีเป็นอย่างยิ่งกับผล
สำเร็จในชีวิตที่ท่านเจ้าคุณได้รับในยามมงคลวโรกาสครั้งนี้ และ
ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
ในสากลโลก ได้โปรดดลบันดาลประทานพรให้ท่านเจ้าคุณ จงเจริญ
ด้วยจตุพิพรชัย อันมี อายุ วรรณะ สุขะ พละ ยั่งยืนนาน ตลอดกาล
นิรันดร์เทอญ

นายเยี่ยมสุริยา พาลุสุข

อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา

นางดรณี พาลุสุข

อดีตนายกเหล่ากาชาดจังหวัดพังงา

คำนิยม

“เจ้าคุณ สุกันยา” เพชรน้ำหนึ่ง

ดิฉันยอมรับว่า การเขียนขึ้นชмыนติดต่อพระคุณเจ้า เมื่อท่านได้เลื่อนสมณศักดิ์ เลื่อนตำแหน่งเป็นเรืองยาก ต้องระมัดระวังเรื่องความเหมาะสมรอบด้าน เมื่อได้รับโทรศัพท์จาก พระครูปริยัติธรรมวงศ์,ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ว่าจะทำหนังสือเพื่อแสดงมุทิตาสักการะแด่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต” และขอให้ “แม่แดง” เขียนคำปรารภ/คำนิยม เพื่อลงพิมพ์ในหนังสือดังกล่าว ดิฉันได้เรียนท่าน “เขียนไม่เป็น ท่านช่วยเขียนให้แม่แดงด้วย อยากเขียนยังไงเขียนได้เลย” ท่านไม่ตอบได้ดิฉัน จนกระทั่งมีผู้โทรศัพท์ยื่นคำขาดว่า ขอต้นฉบับวันนี้ (๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙) ท่านรอดิฉันอยู่คนเดียว แ่แน่เลยหากดิฉันเป็นอุปสรรคในการจัดทำหนังสือที่ทรงคุณค่าเล่มนี้ จึงเร่งเขียนทันทีโดยปราศจากความกังวลใด ๆ หากไม่เหมาะสมหวังว่าคงได้รับอภัย เพราะเขียนจากใจ ด้วยความรักความผูกพันที่มีต่อ “เจ้าคุณสุกันยา”

คราใดที่ได้พบท่าน ดิฉันจะพบกับรอยยิ้มสดใส คำพูดที่เป็นกันเอง บุคลิกภาพที่สมณะงดงาม ให้ความรักนับถือเสมอต้นเสมอปลาย เรียก “แม่แดง” ตลอดมา แม้ได้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุพระอารามหลวง เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น อายุเพียง ๓๙ ปี ได้รับความไว้วางใจจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โดยพระพรหมบัณฑิต อธิการบดี แต่งตั้งให้รับผิดชอบงานการศึกษา เป็นรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น แต่ความน่ารัก ความเป็นกันเองยังคงเหมือนเดิม เมื่อครั้งที่ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็น “พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต” ดิฉัน เรียกผิดเรียกถูก “แม่แดง เรียกฉายาใหม่ท่านไม่ถูก จำไม่ได้” ท่าน ยิ้มสดใส “เรียก สุกันยา เหมือนเดิมนั้นแหละแม่แดง” นอกจากนั้น ความประทับใจที่มีต่อเจ้าคุณสุกันยาก็คือ ความกตัญญู ดิฉันได้เห็น ท่านปฏิบัติต่อหลวงพ่อน้อยอย่างดียิ่งตลอดเวลาที่เจ็บป่วย จนถึง มรณภาพ รู้สึกประทับใจมาก ๆ

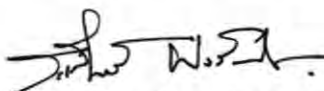
เจ้าคุณสุกันยา เป็นผู้ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ มีความอดุสสาหะ พากเพียร จากลูกอีสานบ้านหนองตาไก่ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม จนมีบทบาทโดดเด่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากระดับจังหวัด ถึงระดับประเทศ และระดับโลก มีบทบาทโดดเด่นและรับผิดชอบสูง ยิ่งในวงการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยและฆราวาส สร้างคนให้ตระหนัก ในเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง แห่งสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๒-๒๕๕๘ ถึง ๓๒๘,๖๗๒ คน นอกจากนั้นงานด้านการก่อสร้าง อาคารต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต ขอนแก่น งานบูรณปฏิสังขรณ์ งานสาธารณูปการ งานวิทยุกระจายเสียงเพื่อพระพุทธศาสนา งานที่ดิฉันได้หยิบยกเพียงบางส่วน ใช้เงิน ในการดำเนินการกว่า ๒๗๒ ล้านบาท ไม่ใช่งานง่าย ๆ หากไม่ใช่ “เจ้าคุณสุกันยา” เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง

ดิฉันขอยืนยันถึงความเป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้ และอุทิศตนเพื่อ พระพุทธศาสนา “เจ้าคุณสุกันยา” บรรพชาเมื่ออายุ ๑๓ ปี อีก ๓ ปี

ต่อมาสอบได้นักธรรมเอก อุปสมบทเมื่ออายุ ๒๑ ปี จบปริญญาตรี ด้านพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และด้านศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จบปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น และจบปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยมคอ ประเทศไทยในวัย ๓๘ ปี ประสบความสำเร็จ ๔ ปริญญา ย่อมไม่ธรรมดาแน่นอน เก่งจริง ๆ

จากสามเณรสุกัญญา เป็นพระสุกัญญา เป็นพระครูปลัด เป็นพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต มาบัดนี้เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ **“พระโสภณพัฒนบัณฑิต”** อายุ ๔๘ ปี พรรษาที่ ๒๗ สมณศักดิ์ที่เพิ่มพูนขึ้นตามคุณงามความดี ความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่เป็นคุณูปการต่อชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ขอบพระคุณคณะสงฆ์ พระเถรานุเถระ พระผู้ใหญ่ที่มองเห็นเพชรเม็ดงามน้ำหนึ่งลูกอีสาน เจียรนัยให้ฉายแววอันงดงาม และทรงคุณค่าแก่วงการสงฆ์ไทย ขอให้ท่านเจ้าคุณยังคงความน่ารักเป็น “เจ้าคุณสุกัญญา” ของทุกคนและแม่แดง มีพลังที่ยิ่งใหญ่ เป็นหนึ่งในพุทธบุตรที่เป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวตลอดไป

กราบนมัสการด้วยความรักนับถือยิ่ง

(ระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช)

ประวัติ
พระโสมณพัฒนบัณฑิต
รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ (พระอารามหลวง)

๑. สถานะเดิม

ชื่อ สุกัญญา นามสกุล ฮาดภักดี เกิดวันที่ ๙ เดือน มิถุนายน
พ.ศ. ๒๕๑๑ บิดา นายเคน มารดา นางบุญตา นามสกุล
ฮาดภักดี ณ บ้านเลขที่ ๑๙ หมู่ที่ ๒ ตำบลหนองพุ่ม
อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

๒. บรรพชา

วัน ๔ ฯ ๔ ค่ำ ปีมะโรง วันที่ ๑ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๔
ณ วัดกลาง ตำบลหนองแสง อำเภอกวาปีปทุม จังหวัด
มหาสารคาม

พระอุปัชฌาย์ พระครูปริยัติกิจ (พรหมา พรหมจรรย์) วัดกลาง
ตำบลหนองแสง อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

๓. อุปสมบท

วัน ๑ ฯ ๖ ค่ำ ปี มะเส็ง วันที่ ๑๔ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๒
ณ วัดบ้านหนองทุ่ม ตำบลหนองแสง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม
พระอุปัชฌาย์ **พระครูปิยสีลคุณ** วัดบ้านหนองทุ่ม ตำบล
หนองทุ่ม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม
พระกรรมวาจาจารย์ **พระมหาชัยรัตน์ ภาณวฑฺฒโน** วัดหนองแวง
ตำบลขามป้อม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม
พระอนุสาวนาจารย์ **พระมหาเรืองศิลป์ เศษบุญไธ** วัดหนองมา
ตำบลขามป้อม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

๔. วิทยฐานะ

- พ.ศ. ๒๕๒๗ สอบได้นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) สำนักศาสน
ศึกษาวัดกลาง อำเภอลำปลายมาศ สำนักเรียน
คณะจังหวัดมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๓๕ สำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต
(พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๓๗ สำเร็จการศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต
(ศษ.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พ.ศ. ๒๕๔๖ สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(ศศ.ม.) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๔๗ สำเร็จประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (ปวค.)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พ.ศ. ๒๕๔๙ สำเร็จการศึกษาปริญญาดุษฎีบัณฑิต (Ph.D.)
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมคอ

๕. งานการปกครอง

- พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอาวาสให้เป็นหัวหน้าที่พักสงฆ์
อาศรมมหาจุฬารามบ้านหนองดินดำ ตำบลบ้านเปิด
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในการ
กำกับดูแลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วัดธาตุ พระอารามหลวง
- พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นคณะกรรมการคัดเลือกภิกษุเข้าอยู่อาศัยใน
วัดธาตุ พระอารามหลวง
- พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นคณะกรรมการฝ่ายปกครองวัดธาตุ
พระอารามหลวง
- พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส
วัดธาตุ พระอารามหลวง
- พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นรองเจ้าคณะจังหวัด
ขอนแก่น

๖. งานการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมวัดกลาง ตำบล
หนองแสง อำเภอนาปีพุม จังหวัดมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๓๓ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมวัดธาตุ พระอาราม
หลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นอาจารย์ประจำวิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นรองคณบดีคณะสังคมศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

- พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน เป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน เป็นกรรมการสภาวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน เป็นกรรมการบริหารงานบุคคลมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน เป็นประธานบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๓-ปัจจุบัน เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. งานเผยแผ่

- พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นประธานเลขาธิการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดธาตุ พระอารามหลวง
- พ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๔๕ เป็นประธานโครงการธรรมสัง្គจร ออกบรรยายธรรมตามหมู่บ้านโรงเรียนต่าง ๆ ในเทศกาลเข้าพรรษา
- พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นประธานดำเนินการอบรมหลักสูตรพระเผยแผ่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นกรรมการจัดงานและเข้าร่วมประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ ณ พุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

- พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นกรรมการจัดงานและเข้าร่วมประชุมสภาผู้นำศาสนาและจิตวิญญาณแห่งโลก ครั้งที่ ๑ ณ องค์การสหประชาชาติในประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นกรรมการจัดงานและเข้าร่วมประชุมผู้นำศาสนาโลก ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๔๗ เข้าร่วมประชุมเยาวชนเพื่อสันติภาพโลก ณ หอประชุมพุทธมณฑล และศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติ
- พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นประธานจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เทศกาลวันวิสาขบูชา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ร่วมกับจังหวัดขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับมอบหมายจากอวาตจัดพิธีเจริญพุทธมนต์ถวายเป็นพระราชกุศล ตามมติมหาเถรสมาคม โดยร่วมมือกับคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ในวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๔๙
- พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานกิตติมศักดิ์โครงการฯ ให้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ประจำศูนย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้มีนักเรียน นิสิต

นักศึกษา และประชาชนเข้าอบรมศีลธรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒- ๒๕๕๖ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๕๓ มีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้นจำนวน ๖๖,๕๐๑ คน

พ.ศ. ๒๕๕๔ มีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้นจำนวน ๗๑,๘๑๕ คน

พ.ศ. ๒๕๕๕ มีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้นจำนวน ๘๔,๙๕๔ คน

พ.ศ. ๒๕๕๖ มีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้นจำนวน ๓๗,๘๒๒ คน

รวมผู้เข้าอบรมทั้งสิ้นจำนวน ๒๖๑,๐๙๒ คน

พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้รับมอบหมายจาก พระราชปริยัติโสภณ,ดร. เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ให้กำกับดูแลงานเผยแผ่ จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นประธานจัดทำแผนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นประธานอุปสมบทเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นประธานจัดกิจกรรมตักบาตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทุกวันจันทร์แรกของเดือน ณ พุทธมณฑลอีสาน จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นรองประธานจัดโครงการอุปสมบทจำพรรษา เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของคณะสงฆ์ภาค ๙

พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นคณะบรรณาธิการจัดทำคู่มืออบรมพระนวกะ ของคณะสงฆ์ภาค ๙

๘. งานสาธารณูปการ

๘.๑ งานบูรณปฏิสังขรณ์ภายในวัดธาตุ จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ให้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ห้องสุขา คณะ ๒ สิ้นเงินการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ให้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์กุฏิ คณะ ๒ สิ้นเงินการบูรณะจำนวน ๙๕๐,๐๐๐ บาท (เก้าแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ให้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์กำแพงวัด โดยทาสีใหม่ทั้งหมด ยาว ๕๐๐ เมตร สูง ๒ เมตร รวมเป็นเงินบูรณปฏิสังขรณ์ทั้งสิ้น ๑๙๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนเก้าหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ให้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ปูพื้นกระเบื้องภายในกำแพงแก้วพระอุโบสถ วัดธาตุ พระอารามหลวง เป็นเงินทั้งสิ้นจำนวน ๑,๕๘๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนสองหมื่นบาทถ้วน)

รวมผลงานการบูรณปฏิสังขรณ์ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒,๙๒๐,๐๐๐ บาท (สองล้านเก้าแสนสองหมื่นบาทถ้วน)

**๘.๒ งานด้านสาธารณูปการภายในวิทยาเขตขอนแก่น ในฐานะ
ที่เป็นรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ได้เป็นกรรมการ
ดำเนินการก่อสร้างถาวรวัตถุ ดังนี้**

พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นกรรมการและเลขานุการดำเนินการก่อสร้าง
อาคาร ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ
อาสภมหาเถร) ณ ที่ดินแห่งใหม่ เป็นลักษณะ
อาคารทรงไทยประยุกต์ ความยาว ๘๐ เมตร
กว้าง ๒๐ เมตร มีพื้นที่ใช้สอย ๖,๔๐๐ ตาราง
เมตร ใช้งบประมาณในการก่อสร้างทั้งสิ้น
๕๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าสิบบเอ็ดล้านบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นกรรมการและเลขานุการดำเนินการก่อสร้าง
กำแพงด้านหน้ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น สิ้นงบประมาณ
ทั้งสิ้น ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างป้าย ของมหา
วิทยาลัยฯ สิ้นงบประมาณทั้งสิ้น ๑,๕๐๐,๐๐๐
บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างถนนคอนกรีต
เสริมเหล็ก ทางเข้ามหาวิทยาลัย และภายใน
มหาวิทยาลัย รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕๐๐,๐๐๐ บาท
(ห้าแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างห้องสุขา ๒๐
ห้อง สิ้นงบประมาณในการก่อสร้างทั้งสิ้น
๓๐๐,๐๐๐ บาท (สามแสนบาทถ้วน)

- พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างอาคารสถานีวิทยุพระพุทธศาสนา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ชั้นเดียว รวมงบประมาณทั้งสิ้น ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน)
- พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นประธานดำเนินการและจัดซื้ออุปกรณ์วิทยุกระจายเสียงด้วยระบบ FM 101.75 MHz. และ 88.5 MHz. รวมงบประมาณทั้งสิ้น ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านบาทถ้วน)
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างหอสมุดสารสนเทศสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร) เป็นลักษณะทรงไทยสูง ๓ ชั้น กว้าง ๑๖ เมตรยาว ๔๖ เมตร พื้นที่ใช้สอยประมาณ ๑,๔๒๕ ตารางเมตร ใช้งบประมาณในการก่อสร้างทั้งสิ้น ๑๕,๘๐๐,๐๐๐ บาท (สิบห้าล้านบาทถ้วน)
- พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างอาคารหอประชุมเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสทรงมีพระชนมายุ ๘๐ พรรษา รูปทรงของอาคารผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่เข้าด้วยกัน หรือเรียกว่าทรงไทยประยุกต์ มีพื้นที่ในโครงการทั้งหมดประมาณ ๑๐,๕๙๗

ตารางเมตรเป็นอาคารโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๑๕ เมตร ตลอดทั้งมีพื้นที่ใช้สอยในลักษณะอเนกประสงค์ รวมงบประมาณทั้งสิ้น ๗๙,๙๙๐,๐๐๐ บาท (เจ็ดสิบเก้าล้านเก้าแสนเก้าหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคง แห่งสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ ณ บ้านหนองเมย ตำบลหนองตูม อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ รวมงบประมาณทั้งสิ้น ๕๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างอาคารสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ณ บ้านหนองเมย ตำบลหนองตูม อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ รวมงบประมาณทั้งสิ้น ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างอาคารอาคันตุกะสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร) ๕ ชั้นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รวมงบประมาณทั้งสิ้น ๘๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท (แปดสิบล้านสี่แสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างอาคารหอฉัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

วิทยาเขตขอนแก่น รวมงบประมาณทั้งสิ้น
๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สิบล้านบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างกุฏิรับรอง ทรง
ไทยประยุกต์สองชั้น พระพรหมสิทธิ (ธงชัย
สฤณญาโณ) สิ้นเงินทั้งสิ้น ๖,๐๐๐,๐๐๐ บาท
(หกล้านบาทถ้วน)

รวมงานสาธารณูปการ เฉพาะในส่วนของ
วิทยาเขตขอนแก่น เป็นเงินทั้งสิ้น ๒๖๖,๐๖๖,๐๐๐
บาท (สองร้อยหกสิบล้านหกหมื่นหกพันบาทถ้วน)

๙. งานสาธารณสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้นำพาชาวบ้านหนองตาไก่ ก่อสร้างเมรุเผาศพ
ณ วัดบ้านหนองตาไก่ ขนาดกว้าง ๔ เมตร ยาว
๙ เมตร ความสูงวัดจากฐานถึงยอด ๑๓ เมตร
เป็นเงินทั้งสิ้น ๒๕๐,๐๐๐ บาท (สองแสนห้าหมื่น
บาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้นำพาคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน
หนองตาไก่ ดำเนินการก่อสร้างอาคารที่พัก
ผู้โดยสาร ที่บ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองทุ่ม
อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ลักษณะ
ทรงไทย โครงหลังคาไม้เนื้อแข็ง มุงด้วย
สังกะสี เทพื้นด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด
กว้าง ๓ เมตร ยาว ๖ เมตร ราคาก่อสร้าง
เป็นเงิน ๕๕,๐๐๐ บาท (ห้าหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ดำเนินการขยายถนนด้านทิศใต้บ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองทุ่ม อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม เดิมกว้าง ๓ เมตร ขยายออกเป็น ๕ เมตร ยาว ๓๐๐ เมตร โดยการเทศอนกฤษิตสำเร็จรูป สิ้นเงินค่าก่อสร้าง ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้นำพาชาวบ้านฝ่องอำไผ บ้านรัศมีวิลเลส และข้าราชการทหารกรมทหารราบที่ ๘ ก่อสร้างศาลาภิรมน้ำ ขนาดกว้าง ๓.๕๐ เมตร ยาว ๖ เมตร จำนวน ๒ หลัง เป็นเงินทั้งสิ้น ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาทถ้วน)

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕๒๕,๐๐๐ บาท (ห้าแสนสองหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

๑๐. งานศึกษาสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ณ วัดบ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองทุ่ม อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม โดยสร้างอาคารโรงเรียนลักษณะทรงไทยประยุกต์ หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ ขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๔ เมตร เป็นเงินทั้งสิ้น ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๕ ได้มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียน
ขอนแก่นวิทยายน, โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก,
โรงเรียนบ้านหนองตาไก้ อำเภอกวนช้าง จังหวัด
มหาสารคาม, โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์, โรงเรียน
ขอนแก่นวิทยายน จังหวัดขอนแก่น รวมเป็น
เงินทั้งสิ้น ๒๕๐,๐๐๐ บาท (สองแสนห้าหมื่น
บาทถ้วน)

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕๕๐,๐๐๐ บาท
(สี่แสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

๑๑. สมณศักดิ์

- พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นฐานานุกรมที่ “**พระครูปลัด**”
ใน พระราชปรีดีเวที (คำพันธ์ โกวิท)
วัดธาตุ อดีตเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นฐานานุกรมที่ “**พระครูปลัด**”
ใน พระเทพสิริวิมล (องชัย สุขญาโณ)
- พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นฐานานุกรมที่ “**พระครูปลัดนายกวรวรรณ**”
ใน พระธรรมสิทธินายก (องชัย สุขญาโณ)
- พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็น พระครู
สัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง
ชั้นพิเศษ (ผจล.ขพ.) ในราชทินนามที่
“**พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต**”

พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์
เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ
ในราชทินนามที่ “พระโสภณพัฒนบัณฑิต”

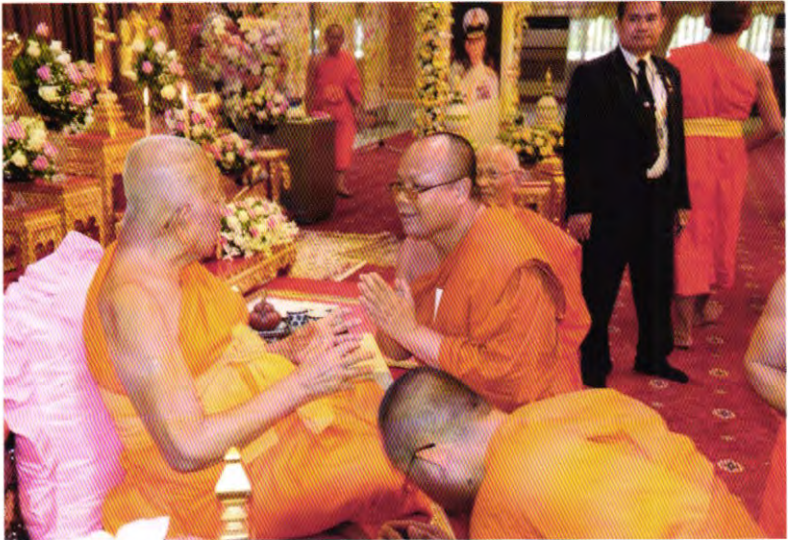

ประมวลาพกัการรรม

พระโสภณพัฒนบัณทิต

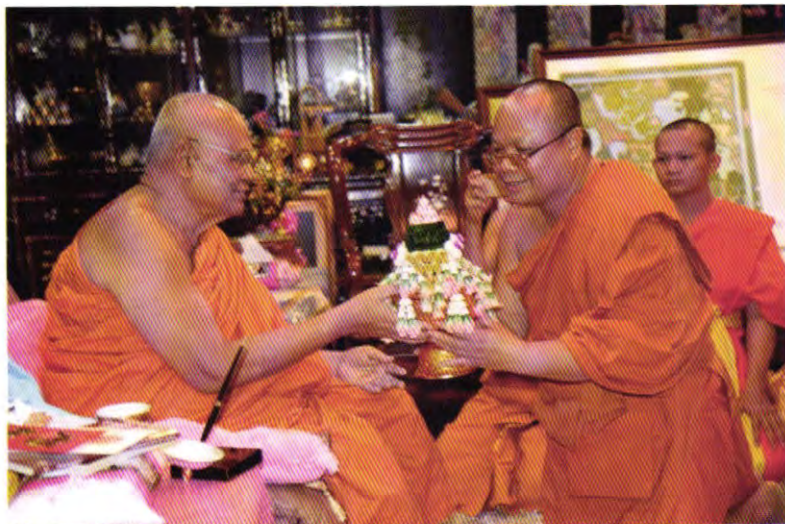

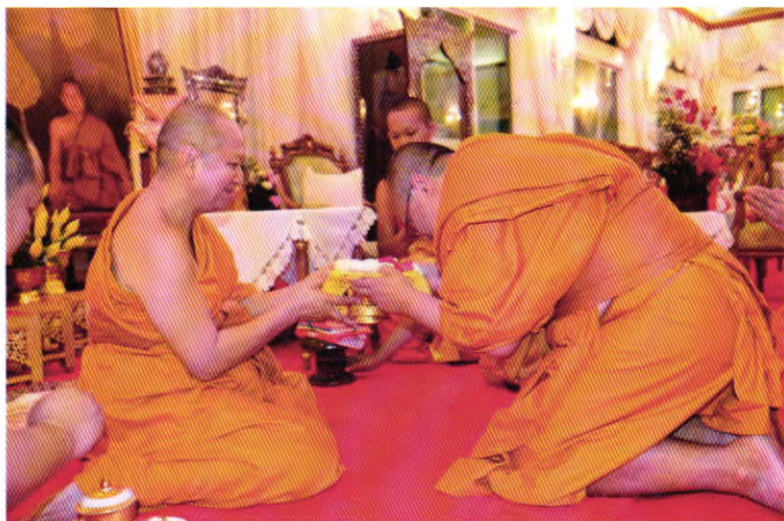
เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช
เมตตาให้โอวาทแสดงมิตตาจิต แก่คณะสงฆ์ที่ได้รับตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์
๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ ทั้งนี้ พระโสภณพัฒนบัณฑิต รองเจ้าคณะจังหวัด
ขอนแก่น รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ร่วมมุทิตาสักการะ
เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๘

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ชวนปญฺญมหาเถร)
 กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม
 รับการถวายสักการะจาก พระโสภณพัฒนบัณฑิต รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
 รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
 ณ วัดไตรมิตรวิทยาราม เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๘

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
 กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดพิชยญาติการาม วรวิหาร
 เมตตารับมูทิตาสักการะจาก พระโสภณพัฒนบัณฑิต ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
 รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ณ วัดพิชยญาติการาม วรวิหาร

พระเดชพระคุณพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. กรรมการมหาเถรสมาคม
 เจ้าคณะภาค ๒ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้เมตตาเดินทางมาปฏิบัติกิจ พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
 รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๘

พระราชวรเมธี,ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ได้เมตตาเดินทาง พร้อมด้วย
พระราชวรมนี,ดร. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต เพื่อแสดงมุทิตาอันดี
และมอบชุดตุ๊กตาลายมุกใส่พัดยศ ขาดังพัดยศ และกรอบใส่สัญญาบัตร
แก่ พระโสภณพัฒนบัณฑิต รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น วัดอรุณราชวราราม
เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๘

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
มจร. ส่วนกลาง พร้อมด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู
นายกสมาคมชมรมศิษย์เก่า มจร. พร้อมคณะ เข้าถวายมูทิตาฉีกการะ
แต่ พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๘
ณ วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร

พระเดชพระคุณพระพรหมสิทธิ (ธงชัย สุขญาโณ) เจ้าคณะภาค ๑๐
 เจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เมตตาให้การถวายมูทิดาลักการะ
 จาก พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร. (สุกัญญา อรุโณ) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
 รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร
 เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๕ เวลา ๑๕.๓๐ น.

พระเดชพระคุณพระพรหมเสนาบดี

เจ้าคณะภาค ๗ เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคารามราชวรวิหาร
ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปลอดภัย

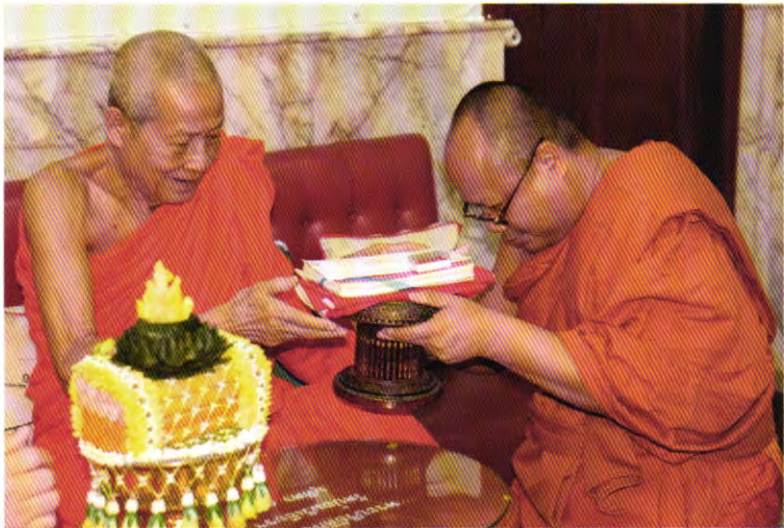
โดยใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านรักษาศีล ๕

เมตตารับการถวายสักการะ จาก พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร.

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น
ในโอกาสที่ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ
เนื่องในวโรกาสวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘

ณ วัดปทุมคงคารามราชวรวิหาร

เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๐๘.๓๐ น.

พระเดชพระคุณพระธรรมสิทธิเวที
 ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๑๒ เจ้าอาวาสวัดสังฆะวิชัยาราม
 เมตตารับสักการะ จาก
 พระโสภณพัฒนบัณฑิต, ดร.
 รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
 เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๘

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตขอนแก่น

พระเดชพระคุณพระเทพเมธี

เจ้าคณะภาค ๕ เจ้าอาวาสวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
เมตตาจัดพิธีต้อนรับสัญญาบัตรพัตยศ พระโสภณพัฒนบัณฑิต, ดร.
รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ประมวลภาพ : พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
 พร้อมด้วย ศิษยานุศิษย์ พุทธศาสนิกชนที่เคารพนับถือ
 ร่วมจัดพิธีถวายการต้อนรับสัญญาบัตร พัดยศ
 พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร. (สุกัญญา อรุโณ)
 รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
 ในวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

พระมหาเถระผู้ทรงคุณ

ต่อพระพุทธศาสนาของจังหวัดขอนแก่น

(ลำดับภาพจากซ้ายไปขวา)

พระราชปรัสเซียคุณ, พระเทพกิตติรังษี, พระธรรมวิสุทธิธารจารย์

พระราชปริยัติโสภณ, พระโสภณพัฒนบัณฑิต

สหธรรมิก ร่วมมูทิตายินดี

พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ดร.

ณ พระอุโบสถวัดธาตุพระอารามหลวง

ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

วันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

โยมบิดา คุณพ่อเคน ฮาดรักดี และโยมมารดา คุณแม่บุญตา ฮาดรักดี
 ครอบครัวตัวอย่างยึดมั่นถือนั่นในร่มธรรม
 ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 เข้าวัด ฟังธรรม อยู่เนื่อง ๆ
 เป็นครอบครัวตัวอย่างของสังคม

บรรดาญาติ ๆ ศิษยานุศิษย์
และท่านที่เคารพนับถือ ในพระโสภณพัฒนบัณฑิต ดร.
ร่วมถวายมุทิตาธิ์การะ

อิทธิคุณกถา คุณค่าของสตรี

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

9035

9215

9300

9133

9129

9077

9049

9006

9043

9021

9057

9082

อิตถีคุณกถา ว่าด้วยคุณค่าของสตรี

อิตถีปิ หิ เอกจฺจียา เสຍยา โปส ชนาธิปาติ

(ส.ส. ๑๕/๓๗๗/๑๒๕)

ณ บัดนี้ จักรับประทานแสดงพระธรรมเทศนา ในอิตถีคุณกถา ว่าด้วยคุณค่าของสตรี เพื่อเป็นเครื่องประดับประดาฉลองศรีท้าว ประดับปัญญาบารมีอนุโมทนากุศลบุญราศีของญาติโยมพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ผู้ชวนชวนมาบำเพ็ญกุศลมีการถวายทานรักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา เป็นต้น ในวันพระนี้ใกล้กับวันแม่แห่งชาติ ๑๒ สิงหาคมหาราชินี เป็นโอกาสที่เหล่าพสกนิกรจะได้ทำความดีถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชหฤทัย ใฝ่ในการพัฒนาสตรีไทย มีโครงการหลายโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ความสามารถให้กับสตรีไทย ทรงประกาศให้วันที่ ๑ สิงหาคม เป็นวันสตรีแห่งชาติ เพื่อให้คนไทยตระหนักสนใจในการพัฒนาสตรีอันเป็นเพศแม่ และรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นสตรีไทย

การพัฒนาให้สตรีมีความรู้ความสามารถเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้สตรีหรือแม่รู้จักนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนลูกหลาน พอถึงวันสำคัญทางศาสนาพาลูกหลานไปวัดไปไหว้พระ เวียนเทียนในวันมาฆบูชา วิสาขบูชา หรืออบรมขัดเกลาให้ลูกหลานรู้จักกราบไหว้บูชาพระ

น่าเป็นห่วงที่ทุกวันนี้ว่าการอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เป็นภาระของครูในโรงเรียน แต่ถ้าเด็กและเยาวชนประพฤติไม่ดี พ่อแม่ก็ต้องถูกตำหนิตัวด้วย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ลูกฉาวโฉดเขาโทษพ่อโทษแม่
ศิษย์ฉาวโฉดเขาโทษครูสอน
ถ้าฟ้าดินฉาวโฉดเขาโทษพระภุช
ถ้าปวงนิกรฉาวโฉดเขาโทษเจ้ากู

ลูกไม่ดีเขาโทษว่าพ่อแม่ไม่สั่งสอน ศิษย์ไม่ดีเขาโทษว่าครูไม่สั่งสอน ฟ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเขาโทษพระราชามหากษัตริย์ประชาชนไม่อยู่ในศีลในธรรมเขาโทษว่าเจ้ากู คือพระสงฆ์ไม่เทศนาสั่งสอน ถ้าพ่อแม่มาฟังเทศน์ที่วัดประยูรฯ กลับบ้านไปก็เล่าเรื่องที่ได้อ่านมาให้ลูกหลานฟัง ก็จะเป็นการปลูกฝังศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญแก่สถาบันครอบครัว และโดยเฉพาะบทบาทแม่ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับลูก

สมัยหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชาแห่งแคว้นโกศล เสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัด สนทนารธรรมกับพระพุทธเจ้า มีพระราชหฤทัยเบิกบาน เพราะว่านั้นพระมเหสีคือพระนางมัลลิกาเทวี จะมี

พระประสูติกาล แต่ไม่รู้จะเป็นพระโอรสหรือพระธิดา จะรู้ว่าเป็นพระโอรสหรือพระธิดาก็ต่อเมื่อประสูติออกมา ไม่เหมือนกับสมัยปัจจุบันที่สามารถจะรู้เพศของเด็กด้วยระบบอัลตราซาวด์มาตรวจสอบ ขณะที่พระเจ้าปเสนทิโกศลกำลังสำราญพระราชหฤทัย มหาตเล็กนำข่าวมากราบทูลว่า พระนางมัลลิกาประสูติแล้ว มหาตเล็กกราบทูลว่าประสูติพระธิดา เมื่อทรงทราบข่าวนั้นมีพระพักตร์เปลี่ยนสี พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า มหาบพิตรไม่สบายพระทัยเพราะเหตุไร พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสตอบว่า ขาวร้าย พระมเหสีประสูติพระธิดา

ศาสนาพราหมณ์ถือว่า การได้ลูกสาวเป็นเรื่องที่สร้างความผิดหวังให้แก่ครอบครัว ตามคติความเชื่อในอินเดียที่ว่าสังคมประกอบด้วย ๔ วรรณะ หรือ ๔ ชนชั้น คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร

วรรณะพราหมณ์เป็นวรรณะสูง เพราะพระพรหมสร้างพราหมณ์จากพระโอษฐ์ของพระองค์ วรรณะพราหมณ์จึงมีหน้าที่ในการเรียนและสอนคัมภีร์พระเวทอันเป็นคัมภีร์ศาสนาของพราหมณ์

วรรณะกษัตริย์ พระพรหมสร้างกษัตริย์จากแขนของพระองค์ มีหน้าที่ปกครองปกป้องคุ้มครองประชาชน ไม่มีสิทธิในการสอนพระเวทย์ แต่มีสิทธิในการฟังหรือเรียนคัมภีร์พระเวทย์

วรรณะแพศย์ พระพรหมสร้างแพศย์จากโคนขา มีหน้าที่ในการทำนาทำไร่ ค้าขายเรียนพระเวทย์ได้ แต่สอนไม่ได้

วรรณะศูทร พระพรหมสร้างศูทรจากเท้ามีหน้าที่อย่างเดียวคือรับใช้วรรณะทั้งสามข้างต้น เป็นคนรับใช้ เป็นทาสของพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ วรรณะศูทรห้ามฟังหรือเรียนคัมภีร์พระเวทย์ ไม่มี

สิทธิแม้จะเข้าไปในโบสถ์พราหมณ์ เรียกว่าเป็นคนใช้ตลอดชาติ ปัจจุบันวรรณะศูทรในประเทศอินเดียดีกว่าเดิมคือสามารถเรียนหนังสือได้

ปัจจุบัน ประเทศอินเดียยังมีระบบชั้นวรรณะ คนไหนเป็น กษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นแพศย์ เป็นศูทร ประชากรอินเดีย ประมาณหนึ่งพันล้านคน การจะรู้ว่าแต่ละคนอยู่วรรณะไหน เขาจะรู้จากนามสกุล นามสกุลจะตั้งเองไม่ได้ แต่งงานกับใครได้นามสกุลอะไรต้องใช้อย่างนั้น นามสกุลเป็นเครื่องบ่งบอกวรรณะ เมื่อพบคนแปลกหน้า คนอินเดียจะถามนามสกุลก่อนเพื่อปฏิบัติได้ถูกต้องตามวรรณะนั้น ๆ ถ้าคนในวรรณะพราหมณ์หรือวรรณะกษัตริย์รู้ว่าคนที่มาพบเป็นวรรณะศูทร เขาจะไม่ให้เข้าบ้านหรือแม้แต่ภาชนะจะไม่ใช้ร่วมกัน คนวรรณะสูงจะดื่มชาถ้วยเดียวกับคนวรรณะต่ำไม่ได้ เสียราศี คนอินเดียทุกวันนี้ที่เคร่งศาสนาไปภัตตาคารใช้ช้อนใช้จานร่วมกับคนอื่นไม่ได้ ภัตตาคารชั้นหนึ่งในภาคใต้ของอินเดียเข้าไปแล้วไม่มีช้อนไม่มีจาน เขารับประทานอาหารกันโดยใช้ใบตองสอดใส่อาหารใช้แล้วทิ้งเลย

ประเทศอินเดียสมัยโบราณถือว่าผู้หญิงไม่ว่าเกิดในวรรณะไหน มีค่าเท่ากับศูทรคือคนรับใช้ เพราะฉะนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงเสียพระทัย ได้ลูกเป็นผู้หญิงเท่ากับวรรณะศูทร ผู้หญิงไม่มีสิทธิฟังหรือเรียนพระเวทย์ มีหน้าที่เดียวคือรับใช้ อยู่ในบ้านก็รับใช้คุณพ่อคุณแม่ แต่งงานก็รับใช้สามี สามีตายก็รับใช้ลูก สรุปลแล้วทั้งชาติเป็นผู้รับใช้ ห้ามอยู่โดยลำพัง เป็นเด็กต้องอยู่กับคุณพ่อ แต่งงานแล้วต้องขึ้นตรงกับสามี สามีตายต้องอยู่ภายใต้การปกครองของลูกชาย

เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลทราบข่าวว่าพระมเหสีประสูติพระธิดา จึงเสด็จพระทัย พระพุทธเจ้าได้ลอบพระทัยพระเจ้าปเสนทิโกศล ด้วยพุทธพจน์ที่อาตมภาพได้ยกขึ้นเป็นนิกเขปบทเบื้องต้นว่า **อิตถิปีหิ เอกจฺจียา เสยฺยา โปส ขนาธิป** แปลความว่า **มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่ของปวงชน แม้ผู้หญิงบางคนก็ประเสริฐกว่าบุรุษ**

พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลจงขอบุเล่ียงพระราชาธิดาของพระองค์ ผู้หญิงมีศีล มีปัญญา ปฏิบัติพอผิวแม่ผัวดังเทวดา บุตรที่เกิดจากผู้หญิงนั้นแก่ล้าวกล้า ชะนะไปทั่วทุกทิศ ครอบครองแผ่นดินนี้ได้ เรียกว่าผู้หญิงฉลาดกว่าผู้ชายก็มี ไม่ใช่ไปกดขี่ให้ผู้หญิงตกต่ำเท่ากับบรรณะศูทร พระพุทธเจ้าตรัสยกย่องว่า ผู้หญิงที่ทำหน้าที่แม่ ทำหน้าที่ลูกสะใภ้ ถ้ามีปัญญา มีศีล กตัตถ์นั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลพอได้ฟังพระพุทธดำรัสนี้ก็มิพระทัยสดชื่นขึ้น

พระพุทธเจ้าสอนหลักการปฏิบัติต่อบัณฑิต คือทิดเบื้องหลัง หมายถึงภรรยาไว้ดังนี้

ยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา

ไม่ดูหมิ่น

ไม่ประพฤตินอกใจ

มอบความเป็นใหญ่ให้

ให้เครื่องแต่งตัว

มีเรื่องเล่าว่า ภิกษุณีนรูปหนึ่ง ชื่อกุลทลเกสิเถรี ก่อนบวชเป็นลูกสาวเศรษฐี อายุ ๑๖ ปี อยู่วัยกำลังสวยงาม พ่อแม่ให้ลูกสาวอาศัยอยู่บนปราสาทชั้น ๗ ไม่ให้ลงมาดูกิจการงานข้างนอก มองแต่

ทางหน้าต่าง วันหนึ่งลูกสาวเห็นโจรที่ทางราชการมัดอกแอ่นกำลังพาไปสู่ที่ประหาร ก็เกิดความรักโจร เธอรีบไปบอกพ่อแม่ว่ารักโจรคนนี้มาก ถ้าไม่ได้แต่งงานกับโจรคนนี้จะต้องอดข้าวตาย แล้วเธอก็อดข้าวจริงๆ จนพ่อแม่ต้องไปติดสินบนได้เอาชีวิตโจรให้มาอยู่กับลูกสาว

โจรไม่เคยอยู่ปราสาทจึงเกิดความเบื่อหน่าย สันดานโจรคือไม่กตัญญู นึกในใจว่าอยากจะหนี ออกอุบายกับภรรยาสาวว่า ที่พี่รอดชีวิตเพราะบนบานกับเทวดาที่ชะง่อนเขาอันเป็นที่ทิ้งโจร ว่าถ้ารอดชีวิตจะไปทำพลีกรรม คือเอาของไปเซ่นไหว้ ตอนนี้พี่มาอยู่กับเธอเพราะอำนาจเทวดา เราจะต้องไปทำพิธีบวงสรวงเซ่นไหว้เทวดาบนเขาที่ทิ้งโจร น้องจงแต่งตัวใส่เครื่องประดับให้ครบเครื่อง เอาของเซ่นไหว้ไปด้วย

ฝ่ายภรรยาหลงเชื่อโจรก็แต่งชุดเต็มยศประดับเพชรนิลจินดาขึ้นเขา คนใช้หาบหามของตามไป พอจะขึ้นยอดเขาสามีออกอุบายว่า พี่บนไว้เฉพาะเราสองคนไม่มีคนใช้ ให้คนอื่นเข้าไปจะเสียพิธีหมด น้องกับพี่ขึ้นไปสองคน เดี่ยวพี่ยกของบูชาขึ้นไปเอง ว่าแล้วก็พากันขึ้นไปบนยอดเขาสูงเป็นชะง่อนผา พอขึ้นไปแล้ว อยู่กันตามลำพังสองคน สันดานโจรก็ปรากฏออกมา โจรบอกภรรยาให้ถอดสร้อยแหวน เงินทอง เพชรนิลจินดา ภรรยาถามว่าจะเอาไปบูชาเทวดาหรือ โจรบอกว่า ไม่ใช่ เราจะเอาไปขายและจะฆ่าเธอเพื่อเซ่นไหว้เทวดา

ภรรยาร้องขอชีวิตว่า จงเอาแต่เครื่องประดับไปเถิด อย่าฆ่าฉันเลย โจรบอกว่าต้องฆ่าเพราะว่าหากปล่อยเธอ ๆ ก็ต้องไปแจ้งทางการ ในนาทีกฎทัตที่โจรจะฆ่าเธอนั้น เธอตั้งสติรวบรวมขวัญกำลังใจเข้าทำนองว่า สติมาปัญญาเกิด สติเตลิดมักเกิดปัญหา เธอนึกในใจว่า

พ่อแม่ให้ปัญญาแก่เรามาหากไม่ได้ใช้ในวันนี้ก็ต้องตายเป็นแน่ คิดไป
มาจึงคิดอุบายขึ้นในใจ เธอพูดกับโจรว่า ก่อนที่จะตายไป ฉันในฐานะ
ภรรยาขอบูชาสามีเป็นครั้งสุดท้าย

การไหว้ผู้ใหญ่ตามประเพณีอินเดีย ผู้หญิงจะโค้งตัวลงเอามือ
แตะเท้าของผู้ใหญ่ แล้วเอามือมาแตะที่หน้าผากของตน อย่างนี้
เรียกว่าเคารพสูงสุด มีอยู่ครั้งหนึ่ง นายกรัฐมนตรีของอินเดีย ชื่อว่า
ราชิฟ คานธี ไปหาเสียงที่รัฐทมิฬนาฑู ทางภาคใต้ของอินเดีย ซึ่ง
พวกทมิฬสนับสนุนคนทมิฬในศรีลังกาให้รบกับชาวพุทธ ราชิฟ คานธี
สั่งยุติไม่ให้พวกทมิฬไปช่วยรบกับชาวพุทธในศรีลังกา คนทมิฬโกรธ
แค้นนายกรัฐมนตรีมาก จนเกิดการวางแผนฆ่านายกรัฐมนตรี โดยให้
ผู้หญิงคนหนึ่งแต่งชุด紗หรี เดินเข้าไปขอทำความเคารพท่านนาย
กรัฐมนตรี โดยการโค้งตัวลงเอามือแตะเท้าราชิฟ แล้วมาแตะที่หน้า
ผากตัวเอง แต่ว่าที่สะเอวของเธอมีระเบิดพลีชีพ ตั้งกลไกชนิด
ที่ว่าถ้าโค้งตัวระเบิดจะทำงานทันที พอผู้หญิงโค้งตัวลงเท่านั้น มือเธอ
ยังไม่ทันถึงเท้านายกรัฐมนตรีราชิฟ ก็ระเบิดตูมทันที่ ราชิฟตายคาที่

ในเรื่องนี้ก็เหมือนกัน ภรรยาก้มตัวลงเพื่อที่จะทำความเคารพ
โค้งตัวลงเอามือแตะเท้าสามีที่เป็นโจร แต่เธอฉลาด ถ้าแตะข้างหน้า
ผลักเขาลงเหวคงไม่สำเร็จ เธอเดินวนรอบตัวโจร พอมาถึงด้านหลัง
โจร เธอก็ได้โอกาสผลักโจรตกลงเหวไป นึกในใจว่าถ้ากลับบ้านพ่อแม่
คงสมน้ำหน้า จึงหนีไปบวชในศาสนาอื่นเป็นปริพาชิกา ไต่วาที่เก่งมาก
จนกระทั่งมาได้วาทิกับพระสารีบุตรแล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนา
บวชเป็นภิกษุณีได้ชื่อว่ากุลพลเกสเณรี ฟังเทศน์จากพระพุทธเจ้าได้
ประโยชน์เดียวเท่านั้นก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ผู้หญิงคนนี้เก่งจริงๆ เธอมีปฏิภาณว่องไว ปราบโจรได้ ฟังพระพุทธานุญาตที่เดิวยกสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระพุทธานุญาตยกย่องเธอให้เป็นเอตทัคคะผู้เลิศในการตรัสรู้เร็วที่สุดในบรรดาภิกษุณีทั้งหลาย

รวมความว่า ผู้หญิงมิได้ฉลาดแต่ในทางโลก หากแต่ยังฉลาดในทางธรรมด้วย ผู้หญิงเก่งสมัยนี้ช่วยสอนธรรมะก็มีมากมาย

ครั้งหนึ่ง นางโสมาภิกษุณี ไปนั่งกรรมฐานอยู่ในป่า มารมาบอกว่า ท่านเป็นผู้หญิงมาอยู่ในป่าทำไม การนั่งกรรมฐานเพื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์เป็นเรื่องของผู้ชาย ผู้หญิงมีปัญญาแค่สองนิ้วจะทำอะไรได้

การใช้คำว่า ปัญญาแค่สองนิ้ว แสดงว่าดูถูกกันมากๆ คนไทยเรียกว่ามีปัญญาแค่หางอึ่ง คำว่า ปัญญาสองนิ้ว ของคนอื่นเคยหมายความว่า ผู้หญิงต้องรับใช้ครอบครัวไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่ได้ออกไปไหน เข้าชั้นมาก็หุงข้าว เย็นก็หุงข้าว เวลาตั้งเตาหุงข้าวเดือดปุดๆ เวลาจะยกหม้อข้าวลงจากเตา ต้องรู้ก่อนว่าข้าวสุกหรือยัง เธอก็เอาทัพพีไปตักเมล็ดข้าวที่ค่อนข้างพอง แล้วเอานิ้วสองนิ้วบีบดูว่าสุกหรือยัง คนโบราณทำอย่างนั้น ถ้าหากว่าสุกก็ใช้ได้ ไม่สุกก็หุงต่อไปอีก เขาบอกว่าผู้หญิงสมัยนั้นฉลาดแค่เอานิ้ว ๒ นิ้วบีบข้าวสุกตรวจดูว่าสุกหรือเปล่า ทำอย่างอื่นไม่เป็น

เพราะฉะนั้น มารจึงบอกว่า นางโสมาภิกษุณีมีปัญญาแค่ ๒ นิ้ว จะมานั่งกรรมฐานในป่าทำไม นางโสมาภิกษุณีตอบว่า เมื่อจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ ปัญญาญาณกำลังแล่น ความเป็นหญิงจะเป็นอุปสรรคอะไรได้

ความเป็นหญิงไม่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม เรียกว่าเป็นหญิงก็ดีเป็นชายก็ดี ฟังเทศน์ฟังธรรมบรรลุผลได้เหมือนกัน ทั้งนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นพุทธบริษัทในพระพุทธศาสนา แม้ภิกษุณีจะสูญไปจากประเทศไทย เราก็มีแม่ชีปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ นำคนบริจาคสร้างวัดวาอาราม ผู้หญิงก็ตามผู้ชายก็ตามปฏิบัติธรรมแล้วสามารถบรรลุผลได้เท่ากัน มีปัญญาทั้งทางโลกทั้งทางธรรมเท่าเทียมกัน

สมัยนี้เราต้องพัฒนาสตรีด้วยการให้โอกาสรับการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแผ่ธรรม และปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา นี่เรียกว่าโอกาสที่สตรีช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ จะเป็นเช่นนางวิสาขาที่ช่วยสร้างวัดวาอารามแล้ว ก็ยังสามารถที่จะปฏิบัติธรรม บรรลุธรรมได้ ผู้หญิงจึงไม่ใช่จะด้อยกว่าบุรุษ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า อิตถิปี หิ เอกจฺจียา เสຍยา เป็นต้น แปลความว่า แม้ผู้หญิงบางคนก็ประเสริฐกว่าบุรุษ ดังพรรณนามา

เทศนาปริโยสาน ในอวสานเป็นที่สุดแห่งพระธรรมเทศนานี้ ขอกุศลบารมีที่เกิดจากอัมมัสสวนมัยคือการฟังธรรม คุณแห่งพระศรีรัตนตรัย อานุภาพแห่งหลวงพ่อบุญพระประธานในพระอุโบสถ หลวงพ่อพุทธนาค พระบรมสารีริกธาตุ จงมารวมกันเป็นตบะ เตชะ พลวปัจจัย ถวายเป็นพระราชากุศลแด่ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ขอให้ทรงพระเกษมสำราญ สถิตเป็นพระแม่มีngxวัญของพสกนิกรชาวไทย ตลอดจรัฏฐิติกาล เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลพระชนมสุข ทุกประการ ขอบารมีธรรมของพระองค์ปกแผ่ไพศาลให้พสกนิกร

ชาวไทยเจริญงอกงามไพบุลย์ยิ่งๆ ขึ้นไปในร่มธรรมในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปราบปรามสิ่งใดที่ขอบประกอบด้วยธรรม ขอให้ความปรารถนาเหล่านั้น จงพลันสำเร็จ สมมโนรตมุงมาตปรารถนาทุกประการ

รับประทานแสดงพระธรรมเทศนา ในอิตถีคุณกถา พอสมควรแก่เวลา ขอสมมุติยุติลงคงไว้แต่เพียงเท่านี้

เอว้ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

ธรรมราชา

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

*เรียบเรียงจากปาฐกถาว่า แสดง ณ ห้องคอนเวนชันเซ็นเตอร์ โรงแรม รามาการ์เดนส์ เนื่องในการประชุมวิชาการของสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๕ ประจำปี ๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ ในโอกาสเฉลิมฉลอง ๑๒๐ ปี พระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เรื่องที่กำหนดให้นำเสนอในโอกาสนี้คือเรื่อง **ธรรมราชา** คำสั้นๆ ที่มีความหมายกว้างขวางมาก เพราะธรรมราชาเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองตามคติทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการนำไปประยุกต์ใช้ในดินแดนที่นับถือพระพุทธศาสนาหลายแห่ง ดังนั้นแนวคิดเรื่องธรรมราชาจึงไม่เคยหยุดนิ่ง เพราะมีการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในยุคต่างๆ ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าจนถึงปัจจุบัน เพื่อติดตามพัฒนาการของแนวคิดเรื่องธรรมราชาให้ตลอดสายเราจึงจำเป็นต้องดูบริบททางสังคมประกอบการศึกษาความหมายของคำว่า “ราชา” “ธรรมราชา” และ “สุโขทัยธรรมราชา” ว่าคำทั้งสามนี้มีความเป็นมาอย่างไร และมีการคลี่คลายขยายตัวไปตามยุคตามสมัยอย่างไรบ้าง

คำที่สามคือ “สุโขทัยธรรมราชา” นั้น เป็นสร้อยพระนามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ พระนามของพระองค์เป็นชื่อของสถาบันพระปกเกล้า ผู้เป็นเจ้าภาพของงานนี้

ราชาคือผู้สร้างความยินดีพอใจให้ประชาชน

เรื่องราวความเป็นมาของคำว่า “ราชา” ปรากฏอยู่ในพระสูตรที่มีชื่อว่า **อัครัญญสูตร*** ซึ่งนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหนังสือว่าด้วยต้นกำเนิดของโลก (The Book of Genesis) ตามคติทางพระพุทธศาสนา ผู้ที่ประสงค์จะเรียนรู้เรื่องการก่อกำเนิดของโลกและกำเนิดของมนุษย์คนแรกในโลกตามคติทางพระพุทธศาสนา

* ที.ปา. ๑๑/๕๑/๘๗.

ควรศึกษาอัครคัมภีร์สูตร พระสูตรนี้พูดถึงการก่อกำเนิดของโลกและต้นกำเนิดของมนุษย์ด้วยมุมมองแบบทฤษฎีวิวัฒนาการคือไม่มีเรื่องพระพรหมหรือพระเจ้าสร้างโลกเข้ามาเกี่ยวข้องเหมือนอย่างที่เราพบในศาสนาเทวนิยมแต่อย่างใด

อัครคัมภีร์สูตรกล่าวถึงชุมชนบรรพกาลที่มีจำนวนคนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาเรื่องการขาดแคลนอาหารก็ตามมา ในเบื้องต้นแต่ละครอบครัวแบ่งกันเก็บเกี่ยวข้าวสาลีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมาบริโภคเท่าที่จำเป็นโดยไม่มีการสะสมส่วนเกิน นั่นคือพวกเขาเก็บเกี่ยวข้าวสาลีเฉพาะเวลาที่ต้องการบริโภคเท่านั้น ข้าวสาลีตามธรรมชาติจึงเพียงพอสำหรับทุกคน ต่อมาคนบางพวกเกิดความโลภมากได้สะสมข้าวสาลีไว้เกินความต้องการ ทำให้ข้าวสาลีของกลางขาดแคลนจึงต้องมีการตกลงแบ่งปันที่ดินให้แก่แต่ละครอบครัวปลูกข้าวสาลีกันเอง แต่ก็เกิดกรณีพิพาทแย่งสิทธิในที่ดินทำกินบ้าง มีการขโมยข้าวสาลีของกันและกันบ้าง สมาชิกของชุมชนจึงตกลงกันว่าจะคัดเลือกผู้ปกครองขึ้นมาคนหนึ่ง ให้ทำหน้าที่กำกับดูแลไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาท และช่วยยุติกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น โดยยินดีแบ่งปันผลประโยชน์เป็นค่าตอบแทนแก่ผู้ปกครองนั้น ข้อตกลงนี้คือจุดเริ่มต้นของการเกิดชนชั้นปกครองที่เรียกว่า**วรรณะกษัตริย์** บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่ปกครองเป็นคนแรกเรียกว่า**พระมหาสम्मัตติราช** หมายถึงผู้ที่มหาชนคัดเลือกมาให้ทำหน้าที่ปกครองเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “เพราะเป็นผู้ที่มหาชนสมมติคำว่า พระมหาสम्मติ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับแรก”^๒

^๒ ที.ปา. ๑๑/๖๓/๑๐๒.

โดยนัยนี้ ผู้ปกครองนี้ย่อมมีหน้าที่ในการแบ่งปันที่ทำนาและมีอำนาจกำกับดูแลสิทธิในที่ทำนให้กับประชาชน เนื่องจากเป็นใหญ่ในที่ทำนา (เขตตะ) เขาจึงได้ชื่อว่า**ขัตติยะ**หรือ**กษัตริย์** ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เพราะเป็นใหญ่ยิ่งแห่งที่นาทั้งหลาย ดังนี้แล คำว่า กษัตริย์ กษัตริย์ จึงอุปบัติขึ้นเป็นอันดับที่สอง”^๓ คำว่ากษัตริย์นี้มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “พระเจ้าแผ่นดิน” ในภาษาไทย

ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นกษัตริย์ต้องทำหน้าที่แบ่งปันที่ดินทำกินโดยไม่มียศหรือความลำเอียงและต้องรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมด้วยความยุติธรรม จนผู้ใต้ปกครองเกิดความยินดีพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเขา ด้วยเหตุนี้ผู้ปกครองจึงได้อีกชื่อหนึ่งว่า **ราชา** แปลว่าผู้สร้างความยินดีพอใจให้กับประชาชน ดังพระบาลีที่ว่า “ธมฺเมนฺ ปเร รมฺยเขตฺติ ตฺย ... ราชา” แปลว่า “ชื่อว่าราชาเพราะเป็นผู้ทำให้คนเหล่าอื่นยินดีพอใจโดยธรรม”^๔ อรรถกถาแห่งจกกวตติสูตร อธิบายว่า คำว่า ราชา หมายถึงผู้ทำให้ประชาชนยินดีพอใจโดยธรรม คือสังคหวัตถุ ๔ ประการ^๕

อัครัญญสูตรได้แสดงให้เห็นว่า การเกิดขึ้นครั้งแรกของระบบวรรณะเป็นผลจากการแบ่งหน้าที่กันทำของมนุษย์ในชุมชนบรรพกาล มนุษย์นี้แหละสร้างระบบชนชั้นวรรณะขึ้นมา ไม่ใช่พระพรหมเป็นผู้สร้างระบบวรรณะ ดังที่ศาสนาพราหมณ์สอนไว้

^๓ ที.ปา. ๑๑/๖๓/๑๐๒.

^๔ ที.ปา. ๑๑/๖๓/๑๐๒.

^๕ อง.อ. ๒/๑๒๑ ; ที.ปา.อ. ๓/๕๔.

ศาสนาพราหมณ์สอนว่า พระพรหมเป็นผู้สร้างโลกและสร้างมนุษย์ เมื่อสร้างมนุษย์ขึ้นมาแล้ว พระพรหมได้กำหนดให้มนุษย์สังกัดวรรณะที่ต่างกันมาตั้งแต่เกิด ดังนี้^๖

ผู้ที่เกิดในวรรณะพราหมณ์ ออกมาจากปากของพระพรหม จึงมีหน้าที่ศึกษาและสอนคัมภีร์พระเวท

ผู้ที่เกิดในวรรณะกษัตริย์ เกิดมาจากแขนของพระพรหม จึงมีหน้าที่ปกครองคนในวรรณะอื่นๆ

ผู้ที่เกิดในวรรณะแพศย์ ออกมาจากต้นขาของพระพรหม จึงมีหน้าที่ประกอบอาชีพการงาน

ผู้ที่เกิดในวรรณะศูทร ออกมาจากเท้าของพระพรหม จึงมีหน้าที่รับใช้คนในสามวรรณะข้างต้น

หลักศาสนาพราหมณ์กำหนดว่า คนเราเกิดมาในวรรณะใด ก็ต้องเป็นคนในวรรณะนั้นไปตลอดชีวิต เพราะเป็นสิ่งที่พระพรหมลิขิตคือกำหนดชะตาชีวิตไว้อย่างนั้น การเปลี่ยนวรรณะจึงเป็นไปไม่ได้ การแต่งงานข้ามวรรณะก็จะทำให้วรรณะไม่บริสุทธิ์ คนทั่วไปจะรู้ว่าใครสังกัดวรรณะอะไรก็ดูกันที่โคตรคือนามสกุล แต่ละวรรณะจะมีหน้าที่ประจำวรรณะเรียกว่า **วรรณะธรรม** เช่น พราหมณ์มีหน้าที่สอนพระเวท กษัตริย์มีหน้าที่ปกครองและดูแลรักษาระบบวรรณะไม่ให้เสื่อมสลาย วรรณะกษัตริย์ไม่ได้เกิดขึ้นโดยการสมมติหรือการคัดเลือกของประชาชน แต่เกิดจากการสร้างของพระพรหม

^๖ George Bhler, "The Laws of Manu" Sacred Books of the East, Volume 25, Chapter I nos 87-91

หมายความว่าคนเราเป็นกษัตริย์โดยชาติกำเนิด ใครเป็นกษัตริย์ก็ต้องเป็นกษัตริย์ไปตลอดชีวิต กษัตริย์ต้องปกครองบ้านเมืองไปตามธรรม คือหน้าที่ประจำวรรณะกษัตริย์ที่พระพรหมกำหนดไว้แล้วในคัมภีร์ที่ชื่อว่ามนุธรรมศาสตร์

แนวคิดเรื่องกษัตริย์ในพระพุทธศาสนาแตกต่างจากเรื่องระบบวรรณะกษัตริย์ในศาสนาพราหมณ์ อัคคัณณสูตรยืนยันว่าระบบวรรณะไม่ได้เกิดจากการสร้างของพระพรหม มนุษย์ต่างหากสร้างระบบวรรณะขึ้นมาเอง ดังนั้น มนุษย์จึงสามารถเลิกล้มระบบวรรณะได้ และสามารถเปลี่ยนวรรณะด้วยการกระทำของตน กล่าวคือ มนุษย์จะเป็นคนวรรณะสูงหรือวรรณะต่ำ ก็เพราะกรรมคือการกระทำ ไม่ใช่เพราะเกิดในวรรณะสูงหรือวรรณะต่ำ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลไม่ได้เป็นคนถ้อยเพราะชาติกำเนิด ไม่ได้เป็นพราหมณ์เพราะชาติกำเนิด แต่เป็นคนถ้อยก็เพราะกรรม เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม”^๗ “กรรมย่อมจำแนกประเภทของสัตว์โลกให้เลวและประณีตต่างกันไป”^๘ ในทำนองเดียวกัน มนุษย์ไม่ได้เป็นกษัตริย์เพราะชาติกำเนิด แต่เป็นกษัตริย์เพราะกรรมคือการกระทำ ถ้าทำกรรมดีคือปฏิบัติหน้าที่โดยธรรมก็เป็นกษัตริย์ที่ดี ถ้าทำกรรมไม่ดีคือปฏิบัติหน้าที่โดยอธรรมก็เป็นกษัตริย์ที่ไม่ดี กษัตริย์ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยธรรมและเป็นกษัตริย์ที่ดีเรียกว่า **ธรรมราชา**

^๗ พุ.สุ. ๒๕/๓๐๖/๓๕๒.

^๘ ม.อ. ๑๔/๓๘๕/๕๕๖.

ธรรมราชาคือกษัตริย์ผู้ทรงธรรม และเป็นธรรมาธิปไตย

ธรรมราชาเป็นกษัตริย์ในอุดมคติของพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องธรรมราชาปรากฏอยู่ในจกักรัตติสูตร^๙ ในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า “พระเจ้าจักรพรรดิ เป็นผู้ทรงธรรม เป็น**ธรรมราชา** เป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทรทั้งสี่ล้อมรอบ เป็นผู้พิชิต”^{๑๐} พระภิกษุรูปหนึ่งทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เมื่อพระราชาเป็นใหญ่ในแผ่นดินแล้ว จะมีอะไรยิ่งใหญ่ไปกว่าพระราชาหรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ธรรมเป็นสิ่งที่ใหญ่กว่าพระราชา^{๑๑}

คำถามนี้เกี่ยวข้องกับขอบเขตการใช้พระราชอำนาจของพระราชา กล่าวคือ เมื่อพระราชามีพระราชอำนาจมากที่สุดในแผ่นดิน อะไรเล่าจะเป็นเครื่องกำกับการใช้พระราชอำนาจ มิให้เกินเลยไปจนกลายเป็นทรราช คำตอบของพระพุทธเจ้าก็คือว่า ธรรมเป็นเครื่องกำกับการใช้พระราชอำนาจของพระราชา พระราชาทรงใช้พระราชอำนาจภายในกรอบของธรรม นั่นคือ ราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจ

โดยนัยนี้ คำว่า ธรรมราชา มีความหมาย ๒ อย่าง ดังนี้

^๙ มีจกักรัตติสูตรอยู่ ๓ แห่งในพระไตรปิฎก คือ ที.ปา. ๑๑/๓๓/๖๒; ส.ม. ๑๙/๕๐๕/๑๓๗; อป.ติก. ๒๐/๔๕๓/๑๓๘.

^{๑๐} ที.ปา. ๑๑/๓๔/๖๒.

^{๑๑} อป.ติก. ๒๐/๔๕๓/๑๓๘.

๑. คำว่าธรรมราชาหมายถึง **“ผู้มีธรรมเป็นราชา”** หมายถึง พระราชาผู้ถือธรรมเป็นใหญ่คือเป็นธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสต่อไปว่า **“พระราชาทรงอาศัยธรรมนั่นเอง สักการะธรรม เคารพธรรม นับถือธรรม บูชาธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นองชัย มีธรรมเป็นยอด เป็นธรรมาธิปไตย”**^{๑๒}

๒ คำว่าธรรมราชาหมายถึง**ธรรมมิกราช** คือพระราชาผู้ทรงธรรมหรือประพฤติราชธรรมเพื่อสร้างความยินดีพอใจแก่ประชาชน ได้ปกครอง คำถามที่ตามมาก็คือว่า ราชธรรมที่ทรงประพฤติปฏิบัติ นั้นคืออะไร คำตอบที่ประมวลมาจากอรรถกถาจักรกวัตติสูตร ก็คือว่า ราชธรรม หมายถึง กุศลกรรมบถ ๑๐ จักรวรรดิวัตร ๕ และราชสังคหัตถุ ๔^{๑๓}

รวมความว่า ธรรมราชา หมายถึงกษัตริย์ผู้มีธรรมเป็นราชา คือผู้ถือธรรมเป็นใหญ่เป็น**ธรรมาธิปไตย** และเป็น**ธรรมมิกราช** คือพระราชาผู้ทรงธรรมหรือประพฤติราชธรรม ราชธรรมที่ทรงประพฤติปฏิบัติ นั้นคือจริยธรรม หมายถึงหน้าที่ที่ควรประพฤติปฏิบัติ ธรรมราชาที่แท้จริงทรงปฏิบัติราชธรรมคือทำหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถโดยไม่บกพร่องต่อหน้าที่ ไม่ละทิ้งหน้าที่ และไม่ทุจริตต่อหน้าที่ ดังพุทธภาษิตที่ว่า **“ธมฺมญฺเจวํ สุจริตํ ควรปฏิบัติหน้าที่ให้สุจริต”**^{๑๔} ราชธรรมที่พระราชาต้องประพฤติปฏิบัติอย่างเต็มที่คือกุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตรและราชสังคหัตถุ

^{๑๒} ที.ปา. ๑๑/๓๕/๖๕.

^{๑๓} อง.อ. ๒/๑๒๑; ที.ปา.อ. ๓/๕๕.

^{๑๔} ขุ.ธ. ๒๕/๒๓/๓๘.

กุศลกรรมบถ หมายถึงวิธีทำความดี ๑๐ ประการ แบ่งเป็น
วิธีทำความดีทางกาย ๓ ประการ วิธีทำความดีทางวาจา ๔ ประการ
และวิธีทำความดีทางใจ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้^{๙๕}

วิธีทำความดีทางกาย ๓ ประการ ได้แก่ จตเวณการฆ่าสัตว์
ตัดชีวิต จตเวณการลักขโมย จตเวณการประพฤติดินในกาม นี่คือ
สามข้อแรกของศีล ๕

วิธีทำความดีทางวาจา ๔ ประการ ได้แก่ จตเวณการพูดเท็จ
จตเวณการพูดส่อเสียด จตเวณการพูดคำหยาบ จตเวณการพูดเพ้อเจ้อ
จะเห็นได้ว่าการจตเวณการพูดเท็จเป็นข้อที่ ๔ ของศีล ๕

วิธีทำความดีทางใจ ๓ ประการ ได้แก่ ความไม่คิดโลภมาก
อยากได้ของเขา ความไม่คิดพยาบาทปองร้ายผู้อื่น ความเห็นชอบ
ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการเหล่านี้ เป็นข้อปฏิบัติในทำนอง
เดียวกันกับศีล ๕ เพียงแต่เพิ่มวิธีทำความดีทางใจ ๓ ประการเข้าไป
ด้วย

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการซึ่งครอบคลุมศีล ๕ ไว้ด้วยนั้น
จัดเป็นธรรมเครื่องกำกับการใช้พระราชอำนาจของพระราชา ถ้าไม่มี
ธรรมเป็นเครื่องกำกับ พระราชาอาจหลงอำนาจและใช้อำนาจไปใน
ทางสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น เพราะมีพุทธภาษิตว่า “วโส อัสสริย
โลเก อำนาจเป็นใหญ่ในโลก”^{๙๖}

^{๙๕}ที.ปา. ๑๑/๓๖๐/๒๘๔.

^{๙๖}ส.ส. ๑๕/๒๑๒/๖๐.

ลอร์ด แอกตัน กล่าวว่า “อำนาจมักทำคนให้เสียคน อำนาจเต็มมักทำให้คนเสียคนได้เต็มที่ ผู้ยิ่งใหญ่ส่วนมาก จึงมักจะเป็นคนเลว”^{๙๓}

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการย่อมช่วยกำกับการใช้พระราชอำนาจไม่ให้เป็นไปในทางที่ผิด ส่วนจักรวรรดิวัตรและสังคหวัตถุช่วยให้พระราชใช้พระราชอำนาจไปในทางที่สร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชนได้ปกครอง

จักรวรรดิวัตร หมายถึง หลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระเจ้าจักรพรรดิ พระราชาและนักปกครองมี ๑๒ ประการ^{๙๔} ซึ่งอาจสรุปเหลือ ๕ ประการ^{๙๕} ดังต่อไปนี้

๑. ธรรมาธิปไตย ยึดถือธรรมเป็นใหญ่ หมายความว่า ธรรมราชาทรงถือธรรมเป็นราชาคือเป็นใหญ่เหนือพระองค์ นั่นคือใช้ราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจ ธรรมราชาทรงแสดงความเป็นธรรมาธิปไตยด้วยการเคารพนับถือบูชาบำเพ็ญธรรม ยึดธรรมเป็นหลัก เป็นธรรมธวัชคือมีธรรมเป็นธงชัย กล่าวโดยสรุปก็คือ ธรรมราชาทรงใช้ธรรมเป็นเครื่องมือในการปกครองบ้านเมือง นั่นคือทรงอาศัยธรรมเป็นกรอบนโยบายในการปกครองและทรงยึดธรรม

^{๙๓}“Letter to Bishop Mandell Creighton, April 5, 1887.” published in *Historical Essays and Studies*, edited by J N Figgis and R V Laurence (London: Macmillan, 1907)

^{๙๔}ที.ปา. ๑๑/๓๕/๖๕.

^{๙๕}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, วัดญาณเวศกวัน, ๒๕๔๘, หน้า ๒๕๐-๒๕๒.

เป็นธงชัยคือทรงประกาศสั่งสอนธรรมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อให้ประชาชนยอมรับและปฏิบัติธรรมนั้นอันจะส่งผลให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองเกิดสันติสุข

๒. ธรรมการึกษา จัดการรักษากันชอบธรรมแก่ประชาชน ๗ ประเภท เช่น เจ้านายเชื้อพระวงศ์ มุขอำมาตย์มนตรี เสนาข้าราชบริพาร สมณะชีพรามณ์ พลกนิกรทั่วไป และการรักษากันชอบธรรมที่จัดให้แก่สัตว์ต่างๆ อีก ๑ ประเภท รวมการรักษากันชอบธรรมทั้งหมดมี ๘ ประเภท ซึ่งทำให้จักรวรรดิวัตรข้อธรรมการึกษานี้ขยายออกไปเป็น ๘ ข้อ ตามประเภทของมนุษย์และสัตว์ที่ได้รับการรักษาคุ้มครอง เมื่อรวมธรรมการึกษาทั้ง ๘ ข้อนี้เข้ากับจักรวรรดิวัตรอีก ๔ ข้อที่เหลือก็ทำให้จักรวรรดิวัตรมี ๑๒ ข้อ แต่ในที่นี้เราสรุปธรรมการึกษาทั้ง ๘ ข้อเหลือเพียงข้อเดียวคือข้อ ๒ นี้เท่านั้น เมื่อรวมเข้ากับจักรวรรดิวัตรอีก ๔ ข้อที่เหลือก็จะได้จักรวรรดิวัตรทั้งหมด ๕ ข้อ

๓. อธรรมการนิเสธนา จัดการป้องกันปราบปรามและแก้ไขมิให้เรื่องเลวร้ายเดือดร้อนเกิดขึ้นในบ้านเมือง นั่นคือธรรมราชาทรงทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันประชาชนจากอาชญากรรมต่างๆ และทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาตุลาการเมื่อเกิดคดีความเพื่อผดุงความยุติธรรมในสังคม

๔. ธนานุประทาน จัดหาทรัพย์ให้ประชาชนได้กินดื่ยอยู่ดีมีสุข ไม่มีความยากจนข้นแค้นในแผ่นดิน

๕. ปริบุจจา มีการปรึกษาหารือสมณะชีพรามณ์ และนักปราชญ์ราชบัณฑิต เพื่อแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับปกครองบ้านเมือง

การปฏิบัติธรรมคือจักรวรรดิวัตรดังกล่าวมานี้ ทำให้ธรรมราชาเป็นผู้ถือธรรมเป็นใหญ่และปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อสร้างความยินดีพอใจแก่ประชาชนได้ปกครอง นอกจากนี้ ธรรมราชาทรงเป็นใหญ่โดยธรรม ทรงชนะโดยธรรม ไม่ใช้อาวุธปราบปรามผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งพระราชอำนาจ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจกกวัตติสูตรว่า “พระองค์ทรงชนะโดยธรรม (ธมฺเมเน อภิวิชฺย) มิต้องใช้อาชญา มิต้องใช้ศาสตรา ครอบครองแผ่นดินมีมหาสมุทรทั้งสี่ล้อมรอบ”^{๓๐} พุทธพจน์นี้เป็นที่มาของนโยบาย “ธรรมวิชัย” ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

โดยทั่วไป สังคหัตถ์ หมายถึงหลักการผูกใจคน มี ๔ ประการ คือ^{๓๑}

๑. ทาน การให้ปัน
๒. ปิยวาจา การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน
๓. อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์
๔. สมานัตตตา การวางตนพอดี

ข้อธรรมสำหรับให้พระราชาประพฤติปฏิบัติ เพื่อสร้างความยินดีพอใจแก่ประชาชน ไม่ใช่สังคหัตถ์ที่กล่าวมานี้ แต่เป็นข้อธรรมอีกชุดหนึ่งเรียกว่า ราชสังคหัตถ์ ซึ่งหมายถึงหลักการสงเคราะห์ประชาชนของพระราชา พระพุทธเจ้าทรงแสดงข้อธรรมนี้ไว้ในยัญญสูตร^{๓๒} ดังต่อไปนี้

^{๓๐}ที.ปา. ๑๓/๓๔/๖๓.

^{๓๑}ที.ปา. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๓๒}ส.ส. ๑๕/๓๔๙/๑๐๙.

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพระสุบินหรือฝันร้ายแล้วตรัสถามพราหมณ์ปุโรหิตให้พยากรณ์ความฝันนั้น ปุโรหิตพยากรณ์ว่า พระสุบินนี้เป็นลางร้ายบอกเหตุว่าจะมีเภทภัยแก่ราชบัลลังก์และพระชนม์ชีพของพระองค์ เขาได้ทูลแนะนำพระเจ้าปเสนทิโกศลให้ประกอบพิธีบูชามหาัยญ์พระองค์ทรงเห็นด้วยกับคำแนะนำนี้และตรัสสั่งให้เตรียมประกอบพิธีบูชามหาัยญ์ด้วยการจับโคผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว แกะ ๕๐๐ ตัว รวมทั้งทาสมะกรรมกรอีกจำนวนมากไปผูกไว้ที่หลักเพื่อฆ่าบูชาตามพิธีพราหมณ์เสียงร้องไห้ของมนุษย์และเสียงร้องของสัตว์ดังระงมไปทั่ว

พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องนี้แล้ว ตรัสว่า “มหาัยญ์ที่มีการตระเตรียมมาก มีการฆ่าแพะ แกะ โค และสัตว์ชนิดต่างๆ คือ อัสสมณะ ปุริสเมณะ สัมมาปาสะ วาชเปยยะ นิรัคคหะ มหาัยญ์เหล่านั้น เป็นัยญ์ไม่มีผลมาก เพราะพระพุทธเจ้าเป็นต้นผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้ดำเนินปฏิบัติอันชอบ ย่อมไม่เข้าไปใกล้ัยญ์นั้น”^{๓๓}

ในสมัยพระพุทธเจ้า ศาสนาพราหมณ์สอนให้พระราชาผู้แสวงหาพระราชอำนาจและความมั่นคงแห่งราชบัลลังก์ต้องทำการบูชามหาัยญ์ ๕ ประการ ซึ่งมีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้^{๓๔}

๑. อัสสมณะ การบูชาัยญ์ที่มีการฆ่ามาเป็นส่วนสำคัญ ัยญ์นี้รวมหมายถึงัยญ์ที่บูชาด้วยสมบัติทุกอย่าง เว้นที่ดินและคน มีการตั้งเสาัยญ์ ๒๑ เสา สำหรับผูกปศุสัตว์ที่จะต้องฆ่าประมาณ ๕๕๗ ชนิด

^{๓๓} ส.ส. ๑๕/๓๕๑/๑๑๐.

^{๓๔} ส.ส.อ. ๑/๑๔๔-๑๔๕.

๒. ปุริสเมธะ การบูชายัญที่มีการฆ่าคนเป็นส่วนสำคัญ เป็นยัญที่บูชาด้วยสมบัติต่างๆ เช่นเดียวกับอัสสเมธะ แต่รวมการบูชาด้วยที่ดินเข้าด้วย

๓. สัมมาปาสะ การบูชายัญบนแท่นบูชาสำหรับผู้สัตรีที่สร้างขึ้นในบริเวณที่เขาวางพ่อนไม้สำหรับต้อนสัตว์ขึ้นไปแล้วตกลงมานั่นคือ พ่อนไม้ตกลงมาตรงไหนก็สร้างแท่นบูชายัญตรงนั้น

๔. วาขเปยยะ การบูชายัญที่มีการตีมาวชะคือเนยใสและน้ำผึ้งเป็นส่วนสำคัญ ยัญนี้มีการฆ่าสัตว์อีก ๑๗ ตัว

๕. นิรัคคะ การบูชายัญที่ไม่มีลิมสลัก คือไม่มีขี้ดจำกัด หมายถึงยัญที่ไม่ต้องมีเสาสำหรับบูชายัญ โดยมีการทำพิธีเช่นเดียวกับอัสสเมธะ แต่บูชาด้วยสมบัติทุกอย่าง ไม่มียกเว้น จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สรรพเมธะ หมายถึงการบูชายัญด้วยของทุกอย่าง

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พระราชาทรงเลิกละการทำพิธีบูชามหายัญซึ่งมีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นส่วนสำคัญแล้วหันมาทำการบูชายัญด้วยการทำการสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ส่วนยัญใด มีการตระเตรียมน้อย ไม่มีการฆ่าแพะ แกะ โค และสัตว์ชนิดต่างๆ ซึ่งบุคคลบูชาสืบทอดทุกเมื่อ พระพุทธเจ้าเป็นต้นผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้ดำเนินปฏิบัติชอบ ย่อมเข้าไปใกล้ยัญนั้น”^{๒๕}

^{๒๕} ส.ส. ๑๕/๓๕๑/๑๑๐-๑๑๑.

การบัญชาัญในความหมายใหม่ที่ว่านี้ เรียกว่า ราชสังคหวัตถุ ๔ ประการ ที่พระราชาก็จะต้องปฏิบัติเพื่อสงเคราะห์ประชาชน ดังต่อไปนี้^{๑๖}

๑. สัสสมณะ ความฉลาดในการบำรุงพิทักษ์ธัญญาหาร คือ ส่งเสริมการเกษตรและการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยเรียกเก็บภาษีแต่น้อย

๒. ปุริสเมธะ ความฉลาดในการใช้คนปฏิบัติราชการทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน โดยจ่ายเงินเดือนค่าตอบแทนอย่างเพียงพอ

๓. สัมมาปาสะ ความมีอัธยาศัยดีจุบจวนคล่องใจประชาชน คือรู้จักผูกใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนจนกู้ยืมเงินไปลงทุนทำกิจการต่างๆ โดยไม่คิดดอกเบี้ยเป็นเวลา ๓ ปี

๔. วาขเปยยะ ความมีปิยวาจา คือรู้จักพูดจาไพเราะอ่อนหวาน ใช้คำสุภาพนุ่มนวลอันเป็นที่ตั้งแห่งความสมัครสมานสามัคคี

เมื่อพระราชาสงเคราะห์ประชาชนด้วยราชสังคหวัตถุ ๔ ประการเหล่านี้ บ้านเมืองของพระองค์ย่อมเจริญมั่งคั่ง มีข้าวน้ำบริบูรณ์ ปราศจากโจรผู้ร้าย ประชาชนอยู่กันด้วยความสุขสงบปลอดภัย บ้านเรือนไม่จำเป็นต้องปิดประตูใส่กลอนเพื่อป้องกันโจรผู้ร้ายแต่อย่างใด บ้านเรือนเช่นนี้เรียกว่า นิรัคคพะ หมายถึง ไม่ต้องลงกลอนประตู ซึ่งเป็นผลมาจากราชสังคหวัตถุ ๔ ข้างต้นด้วยเหตุนี้ ท่านจึงไม่นับนิรัคคพะนี้เข้าในราชสังคหวัตถุ

^{๑๖} ส.ส.อ. ๑/๑๙๗-๑๙๘.

พระเจ้าอโศกมหาราชคือธรรมราชาต้นแบบ

การปฏิบัติธรรมคือกุศลกรรมบถจักรวรรดิวัตรและราชสังคหัตถุ ดังกล่าวนานี้ ทำให้ผู้ปกครองเป็นธรรมราชาผู้ถือธรรมเป็นใหญ่ และปกครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน ได้ปกครอง ธรรมราชาทรงเป็นใหญ่โดยธรรม ทรงชนะโดยธรรม ไม่ใช้อาวุธปราบปรามผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งพระราชอำนาจ ดังที่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจักรกวัตติสูตรว่า “พระองค์ทรงชนะโดยธรรม (อเมเน อภิวิชัย) ไม่ต้องลงอาชญา ไม่ต้องใช้ศาสตรา ทรงครอบครองแผ่นดินมีมหาสมุทรทั้งสี่ล้อมรอบ”^{๒๗} พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงนำหลักการในพุทธพจน์นี้ไปทำเป็นนโยบายการปกครองของ พระองค์ที่มีชื่อว่า “ธรรมวิชัย”

พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๘^{๒๘} หลังจากທີ່สังหารพี่น้องคู่แข่งทางการเมืองไปเป็นจำนวนมาก จากนั้น ได้ทำสงครามขยายดินแดนออกไป จนกระทั่งราชอาณาจักรของ พระองค์มีดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของอินเดีย ในการรบเพื่อแย่งชิงอำนาจและขยายดินแดนนั้น พระเจ้าอโศกได้ใช้ วิธีการที่โหดร้ายทารุณมาก ซึ่งทำให้พระองค์ได้พระสมัญญา คือ พระนามที่คนเรียกขานว่า “จันหาโคกราช” แปลว่า พระเจ้าอโศก ผู้โหดร้าย เมื่อครองราชย์ได้ ๘ ปี พระเจ้าอโศกยกทัพไปตีแคว้น

^{๒๗} ที.ปา. ๑๑/๓๔/๖๓.

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), กาลานุกรมพระพุทธศาสนา ในอารยธรรมโลก, วัตถุนานเวศกวัน, ๒๕๕๓, หน้า ๓๒.

กลิ้งคะ ทรงรู้สึกสลดพระทัยที่ได้สังหารผลาญชีวิตคนไปเป็นจำนวนนับแสนคน จากนั้น พระองค์ทรงหันมายอมรับถือพระพุทธศาสนา และหันมาใช้นโยบายธรรมวิชัยแทนสงครามวิชัย กล่าวคือ ทรงเปลี่ยนเสียงกลองศึกให้เป็นเสียงประกาศธรรม นับแต่นั้นมา พระองค์จึงได้พระสมัญญาใหม่ว่า **“ธรรมาโคกราช”** แปลว่า **พระเจ้าอโศกผู้ทรงธรรม** นักปราชญ์ทั่วโลกถือว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นกษัตริย์ต้นแบบของธรรมราชาผู้ประสบความสำเร็จในการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นพระราโชบายในการปกครองบ้านเมือง

ทุกวันนี้ จารึกอโศก (Edicts of Ashoka) ที่ค้นพบทั่วอินเดียจำนวน ๓๓ ชิ้น ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงให้ทำไว้ ได้กลายเป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้เราทราบถึงพระราโชบายและพระราชจริยาวัตรในการปกครองแบบธรรมราชาของพระเจ้าอโศกมหาราช ในจารึกอโศกนี้ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเรียกพระองค์เองว่า **“เทวานัมปริยทรรศี”** แปลว่า **“ทรรศีผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ”** จารึกอโศกช่วยให้คนรุ่นหลังทราบว่า หลักธรรมที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงนำไปประยุกต์ใช้ในการปกครองบ้านเมือง ก็คือหลักธรรมตามแนวจักกวัตติสูตร ได้แก่ กุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ แม้คนทั่วไปจะเรียกหลักธรรมในจารึกอโศกว่า อโศกธรรม แต่เนื่องจากพระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นพุทธมามกะ หลักธรรมที่ปรากฏในจารึกย่อมเป็นพุทธธรรม

รายละเอียดที่มาของราชสังคหวัตถุในยัญญสูตร ดังกล่าวมานั้น ได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้พระเจ้าอโศกมหาราชทรงห้ามการฆ่าสัตว์

บุญชัยญ์ ดังคำประกาศในจารึกศิลา ฉบับที่ ๑ ว่า “ณ ถิ่นนี้ บุคคล ไม่พึงฆ่าสัตว์มีชีวิตใดๆ เพื่อการบุญชัยญ์”^{๑๔} เมื่อครองราชย์ได้ ๒๖ ปี ทรงออกประกาศให้สัตว์หลายชนิดปลอดภัยจากการถูกฆ่า^{๑๕} ในรัชสมัย ของพระเจ้าอโศกมหาราชจึงไม่มีการประกอบพิธีฆ่าสัตว์บุญชัยญ์ แต่ ในราชวงศ์ถัดมา พราหมณ์ปุชยมิตรตั้งตนเป็นกษัตริย์ได้ประกอบพิธี อัสสเมธะคือฆ่าม้าบุญชัยญ์ถึง ๒ ครั้ง^{๑๖}

นอกจากจะสั่งห้ามฆ่าสัตว์บุญชัยญ์แล้ว พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงให้สร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษามนุษย์และโรงพยาบาลรักษา สัตว์ทั้งหลาย ดังข้อความตอนหนึ่งในจารึกศิลา ฉบับที่ ๒ ว่า “พระเจ้า อยู่หัวปรียทรรคิผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้โปรดให้จัดบริการในด้าน เวชกรรมไว้ ๒ ประการ คือ **การรักษาโรคของมนุษย์ประการหนึ่ง การรักษาโรคของปศุสัตว์ประการหนึ่ง** เครื่องสมุนไพรที่เป็นยา สำหรับมนุษย์และที่เป็นยาสำหรับสัตว์ไม่มี ณ สถานที่ใด ก็โปรด ให้นำเข้ามาและให้ปลูกขึ้นไว้ ณ สถานที่นั้น”^{๑๗} อาจกล่าวได้ว่า พระเจ้าอโศกทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกในโลกที่สร้าง โรงพยาบาลสำหรับสัตว์

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *จารึกอโศก*, ธรรมสภา, ๒๕๔๒, หน้า ๓๖.

^{๑๕} เพิ่งอ้าง หน้า ๗๑.

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *กาลานุกรมพระพุทธศาสนา ในอารยธรรมโลก*, หน้า ๔๒.

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *จารึกอโศก*, หน้า ๓๗.

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงใช้พุทธธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจของพระองค์ พระเจ้าอโศกมหาราชไม่หลงมัวเมายึดติดกับอำนาจล้นฟ้า หากแต่ทรงเห็นว่ายศและอำนาจมิใช่เพื่อความอำนวยความสะดวกในการสอนธรรมและสร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชน ดังที่ทรงประกาศไว้ในจารึกศิลา ฉบับที่ ๑๐ ว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปริยทรรสี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ไม่ทรงถือว่า ยศหรือเกียรติจะเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งประโยชน์อันยิ่งใหญ่ได้ เว้นแต่จะทรงปรารณายศหรือเกียรติเพื่อความมุ่งหมายดังนี้ว่า ทั้งในบัดนี้และในเบื้องหน้าขอประชาชนทั้งหลายจงตั้งใจสดับฟังคำสอนธรรมของข้าฯ และจงปฏิบัติตามหลักความประพฤติในทางธรรม เพื่อประโยชน์อันนี้เท่านั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปริยทรรสีผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ จึงจะทรงปรารณายศหรือเกียรติ”^{๓๓}

ในด้านรัฐประศาสนโยบายคือนโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองภายในราชอาณาจักร และวิเทศนโยบายคือนโยบายด้านการต่างประเทศ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงใช้พระราชโบายที่เรียกว่า **ธรรมวิชัย** คือ ชัยชนะโดยธรรม ดังที่ทรงประกาศไว้ในจารึกศิลา ฉบับที่ ๑๓ ว่า “สำหรับพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ชัยชนะที่ทรงถือว่ายิ่งใหญ่ที่สุดได้แก่ “ธรรมวิชัย” (ชัยชนะโดยธรรม) และธรรมวิชัยนั้น พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพได้ทรงกระทำสำเร็จแล้วทั้ง ณ ที่นี้ (ในพระราชอาณาเขตของพระองค์เอง) และในดินแดนข้างเคียงทั้งปวง ไกลออกไป ๖๐๐ โยชน์”^{๓๔}

^{๓๓} เพิ่งอ้าง หน้า ๕๑.

^{๓๔} เพิ่งอ้าง หน้า ๕๙.

แนวปฏิบัติแห่งนโยบายธรรมวิชัยของพระเจ้าอโศกมหาราช มาจากจักรวรรดิวัตรข้อแรกคือ **ธรรมาธิปไตย** หรือการถือธรรม เป็นใหญ่ ดังจะเห็นได้ว่าในการบริหารกิจการภายในราชอาณาจักร พระเจ้าอโศกทรงใช้**ธรรมวิธี** คือการชูธงแห่งธรรมนำทางให้ ประชาชนดำเนินตาม ทรงเน้นการให้ธรรมทานด้วยการที่ทรงสอน ธรรมด้วยพระองค์เอง และทรงมอบหมายผู้อื่นให้สอนธรรมด้วย ดังข้อความตอนหนึ่งในจารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๗ ว่า “ข้าฯ ได้เกิดมี ความคิดขึ้นว่า “ข้าฯ จักจัดให้มีการประกาศธรรม ข้าฯ จักจัดให้มีการอบรมสั่งสอนธรรม ประชาชนทั้งหลายครั้งได้สดับธรรมนี้แล้ว ก็จักพากันประพฤติปฏิบัติตาม จักยกระดับตนเองสูงขึ้น และจักมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นด้วยความเจริญทางธรรมอย่างมั่นคง”^{๗๕}

นอกจากนี้ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธ ศาสนาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สร้างวัด ๘๔,๐๐๐ วัด อุปถัมภ์การ สังคายนาครั้งที่ ๓ ส่งพระธรรมทูตไปประกาศพระศาสนา ซึ่ง เป็นการให้การเผยแผ่ธรรมทั้งในและนอกราชอาณาจักรมาเสริม นโยบายธรรมวิชัยของพระองค์

ในการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงยุติสงครามวิชัยคือการใช้กำลังกองทัพถูกรานอาณาจักรข้างเคียง และทรงหันมาใช้ธรรมวิชัยด้วยการส่งราชทูตไปผูกสัมพันธ์ไมตรีกับ ดินแดนเหล่านั้นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังข้อความตอนหนึ่งใน จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๓ ว่า “(ประชาชนในอาณาจักรข้างเคียง) พากัน

^{๗๕} เพิ่งอ้าง หน้า ๗๖.

ประเพณีปฏิบัติตามคำสอนธรรมของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ แม้ในถิ่นฐานที่**ราชทูต**ของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพมิได้ไปถึง ประชาชนทั้งหลายเมื่อได้ทราบถึงธรรมวัตร ธรรมวิธานและธรรมมานุศาสน์ของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพแล้ว ก็พากันประเพณีปฏิบัติตามธรรม และจักประเพณีปฏิบัติตามธรรมนั้นต่อไป ด้วยเหตุเพียงนี้ ชัยชนะนี้ เป็นอันได้กระทำสำเร็จแล้วในทุกสถาน เป็นชัยชนะอันมีปิตเป็นรส พรั่งพร้อมด้วยความเอิบอิ่มใจ เป็นปิตที่ได้มาด้วยธรรมวิชัย^{๓๖}

การดำเนินนโยบายธรรมวิชัยที่มีผลดีต่ออารยธรรมโลกมากที่สุด ก็คือการส่งพระธรรมทูต ๙ สายไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนต่างๆ ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาข้ามพ้นพรมแดนของอินเดียและกลายเป็นศาสนาสำคัญของโลก พระธรรมทูตสองสายคือ สายสุวรรณภูมิ และสายเกาะลังกาได้มีส่วนสำคัญในการนำพาให้พระพุทธศาสนามาถึงดินแดนประเทศไทย โดยที่พระธรรมทูตสายสุวรรณภูมินั้น มีพระโสณะและพระอุตตระเป็นผู้นำสำหรับพระธรรมทูตสายเกาะลังกา พระเจ้าอโศกถึงกับส่งพระมหินทเถระและพระนางสังฆมิตตาเถรี ผู้เป็นพระราชโอรสและพระราชธิดาไปประกาศพระศาสนาที่นั่น ซึ่งส่งผลให้กษัตริย์ลังกาสมัยนั้น คือพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะหันมานับถือพระพุทธศาสนา และประกาศตนว่าเป็นอภิกษุรูปพหุสหาย (เพื่อนที่ไม่เคยพบหน้ากัน) ของพระเจ้าอโศกมหาราช

จักรวรรดิวัตรข้อที่ ๒ ที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงถือปฏิบัติ คือ**ธรรมิการักษา** หมายถึงจัดการรักษาอันชอบธรรมแก่ประชาชน

^{๓๖} เพิ่งอ้าง หน้า ๖๐.

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงปกครองพลานุการของพระองค์แบบพ่อปกครองลูก ดังที่ทรงประกาศไว้ในศิลาจารึกพิเศษแห่งกลิงกะ ฉบับที่ ๒ ว่า “ประชาชนทุกคนเป็นลูกของข้าฯ”^{๓๗} และที่ว่า “ประชาชนเหล่านั้น พึงได้รับการปลุกปลอบใจให้มีความเชื่อมั่นวางใจในตัวข้าฯ จนทำให้เขาเข้าใจว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นเหมือนบิดาของพวกเขา พระองค์ทรงมีความรักใคร่ปรารถนาดีในเราทั้งหลาย เหมือนดังที่ทรงรักใคร่ปรารถนาดีต่อตัวพระองค์เอง พวกเราเป็นเหมือนลูกของพระเจ้าอยู่หัว”^{๓๘}

จักรวรรดิวัตรข้อที่ ๓ ที่พระเจ้าอโศกทรงถือปฏิบัติ คือ **ธรรมการนิเสธนา** หมายถึงจัดการป้องกันปราบปรามมิให้เรื่องเลวร้ายเกิดขึ้นในบ้านเมือง ถ้ามีคดีความเกิดขึ้น พระเจ้าอโศกทรงแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ชั้นสูงในตำแหน่งที่เรียกว่ารัชชุกะ โดยให้มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการพิจารณาข้อกล่าวหา และพิพากษาคดีความ^{๓๙} และทรงแต่งตั้งธรรมมหาอำมาตย์ให้มีหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์รวมทั้งช่วยหาทางแก้ไขผ่อนปรนคำพิพากษาของศาล^{๔๐}

จักรวรรดิวัตรข้อที่ ๔ คือ **ธนานุประทาน** หมายถึงการจัดหาทรัพย์สินให้ประชาชนได้กินดีอยู่ดีมีสุข เพื่อการนี้ พระเจ้าอโศกได้จัดสร้างถนนหนทางและระบบสาธารณสุขไปทั่วมากมาย ดังข้อความ

^{๓๗} เพิ่งอ้าง หน้า ๙๑.

^{๓๘} เพิ่งอ้าง หน้า ๙๒.

^{๓๙} เพิ่งอ้าง หน้า ๖๘.

^{๔๐} เพิ่งอ้าง หน้า ๔๒.

ในจารึกที่ว่า “แม้ตามถนนหนทาง ข้าฯ ก็ได้ให้ปลูกต้นไทรขึ้นไว้เพื่อ
จักได้เป็นร่มเงาให้แก่สัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย ให้ปลูกสวนมะม่วง ให้
ขุดบ่อน้ำไว้ทุกกระยะกึ่งโกศระ ให้สร้างที่พักคนเดินทางขึ้นไว้และ
ให้สร้างอ่างเก็บน้ำจำนวนมากมายไว้ในที่ต่างๆ เพื่อการใช้สอยแห่ง
สัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย”^{๔๑} ยิ่งไปกว่านั้น พระเจ้าอโศกมหาราชทรง
มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ทำหน้าที่แจกทานแก่ประชาชนทั้ง
ในนามของพระองค์เอง และในนามของพระราชเทวีและพระราช
โอรส^{๔๒}

จักรวรรดิวัตรข้อสุดท้ายคือ **ปริพจณา** หมายถึงการปรึกษา
หารือสมณะชีพรามณ์และนักปราชญ์ราชบัณฑิต ในเรื่องนี้ พระเจ้า
อโศกมหาราชทรงส่งเสริมชั้นดีธรรมทางศาสนาและทรงแนะนำ
ประชาชนให้ยอมรับความแตกต่างระหว่างศาสนาโดยป้องกันไม่ให้
เกิดการทะเลาะกันเพราะศาสนาเป็นเหตุ ดังที่ทรงแนะนำไว้ในจารึก
ศิลา ฉบับที่ ๑๒ ว่า “ไม่พึงมีการยกย่องลัทธิศาสนาของตนและ
การตำหนิลัทธิศาสนาของผู้อื่น ในเมื่อมิใช่โอกาสอันควรหรือแม้เมื่อ
ถึงโอกาสอันสมควรอย่างใดอย่างหนึ่ง (การยกย่องลัทธิศาสนาของ
ตนและการตำหนิลัทธิศาสนาของผู้อื่น) นั้น ก็พึงมีแต่เพียงเล็กน้อย
เพราะว่าลัทธิศาสนาทั้งหลายเหล่านี้ก็ย่อมเป็นสิ่งที่ควรแก่การเคารพ
บูชาในแง่ใดแง่หนึ่ง”^{๔๓}

^{๔๑} เพิ่งอ้าง หน้า ๗๗.

^{๔๒} เพิ่งอ้าง หน้า ๘๐.

^{๔๓} เพิ่งอ้าง หน้า ๕๓.

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นธรรมราชาที่สมบูรณ์แบบ นั้นคือ ทรงประพฤติธรรมด้วยพระองค์เองและทรงแนะนำสั่งสอนให้ประชาชน ประพฤติธรรมตาม ดังจะเห็นได้จากจารึกศิลา ฉบับที่ ๔ ว่า “พระเจ้า อยู่หัวปรียทรรคิผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ จักทำให้การปฏิบัติธรรมนี้ เจริญยิ่งขึ้นไปอีก และพระราชโอรส พระราชนัดดา พระราชปนัดดา ของพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรคิผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ก็จักส่งเสริมการ ปฏิบัติธรรมนี้ให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไปจนตลอดกาลป์ ทั้งจักสั่งสอนธรรม ด้วยการตั้งมั่นอยู่ในธรรมและในศีลด้วยตนเอง”^{๔๔}

เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสอนธรรมแก่ ประชาชนด้วยวิธีการ ๓ ขั้นตอน คือสอนให้รู้ ทำให้ดู และอยู่ให้เห็น การสอนธรรมของพระองค์จึงมีพลังมาก เพราะทรงเป็นผู้นำที่มีอำนาจ สิทธิขาดในแผ่นดิน ความสำคัญแห่งภาวะผู้นำในการสอนธรรมเช่นนี้ สอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า “ราชา มุขี มนุสฺसानํ พระราชา เป็น ผู้นำของมนุษย์ทั้งหลาย”^{๔๕} เมื่อผู้นำประพฤติธรรม ประชาชนย่อม ประพฤติธรรมตามไปด้วย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในราโชวาทชาดก ว่า

“เมื่อโคทั้งหลายว่ายข้ามแม่น้ำไป โคหัวหน้าฝูงว่ายข้ามไปตรง

เมื่อโคหัวหน้าฝูงว่ายข้ามไปตรงอย่างนั้น โคทั้งหมดก็ย่อมว่าย ข้ามไปตรงตามกัน

^{๔๔} เพิ่งอ้าง หน้า ๔๐.

^{๔๕} ม.ม. ๑๓/๖๖๑/๕๕๖.

ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติแต่งตั้งให้เป็นใหญ่

ถ้าผู้นั้นประพฤติเป็นธรรม ประชาชนนอกนี้ก็จะยอมประพฤติธรรมตามโดยแท้

ถ้าพระราชาทรงอยู่ในธรรม รัฐก็ย่อมอยู่เป็นสุขทั่วกัน^{๔๖}

ดังนั้น พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นธรรมราชาตามอุดมคติในพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในสมัยต่อมาได้ถือเอาพระราชจริยาวัตรของพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินนโยบายในการปกครองบ้านเมือง เช่น พระเจ้ากนิษกะมหาราช พระเจ้าธรรมบาลแห่งอินเดีย พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แห่งอาณาจักรขอม พ่อขุนรามคำแหงมหาราชของไทย เจ้าชายโซโตกุแห่งญี่ปุ่น

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์คือรัฐธรรมนูญ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ขึ้นครองราชย์ที่กรุงสุโขทัย ใน พ.ศ. ๑๘๒๒ นั้น พระองค์ใช้ระบอบการปกครองแบบปิตรราชาธิปไตย คือแบบพ่อปกครองลูก^{๔๗} เรื่องนี้ทำให้นักถึงคำประกาศของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ว่า “ประชาชนทุกคนเป็นลูกของข้าฯ”^{๔๘} พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงนิมนต์พระสงฆ์จากนครศรีธรรมราชมาเผยแพร่

^{๔๖} บ.ชา. ๒๗/๖๓๖-๗/๑๕๑-๒.

^{๔๗} สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, ลักษณะการปกครองประเทศไทยแต่โบราณ, ๒๔๗๐, หน้า ๑๐.

^{๔๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), จารึกอโศก, หน้า ๔๑.

พระพุทธรูปศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ในกรุงสุโขทัย เราได้เห็นแล้วว่า พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระมหินทเถระและพระนางสังฆมิตตาเถรี ผู้เป็นพระราชโอรสและพระราชธิดาไปประกาศพระศาสนาที่เกาะลังกา ดังนั้นพระพุทธรูปแบบลังกาวงศ์ซึ่งสืบทอดมาจากพระเถระและพระเถรีทั้งสองรูปนั้นย่อมจะนำอุดมการณ์ธรรมราชามาถึงกรุงสุโขทัย ด้วย

อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ธรรมราชาไม่ได้มาถึงกรุงสุโขทัยโดยผ่านเกาะลังกาเท่านั้น หากแต่พระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราช อีกสายหนึ่งที่น่าโดยพระโสณะและพระอุตตระได้นำพระพุทธรูปไปเผยแผ่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ที่หลักฐานทางโบราณคดียืนยันว่า ต่อมาได้เป็นดินแดนที่เรียกว่าอาณาจักรทวารวดี มีเมืองหลวงตั้งอยู่ที่นครปฐมและมีเมืองสำคัญคืออยู่ทองในประเทศไทย^{๔๔} และมีเมืองท่าที่สำคัญชื่อเมืองสะเทิม (สะโตง) หรือสุธรรมปุระตั้งอยู่ในพม่า ปัจจุบัน อาณาจักรทวารวดีสมัยนั้นเป็นดินแดนของมอญที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ประมาณ ๕๐๐ ปีก็เสื่อมอำนาจลงในราว พ.ศ. ๑๖๐๐ เมื่อพม่าสถาปนาอาณาจักรพุกามขึ้นมา แล้วได้ยกทัพไปยึดครองหัวเมืองมอญในดินแดนพม่า ส่วนดินแดนของอาณาจักรทวารวดีในฝั่งไทยก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัยในเวลาต่อมา

เนื่องจากอาณาจักรทวารวดีของมอญ มีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อนที่พม่าจะตั้งอาณาจักรพุกาม ชาวมอญจึงมีอิทธิพลทางศาสนา และวัฒนธรรมเหนือชาวพม่าในสมัยนั้น แม้จะเป็นฝ่ายแพ้สงคราม

^{๔๔} John Guy, *Lost Kingdoms : Hindu-Buddhist Sculpture in Early Southeast Asia*, The Metropolitan Museum of Art, New York, p. 19.

ชาวมอญก็สามารถเปลี่ยนชาวพม่าในอาณาจักรพุกาม ให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแบบของมอญ และในช่วงนี้เองนักปราชญ์ชาวมอญได้แต่งคัมภีร์ว่าด้วยหลักการปกครองบ้านเมือง ที่มีชื่อว่า **พระธรรมศาสตร์** ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า **ธมฺมสตุถิ** เมื่อสถาปนากรุงสุโขทัยแล้ว พระมหากษัตริย์ไทยได้ใช้คัมภีร์พระธรรมศาสตร์นี้เป็นหลักในการปกครองบ้านเมืองจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น^{๕๐}

เมื่ออาณาจักรพุกามเสื่อมอำนาจลงเพราะถูกจีนรุกราน พระเจ้าฟ้ารั่ว (มะกะโท) หรือพระเจ้าวะเรู (Wareru) ได้สถาปนาอาณาจักรมอญขึ้นใหม่ โดยตั้งเมืองหลวงอยู่ที่เมืองเมาะตะมะ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๐ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระเจ้าฟ้ารั่วทรงให้แต่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ขึ้นใหม่ โดยทำต้นฉบับเป็นภาษาบาลีแล้วแปลเป็นภาษามอญ ต่อมาได้มีการแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาพม่าถึง ๒ ครั้ง^{๕๑} คัมภีร์พระธรรมศาสตร์นี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการปกครองบ้านเมืองของกษัตริย์ในพม่า มอญและไทย คัมภีร์นี้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังอุดมการณ์ธรรมราชาในดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นเหตุให้ความหมายของธรรมราชาในดินแดนแถบนี้มีความแตกต่างไปจากธรรมราชาสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชในอินเดีย

ชาวมอญไม่ได้แต่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ขึ้นมาใหม่ทั้งหมด หากแต่ดัดแปลงคัมภีร์มนุธรรมศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์โดยแก้ไขปรับปรุงให้ออกมาเป็นคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของพระพุทธศาสนา

^{๕๐} Robert Lingat, "Evolution of the Conception of Law in Burma and Siam". *Journal of the Siam Society* 38 (1), 1950, p. 24.

^{๕๑} Ibid. p. 13.

คัมภีร์มโนธรรมศาสตร์ของอินเดียมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล คัมภีร์นี้กล่าวถึงธรรมคือหน้าที่ที่มนุษย์ในวรรณะทั้งสี่ต้องถือปฏิบัติเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ธรรมที่ว่านี้ไม่ใช่เป็นเพียงจริยธรรมที่ควรปฏิบัติ แต่เป็นนิติธรรมหรือหลักกฎหมายที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม พระราชาก็ต้องปฏิบัติตามหลักนิติธรรมนี้โดยไม่สามารถจะบัญญัติกฎหมายให้ขัดหรือแย้งกับสิ่งที่บัญญัติไว้แล้วในคัมภีร์มโนธรรมศาสตร์ ทั้งนี้เพราะหลักนิติธรรมในคัมภีร์นี้เป็นหลักกฎหมายที่มนุษย์คนแรกตามคติของศาสนาพราหมณ์ได้รับฟังมาจากโอษฐ์ของพระพรหมโดยตรงแล้วนำมาถ่ายทอดสืบต่อกันมา หลักนิติธรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์มโนธรรมศาสตร์จึงไม่ใช่ผลงานของมนุษย์ แต่เป็นของพระพรหม เหตุฉะนั้น มนุษย์ทุกคนจึงต้องปฏิบัติตามคัมภีร์มโนธรรมศาสตร์ พระราชาทรงมีหน้าที่กำกับดูแลให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามหลักนิติธรรมนี้ และเพื่อการนี้ทรงมีอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินคดีความไปตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์มโนธรรมศาสตร์^{๕๑}

ประเด็นสำคัญที่คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของพระพุทธศาสนาได้แก้ไขดัดแปลงจากคัมภีร์มโนธรรมศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์ พอสรุปได้ดังนี้

๑. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ได้ตัดเรื่องพระพรหมผู้สร้างโลก เรื่องมนุษย์ในฐานะมนุษย์คนแรกของโลกและเรื่องระบบวรรณะออกไป

^{๕๑} George Buhler, op.cit., Chapter VIII.

๒. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ยังคงรักษาลัทธินิติธรรมหรือระบบกฎหมายเอาไว้เพื่อใช้ในการพิพากษาคัดสินคดีความต่างๆ โดยตัดทิ้งประเด็นรายละเอียดปลีกย่อย เช่นเรื่องห้ามการแต่งงานข้ามวรรณะออกไป

๓. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ตัดทิ้งส่วนที่เป็นหลักธรรมในศาสนาพราหมณ์และแทนที่ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ประเทศไทยรับคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาจากมอญและปรับเป็นคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย^{๔๓} คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของไทยยังคงรักษาเนื้อหาส่วนใหญ่ตามต้นฉบับภาษาบาลีของมอญเอาไว้ แต่ได้เพิ่มส่วนที่เป็นราชาศาสตร์คือกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงบัญญัติเพิ่มเติมในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ดังที่พระอัยการลักพาของพระเจ้าอยู่หัว กงมณเฑียรบาลของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และกฎพระสงฆ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ก็ถูกประมวลมาเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ แน่นนอนว่ากฎหมายที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงบัญญัติเพิ่มเติมนั้น ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับลัทธินิติธรรมในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงให้ชำระคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของไทยจนสำเร็จลุล่วงใน พ.ศ. ๒๓๔๘ ข้อที่ว่าคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มีความสำคัญอย่างไรต่อการ

^{๔๓} Robert Lingat, po.cit. p. 24.

ปกครองบ้านเมืองของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีปรากฏชัดเจนอยู่ในคำประกาศพระราชปรารภในรัชกาลที่ ๑

คำประกาศพระราชปรารภนั้นลำดับความว่า ในฝ่ายพุทธจักร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงให้ชำระพระไตรปิฎกสำเร็จเรียบร้อยแล้วจึงถึงเวลาที่ฝ่ายราชอาณาจักรจะต้องชำระคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ดังข้อความตอนหนึ่งในประกาศพระราชปรารภที่ว่า

“แลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้ กษัตริย์ผู้จะดำรงแผ่นดินนั้นอาศัยซึ่งโบราณราชนิติกฎหมายพระอัยการ**อันกษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบรรทัดฐาน** จึงพิพากษาตราสินเนื้อความราชฎาทรงปวงได้โดยยุติธรรม...จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมจัดข้าทูลละอองธุลีพระบาทที่มีสติปัญญา...ชำระพระราชกำหนดบทพระอัยการ**อันมีอยู่ในหอหลวงตั้งแต่พระธรรมศาสตร์ไปให้ถูกถ้วนตามพระบาลี** และเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเอาไว้”^{๕๔}

คำประกาศพระราชปรารภตอนนี้แสดงให้เห็นว่า คัมภีร์พระธรรมศาสตร์มีความสำคัญต่อการปกครองบ้านเมืองในฝ่ายราชอาณาจักรเช่นเดียวกันกับที่พระไตรปิฎกมีความสำคัญต่อการพระศาสนาในฝ่ายพุทธจักร ด้วยเหตุนี้ รัชกาลที่ ๑ จึงทรงให้ชำระคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ต่อจากการชำระพระไตรปิฎก เมื่อชำระเสร็จ

^{๕๔} กัณฺธ เลี้ยงสังฆธรรม (บรรณาธิการ), กฎหมายตรา ๓ ดวง : ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แก้ไขปรับปรุงใหม่ เล่ม ๑, สถาบันปริัติ พนมยงค์, ๒๕๔๘, หน้า ๓-๔.

แล้ว คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นที่รู้จักกันในชื่อใหม่ว่า **“กฎหมายตราสามดวง”** เพราะเมื่อชำระแล้วได้จารคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ลงในใบลานและประทับตรา ๓ ดวง คือ ตราพระราชสีห์ ตราพระคชสีห์ และตราบัวแก้ว

คำประกาศพระราชปรารภในรัชกาลที่ ๑ แสดงให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่สามารถใช้อำนาจอธิปไตย บริหาร และตุลาการ ได้ตามอำเภอใจ พระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณทรงอาศัยทศพิธราชธรรมและคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็น “บรรทัดฐาน” ในการบัญญัติกฎหมาย การบริหารและการพิพากษาคดีความ ดังนั้น ธรรมราชาของไทยจึงเป็นธรรมาธิปไตย เพราะเคารพธรรม ทั้งปฏิบัติทศพิธราชธรรมและยึดหลักนิติธรรมในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร จึงกล่าวว่า **“คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ทำหน้าที่เป็นรัฐธรรมนูญของสยามมาเป็นเวลาช้านาน”**^{๔๔}

เมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ความสำคัญของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ก็ถูกแทนที่ด้วยรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ความหมายของธรรมราชาในยุคปัจจุบันจึงเปลี่ยนจากแต่เดิมที่ธรรมราชาทรงประพฤติทศพิธราชธรรม และยึดมั่นในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ กลายมาเป็นธรรมราชาคือพระราชผู้ทรงประพฤติทศพิธราชธรรมและปฏิบัติตามหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญ

^{๔๔} Dhanil Nivat, Prince. “The Old Siamese conception of the Monarchy”, JSS. VOL.36 (pt.2) 1946. p. 93.

เราจึงเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องธรรมราชาในพระพุทธศาสนามีพัฒนาการมาโดยลำดับ เริ่มตั้งแต่จกักรัตติสูตรในพระไตรปิฎก กำหนดให้ธรรมราชาต้องเป็นธรรมาธิปไตยและปฏิบัติธรรมคือ กุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตรและราชสังคหัตถ์ ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ธรรมราชาคือพระราชาผู้ใช้นโยบายธรรมวิชัยและปฏิบัติธรรมตามแนวจกักรัตติสูตร ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ธรรมราชาหมายถึงพระราชาผู้ทรงประพฤติดุสิตราชาธรรมและดำรงมั่นอยู่ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ในสมัยปัจจุบัน ธรรมราชาหมายถึงพระราชาผู้ทรงประพฤติดุสิตราชาธรรมและปฏิบัติตามหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญ

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์กับทศพิธราชธรรม

อารัมภกถาหรือคำปรารภของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์หรือกฎหมายตราสามดวงนี้ แต่งเป็นภาษาบาลีบอกที่มาที่ไปของคัมภีร์นี้ดังต่อไปนี้

“คัมภีร์ใดเป็นประโยชน์แก่ชาวโลก ปรากฏชื่อว่าคัมภีร์**พระธรรมศาสตร์** อันพระมโนสารฤทธิ กล่าวไว้ในเบื้องต้นด้วย**มคธภาษา(บาลี)** อันอาจารย์นำสืบๆ กันมา มีอยู่แล้วในรามัญประเทศ ด้วยภาษารามัญ (ภาษามอญ) ในกาลบัดนี้ อันบุรุษผู้วินิจฉัยยากจะหยั่งรู้ได้ในสยามประเทศนี้ เหตุฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงแต่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นั้นด้วยสยามภาษา(ภาษาไทย) ทานทั้งหลายจงฟังคัมภีร์นั้นจากเรา”^{๔๖}

^{๔๖} กำนธ เลียงสังจธรรม (บรรณาธิการ), *กฎหมายตรา ๓ ดวง*, เล่ม ๑ อ่างแล้ว หน้า ๗-๘.

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของไทยกล่าวถึงที่มาที่ไปของคัมภีร์นี้ โดยให้ความถึงอัครคณูญสูตรตอนที่ประชาชนในสังคมบรรพกาลได้เลือกกษัตริย์พระองค์แรกในโลกมีพระนามว่า **พระเจ้ามหาสมมตราช** ซึ่งอรรธกถาอัครคณูญสูตรระบุว่า เป็นพระโพธิสัตว์คืออดีตชาติของ พระพุทธเจ้าของเรา^{๕๓} พระเจ้ามหาสมมตราชทรงตั้งอำมาตย์ชื่อว่า มโนสารหรือนุสาร ให้ทำหน้าที่พิพากษาคดีความ วันหนึ่ง มโนสาร อำมาตย์ตัดสินคดีความผิดพลาดแล้วรู้สึกเสียใจจึงหนีออกไปบวชเป็น ฤๅษีบำเพ็ญสมณธรรมจนได้สมบัติ ๘ แล้วเหาะไปยังขอบจักรวาล เห็นตัวหนังสือภาษาบาลีถูกจารึกไว้ที่ขอบจักรวาลนั้น “จึงกำหนด บาลินั้นแม่นยำจำได้แล้วกลับมาแต่งเป็นคัมภีร์พระธรรมศาสตร์”^{๕๔} จากนั้น มโนสารฤๅษีได้นำคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ไปสอนพระเจ้ามหาสมมตราชให้ทรงถือปฏิบัติสืบไป ดังข้อความในกฎหมายตรา ๓ ดวง ต่อไปนี้

“เหตุตั้งนั้น คัมภีร์พระธรรมศาสตร์นี้เป็นสมุหบดีธรรมชื่อ มโนสาร มโนสารฤๅษีสั่งสอนพระเจ้าพระมหาสมมตราช พระเจ้าพระมหาสมมตราชก็ตั้งอยู่ใน**ราชธรรม ๑๐** ประการทรง**เบญจางคิกศีล** เป็นปรกติศีล และ**อัยยางคิกศีล**เป็นอุโบสถศีล เมตตากรุณาแก่สัตว์ ทั้งปวงแล้วทรงพระอุตสาหะมนสิการซึ่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็น นิจกาล”^{๕๕}

^{๕๓} ที.ปา.อ. ๓/๘๗.

^{๕๔} กำธร เลี้ยงสังธรรม (บรรณาธิการ), กฎหมายตรา ๓ ดวง, เล่ม ๑ อ้างแล้ว หน้า ๑๓.

^{๕๕} เพิ่งอ้าง หน้าเดียวกัน.

คำสอนของมโนสารภาษีนี้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นหลักพุทธธรรมสำหรับให้พระราชเทวีปฏิบัติ เพื่อกำกับการใช้พระราชอำนาจและสร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชน ส่วนที่สองคือหลักนิติธรรมของบ้านเมืองสำหรับให้พระราชเทวีใช้ในการพิพากษาคัดสินคดีความ เพื่อผดุงความยุติธรรมในสังคม ส่วนที่สองนี้เป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ พระราชเทวีต้องศึกษาทรงจำหลักนิติธรรมในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์อยู่ตลอดเวลา

ข้อความที่อ้างมานี้แสดงว่าพระมหาสมมติราชผู้เป็นพระโพธิสัตว์ทรงเป็นกษัตริย์ต้นแบบของธรรมราชาในดินแดนสุวรรณภูมิ แต่ธรรมที่พระมหาสมมติราชทรงประพฤติปฏิบัติไม่ใช่กุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุในจักรกวัตติสูตร พระคัมภีร์ธรรมศาสตร์ได้กำหนดให้ธรรมราชาในดินแดนสุวรรณภูมิสมัสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทรงถือปฏิบัติธรรมดังต่อไปนี้

๑. ทศพิธราชธรรม หรือราชธรรม ๑๐ ประการ
๒. การรักษาศีล ๕ เป็นปกติและรักษาศีล ๘ ในวันอุโบสถ
๓. มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั้งปวง
๔. ดำเนินตามหลักนิติธรรมในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

ทศพิธราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงทศพิธราชธรรมหรือราชธรรม ๑๐ ประการ ไว้ในนิทานชาดกเรื่อง **มหาหังสชาดก** ซึ่งแปลว่า ชาดกขนาดยาว ที่ว่าด้วยเรื่องหงส์^{๖๐} ในชาดกเรื่องนี้ พระพุทธเจ้าไม่ได้

^{๖๐} บ.ช.า. ๒๘/๑๙๙/๗๗.

สอนราชธรรมโดยตรง แต่ทรงเล่านิทานชาดกเรื่องนี้แล้วสอดแทรก
ราชธรรม ๑๐ ประการ ไว้ในบทสนทนาของตัวละคร ในนิทานชาดก
ดังมีเรื่องย่อต่อไปนี้

พญาหงส์ทองชื่ออตรัฐ ซึ่งเป็นหงส์โพธิสัตว์ ติดบ่วงของนาย
พรานจึงถูกจับตัวไปถวายพระเจ้ากรุงพาราณสี หงส์ผู้เป็นบริวารคู่ใจ
ชื่อสมุข แม้ตนเองไม่ติดบ่วงก็ไม่ยอมทอดทิ้งนาย ได้อาสาติดตาม
นายไปเฝ้าพระราชาด้วย โดยไม่คิดเกรงกลัวภัยที่จะตามมา เมื่อได้
เข้าเฝ้าพระราชาในพระราชวัง พญาหงส์ทองโพธิสัตว์ได้สนทนาธรรม
กับพระราชา ตอนหนึ่งพญาหงส์ทองทูลถามพระราชาว่า ทรงไม่
ประมาทมัวเมาอยู่หรือ ทรงกลัวตายหรือไม่ พระราชตรัสตอบว่า
“เราเห็นว่าอายุในอนาคตยังอีกยาวนาน เราดำรงตนอยู่ในธรรม ๑๐
ประการ จึงไม่กลัวตาย เราเห็นกุศลธรรมเหล่านี้ว่ามีอยู่ในตนเอง คือ
ทาน (การให้) **ศีล** (ความประพฤติดีงาม) **บริจาค** (การเสียสละ)
อาชวชะ (ความซื่อตรง) **มัทวะ** (ความอ่อนโยน) **ตบะ** (ความเพียร
เผากิเลส) **อักโกธะ** (ความไม่โกรธ) **อวิหิงสา** (ความไม่เบียดเบียน)
ขันติ (ความอดทน) **อวิโรธนะ** (ความไม่คลาดจากธรรม) เมื่อเห็น
เช่นนั้น ปิติและโสมนัสไม่ใช่น้อยย่อมเกิดมีแก่เรา”^{๖๐}

นิทานชาดกเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า พระราชาในอดีตได้ชื่อว่า
เป็นธรรมราชาเพราะทรงประพฤติทศพิธราชธรรม แต่เนื่องจาก
ทศพิธราชธรรมนี้ เป็นเรื่องเล่าสอดแทรกอยู่ในนิทานชาดกที่
พระอรรถกถาจารย์ผู้อธิบายพระไตรปิฎกได้ขยายความไว้โดยย่อ

^{๖๐} บ.ป. ๒๘/๒๕๐/๘๖.

ในที่แห่งเดียวคืออรรถกถาหาหังสชาติก^{๖๒} ชาวพุทธในอินเดีย และเกาะลังกาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช จึงไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ทศพิธราชธรรมเท่ากับจักรวรรดิวัตรที่มาในจักรกัปปัตตสูตร ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายขยายความไว้อย่างพิสดารในที่หลายแห่ง^{๖๓} ทศพิธราชธรรมเพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังจึงว่า เป็นธรรมสำหรับให้พระราชนำไปประยุกต์ใช้ในการปกครองบ้านเมือง ก็ต่อเมื่อมีการแต่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อนการสถาปนากรุงสุโขทัยไม่นานนัก

เนื่องจากอรรถกถาหาหังสชาติก อธิบายความหมายของทศพิธราชธรรมไว้โดยย่อ จึงขอขยายความทศพิธราชธรรมแต่ละข้อโดยเทียบเคียงกับกุศลกรรมบถ ๑๐ จักรวรรดิวัตร ๕ และราชสังคหัตถุ ๔ ซึ่งเป็นราชธรรมตามนัยแห่งอรรถกถาจักรกัปปัตตสูตรดังต่อไปนี้

๑. ทาน (การให้) ธรรมราชาทรงบำเพ็ญทาน ๒ อย่าง คือ (๑) อามิสทาน การให้สิ่งของเพื่อสงเคราะห์ประชาชนตามหลักราชสังคหัตถุข้อ**สัมมาปาสะ** คือการผูกใจประชาชนด้วยมอบคุณทรัพย์เพื่อส่งเสริมอาชีพ และ (๒) ธรรมทาน การให้ธรรมเป็นทานซึ่งรวมถึงวิทยาทาน การให้ความรู้เป็นทาน ดังที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงให้สอนธรรมแก่ประชาชน พระมหาธรรมราชาลิไทยทรงแต่งพระราชนิพนธ์เรื่องไตรภูมิพระร่วง เป็นต้น

^{๖๒} พ.ช.อ. ๘/๒๔๐/๒๔๒-๓.

^{๖๓} เช่น อง.อ. ๒/๑๒๑; ที.ป.อ. ๓/๕๔.

๒. ศิล (ความประพฤติดีงาม) หมายถึงการรักษาศิล ๕ และ ศิลอุโบสถ (ศิลป ๘) กุศลกรรมบถที่เป็นการทำความดีทางกายและทางวาจา จัดรวมอยู่ในศิลป ๕ นี้ การที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสั่งห้ามฆ่าสัตว์บุชายัญ จัดเข้าในเรื่องการรักษาศิลนี้ด้วย

๓. บริจาค (การเสียสละ) หมายถึงการเสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ความสุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละความสุขเล็กน้อย บุคคลควรสละความสุขเล็กน้อยเพื่อความสุขที่ยิ่งใหญ่”^{๖๔}

๔. อาชวระ (ความซื่อตรง) หมายถึงธรรมราชาทรงมีความซื่อตรงต่อประชาชน และทรงพิพากษาคดีความด้วยความเที่ยงธรรม ดังพุทธภาษิตที่ว่า “บุคคลไม่ชื่อว่าเที่ยงธรรม เพราะเหตุที่ตัดสินคดีโดยความพลุนพลัน ส่วนผู้ใดเป็นบัณฑิต วินิจฉัยคดีและสิ่งที่ไม่ใช่คดีทั้งสอง ตัดสินบุคคลคนอื่นโดยความละเอียดลออ โดยธรรมสม่ำเสมอ ผู้นั้น อันธรรมคุ้มครองแล้ว เป็นผู้มีปัญญา เราเรียกว่าผู้เที่ยงธรรม”^{๖๕} บุคคลผู้เที่ยงธรรมเป็นคนที่ปราศจากอคติหรือความลำเอียง ๔ ประการ คือ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว ธรรมราชาผู้เที่ยงธรรมชื่อว่าปฏิบัติตามจักรวรรดิวัตรข้อที่ว่าด้วย **อธรรมการนิเสธนา** คือการป้องกันและแก้ไขมิให้เรื่องเลวร้ายเดือดร้อนเกิดขึ้นในบ้านเมือง

^{๖๔} พุ.ธ. ๒๕/๓๑/๕๓.

^{๖๕} พุ.ธ. ๒๕/๒๙/๔๙.

๕. มัททวะ (ความอ่อนโยน) หมายถึงปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความอ่อนโยนทั้งทางกายและทางวาจา ชื่อว่ามีราชสังคหวัตถุ ข้อ **วาชเปยยะ** ความมีวาจาอ่อนหวานน่ารัก นอกจากนี้ยังเป็นการปฏิบัติจักรวรรดิวัตรข้อ **ปรีปฺจณา** คือการปรึกษาหารือกับนักบวชและนักปราชญ์ราชบัณฑิต ธรรมราชาควรเข้าไปปรึกษาหารือกับท่านเหล่านั้นด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน

๖. ตบะ (ความเพียรเพากิเลส) หมายถึงการรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระหรือวันธรรมสวนะ และการทำความดีทางใจด้วยปฏิบัติ **กุศลกรรมบถ** สามข้อสุดท้ายและงดเว้นอบายมุขทั้งปวง ดังที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงห้ามจัดงานรื่นเริง^{๖๖} และห้ามล่าสัตว์เพื่อความสนุกสนาน แต่ให้จัดธรรมยาตราคือเดินทางไปในมัสการสังเวชนียสถาน ๔ ตำบลแทน^{๖๗} ในสมัยสุโขทัยก็มีการรับศีลฟังธรรมทุกวันธรรมสวนะนั้นคือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงสร้างพระแท่นมนังคศิลาไว้วางกลางดงตาล เพื่อนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงธรรมแก่เจ้านายข้าราชการและประชาชนทุกวันธรรมสวนะ ส่วนในวันธรรมดาพระองค์เสด็จขึ้นประทับบนพระแท่นเพื่อว่าราชการบ้านเมือง

๗. อักโกธะ (ความไม่โกรธ) ท่านหมายถึงเมตตา ความรัก^{๖๘} ธรรมราชาทรงรักประชาชนเหมือนพ่อแม่รักลูก ดังที่พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงประกาศว่า “ประชาชนทุกคนเป็นลูกของข้าฯ ข้าฯ ย่อมปรารถนาเพื่อลูกชายหญิงของข้าฯ ว่า ขอเขาทั้งหลายพึงประสบสิ่ง

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *จารึกอโศก*, หน้า ๓๖.

^{๖๗} เพิ่งอ้าง หน้า ๔๗.

^{๖๘} ปุ.ชา.อ. ๘/๒๔๐/๒๘๓.

ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลและความสุขทั้งที่เป็นไปในโลกนี้และโลกหน้า
ทุกประการฉันใด ความปรารถนาของข้าฯ ต่อประชาชนทั้งปวงย่อม
เป็นฉันนั้นเหมือนกัน^{๙๔} ความเมตตาที่ยอมนำไปสู่การดำเนินการตาม
จักรวรรดิวัตรข้อธรรมการรักษาคือจัดการรักษาอันชอบธรรมให้แก่
ประชาชน

๘. **อวิหิงสา** (ความไม่เบียดเบียน) ท่านหมายถึงกรุณาคือความ
สงสาร^{๙๕} ธรรมราชามีความกรุณาจึงหลีกเลี่ยงการเอาชนะด้วยสงคราม
คือการยกทัพออกไปรุกรานสังหารผลาญชีวิตผู้อื่น ดังที่พระเจ้าอโศก
มหาราชทรงยุติสงครามวิชัยและหันไปใช้พระราโชบาย**ธรรมวิชัย**คือ
การเอาชนะด้วยธรรม ซึ่งตรงกับจักรวรรดิวัตรข้อ**ธรรมาธิปไตย**

๙. **ขันติ** (ความอดทน) หมายถึงทนลำบากอันเนื่องมาจาก
ทุกขเวทนา ทนตรากตรำทำงานหนักติดต่อกันยาวนาน และทนเจ็บใจ
เมื่อถูกว่าร้ายหรือหมิ่นประมาท ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่เจ้าฟ้ามหา
วชิรฤทธิศว่า “การที่เป็นเจ้าแผ่นดินไม่ใช่สำหรับมังมี ไม่ใช่สำหรับ
คุมเหงคนเล่นตามชอบใจ มิใช่เกลียดไว้แล้วจะได้แก้แค้น มิใช่เป็น
ผู้สำหรับจะกินนอนสบาย...เป็นเจ้าแผ่นดินสำหรับแต่เป็นคนจนและเป็น
คนที่อดกลั้นต่อสุขและทุกข์ อดกลั้นต่อความรักและความชังอันจะ
เกิดฉิวขึ้นมาในใจหรือมีผู้ยุยง”^{๙๖}

^{๙๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), จารึกอโศก, หน้า ๙๑.

^{๙๕} บ.ชา.อ. ๘/๒๔๐/๒๘๓.

^{๙๖} พระบรมราโชวาทในรัชกาลที่ ๕ พระราชทานสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหา
วชิรฤทธิศ ลงวันที่ ๘ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๒

๑๐. **อวิโรธนะ** (ความไม่คลาดจากธรรม) หมายถึงการใช้ราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจให้อยู่ภายในขอบเขตที่พอดี พองาม ธรรมราชาจึงทรงเคารพธรรม ถือธรรมเป็นใหญ่ คือเป็นธรรมาธิปไตย โดยยึดมั่นในหลักนิติธรรมตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์หรือรัฐธรรมนูญในยุคปัจจุบัน ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันที่ว่า “ขอยืนยันว่า ไม่เคยสั่งการอะไรที่ไม่มีกฎหมายของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย พระราชบัญญัติต่างๆ ทำถูกต้องตามรัฐธรรมนูญทุกอย่าง...ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบเลย ตั้งแต่เป็นพระมหากษัตริย์ มีรัฐธรรมนูญหลายฉบับแล้วก็ทำตามหลายสิบปี ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ถ้าทำตามใจชอบ บ้านเมืองล่มจมมานานแล้ว”^{๗๒}

สุโขทัยธรรมราชาไม่ใช่เทวราชา

พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์สุโขทัยได้พระนามว่า ธรรมราชา ซึ่งหมายถึง พระราชาผู้ทรงทศพิธราชธรรมและสถิตมั่นในหลักนิติธรรมตามนัยแห่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ กษัตริย์สุโขทัยที่ได้พระนามว่าธรรมราชา มี ๔ พระองค์ คือ **พระมหาธรรมราชาลิไทย** **พระมหาธรรมราชาลิไทย** **พระมหาธรรมราชาไสลิไทย** **พระมหาธรรมราชาบรมपाल**^{๗๓}

^{๗๒} พระราชดำรัส ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล วันอังคารที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๔

^{๗๓} “ราชวงศ์พระร่วง”, วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ในช่วงเวลาเดียวกันกับที่พระมหากษัตริย์ราชธานีไทย ครองราชย์อยู่ที่กรุงสุโขทัย ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๙๑๙ นั้น พระเจ้าอู่ทองปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์อู่ทอง เสด็จขึ้นครองราชย์ที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ มีพระนามตามที่ปรากฏในพระอัยการลักพาว่า “สมเด็จพระเจ้ารามธิบดีศรีบรมจักรพรรดิราชาธิราช”^{๗๔} ในราชวงศ์อู่ทองซึ่งเป็นราชวงศ์แรกแห่งกรุงศรีอยุธยา มีพระมหากษัตริย์ ๓ พระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้ารามธิบดีศรีบรมจักรพรรดิราชาธิราช (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระรามเมศวร และสมเด็จพระรามราชาธิราช^{๗๕} พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ทรงมีคำว่า “พระราม” อยู่ในพระนาม ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่า พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเป็นเทพอวตารตามหลักศาสนาพราหมณ์อันต่างจากคติเรื่องธรรมราชาแห่งกรุงสุโขทัยในยุคเดียวกัน

คติที่ว่า พระมหากษัตริย์เป็นเทพอวตารนี้ แพร่หลายอยู่ในราชอาณาจักรขอมสมัยนั้น ซึ่งตั้งเมืองหลวงอยู่ที่นครธม นั่นคือแนวคิดเรื่องเทวราชาในศาสนาพราหมณ์อันต่างจากแนวคิดเรื่องธรรมราชาในพระพุทธศาสนา คำว่าเทวราชา หมายถึงพระราชาผู้เป็นเทพอวตารลงมาเกิดเป็นพระราชาปกครองแผ่นดินในโลกมนุษย์ พระราชาจึงมีฐานะกึ่งเทพกึ่งมนุษย์ เทพที่ว่านั่นทั้งที่เป็นพระวิษณุหรือพระนารายณ์และพระศิวะตามหลักศาสนาพราหมณ์^{๗๖} เนื่องจาก

^{๗๔} กำธร เลี้ยงสังธรรม (บรรณาธิการ), กฎหมายตรา ๓ ดวง, เล่ม ๒, หน้า ๑๑๐.

^{๗๕} “ราชวงศ์อู่ทอง”, วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๗๖} “Devaraja.” Wikipedia, The Free Encyclopedia, 27 July 2014.

กษัตริย์ขอมนับถือศาสนาพราหมณ์จึงมีคติความเชื่อว่า พระราชาคือ เทพผู้อวตารมาปกครองบ้านเมือง ถ้าพระราชาองค์ใดเป็นอวตาร ของพระวิษณุ ก็มีคำว่าพระรามหรือพระวิษณุอยู่ในพระนามของ พระราชาองค์นั้น เช่น พระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ผู้สร้างปราสาทนครวัด อันยิ่งใหญ่เพื่อบูชาพระวิษณุได้รับการเฉลิมพระนามว่า “พระเจ้าบรม วิษณุโลก”^{๗๗}

แม้จะมีคำว่าพระรามผสมอยู่ในพระนามของกษัตริย์แห่งกรุง ศรีอยุธยา นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า พระมหากษัตริย์ไทยจะเป็น เทวราชาเหมือนอย่างกษัตริย์ขอม ทั้งนี้เพราะเหตุผลที่ว่า แม้ พระมหากษัตริย์ของไทยจะมีคำว่าพระรามรวมอยู่ในพระนามก็ตาม พระองค์ก็ยังคงเป็นธรรมราชาตามคติแห่งพระพุทธศาสนา เพราะ ทรงเป็นเพียงสมมติเทพไม่ใช่เทพอวตาร

เทพหรือเทวดาในพระพุทธศาสนามี ๓ อย่าง คือ^{๗๘}

๑. สมมติเทพ (เทวดาโดยสมมติ) ได้แก่ พระราชา พระราช กุมาร และพระราชเทวี

๒. อุปัตติเทพ (เทวดาโดยกำเนิด) ได้แก่ เทวดาในสวรรค์และ พรหมในพรหมโลก

๓. วิสสุทธิเทพ (เทวดาโดยความบริสุทธิ์) ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย

^{๗๗} “พระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒.” วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. ๒๕ เม.ย. ๒๕๕๗.

^{๗๘} ชุ.จุ. ๓๐/๒๑๔/๑๑๒.

พระมหากษัตริย์ไทยทรงได้รับการสมมติให้เป็นเทพคือเทวดา พระองค์ไม่ใช่อุปัติเทพหรือเทวดาที่อวตารคือแบ่งภาคลงมาปกครองโลกมนุษย์ ดังนั้น แม้พระมหากษัตริย์ไทยจะมีคำว่าพระราม ผสมอยู่ในพระนามก็เป็นแต่เพียงสมมติเทพเท่านั้น พระองค์ยังคงเป็นธรรมราชาผู้ทรงทศพิธราชธรรมตามคติพระพุทธศาสนาอยู่นั่นเอง ดังจะเห็นได้จากพระนามของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีทั้งคำว่า พระรามและทศพิธราชธรรมรวมอยู่ด้วยกันในสร้อยพระนาม ดังนี้

“สมเด็จพระเจ้า**รามธิบดี**บรมไตรโลกนาถ มหามงกุฎเทพย-
มนุษย์วิสุทธิสุริยวงของค์พุทธางกูร บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
ทรงทศพิธราชธรรมถวัลราชประเวณิศริบรมกษัตราธิราช พระบาท
ธ ดำรงภูมิมณฑล สกลสีมาประชาราษฎร์ บรมนาถบพิตร”^{๔๙}

แม้พระนามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล
ที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ก็มีคำว่า “รามธิบดี” “ทศพิธราชธรรม”
และ “ธรรมราชา” รวมกันอยู่ในสร้อยพระนาม ดังต่อไปนี้

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก มหันทเดชดิถลก
รามธิบดี เทพยปรียามหาราชรวังค์ อสัมภินพงศพิระกษัตริ บुरुษ
รัตนราชนิกรโรตม ... จุฬาลงกรณราชวรังกูร มหามงกุฎวงศวิสุทธชิษฏ
ราชธรรมทศพิธอุตักฤษฐานิบุญย์ อตุลยฤษฐานินหาร ... **สุโขทัยธรรม**

^{๔๙} กำธร เลี้ยงสังธรรม (บรรณาธิการ), กฎหมายตรา ๓ ดวง, เล่ม ๑, อ่างแล้ว หน้า ๕๑.

ราชา ... ประมินทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว”^{๙๐}

ข้อนี้หมายความว่า ทั้งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นสมมติเทพและธรรมราชาผู้ทรงทศพิธราชธรรมตามคติทางพระพุทธศาสนา

บทสรุป

พระราชทานหลักพระพุทธศาสนา หมายถึงผู้ได้รับการสมมติหรือคัดเลือกให้เป็นผู้ปกครอง ที่เรียกว่าพระมหาสมมติราช คติเรื่องพระมหาสมมติราชนี้ ทำให้พระราชาในพระพุทธศาสนาไม่ใช่เทพอวตารแบบเทวราชา พระมหาสมมติราชผู้เป็นพระราชาพระองค์แรกในโลกคือพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีต่อมาจนสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าของเรา พระราชาทุกพระองค์ไม่ว่าจะเป็นพระโพธิสัตว์หรือไม่ก็ตามล้วนต้องปฏิบัติธรรม เพื่อสร้างความยินดีพอใจแก่ประชาชนผู้ได้ปกครอง สัมกับตำแหน่งราชาที่แปลว่า ผู้ทำให้ประชาชนยินดีพอใจเมื่อพระราชาปฏิบัติธรรม จึงได้ชื่อว่าเป็นธรรมราชา

คำว่า **ธรรมราชา** หมายถึง (๑) **ธรรมิกราช** คือพระราชาผู้ประพบัติธรรมเพื่อสร้างความยินดีพอใจแก่ประชาชน และ (๒) **ธรรมาธิปไตย** คือผู้ถือธรรมเป็นใหญ่และใช้ราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจ

^{๙๐} “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว”. วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี.

ในความหมายแรก ธรรมราชาทรงถือว่ายศและอำนาจไม่ได้มีไว้เพื่ออวดดีอวดเด่นคือสำหรับสร้างที่ยิ่งใหญ่และประโยชน์สุขส่วนพระองค์เท่านั้น แต่ยศและอำนาจมีไว้เพื่อ**ประสิทธิ์ปฏิบัติ**คือเป็นเครื่องมือสำหรับสร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชนจำนวนมาก ธรรมราชายอมรับว่าการสงเคราะห์ประชาชนเป็นธรรมคือหน้าที่ของพระองค์ ดังนั้น ธรรมราชาผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายจึงถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องผูกใจประชาชนด้วยราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร และทศพิธราชธรรม

ในความหมายที่ ๒ ธรรมราชาทรงเป็นธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพธรรม อาศัยราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม เพราะมีธรรมกำกับตลอดเวลา ธรรมราชาจึงไม่กลายเป็นทรราชผู้ใช้อำนาจเป็นธรรม พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นต้นแบบของธรรมราชาผู้หันมาใช้นโยบายธรรมวิชัยแทนสงครามวิชัย พระมหาธรรมราชาลิไทยเป็นกษัตริย์ผู้ทรงศีล ทรงธรรม ประพฤติธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมและหลักนิติธรรมในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

พระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นับเป็นการประกาศอย่างเป็นทางการครั้งแรกว่า พระองค์จะทรงทำหน้าที่ของธรรมราชาด้วยการประพฤติดุสิตราชธรรมเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวไทยและด้วยการดำเนินตามหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญ ตลอดเวลากว่า ๖๐ ปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงงานหนัก

เพื่อประโยชน์สุขแห่งปวงชนนิกร พระองค์จึงทรงเป็นพ่อหลวงของ
ปวงชนชาวไทย และทรงเป็นแบบอย่างแห่งธรรมราชายุคปัจจุบัน
ที่ทรงใช้นโยบายธรรมวิชัยในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ เพื่อเอาชนะความทุกข์ยากของ
ประชาชนชาวไทย

พระพุทธรศาสนา

กับความสมานฉันท์แห่งชาติ*

พระพรหมบัณฑิต
(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิต

*เรียบเรียงจากปาฐกถาที่แสดงแก่พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจภาคเหนือ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๐

ในการสัมมนาครั้งนี้ ท่านพุทธศาสนธำมิตทั้งหลายได้มาประชุมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของการปฏิบัติศาสนกิจในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา และได้พินิจพิจารณาถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ส่งพวกเราออกไปปฏิบัติศาสนกิจเพื่อพัฒนาสังคม

ประโยชน์ของศาสตร์ต่างๆ ต่อสังคม

ศาสตร์ทั้งหลายต้องเป็นประโยชน์ต่อสังคมถึงจะอยู่รอดมาได้ มนุษย์คิดค้นศาสตร์ต่างๆ ขึ้นมา ก็เพื่อช่วยพัฒนามนุษย์และพัฒนาสังคม ศาสตร์สาขาใดไร้ประโยชน์ เพราะไม่อาจทำหน้าที่พัฒนามนุษย์และพัฒนาสังคม ศาสตร์สาขานั้นก็จะสูญพันธุ์ไปเอง

พุทธศาสตร์ซึ่งเราได้ศึกษามาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้ก็เช่นเดียวกัน นั่นคือ เมื่อพิสูจน์ได้ว่ายังมีประโยชน์ต่อชาวโลก คนก็คงยังศึกษากันไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้ รัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาให้เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง ในที่นี้ คำว่า “พระไตรปิฎก” หมายถึง พุทธธรรมหรือพุทธศาสนา คำว่า “วิชาชั้นสูง” หมายถึง ศาสตร์สมัยใหม่สาขาต่างๆ ที่เราเรียนกันในมหาวิทยาลัย

ผู้เป็นพุทธศาสนธำมิตต้องมีความรู้ลึกซึ้งในพระธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและสามารถประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ

เมื่อพุทธศาสนตรบัตินิตมีความเป็นเลิศทางวิชาการทางด้าน พุทธศาสนาวกกับความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาต่างๆ แล้วเราทำอะไรกันต่อไป หลังจากเรียนจบและได้รับปริญญา ? ศาสตร์สาขาต่างๆ ที่ศึกษามานั้น เราใช้ให้เป็นประโยชน์แค่ไหน นี่ก็คือสิ่งที่น่าจะได้กำหนดพินิจพิจารณา

เมื่อเรียนจบศาสตร์สาขาต่างๆ แล้ว ท่านก็ต้องนำความรู้ไปใช้ทำประโยชน์ คำถามก็คือใช้ทำประโยชน์อะไร ?

เมื่อหมอชีวโกมารักจเรียนวิชาแพทยศาสตร์ที่ดักกสิลา ได้ ๗ ปี ก็มีการสอบไล่ อาจารย์ของหมอชีวโกให้ข้อสอบ ๑ ข้อแก่ ลูกศิษย์ที่เข้าสอบว่า ในรัศมีประมาณ ๑ โยชน์โดยรอบนี้ให้แต่ละคนไปเสาะหาดูว่าพืชชนิดใดใช้ทำยาไม่ได้ จากนั้นอาจารย์จะมาประเมินผล จากการไปแสวงหาพืชชนิดที่ใช้ทำยาไม่ได้ ว่าคนไหนควรจะจบหรือไม่

ลูกศิษย์ทั้งหลายไปเก็บพืชชนิดที่ใช้ทำยาไม่ได้มาคนละกำสองกำแล้วนำเสนออาจารย์ อาจารย์ได้แต่พยักหน้า แต่หมอชีวโกกลับมามือเปล่า

อาจารย์ถามว่า “ไหนละพืชที่ใช้ทำยาไม่ได้”

หมอชีวโกตอบว่า “ผมไปพิจารณาโดยทั่วแล้ว ไม่มีพืชชนิดใดที่ใช้ทำยาไม่ได้ พืชทุกชนิดเราใช้ทำยาได้หมด”

ปรากฏว่าในบรรดานักศึกษาแพทย์รุ่นนั้นมีหมอชีวโกสอบผ่านเพียงคนเดียวทั้งนี้เพราะหมอชีวโกเห็นว่าพืชทุกอย่างใช้เป็นประโยชน์ได้ทั้งสิ้น ใช้เป็นประโยชน์อะไร? เป็นประโยชน์ตามศาสตร์สาขาที่หมอชีวโกเรียนจบคือนำไปปรุงยา

ผมขอถามท่านทั้งหลายว่า เมื่อเรียนจบพุทธศาสตร์แล้ว ท่านสามารถนำความรู้ทุกอย่างไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้หรือไม่?

ผมตอบแทนท่านทั้งหลายว่าความรู้ทุกอย่างใช้เป็นประโยชน์ได้ทั้งหมดในการเทศน์การสอนและการปฏิบัติธรรม ไม่มีอะไรที่ใช้เป็นประโยชน์ในการเทศน์การสอนและการปฏิบัติธรรมไม่ได้

เหมือนกับสำนวนนิยายกำลังภายในที่ว่า “กระบี่อยู่ที่ใจ” นั่นคือไม่มีอะไรที่ยอดฝีมือจะใช้เป็นกระบี่ไม่ได้ เขาไปที่ไหนไม่ต้องพกพากระบี่ เมื่อถูกศัตรูจู่โจม เขาจะหยิบกิ่งไม้ขึ้นมาแล้วแผ่กำลังภายในไปที่กิ่งไม้ ทำให้กิ่งไม้แข็งเหมือนกระบี่ใช้สู้รบได้

เมื่อท่านเรียนจบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ความรู้ทุกอย่างเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคมได้ทั้งหมดเรื่องที่ติเราก็นำเอามาสอนได้ เรื่องไม่ดีเราก็นำเอามาสอนได้ ดังที่ขงจื๊อกล่าวว่า

“เมื่อข้าพเจ้าพบเห็นคนสองคนเดินสวนทางมา คนหนึ่งเป็นคนดี อีกคนหนึ่งเป็นคนเลว คนสองคนเป็นครูของข้าพเจ้าได้เท่าๆ กัน พบเห็นคนดีเดินสวนทางมา ข้าพเจ้าพยายามเอาอย่างเขา พบเห็นคนเลวเดินสวนทางมา ข้าพเจ้าพยายามไม่เอาอย่างเขา”

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกวันเป็นอุปการณสอนธรรมะได้หมด ถ้าเรารู้สึกขึงถึงแก่นของพระพุทธศาสนา ก็ไม่มีอะไรที่เป็นปราคการขวางกั้น ไม่ให้เรานำเหตุการณ์เหล่านั้นไปประยุกต์สอนธรรมะ เมื่อประยุกต์สอนได้อย่างนี้ วิชาธรรมะก็จะเป็นประโยชน์เช่นเดียวกับวิชาการแพทย์ของหมอชีว

มีภาสิตสอนใจว่า “มีเงินให้เขากู้ มีความรู้อยู่ในตำรา ไม่มีประโยชน์เมื่อต้องริบใช้”

เมื่อหมอชิวกเดินทางกลับจากตักกสิลาไปยังเมืองราชคฤห์ บ้านเกิดของเขานั้น อาจารย์ที่ตักกสิลาให้เสบียงติดตัวไปเพียงเล็กน้อย เพราะท่านต้องการให้หมอชิวกทดลองใช้ความรู้วิชาการแพทย์ปฏิบัติงานด้านการรักษาคนไข้ ถ้าชิวกรักษาคนไข้สำเร็จ ก็จะได้อาหารและที่พักในระหว่างทาง ถ้าเขารักษาไม่สำเร็จ เขาก็จะอดตาย ปรากฏว่า นอกจากหมอชิวกจะไม่อดตายแล้ว เขายังมีชื่อเสียงโด่งดัง เพราะเขาประสบความสำเร็จในการรักษาคนไข้ในระหว่างทาง

อาจารย์ที่ตักกสิลาคนนี้ ได้ส่งหมอชิวกไปทดลองปฏิบัติงานระหว่างเดินทางกลับบ้านเช่นเดียวกับที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ส่งพวกท่านไปทดลองปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา ๑ ปี ก่อนรับปริญญา

การที่พวกท่านสามารถอยู่รอดปลอดภัยจนมาเข้าร่วมการสัมมนาครั้งนี้ได้ แสดงว่าสอบผ่านการทดลองปฏิบัติงานเช่นเดียวกับหมอชิวก จึงขอแสดงความยินดีในเบื้องต้นไว้ตรงนี้ ต่อไปก็ขอให้ทุกท่านจงเจริญอกงามไพบูลย์ในพระบวรพุทธศาสนา โดยได้เป็นพระครูเป็นเจ้าของคุณกันทุกรูป

บัณฑิตทางพระพุทธศาสนา

การทดลองปฏิบัติศาสนกิจ ๑ ปี ถือว่าพวกท่านได้ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์สมกับที่เป็นบัณฑิตทางพระพุทธศาสนา

ชาวโลกวัดความเป็นบัณฑิตกันที่ระดับความรู้ นั่นคือ ผู้เรียนจบระดับปริญญาตรีเขาเรียกว่าเป็นบัณฑิตผู้เรียนจบระดับปริญญาโทเป็นมหาบัณฑิต ผู้เรียนจบระดับปริญญาเอกเป็นดุษฎีบัณฑิต

แต่พระพุทธศาสนาวัดความเป็นบัณฑิตกันที่การรู้จักใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ทิฏฺเฐ อมฺเม จ โย อตฺถโก	โย จตฺถโก สมฺปรายโก
อตฺถาภิสมฺมา อีโร	ปนฺนติโตติ ปวฺจจติ

แปลความว่า “ผู้มีปัญญาท่านเรียกว่าเป็นบัณฑิต เพราะรู้จักถือเอาประโยชน์ ๒ ประการ คือประโยชน์ปัจจุบันเฉพาะหน้า และประโยชน์ระยะยาวในอนาคต”

ท่านทั้งหลายมีความรู้ระดับปริญญาตรีแล้วจัดว่าเป็นบัณฑิตในทางโลก แต่อาจจะยังไม่เป็นบัณฑิตในทางธรรม ถ้าท่านยังไม่สามารถจะค้นเอาความรู้ที่ได้ออกมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เมื่อท่านเป็นพุทธศาสนิกชนแล้ว ท่านต้องกลั่นเอาความรู้ที่เรียนมาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและศาสตร์สาขาต่างๆ ประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ผมจึงขอร้องท่านทั้งหลายว่า ท่านสามารถใช้ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในใจของท่านให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้มากน้อยเพียงใด ถ้าความรู้ที่ท่านได้ศึกษามานั้นไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การศึกษาระดับปริญญาตรีที่ท่านจบมานี้ก็ไม่ได้ทำให้ท่านเป็นบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนา ท่านเพียงแต่ได้ปริญญาบัตรมา ๑ ใบ ดังที่วิทยากรเชิงกุลเขียนบทกลอนนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ไว้ว่า

ฉันทเยาว์	ฉันทเขลา	ฉันททั้ง
ฉันทจึง	มาหา	ความหมาย
ฉันทหวัง	เก็บอะไร	ไปมากมาย
สุดท้าย	ให้กระดาษ	ฉันทแผ่นเดียว

เพียงกระดาษแผ่นเดียวคือปริญญาบัตร ไม่ช่วยทำให้คนเป็นบัณฑิตในทางธรรม ถ้าเขามีความรู้อยู่แต่ในตำราโดยไม่นำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม พุทธศาสนิกชนที่คิดทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองสังคมต่างหาก จึงจะเป็นบัณฑิตที่แท้จริงในทางพระพุทธศาสนา

ผมขอตั้งคำถามต่อท่านทั้งหลายว่า ท่านคิดจะทำอะไรหลังจากเรียนจบได้รับปริญญาบัตรเป็นพุทธศาสนิกชนติดตัวแล้ว

หลังจากเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วพระองค์ได้แสดงความยินดีแก่ตนเองด้วยการเสวยวิมุตติสุขอยู่บริเวณต้นโพธิ์ จากนั้นพระองค์ได้ถามตนเองว่า หลังจากเสร็จกิจแห่งโพธิญาณแล้วเราจะทำอะไรต่อไป คำตอบก็ปรากฏขึ้นว่าเราจะนำธรรมที่เราตรัสรู้นี้ไปประกาศเปิดเผย ทำให้เป็นประโยชน์แก่ชาวโลก

ดังนั้น หลังจากตรัสรู้แล้วพระพุทธเจ้าได้เสด็จออกโปรดสัตว์โลกตลอดเวลา ๔๕ ปีโดยไม่เคยผ่อนพัก พระพุทธองค์จึงเป็นพระบรมศาสดา การที่พระพุทธเจ้าตัดสินใจพระทัยเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกาศธรรมนั้นแหละเป็นการแสดงให้เห็นว่า ความรู้ที่เราค้นพบนั้นจะเป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อเรารู้จักคิดถึงคนอื่น คิดถึงสังคม คิดถึงชาวโลก

ต่อคำถามที่ว่าเราเรียนรับปริญญาทำไม คำตอบก็คือเราเรียนเพื่อทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคมเราต้องคิดว่าจะนำเอาพุทธศาสนาที่เรามีความรู้ความเชี่ยวชาญนี้ไปทำประโยชน์อะไรได้บ้าง คือทำประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

ประโยชน์ตนเรียกว่าอัตตัตถะ ประโยชน์ผู้อื่นเรียกว่าปรัตถะ ส่วนประโยชน์ทั้งสองฝ่ายหรือประโยชน์ส่วนรวมเรียกว่าอุภยัตถะ

ท่านทั้งหลายต้องคิดว่าท่านจะนำความรู้ไปทำประโยชน์อะไร จึงจะสมศักดิ์ศรีที่เป็นพุทธศาสนิกชนติดตัว ท่านจะทำประโยชน์ที่ไหน ไม่สำคัญ ข้อสำคัญคือ ต้องทำประโยชน์ให้สมกับที่เรามีความรู้ระดับปริญญา

พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

อาจจะมีบางคนตั้งข้อสงสัยว่า พระสงฆ์จำเป็นต้องทำประโยชน์เพื่อสังคมด้วยหรือ ในเมื่อคำว่าบรรพชาแปลว่าเว้นทั่ว คือสละทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว เมื่อท่านสละโลกแล้วทำไมต้องมาวนเวียนอยู่ในโลก พระสงฆ์เป็นอนาคาริก แปลว่า ผู้ไม่มีเรือนคือไม่มีครอบครัว แม้แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ห้ามไม่ให้พระสงฆ์ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๖ บัญญัติว่า

“บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

- (๑) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๒) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (๔) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง”

เป็นที่น่าสังเกตว่า รัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาได้จัดประเภทพระภิกษุสามเณรไว้ในกลุ่มเดียวกับคนวิกลจริต คือเป็นผู้ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งด้วยกัน

เมื่อพระสงฆ์ไทยไม่มีสิทธิพื้นฐานที่สำคัญอย่างนี้แล้วจะให้ท่านมีหน้าที่ช่วยเหลือสังคมได้อย่างไร

หน้าที่ของพระสงฆ์เรียกว่าอัฐระมี ๒ อย่าง คือคันถธุระและวิปัสสนาธุระ

การศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนา จัดเป็นคัมภีร์ การปฏิบัติ
กัมมัฏฐานจัดเป็นวิปัสสนาธุระ ท่านพุทธศาสตร์บัณฑิตได้ทำธุระคือ
หน้าที่ทั้งสองประการแล้ว นั่นคือ ท่านทำคัมภีร์ด้วยการเรียน
คัมภีร์พระไตรปิฎก และทำวิปัสสนาธุระด้วยการเข้าปฏิบัติกัมมัฏฐาน
ธุระหรือหน้าที่ของพระสงฆ์มีเพียง ๒ อย่างเท่านั้น ไม่มีข้อกำหนดใด
ระบุว่าพระสงฆ์ต้องมีสังคหธุระคือหน้าที่สงเคราะห์ชาวโลก

เพราะฉะนั้น ชาวพุทธบางประเทศส่งเสริมให้พระสงฆ์
เรียนคัมภีร์อย่างลึกซึ้งจนเกือบจะไม่มีช่วงเวลาดำเนินงานเพื่อสังคม
ดังพระภิกษุชาวพม่า ชื่อวิจิตรสารากิวงสะ สะยาตอ สามารถท่องจำ
พระไตรปิฎกได้ครบทั้ง ๓ ปิฎก ถึงขนาดที่กินเนสบุ๊ควันทักไว้เมื่อ
ปี ๒๕๒๘ ว่า เป็นพระสงฆ์มหัศจรรย์ในเรื่องความจำของมนุษย์
(Human memory) พระวิจิตรสารากิวงสะมีความจำเป็นเลิศ
เพราะท่านสามารถท่องจำพระไตรปิฎก ๑๖,๐๐๐ หน้า จนจบบริบูรณ์
ท่องเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากมาก ในด้านความสามารถจดจำของ
มนุษย์ที่โลกวิทยาศาสตร์ยอมรับ

กรณีของพระวิจิตรสารากิวงสะ สะยาตอ เป็นหลักฐานที่
แสดงว่ามนุษย์มีศักยภาพในทางสุดมยปัญญา คือสามารถท่องจำ
ข้อมูลมากมายมหาศาลจากพระไตรปิฎก ๔๕ เล่ม โดยไม่ตกหล่น
ไม่มีมนุษย์คนใดสมัยปัจจุบันที่จะจำอะไรได้มากมายเท่ากับพระวิจิตร
สารากิวงสะ กินเนสบุ๊ควันทักไว้เป็นการประกาศเกียรติคุณให้
ปรากฏสืบไป นี่คือ สุตยอดแห่งคัมภีร์

สุตยอดแห่งวิปัสสนาธุระมีหลายรูป แต่มีประเพณีแปลก
มากที่สืบทอดกันมานับพันปี ที่วัดเอนเรียวกุจิ ในประเทศญี่ปุ่น

วัดเอนเรียวกุจิ สังกัดนิกายเทนโด ซึ่งเป็นนิกายแรกสุดของพระพุทธศาสนาในญี่ปุ่น นิกายอื่นแยกไปจากนิกายเทนโดนี้เป็นส่วนมาก

วัดเอนเรียวกุจิ มีพื้นที่ ๓,๕๐๐ ไร่ ตั้งอยู่บนภูเขาทั้งลูก ผมได้พบกับเจ้าอาวาสชื่อท่านเอนามิ ท่านนำชมวัดของท่าน ซึ่งแบ่งเป็นส่วนคามวาสีที่เรียนคันถธุระ และส่วนอรัญญวาสีที่ปฏิบัติกัมมัฏฐาน

ส่วนที่เป็นอรัญญวาสีมีการฝึกเข้มหลายอย่าง เช่น เดินธุดงค์ ท่านผู้ก่อตั้งเทนโดชื่อท่านไซโจ ได้กำหนดให้ลูกศิษย์ต้องเดินธุดงค์ในป่าอย่างน้อยวันละ ๓๐ กิโลเมตร เป็น ๑๐๐ วันติดต่อกันจึงจะจบหลักสูตร

นอกจากนี้ ท่านไซโจยังสั่งว่า ในหอบูรพาจารย์ให้จุดตะเกียงบูชาพระโดยระวังมิให้ไฟดับจนกว่าจะถึงยุคพระศรีอาริย์มาโปรด ศิษย์สำนักนี้เชื่อฟังอาจารย์ดีมาก ศิษย์ทุกรุ่นได้เติมน้ำมันตะเกียงจนไฟไม่เคยดับเลยติดต่อกันมากกว่า ๑,๒๐๐ ปี

การปฏิบัติเคร่งครัดสุดขั้วอดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ให้พระสงฆ์จำศีลภาวนาสวดมนต์นั่งกัมมัฏฐานอยู่ในสำนักบนยอดเขา โดยห้ามลงจากเขาติดต่อกันเป็นเวลา ๑๒ ปี ประเพณีนี้ได้สืบทอดกันมาตลอดเวลา ๑,๒๐๐ ปีไม่เคยขาดสาย

ท่านเจ้าอาวาสบอกว่า ปัจจุบันพระสงฆ์ที่อธิษฐานอยู่บนเขาเป็นเวลา ๑๒ ปีเพียง ๑ ท่าน เจ้าอาวาสพาผมเข้าไปภายในสำนักเพื่อพบพระรูปนั้น พาเข้าไปด้านใน ก็พบว่าภายในบริเวณนี้ห้ามมีขยะแม้แต่ชิ้นเดียว ไปไม้ตักก็ต้องเก็บ ไม่มีเวลาว่าง

ผมได้พบกับพระรูปที่กำลังบำเพ็ญพรต ๑๒ ปี ท่านไม่เคยลงจากเขาเลย ท่านอยู่มาแล้ว ๑๒ ปี และขอยู่ต่ออีก ๑๒ ปี ในรอบที่ ๒ ท่านอยู่มาได้ ๖ ปี รวมเวลาแล้วพระรูปนี้อยู่บนเขานี้ติดต่อกันมา ๑๘ ปี ไม่เคยลงจากเขาเลย ปัจจุบันท่านมีอายุได้ ๔๖ ปี

สิ่งที่สังเกตเห็นคือ ผิวของท่านขาวจนซีดเพราะความที่ท่านอยู่ในร่มตลอดเวลา ดวงตาของท่านสดใสไร้ความกังวลเหมือนดวงตาของเด็ก เพราะท่านไม่เคยได้อ่านข่าวหนังสือพิมพ์ ไม่เคยดูโทรทัศน์หรือฟังวิทยุ ไม่มีโทรศัพท์มือถือ ท่านไม่รู้หรือว่ามีปฏิวัติรัฐประหารในประเทศไทย ท่านไม่เครียด ไม่กังวล สวดมนต์และนั่งกัมมัฏฐาน เป็นหลัก ท่านอยู่บนเขามา ๑๘ ปี แบบที่เรียกว่าไม่เห็นเดือนเห็นตะวัน ขณะที่ปฏิบัติข่มอยู่บนยอดเขา พระสงฆ์รูปนี้ไม่มีโอกาสแม้แต่จะรับรู้ปัญหาสังคม

พระพุทธศาสนานิกายเซนของญี่ปุ่นเห็นว่า การบำเพ็ญสมาธิที่เรียกว่าฉานหรือเซน จะต้องเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เพราะฉะนั้น เซนสอนให้พยายามนำเอากัมมัฏฐานมาใช้ในชีวิตประจำวัน เราจึงได้ยินเรื่องการจัดดอกไม้แบบเซน พิธีชงชาแบบเซน แม้แต่นักมวยปล้ำซูโม่ ก็นำเอากัมมัฏฐานแบบเซนไปใช้ในการแข่งขันมวยปล้ำ ดั่งนิทานเซนต่อไปนี้

นักมวยปล้ำซูโม่คนหนึ่งมีรูปร่างใหญ่โต แต่ใจปลาซิว เขาทำท่าจะชนะในการแข่งขัน แต่ตอนท้ายยกก็ถอดใจยอมแพ้ทุกที นักมวยคนนี้ไปหาอาจารย์เซนให้ช่วยสอนฝึกสมาธิให้ชนะมวยปล้ำ อาจารย์ถามว่า “คุณชื่ออะไร”

เขาตอบว่า “ผมชื่อสึนามิ ที่แปลว่า คลื่นยักษ์”

อาจารย์แนะนำว่า “ถ้าอย่างนั้น คุณนั่งหลับตาหันหน้าเข้าข้างฝา จินตนาการให้เห็นตัวเองเป็นลูกคลิ่นยักซ์ชัตผาผนัง นั่งให้นานที่สุดแล้วมารายงานผล”

นายสินามินั่งหลับตาจินตนาการว่า ตัวเองเป็นคลิ่นยักซ์ลูกแล้วลูกเล่าชัตผาผนังตั้งแต่หัวค่ำจนเที่ยงคืนแล้วก็ลุกขึ้นมาเคาะประตูรายงานอาจารย์ว่า “คลิ่นชัตกุกุในวัดฟังหมดแล้ว”

ที่จริงไม่มีคลิ่นยักซ์ แต่เขามองเห็นตัวเองเป็นคลิ่นยักซ์ในนิมิต ชัตจนวัดฟังหมด

อาจารย์จึงสอนว่า “ต่อไปนี้ เวลาขึ้นเวทิมวยปล้ำเมื่อไหร่ให้คุณคิดว่าตัวเองเป็นคลิ่นยักซ์ชัตคู่ต่อสู้ล้มกลิ้งไปเลย”

นายสินามิทำตามคำแนะนำของอาจารย์ ไม่มีใครทานพลังคลิ่นยักซ์ของเขาได้ เขาได้เป็นแชมป์ซูโม่ของญี่ปุ่น

นี่คือตัวอย่างของการประยุกต์ใช้สมาธิในชีวิตประจำวัน กัมมัฏฐานของเซนเป็นกัมมัฏฐานเพื่อแก้ปัญหาสังคม เซนเป็นตัวอย่างของพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑. **พระพุทธศาสนาแบบวิชาการ (Exoteric or Intellectual Buddhism)** เน้นคันถธุระ เรียนแต่ตำราอย่างเดียว แปลหรือท่องพระไตรปิฎก บางครั้งก็หนีสังคมเหมือนอยู่บนหอคอยงาช้าง Exoteric Buddhism แปลว่า พุทธศาสนาตามคัมภีร์หรือ Intellectual Buddhism พุทธศาสนาแบบปัญญาชน เรียนจบอยู่แค่นี้ ไม่ได้คิดห่วงใยสังคม ห่วงแต่วิชาการ ไม่คิดจะไปปฏิบัติศาสนกิจ

๒. **พระพุทธศาสนาแบบประสพการณ์ลึกลับ** (Esoteric Buddhism) เน้นวิปัสสนาธุระ ปฏิบัติกัมมัฏฐานตามลำพังเพื่อเข้าถึงรหัสยะคือประสพการณ์ลึกลับเฉพาะตน ชนิดที่สื่อให้คนอื่นเข้าใจไม่ได้ ดังคำกลอนที่ว่า “เข้าฌานนานตั้งเดือน ไม่เขยื้อนเคลื่อนไหวกาย ถือศีลกินวาตาเป็นผาสุกทุกคืนวัน”

๓. **พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม** (Engaged Buddhism) เน้นสิ่งที่ผมเรียกว่า สังคหธุระ คือบริการสังคม มีหน้าที่สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยสังคหวัตถุ ๔ เป็นพระพุทธศาสนาที่ห่วงใยประชาชน

พระพุทธศาสนาแบบที่ ๓ ไม่อยู่บนหอคอยงาช้างเหมือนแบบที่ ๑ และไม่เข้าถ้ำหลับตาภาวนา ปลีกตัวหนีสังคมเหมือนแบบที่ ๒ แต่เป็นการผสมสังคหธุระให้กลมกลืนเข้ากับคันถธุระหรือวิปัสสนาธุระ เช่นเดียวกับการที่พระสิทธัตถะออกผนวช ๖ ปีแรก เก็บตัวแบบประเภทที่ ๑ และที่ ๒ เมื่อตรัสรู้แล้วจึงออกเทศนาสั่งสอนตลอดเวลา ๔๕ พรรษา ช่วงนี้ผมเรียกว่าเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Engaged Buddhism) ที่เน้นสังคหธุระคือการพัฒนาสังคม

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยที่ได้รับการอุปถัมภ์บำรุงจากภาครัฐและเอกชนมาจนทุกวันนี้ ก็เพราะพระสงฆ์ไทยในอดีตและปัจจุบันได้ทำสังคหธุระ คือออกเผยแผ่เทศนาสั่งสอนสงเคราะห์อนุเคราะห์ประชาชน

ประโยชน์จะรักษาพระพุทธศาสนา

ถ้าพระสงฆ์ไทยเอาแต่เก็บตัวเรียนคัมภีร์แบบประเภทที่ ๑ หรือปลีกวิเวกหลับตาภาวนาแบบประเภทที่ ๒ โดยไม่สนใจการเผยแผ่เทศนาสั่งสอนสงเคราะห์ชาวบ้าน วันหนึ่งข้างหน้าเมื่อภัยมาถึง พระพุทธศาสนาก็จะไม่มีใครออกมาปกป้องคุ้มครอง เพราะประชาชนมองไม่เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาในประเทศไทย อาจจะประสบชะตากรรมเดียวกันกับมหาวิทยาลัยนาแลันทา ในประเทศอินเดีย

มหาวิทยาลัยนาแลันทายุคสุดท้ายเน้นหนักไปในการศึกษาแบบไม่ห่วงใยสังคม เน้นการสวดมนต์ภาวนาแบบมंत्रยานที่ส่งเสริมไสยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมีกำแพงใหญ่ล้อมรอบเหมือนอยู่บนหอคอยงาช้าง มีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ที่เก็บจากภาษีของชาวบ้านตามพระราชโองการ คนนอกกำแพงมหาวิทยาลัยไม่ค่อยชอบมหาวิทยาลัยนาแลันทา เพราะมหาวิทยาลัยนาเอาแต่เก็บภาษีโดยไม่บริการวิชาการแก่สังคม

บันทึกฝ่ายทิเบตจารึกไว้ว่า เมื่อกองทัพมุสลิม บุกปล้นสะดมและเผามหาวิทยาลัยนาแลันทาจากไปแล้ว ห้องสมุดบางส่วนยังไม่ถูกไฟไหม้ ชาวบ้านข้างวัดนั้นแห่พากันมาปล้นสะดมและเผามหาวิทยาลัยนาแลันทาซ้ำอีกรอบ ห้องสมุดถูกไฟไหม้หมดในรอบนี้

เพราะฉะนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจะอยู่รอดในสังคมไทยต่อไป ไม่ใช่ด้วยการเก็บตัวเรียนแต่ตำราอยู่บนหอคอยงาช้าง แต่ด้วยการออกไปเทศนาสั่งสอนและทำประโยชน์แก่ชาวบ้าน ประโยชน์จะรักษามหาวิทยาลัยเอง

ในทำนองเดียวกัน ถ้าต้องการให้พระพุทธศาสนาอยู่คู่สังคมไทยต่อไป พระสงฆ์ต้องทำสังคหะด้วยการออกเผยแผ่เทศนา สอนสอนสงเคราะห์ชาวบ้าน ประโยชน์จะรักษาพระพุทธศาสนาเอง

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระสงฆ์สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยธรรมทาน คือการเผยแผ่ธรรม ส่วนชาวบ้านก็อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ด้วยอามิสทานคือการถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์และชาวบ้านต่างพึ่งอาศัยซึ่งกันและกันแบบอัญญมัญญปัจจัย

ถ้าเมื่อใดพระสงฆ์ไม่ทำประโยชน์ ชาวบ้านเห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่มีประโยชน์ เมื่อเกิดภัยพระพุทธศาสนาขึ้นมา ชาวบ้านก็ถือว่าธุระไม่ใช่ ในที่สุดก็ไม่มีใครกล้าออกมาปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา

ไม่ว่าท่านจะอยู่ในสายคันถธุระหรือวิปัสสนาธุระก็ตาม ท่านต้องแสดงว่าท่านสามารถบำเพ็ญประโยชน์ได้ตลอดเวลา ประโยชน์นี้แหละจะรักษาพระศาสนาของเรา ถ้าหากว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเรียนและสอนกันอยู่ภายในรั้วมหาวิทยาลัยโดยไม่สนใจชาวบ้าน วันหนึ่งอาจจะมิใช่ชะตากรรมไม่ต่างจากมหาวิทยาลัยนาลันทาก็เป็นได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยจะอยู่รอดปลอดภัยด้วยการทำประโยชน์ต่อสังคม คือเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม (Engaged University) เมื่อเราทำประโยชน์ต่อสังคมแล้ว ชาวบ้านเห็นว่า เรามีคุณค่ามีประโยชน์ พวกเขา ก็ออกมาช่วยมหาวิทยาลัยทั้งในยามมีภัยและยามสงบ

มหาวิทยาลัยที่สวนกลางใช้งบสร้างสำนักงานใหญ่ที่วังน้อยไปแล้วเกือบสองพันล้านบาท ตอนแรกมหาวิทยาลัยมีที่ดิน ๘๔ ไร่ เดียวนี้เราซื้อเพิ่มรวมแล้วเกือบ ๒๕๐ ไร่ มีอาคารเรียนจุผู้เรียนได้ ๑๐,๐๐๐ เป็นอย่างน้อย ปีนี้จะเริ่มสร้างหอประชุมใหญ่จุคนได้ ๓,๐๐๐ คน จะเป็นหอประชุมพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุด เราจะเริ่มสร้างตั้งแต่ฤดูร้อนนี้

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยกำลังสร้างอุโบสถกลางน้ำในสระ ๑๖ ไร่ พระสงฆ์สามารถลงอุโบสถพร้อมกันได้ ๔,๐๐๐ รูป โดยหลวงพ่อบุญญานันท์จะเป็นเจ้าภาพหลักในการสร้างถวายเป็นมหาวิทยาลัย หลวงพ่ออายุ ๙๖ ปีแล้ว ท่านประกาศว่าถ้าอุโบสถไม่เสร็จ จะไม่มรณภาพ

รัฐบาลและประชาชนช่วยกันสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วังน้อย เพราะมหาวิทยาลัยได้ทำประโยชน์ต่อคณะสงฆ์และสังคมมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยที่ทำไปนั้น ได้นำคนกลับมาช่วยสร้างมหาวิทยาลัย รวมทั้งโครงการนิสิตปฏิบัติศาสนกิจนี้ก็มีส่วนช่วยสร้างเกียรติคุณให้กับมหาวิทยาลัย การที่พวกท่านใช้เวลา ๑ ปีออกไปปฏิบัติศาสนกิจ รุ่งแล้วรุ่งเล่า เปรียบเหมือนกองทัพอธรรมที่นอกจากจะเผยแพร่ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยแล้ว ยังแสดงให้เห็นชาวไทยเห็นว่า พระสงฆ์ยังห่วงใยสังคม พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต้องการเน้นให้คนไทยเห็นว่า พระพุทธศาสนามีไว้เพื่อประโยชน์สุขของสังคม

มหาวิทยาลัยถือว่าการบริการสังคม เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และปฏิบัติธรรม พระสงฆ์ฝ่ายคันถธุระอย่างพวกเราต้องเรียนไปด้วย ทำประโยชน์ต่อสังคมไปด้วย ขณะที่เรียนเราก็ต้องออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการเทศนาสั่งสอนและพัฒนาสังคม

การที่พระสงฆ์ต้องทำสังคหธุระคือหน้าที่เผยแผ่พระธรรมเพื่อการบริการสังคมนี้ มีที่มาจากพุทธพจน์ในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกรุ่นแรก ๖๐ รูป ไปประกาศพระศาสนาว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย ภิกขุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก”

ท่านพุทธศาสนตรบัณฑิตต้องปฏิบัติตามพุทโธวาทนี้ บัดนี้ท่านทั้งหลายเป็นพุทธศาสนตรบัณฑิตแล้ว เมื่อได้รับปริญญาแล้วอย่ามาเสวยวิมุตติสุขนานเกินไป ควรคิดทำประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก ให้เป็นพุทธศาสนตรบัณฑิตที่ทำประโยชน์เพื่อสังคม ท่านต้องทำสังคหธุระคือสงเคราะห์ประชาชนอย่างไม่มีวันจบสิ้น เหมือนกับการที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศธรรมจนนาทีสุดท้ายในชีวิตของพระองค์

พุทธจริยา ๓ ประการบอกเราว่า พระพุทธเจ้าทรงทำงานเพื่อสังคมตลอดเวลา ดังนี้

๑. พุทธัตถจริยา ทรงทำประโยชน์แก่ชาวพุทธ
๒. ญาติัตถจริยา ทรงทำประโยชน์แก่พระญาติของพระองค์
๓. โลกัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ทุกคนไม่เลือกว่าเขานับถือศาสนาอะไร

พุทธศาสนบัณฑิตต้องยึดกรอบพุทธจริยา ๓ นี้ในการปฏิบัติศาสนกิจ นั่นคือ

๑. ออกไปทำประโยชน์แก่ชาวพุทธ (พุทธัตถจริยา)
๒. ออกไปทำประโยชน์แก่วงศาคนชาติ (ญาติัตถจริยา)
๓. ออกไปทำประโยชน์แก่คนไทยที่ต่างศาสนาและคนต่างชาติต่างศาสนา (โลกัตถจริยา)

นี่คือจริยาแห่งชาวพุทธเพื่อสังคม

การทำงานคือการปฏิบัติธรรม

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ประกาศตนเป็นทาสรับใช้พระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวโลกจนได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ในปี ๒๕๔๙ ทั้งนี้ เพราะท่านพุทธทาสเป็นผู้มีผลงานโดดเด่นด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และสร้างสันติภาพ

ท่านพุทธทาสศึกษาและปฏิบัติธรรมอยู่ที่สวนโมกข์อันไกลโพ้น ถ้าท่านเอาแต่ปลื้มใจเวกอยู่ตามลำพังโดยไม่สนใจเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการสอนธรรมแก่ปัญหาสังคม ถึงวันนี้คงไม่มีใครรู้จักท่านพุทธทาส และสวนโมกข์ก็จะมีประโยชน์อันใดแก่สังคม การที่ยูเนสโกประกาศยกย่องว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญของโลก เพราะท่านพุทธทาสบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวโลกโดยไม่เลือกเชื้อชาติและศาสนาตลอดชีวิตของท่านตามปณิธาน ๓ ประการที่ท่านตั้งไว้ คือ

๑. มุ่งส่งเสริมให้ศาสนิกของแต่ละศาสนาเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน
๒. มุ่งสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา
๓. ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาจากวัตถุนิยม

หลังจากปฏิบัติธรรมพอคุ้มครองตัวเองได้แล้วท่านพุทธทาสก็เผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ท่านได้ตั้งโรงมหรสพทางวิญญาณด้วยการใช้วิธีการสมัยใหม่สอนธรรมะ ท่านขอบเน้นย้ำว่า การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นั่นคือการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและปฏิบัติธรรม ดังที่ท่านพุทธทาสประพันธ์ไว้ว่า

จงทำงาน	ทุกชนิด	ด้วยจิตว่าง
ยกผลงาน	ให้ความว่าง	ทุกอย่างสิ้น
กินอาหาร	ของความว่าง	อย่างพระกิน
ตายเสร็จสิ้น	แล้วในตัว	แต่หัวใจ

พระสงฆ์ฝ่ายมหายานชาวเวียดนาม ชื่อว่า ดิข นัท ฮัน ได้ยึดหลักการเดียวกันกับท่านพุทธทาสที่กล่าวว่า การทำงานคือการปฏิบัติธรรม ท่านดิข นัท ฮัน เป็นอาจารย์สอนกัมมัฏฐานที่สำนักแห่งหนึ่งระหว่างสงครามเวียดนาม เครื่องบินมาทิ้งระเบิดลงในหมู่บ้านใกล้สำนักทุกวัน ชาวบ้านบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก

ท่านดิข นัท ฮัน ปรึกษากับบรรดาลูกศิษย์ที่นั่งกัมมัฏฐานว่า เราจะหลบตาภาวนาต่อไปหรือจะออกไปช่วยคนที่โดนระเบิด บางคนกล่าวว่า เราไม่ควรเสียสมาธิด้วยการออกไปช่วยคน การนั่ง

กัมมัฏฐาน ต้องปลีกวิเวกเป็นสำคัญ แต่ในที่สุดที่ประชุมได้ลงมติว่า การปฏิบัติกัมมัฏฐานไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในกระตอมแคบๆ เราสามารถออกไปช่วยคนเจ็บไปพลางเจริญสติไปพลางก็ได้ มีสติกำหนด ลมหายใจตลอดเวลา เมื่อยกศพหามศพ เราก็เจริญมรณสติได้ เมื่อ มีมติดังนั้น โยคีทั้งหลายจึงพากันออกไปช่วยผู้ประสบเคราะห์กรรม จากระเบิดในระหว่างสงครามเวียดนาม โดยถือเอาการช่วยคนอื่น เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรม และการปฏิบัติธรรมไม่ได้ทำให้ เราตัดขาดจากโลกภายนอก จากประสบการณ์นี้ ท่านดิช นัท ฮัน ได้พัฒนารูปแบบปฏิบัติกัมมัฏฐานในชีวิตประจำวันโดยเขียนไว้ในหนังสือ ของท่านชื่อว่า Miracle of Mindfulness ที่แปลเป็นภาษาไทยว่า “ปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมอ”

ผมถามท่านพุทธศาสตร์บัณฑิตทั้งหลายว่าตลอดเวลา ๑ ปี ที่ท่านออกไปปฏิบัติศาสนกิจนั้น พวกท่านสามารถกำหนดสติตาม ท้นการทำงานตลอดเวลาหรือไม่ กัมมัฏฐานที่ท่านเคยฝึกปฏิบัติอยู่ ในขณะที่เรียนมหาวิทยาลัย ท่านนำปฏิบัติเพื่อคุ้มครองตัวเองด้วย หรือไม่

ขณะที่พระสงฆ์ทำงานเพื่อสังคม ท่านต้องอาศัยกัมมัฏฐาน ประคองจิตรักษาใจตนเองไม่ให้จมไปกับปัญหาชาวบ้าน ตามหลัก การที่ว่า “**สีเน จิตฺตมฺหิ ปคฺคาโห เมื่อใจตก ให้ยกใจ อุทฺตสฺมิ วิณฺคฺคโห เมื่อใจลอยลม ให้ข่มใจ**” ถ้าพระสงฆ์ไม่มีกัมมัฏฐาน รักษาใจ ท่านก็จะไม่ต่างจากนักสังคมสงเคราะห์ทั่วไป

ในการช่วยคนตกน้ำ เราไม่จำเป็นต้องโดดลง ไปในน้ำเสมอไป เพราะถ้าโดดลงไป เราอาจถูกรัดจน

จมน้ำตายไปทั้งคู่ก็ได้ ทางที่ดี เราควรปักหลักอยู่ริม
ตลิ่ง แล้วยื่นกิ่งไม้ให้คนตกน้ำใช้จับพยุงตัวเองขึ้นมา
ก็ได้

ในขณะที่พระสงฆ์ทำงานเพื่อสังคม ท่านไม่จำเป็นต้องจมไป
กับปัญหาชาวบ้าน อย่าเป็นเหมือนจิตแพทย์บางคนที่ช่วยคนไข้
โรคจิตมากเกินไปจนเพี้ยนตามคนไข้ พระสงฆ์บางรูปก็เพี้ยนไป
ตามปัญหาชาวบ้าน พอชาวบ้านทะเลาะกัน แทนที่พระสงฆ์จะเป็น
กรรมการห้ามทัพ กลับกลายเป็นทัพหนุนยุให้ชาวบ้านตีกัน เจ้า
อาวาสก็บรองเจ้าอาวาสถือหางกันคนละก๊ก พระสงฆ์เลยขัดกันเอง
เพราะท่านไม่ลอยตัวอยู่เหนือปัญหา เหมือนดอกบัวที่ลอยพ้นน้ำ
ดังที่พระพุทธเจ้า ตรัสว่า

ปุณฺธุริกํ ยถา อุกฺคํ

โตเยน นุปลิปปติ

นุปลิปปามิ โลเกน

ตสฺมา พุทฺโธสฺมิ พราหฺมณ

แปลความว่า

“ดอกบัวพ้นน้ำ ไม่เปียกน้ำ ฉันใด
เราพ้นโลก ไม่แปดเปื้อนโลก ฉันนั้น
เพราะฉะนั้น เราจึงเป็นพุทธะ”

ตั้งคำประพันธ์ที่ว่า “หนึ่งในหทัยท่าน ก็เบิกบานคือดอกบัว
ราศีบัวพันพัว สวรรคณก่าจร”

คำว่า “พุทธะ” หมายถึง ผู้ตื่น ผู้รู้ ผู้เบิกบาน
ชาวพุทธเป็นผู้ตื่นด้วยสติ รู้ด้วยปัญญา และเบิกบานด้วย
วิมุตติ

ที่ว่าชาวพุทธเป็นผู้ตื่นด้วยสติ คือ สติต้องมาก่อน

สติ โลกสฺมิ ชาคโร สติเป็นเครื่องตื่นในโลก ที่ว่า เป็นผู้รู้
ด้วยปัญญา ก็เพราะสติมา ปัญญาเกิด สติเตลิดมักเกิดปัญหา

ที่ว่าเบิกบานด้วยวิมุตติ ก็คือหลุดพ้นด้วยปัญญา

ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมทฺเว อาสวเห วิมฺจุจฺจติ จิตฺตํ
ปัญญาอบรมดีแล้วย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะ เปรียบเหมือน
ดอกบัวพ้นน้ำ

พระสงฆ์กับการเมือง

พระสงฆ์ต้องเป็นผู้ตื่น ผู้รู้ ผู้เบิกบาน ท่านต้องนำสังคมโดย
ไม่จมไปกับปัญหาชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านแตกออกเป็นฝักเป็นฝ่าย
เพราะปัญหาทางการเมืองในขณะนี้ พระสงฆ์ต้องพยายามประสาน
คนที่แตกแยกให้ปรองดองกัน ไม่ใช่ซ้ำเติมตอกลิ้มให้คนแตกแยกกัน
มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์ไทยจึงไม่ลงไปเล่นการเมือง เราลอยตัว
อยู่พ้นการเมือง ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงทำเป็นตัวอย่างไว้ในมหา
ปรินิพพานสูตร

ก่อนพระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานไม่นาน พระเจ้าอชาตศัตรูกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ ทรงประสงค์จะเสด็จกรีธาทัพไปตีแคว้นวัชชี แต่เพราะไม่แน่ใจว่าจะได้ชัยชนะ พระเจ้าอชาตศัตรูจึงส่งวัสสการพราหมณ์ให้ไปเลียบเคียงถามพระพุทธเจ้าว่าควรจะยกทัพไปตีแคว้นวัชชีหรือไม่ เมื่อวัสสการพราหมณ์ทูลถามปัญหานี้ พระพุทธเจ้าไม่ตอบโดยตรง

ถ้าพระพุทธเจ้าตอบว่า ควรจะยกทัพไปตีแคว้นวัชชี ชาววัชชีก็ยอมไม่พอใจ ถ้าพระพุทธเจ้าตอบว่า ไม่ควรจะยกทัพไปตีแคว้นวัชชี พระเจ้าอชาตศัตรูก็จะไม่พอใจพระทัย

ขณะที่วัสสการพราหมณ์ทูลถามปัญหายู่นั้น พระอานนท์กำลังถวายงานพิทักษ์อยู่ พระพุทธเจ้าทรงหันไปถามพระอานนท์ว่า ชาววัชชียังถือปฏิบัติตามวัชชีธรรม ๗ ประการที่พระพุทธองค์เคยสอนพวกเขาไว้หรือไม่ ในบรรดาวัชชีธรรมเหล่านั้น ข้อสำคัญก็คือให้หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พร้อมกันประชุม พร้อมกันเลิกประชุม พร้อมกันทำกิจที่พึงทำ

พระอานนท์กราบทูลว่า ชาววัชชียังถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมอยู่

พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า “ตราบเท่าที่ชาววัชชียังถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมอยู่ก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ไม่มี ความเสื่อมเลย”

ตลอดเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงสนทนากับพระอานนท์นั้น วัสสการพราหมณ์ฟังอยู่ด้วย แม้พระพุทธเจ้าไม่ได้ตอบคำถามเขา

โดยตรง วัสสการพราหมณ์ซึ่งเป็นคนฉลาดได้จับประเด็นนำไปเล่าถวายพระเจ้าอชาตศัตรู เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูทรงสดับแล้วก็ตรัสกับวัสสการพราหมณ์ว่า ยังไม่ใช่วเวลาที่จะตีแคว้นวัชชี ทั้งนี้เพราะชาววัชชียังสามัคคีกันดีอยู่

พระพุทธเจ้าทรงแก้วิกฤติทางการเมืองระหว่างมคธกับวัชชีได้โดยไม่ต้องเล่นการเมือง

พระสงฆ์ไทยยึดถือพุทธประเพณีนี้เป็นแบบอย่าง จึงไม่เล่นการเมือง แม้ว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กำลังลุกเป็นไฟ ขณะเดียวกันผู้นำศาสนาอื่นในประเทศไทยก็กำลังเล่นการเมืองกันอย่างออกหน้าออกตา ทางออกที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ไทยควรเป็นอย่างไร

เมื่อชาวพุทธศรีลังกาเผชิญภัยคุกคามจากพวกกบฏฮินดูทมิฬ พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งของศรีลังกา ไม่รีรอที่จะโดดลงไปเล่นการเมือง ปัจจุบันในศรีลังกา มีพรรคการเมืองซึ่งมีพระสงฆ์เป็นหัวหน้าพรรค พรรคนี้ส่งพระสงฆ์ลงสมัครเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาได้พระสงฆ์เป็น ส.ส. ๙ รูป และเป็นพรรคร่วมรัฐบาลด้วย

ความจริงพระสงฆ์ศรีลังกามีสิทธิลงสมัครเลือกตั้งมานานแล้ว แต่ไม่เคยมีพระสงฆ์ได้รับเลือกตั้งมากเท่าครั้งนี้ เมื่อความขัดแย้งระหว่างทมิฬซึ่งเป็นฮินดูกับชาวพุทธสิงหลยืดเยื้อมานาน ผู้คนบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก ทางพระสงฆ์ศรีลังกาบางกลุ่มชักทนไม่ได้จึงลงสมัครรับเลือกตั้งกันแล้วก็ได้รับเลือกตั้งมาพอสมควร กลายเป็นคะแนนเสียงสนับสนุนพรรครัฐบาล

เป็นที่น่าสังเกตว่า พอพระสงฆ์ศรีลังกาลงไปอภิปราย สนับสนุนรัฐบาลอยู่ในสภา ส.ส.ฝ่ายค้าน ก็ไม่เกรงใจพากันอภิปราย โจมตีพระสงฆ์อย่างตรงไปตรงมา เท่ากับพระสงฆ์ลงไปเป็นอันโคลน ทางการเมืองด้วย ที่สำคัญคือพระสงฆ์ศรีลังกาในวัดเดียวกันเริ่ม แตกออกเป็นเป็นฝักเป็นฝ่าย เช่นเจ้าอาวาสเข้ากับฝ่ายรัฐบาล แต่ รองเจ้าอาวาสเข้ากับฝ่ายค้าน

สิ่งที่น่าเป็นห่วงในศรีลังกาก็คือ ฝ่ายชาวพุทธหัวรุนแรงเริ่ม ไม่อยากจะเจรจาสมานฉันท์ รัฐบาลฟังเสียงกลุ่มนี้แล้วก็ปราบปราม ฝ่ายกบฏฮินดูหมิอย่างรุนแรง เมื่อถูกปราบรุนแรง ฝ่ายกบฏฮินดู หมิห ก็ใช้มาตรการตอบโต้รุนแรงมากยิ่งขึ้น คนบาดเจ็บล้มตายกัน มากทั้งสองฝ่าย ไม่มีใครเตือนสติใครได้ แม้แต่พระสงฆ์ก็ไม่อยู่ใน ฐานะเป็นกลาง พอที่จะสร้างความสมานฉันท์

ศรีลังกาเป็นประเทศแรกที่ชาวพุทธประสบความสำเร็จ ในการผลักดันให้รัฐบาลตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา แต่วันนี้ กระทรวงพระพุทธศาสนา ถูกยุบไปเรียบร้อยแล้ว สาเหตุก็คือว่า เมื่อตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาแล้ว รัฐบาลศรีลังกาต้องยอม ตั้งกระทรวงศาสนาคริสต์ กระทรวงศาสนาอิสลาม ทุกกระทรวง ต่างได้งบประมาณเท่ากัน เรื่องงบประมาณเท่ากันนี้ชาวพุทธยอม ไม่ได้ จึงเรียกร้องให้ยุบกระทรวงศาสนาทุกศาสนาแล้วตั้งกระทรวง ศาสนาขึ้นมาแทน โดยรวมทุกศาสนาไว้ในกระทรวงเดียวกัน นับว่า เพื่อประโยชน์ในการควบคุมงบประมาณของศาสนาอื่น

ตอนนี้ลองหันไปดูเวียดนามบ้าง ผมพาคณะมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยไปเวียดนามเมื่อเดือนที่แล้ว เพื่อลงนามความร่วมมือ

ระหว่างมหาวิทยาลัยพระพุทธานุศาสนของเวียดนามกับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผมได้พบเห็นอนุสาวรีย์ที่สี่แยกแห่งหนึ่งสร้างบูชาพระสงฆ์ชื่อว่า ดิข กวาง ตี้ก พระสงฆ์รูปนี้เผาตัวตายเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ผมถามพระผู้ใหญ่รูปหนึ่งว่า ทำไมท่านดิข กวาง ตี้ก ต้องเผาตัวตาย บังเอิญผมถามถูกคน พระรูปที่ถูกผมถามเคยเป็นโฆษกแถลงข่าวในวันที่ท่านดิข กวาง ตี้ก เผาตัวตาย พระอดีตโฆษกรูปนี้ปัจจุบันมีอายุกว่า ๘๐ ปีแล้ว ท่านเล่าให้ฟังดังต่อไปนี้

ในปี ๒๕๐๖ ก่อนเวียดนามได้เป็นคอมมิวนิสต์ เกิดวิกฤติศาสนาในเวียดนามใต้ ตอนนั้น โง่ ดินเดียม เป็นประธานาธิบดี เขาเป็นคนนับถือศาสนาคริสต์ที่เคร่งครัดมาก พยายามยกย่องศาสนาคริสต์ให้เป็นศาสนาอันดับหนึ่ง ทั้งที่พระพุทธศาสนามีคนนับถือมากกว่า ประธานาธิบดีสั่งห้ามชาวพุทธประดับธงฉัพพรรณรังสีในวันวิสาขบูชา ชาวพุทธทนไม่ได้ลุกฮือประท้วงเป็นหมื่นเป็นแสนคน ประธานาธิบดีสั่งกวาดล้างชาวพุทธ ให้รื้อวัดและจับชาวพุทธขังคุก แม้ชาวพุทธจะประท้วงอย่างไรเขาก็ไม่ฟัง ชาวพุทธยังถูกจับติดคุกและถูกสังหารมากขึ้น ชาวพุทธออกเดินขบวนมากเท่าไรเขาก็ไม่ฟังและยังจะสลายมือบด้วยวิธีที่รุนแรงยิ่งขึ้น

เมื่อเห็นสถานการณ์เผชิญหน้ารุนแรงยิ่งขึ้น ท่านดิข กวาง ตี้ก ซึ่งตอนนั้นอายุ ๓๖ ปี เป็นนักเทศน์ชั้นแนวหน้าของเวียดนามใต้ ตัดสินใจสละชีวิตของตนเองเพียงหนึ่งคนรักษาชีวิตของคนจำนวนมาก และเพื่อให้โลกหันมาสนใจยุติความขัดแย้งในเวียดนาม ชาวพุทธจะได้ไม่ถูกฆ่าตายเป็นผักเป็นปลา

เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า ท่านติช กวาง ดิ๊ก เห็นว่าจำเป็นต้องสละชีวิตของตนเอง ท่านเขียนจดหมายขออนุญาตเผาตัวตายยื่นต่อมหาเถรสมาคมเวียดนาม ในครั้งที่ ๑ มหาเถรสมาคมไม่อนุญาต ท่านติช กวาง ดิ๊ก ยื่นหนังสือเป็นครั้งที่ ๒ ในครั้งนี้มหาเถรสมาคมเห็นว่า บ้านเมืองวิกฤติมากแล้ว คนจะฆ่ากันตายเลือดท่วมท้องข้างแน่ เพราะว่าทางรัฐบาลจะฆ่าชาวพุทธ ชาวพุทธก็จะตอบโต้จนจะกลายเป็นสงครามกลางเมือง เมื่อท่านติช กวาง ดิ๊ก เห็นว่าการที่ท่านเสียสละชีวิตตนเองจะทำให้เรื่องยุติได้ มหาเถรสมาคม ก็อนุญาตให้ท่านเผาตัวตาย

ผู้สื่อข่าวต่างประเทศรายงานว่าพอถึงวันเผาตัวตายชาวพุทธเดินมาเป็นขบวนใหญ่ มีพระสงฆ์อยู่รอบนอก ตรงกลางขบวนมีรถเก๋งคันหนึ่งแล่นช้าๆ ไปตามถนน พอถึงสี่แยก ขบวนหยุดลง ภิกษุและภิกษุณีเริ่มสวดมนต์ ลึกพักหนึ่งประตูรถเก๋งก็ถูกเปิดออก มีพระภิกษุรูปหนึ่งเดินช้าๆ ลงมาจากรถ คือท่านติช กวาง ดิ๊ก

เสียงสวดมนต์เริ่มสลับกับเสียงร้องไห้ ทุกคนในที่นั้นรู้ดีว่าอะไรจะเกิดขึ้น แต่ผู้สื่อข่าวไม่รู้ ผู้สื่อข่าวก็นึกว่าเป็นการเดินขบวนธรรมดา ก็ไปยืนดูตามปกติ ท่านติช กวาง ดิ๊ก เดินไปถึงกลางสี่แยกและนั่งขัดสมาธิ จากนั้นผู้ช่วยสองคนหิ้วถังน้ำมันมาคนละถัง แล้วราดน้ำมันลงไปบนตัวของท่าน ตอนนี้ไม่มีใครสวดมนต์ มีแต่เสียงร่ำไห้ บรรยาการศวิงเวงมาก

พอผู้ช่วยสองคนราดน้ำมันเสร็จแล้ว ท่านติช กวาง ดิ๊ก ได้ล้วงมือลงไปใ้ในกระเป๋ายังสะหีบถุงพลาสติกออกมา ภายในถุง

เป็นกล่องไม้ขีด ท่านคิดรอบคอบมากที่ใช้ถุงพลาสติกกันกล่องไม้ขีดไม่ให้เปียกน้ำมัน ท่านดึงกล่องไม้ขีดออกจากถุงพลาสติกแล้วหยิบก้อนไม้ขีดค่อยๆ บรรจุจุด ลูกไฟลุกพรึบขึ้นท่วมตัวท่านทันทีทันใด

ผู้สื่อข่าวรายงานว่า ไม่น่าเชื่อว่าเนือมนุชย์จะเป็นเชื้อไฟได้เร็วขนาดนั้น เพียงชั่วอึดใจเดียว ท่านดิช กวาง ดีก ดำเป็นตอตะโกนำประหลาดที่ว่า ท่านนั่งนิ่งไม่กระดุกกระดิกเลย ไม่มีเสียงร้องลั๊กแอะเดียว ท่านนั่งอยู่อย่างนั้นจนไฟไหม้มอดลง ผมถามว่าท่านทำได้อย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่า ท่านนั่งกัมมัฏฐานล่วงหน้ามา ๕ วันแล้ว เมื่อท่านดิช กวาง ดีก เผาตัวตายแล้ว ประชาชนพากันแห่ศพท่านมาตั้งที่วัดฯเลยตั้งแสดงไว้ที่นั่น ต่อมาได้ทำพิธีเผาศพอย่างเป็นทางการ ในปัจจุบัน เขาเก็บหัวใจของท่านไว้ที่ธนาคารชาวพุทธได้สร้างอนุสาวรีย์ให้ท่านที่สี่แยก และถือว่าพระสงฆ์รูปนี้เป็นพระโพธิสัตว์แบบมหายาน

ผมถามว่าการที่พระสงฆ์ฆ่าตัวตายไม่ขัดกับหลักการของมหายานหรือ พระสงฆ์ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่า ในลัทธิอัมปุนทริกสูตรของมหายาน มีเรื่องที่พระโพธิสัตว์ทำอัตตปริจาคคือเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องพระพุทธศาสนาและบูชาพระรัตนตรัย ดังนั้น พระโพธิสัตว์มหายานสามารถทำสิ่งที่อาจจะดูแปลกสำหรับเถรวาท คือสามารถเสียสละตัวเองเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาและบูชาพระรัตนตรัย

ผมถามต่อว่าเมื่อท่านดิช กวาง ดีก เผาตัวตายแล้ว ผลที่ตามมาเป็นอย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าว่า การเผาตัวตายครั้งนั้นเป็น

ข้าวดังไปทั่วโลก ทางศาสนา ซึ่งเคยวางตัวเป็นกลางได้ให้ความสนใจต่อข้าวที่พระสงฆ์เผาตัวตาย ในที่สุดสหรัฐ ก็โค่นรัฐบาลโง่ ดิน เตียม โดยอาศัยมือซีไอเอก่อการปฏิวัติ เมื่อสิ้นรัฐบาลโง่ ดิน เตียม พระพุทธศาสนาได้กลับมาเป็นศาสนาอันดับหนึ่งในเวียดนามจนทุกวันนี้

ควรบันทึกไว้ว่า เมื่อปี ๒๕๔๙ รัฐบาลเวียดนามได้อนุญาตให้ชาวพุทธระดับองค์พรรณรังสีในวันวิสาขบูชา เหตุก็น่าจะเนื่องมาจากการที่ชาวพุทธเวียดนามได้มาร่วมฉลองวันวิสาขบูชาโลกที่ประเทศไทย ซึ่งมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นแม่ข่าย กระแสวิสาขบูชาวันสำคัญสากลของโลกก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีสำหรับชาวพุทธในเวียดนาม

ควรตระหนักว่า กรณีเผาตัวตายของท่าน
ติช กวาง ด๊ก เป็นเรื่องมหายานที่ขัดกับหลักการของ
พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้
พระสงฆ์ฆ่าตัวตาย และทรงปรับอาบัติพระสงฆ์ที่
สอนยุยงให้คนฆ่าตัวตาย

ชาวพุทธต้องป้องกันตนเอง และปกป้องพระพุทธศาสนา

สิ่งที่พระสงฆ์ไทยจะต้องคิดให้มากก็คือว่า เราจะทำอย่างไรเมื่อพระพุทธศาสนาถูกรุกรานและชาวพุทธถูกรังแกโดยศาสนิกของศาสนาอื่น ชาวพุทธมีสิทธิป้องกันตนเองและปกป้องพระพุทธศาสนาได้แค่ไหนเพียงไร

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงส่งทหารไทยไปร่วมรบในยุโรป พระสงฆ์ในขณะนั้นเองได้เทศน์สนับสนุนการป้องกันตนเองของชาวพุทธโดยอ้างพระบาลีว่า

จเข ธนํ องฺคฺวรสฺส เหตุ
องฺคฺ จเข ชีวิตํ รกฺขมาโน
องฺคฺ ธนํ ชีวิตํ จาปิ สพฺพํ
จเข นโร ธมฺมมนุสฺสสรนฺโต

แปลความว่า

พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ
พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต
พึงสละทั้งทรัพย์ อวัยวะและชีวิต
เพื่อรักษาธรรม

เราจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ไทยในอดีตได้ให้คำแนะนำทางการเมืองแก่ชาวบ้าน ท่านพูดถึงว่า ชาวพุทธไทยจะป้องกันตัวเองได้แค่ไหนเพียงไร พระสงฆ์ในสมัยโบราณอ้างคำสอนเรื่องการเสียสละทั้งทรัพย์สินอวัยวะและชีวิตเพื่อรักษาศรัทธา แต่ไม่มีการสอนสุดโต่งให้สละชีวิตบูชาพระรัตนตรัยเหมือนพระสงฆ์เวียดนาม

พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันจะต้องตอบคำถามของชาวพุทธที่ว่า **ควรจะทำอย่างไรเมื่อพระพุทธรูปศาสนาถูกทุรกรณและชาวพุทธถูกรังแก โดยศาสนิกของศาสนาอื่น ชาวพุทธป้องกันตัวเองได้แค่ไหนเพียงไร**

ยอร์จ วอชิงตัน ประธานาธิบดีคนแรกของสหรัฐฯ พูดถึงการป้องกันตนเองไว้ว่า *"To be prepared for war is one of the most effectual means of preserving peace"* การเตรียมตัวเพื่อสงครามเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งในการรักษาสันติภาพ"

สันติภาพกับสงครามมันไม่น่าจะไปด้วยกัน คำของยอร์จ วอชิงตัน ขวนให้นึกถึงพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖ ที่ว่า

“แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ
ศัตรุกล้ามาประจัญ จักอาจสู้ริบสูญ”

ข้อความนี้หมายความว่า การเตรียมพร้อมรบจะทำให้เกิดความสงบขึ้นมาได้ บางครั้งใครที่สนับสนุนแนวคิดเรื่องการเตรียมพร้อมรบนี้มักจะถูกวิจารณ์ว่าเป็นพวกส่งเสริมปาณาติบาต ทั้งที่การเตรียมพร้อมรบ เช่นการสะสมอาวุธอาจช่วยป้องกันไม่ให้เกิดข้าศึกโจมตีก็เป็นได้ เพราะเมื่อข้าศึกเห็นว่าเราเข้มแข็ง เขาก็ไม่กล้า

มารุกราน เช่นเดียวกับหมู่บ้านใดมีตำรวจอารักขาเป็นอย่างดี โจรก็ไม่กล้าเข้าปล้นหมู่บ้านนั้น โจรจะเข้าปล้นเฉพาะหมู่บ้านที่ไม่มีการอารักขา เมื่อชาวพุทธไม่ได้รับการอารักขาที่ดีจากทางราชการ พวกเขาก็ถูกฆ่ารายวันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปล่อยให้ชาวพุทธถูกฆ่าตายทุกวัน ก็น่าจะมีส่วนทำบาณาติบาตไปด้วย

ปาณาติบาตหรือการฆ่า หมายถึงว่า ฆ่าเองก็ดี ให้คนอื่นฆ่าก็ดี เป็นปาณาติบาต คำว่า “ให้คนอื่นฆ่า” ยังหมายถึงการปล่อยให้คนอื่นถูกฆ่าตาย เช่น เรารู้ว่ามีหลุมขวากอยู่ข้างหน้าแล้วยังทำลูกศรชี้ทางให้คนเดินไปตกหลุมขวากนั้น เหมือนกับการที่ลูกศิษย์วัดซื้อปูเป็นๆ มาแล้วต้มน้ำร้อน เอาไม้พาดปากหม้อสองอัน ให้ปูเดินข้ามปูเดินไม่ติดตกลงไปตายก็ช่วยไม่ได้ บอกว่าปูเช่เอง ปูตัวไหนเดินเก่งผ่านไปได้ก็จับมาตั้งต้นใหม่ให้เดินอีกรอบหนึ่ง

เรารู้ว่าสถานการณ์ดุเดือดเลือดพล่านในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้วยังนิ่งดูตายปล่อยให้ชาวพุทธถูกฆ่าตายรายวัน ตำรวจทหารไม่ยอมเพิ่มมาตรการป้องกันให้รัดกุม กลับปล่อยให้ครูบ่าพระสงฆ์บ้าง ลูกสังฆาร เมื่อตนเองมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองประชาชนกลับละเลยหน้าที่ ปล่อยให้คนไม่มีอาวุธถูกฆ่าตายอยู่เรื่อยไป มันก็เหมือนกับการปล่อยให้ปูเดินไปตกหม้อน้ำร้อนตายนั้นแหละ ต่างกันตรงที่ว่า ชีวิตคนน่าจะมีค่ามากกว่าชีวิตปูเท่านั้น

รัฐบาลมีหน้าที่ต้องจัดการป้องกันที่เพียงพอต่อชาวพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๗๓ บัญญัติไว้ว่า

“รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต”

แม้รัฐธรรมนูญจะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ภาระหน้าที่นี้ของรัฐก็ยังคงอยู่ หรือจะต้องให้ชาวพุทธรวมตัวกันเรียกร้องให้ใส่คำว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อไปเสียก่อนแล้วพระพุทธศาสนาจึงจะได้รับการคุ้มครองจากรัฐ

ในอินเดียสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช มีคนนอกريتปลอมบวชกันมาก คณะสงฆ์สมัยนั้นได้ขอพระเจ้าอโศกให้ทรงใช้พระราชอำนาจจับคนปลอมบวชไล่สึกไปเป็นจำนวนมาก พระพุทธศาสนาจึงกลับมาเจริญรุ่งเรือง ในสมัยปัจจุบัน คณะสงฆ์ก็ต้องการอำนาจรัฐมาปกป้องคุ้มครองศาสนวัตถุและศาสนบุคคลไม่ให้ถูกทำลาย โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา นับว่าสอดคล้องกับวัชรธรรมข้อที่ ๗ ที่ว่า “จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย ในที่นี้หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป”

รัฐต้องจัดการคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่ชาวพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการจัดส่งกองกำลังตำรวจทหารไทยที่พอเพียงลงไปเป็นกองกำลังรักษาสันติภาพการเรียกร้องให้ผู้มีหน้าที่รักษาสันติภาพต้องทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันไม่ได้หมายความว่า

เราส่งเสริมการเข่นฆ่า การที่ตำรวจทหารถืออาวุธในมือไม่ได้หมายความว่าต้องใช้อาวุธฆ่ากันเสมอไป เราต้องมองเรื่องนี้แบบวิภาษวาท คือมองหลายมุม อย่ามองมุมเดียว แบบเอกังสวาท ทุกวันนี้คนไทยชอบมองมุมเดียว จึงต้องทะเลาะกัน ทั้งที่พระพุทธศาสนาสอนให้มองหลายมุมแบบวิภาษวาท

มีคนถามพระพุทธเจ้าว่า การอยู่ปฏิบัติธรรมในป่าดีหรือไม่ดี ถ้ามองมุมเดียวก็ฟันธงไปเลยว่า ดีหรือไม่ดี ถ้ามองแบบวิภาษวาท พระพุทธเจ้าทรงให้แยกตอบตามเงื่อนไขว่า คนไหนอยู่ป่าแล้วจิตสงบ คนนี้อยู่ป่าแล้วดี คนไหนอยู่ป่าแล้วฟุ้งซ่าน เป็นโรคจิตโรคประสาท เขาอยู่ป่าแล้วไม่ดี นี่คือการมองโลกแบบวิภาษวาท

อีกตัวอย่างหนึ่งของวิภาษวาทหรือการมองหลายมุม ก็คือ เรื่องดาบสองคม เราใช้มีดดาบไว้ฆ่ากันก็ได้ เอาไว้ตัดพินก็ได้ ใช้ขุดดินก็ได้ ถ้าใช้ตัดพินดาบก็เป็นคุณ ถ้าใช้ประหัตประหารเข่นฆ่าดาบก็เป็นโทษ การใช้ดาบป้องกันตนเองยังไม่ผิดศีลตราบเท่าที่ยังไม่มีการฆ่ากัน

สถานการณ์ที่ต่างฝ่ายต่างชนะ

มีคำถามว่า มันจะเป็นไปได้อย่างไรที่คนมีอาวุธในมือจะช่วยรักษาสันติภาพ การมีกองกำลังตำรวจทหารไทยอย่างพอเพียงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะช่วยรักษาสันติภาพได้จริงหรือ ขอตอบคำถามนี้ด้วยนิทานเปรียบเทียบต่อไปนี้

คืนหนึ่ง เจ้าของบ้านตื่นขึ้นมากลางดึกเพราะได้ยินเสียงดัง กุกกักอยู่ภายในบ้านชั้นล่าง เขาสันนิษฐานว่ามีขโมยขึ้นบ้าน เขาเดิน

ลงจากห้องนอนชั้นบนเพื่อตรวจสอบสถานการณ์ และเพื่อความไม่ประมาท เขาถือปืนติดมือลงไปด้วย เขาพบว่าห้องโถงชั้นล่างเปิดไฟสว่าง เขาเห็นโจรกำลังค้นหาของมีค่า เจ้าของบ้านเล็งปืนไปที่โจร ขณะเดียวกันโจรก็เล็งปืนมาที่เจ้าของบ้าน ในสถานการณ์นี้มีความเป็นไปได้อยู่ ๔ ประการดังนี้

๑. **เจ้าของบ้านยิงโจรก่อน โจรตาย** เป็นความสัมพันธ์แบบ Win-Lose (เราชนะ-เขาแพ้) เทียบได้กับอัตตาธิปไตย คือเราเป็นใหญ่

๒. **โจรยิงก่อน เจ้าของบ้านตาย** เป็นความสัมพันธ์แบบ Lose-Win (เราแพ้-เขาชนะ) เทียบได้กับโลกาธิปไตย คือคนอื่นเป็นใหญ่

๓. **เจ้าของบ้านมองโจร โจรมองเจ้าของบ้าน ต่างฝ่ายต่างถอย เจ้าของบ้านปล่อยโจรหนีไป ไม่มีใครยิงใคร** ในกรณีนี้จึงไม่มีใครตาย เป็นความสัมพันธ์แบบ Win-Win (เราชนะ-เขาชนะ) เทียบได้กับธรรมาธิปไตย คือธรรมเป็นใหญ่

๔. **เจ้าของบ้านและโจรยิงสวนกันแล้วถูกปืนตายทั้งคู่** เป็นความสัมพันธ์แบบ Lose-Lose (เราแพ้-เขาแพ้) เทียบได้กับอนาธิปไตย คือทุกฝ่ายแพ้

ถามว่าอะไรคือทางเลือกที่ดีที่สุด ตอบว่า ทางเลือกที่ดีที่สุดคือทางเลือก ๓ นั่นคือ เจ้าของบ้านและโจรต่างคำนวณว่า ถ้าเกิดยิงสวนกันก็อาจตายทั้งคู่ ทางออกที่ดีที่สุด在这种情况下ก็คือต่างฝ่ายต่างถอยจาก เราไม่ต้องยิงเขาและเขาก็ไม่ต้องยิงเรา นั่นคือธรรมาธิปไตย win-win situation สถานการณ์ที่ต่างฝ่ายต่างชนะ

ถ้าในขณะนั้นเจ้าของบ้านไม่มีปืนในมือ เขาก็อาจถูกโจรยิงตาย เพราะไม่มีการป้องกันตัวเอง ในกรณีนี้ปืนไม่ได้มีไว้ยิงโจร แต่มีไว้สำหรับรักษาสันติภาพ เพราะฉะนั้น การจัดให้มีกองกำลังตำรวจ ทหาร อย่างพอเพียงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ไม่ใช่เพื่อสร้างความรุนแรงเสมอไป กองกำลังตำรวจทหารอาจมีไว้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเข่นฆ่า ซึ่งเทียบได้กับกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ

สถานการณ์ที่ต่างฝ่ายต่างชนะ (win-win situation) เกิดจากการรู้จักถอยเพื่อแสวงจุดร่วมแต่สงวนจุดต่าง ให้อยอมแพ้ศึกแต่ชนะสงคราม ไม่ใช่ชนะศึกแต่แพ้สงคราม

คำว่าชนะศึกแต่แพ้สงคราม หมายถึงว่า เราชนะในเรื่องเล็ก แต่แพ้ในเรื่องใหญ่ เช่น สามีภรรยาต่างคนต่างเถียงเพื่อเอาชนะกันตลอด ในที่สุดครอบครัวแตกสลาย นี้เรียกว่าชนะศึกแต่แพ้สงคราม

ตรงกันข้าม คำว่าแพ้ศึกแต่ชนะสงคราม หมายถึงว่า เรายอมแพ้ในเรื่องเล็กเพื่อเอาชนะในเรื่องใหญ่ เช่น สามีหรือภรรยายอมลงให้อีกฝ่ายหนึ่ง เขายอมแพ้เพื่อรักษาชีวิตครอบครัว นี้เรียกว่าแพ้ศึกแต่ชนะสงคราม

ที่ว่าแพ้เป็นพระชนะเป็นมาร ไม่ใช่หมายความว่า พระต้องแพ้ตลอดศก คำว่าแพ้เป็นพระหมายถึงว่า เรายอมแพ้ให้ใคร เราเป็นพระในใจของคนคนนั้น เราใจดีเหมือนพระ เขาจะนึกถึงความดีของเรา แต่ถ้าเราเอาชนะคะคานใครตลอดเวลา เราก็เป็นมารคือผู้ขัดขวางคนคนนั้นไม่ให้เขาได้ตั้งใจ การจะคบกันให้ยืดยาวจะต้องหัดแพ้เป็นพระ ดังที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสสละ) นิพนธ์ไว้ว่า

โง่ไม่เป็น	เป็นใหญ่ยาก	ฝากให้คิด
ทางชีวิต	จะรุ่งโรจน์	โสดถิผล
ต้องรู้โง่	รู้ฉลาด	ปราดเปรื่องตน
โง่สิบหน	ดีกว่าเบ่ง	เก่งเดียวเดียว

พุทธธรรมเพื่อความสมานฉันท์

สิ่งที่จะมีส่วนช่วยสร้างสันติภาพในสังคมไทยก็คือสถานการณ์ที่ต่างฝ่ายต่างชนะ (win-win situation) เกิดจากการรู้จักถอยคือให้ยอมแพ้ศึกแต่ชนะสงคราม ไม่ใช่ชนะศึกแต่แพ้สงคราม ถ้าต่างฝ่ายต่างชนะก็เป็นธรรมาธิปไตย ไม่ใช่ต่างฝ่ายต่างแพ้ซึ่งเป็นอนาธิปไตย พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันที่พระราชทานเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๕ ในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ มีข้อความตอนหนึ่งเกี่ยวกับอนาธิปไตยที่ต่างฝ่ายต่างแพ้ดังต่อไปนี้

“เวลาคนมีการปฏิบัติรุนแรงมันลืมหืมตา ลงท้ายเขาไม่รู้วาทักันเพราะอะไร แล้วก็แก้ปัญหอะไร เพียงแต่จะต้องเอาชนะ แล้วก็ใครจะชนะ ไม่มีทางอันตรายนั่น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้าก็แพ้ แล้วที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ประชาชนจะเป็นประชาชนทั้งประเทศ ไม่ใช่ประชาชนเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ถ้าสมมติว่า เฉพาะในกรุงเทพฯ เสียหายไป ประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วก็จะมีการโยกโยนอะไรที่จะทะนงตัวว่าชนะ เวลาอยู่บนกองซากปรักหักพัง”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสแก่พลกนิกรที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ทรงแนะนำให้คนไทยปฏิบัติตามธรรมเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ดังนี้

- “ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน
- ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ
- ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติ อยู่ในความสุจริต ในกฎกติกา และในระเบียบ แบบแผน โดยเท่าเทียม เสมอกัน
- ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามนำความคิด ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียบตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกัน”

พุทธธรรมในพระราชดำรัสนี้เรียกว่าสาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ซึ่งมีที่มาในพระไตรปิฎก

ประการแรก ที่ว่า “คิด พุด ทำด้วยเมตตา” มาจาก
 สาราณียธรรม ๓ ข้อ คือ เมตตากายกรรม (ทำด้วยเมตตา) เมตตาว
 จิกรรม (พุดด้วยเมตตา) และเมตตามโนกรรม (คิดด้วยเมตตา)

ประการที่สองที่ว่า “การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน”
 ตรงกับสาราณียธรรมข้อสาธารณโกติ (แบ่งปันให้เท่าเทียมกัน)

ประการที่สาม ที่ว่า “การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ใน
 กรอบกติกาโดยเท่าเทียมกัน” ตรงกับสาราณียธรรมข้อสัสสามัญญตา
 (มีศีลเสมอกัน)

ประการที่สี่ ที่ว่า “การที่ต่างคนต่างพยายามปรับความคิด
 ความเห็นของตนให้ถูกต้องลงรอยเดียวกัน” ตรงกับสาราณียธรรม
 ข้อทวิจฺจิสามัญญตา (มีความเห็นลงรอยเดียวกัน)

สาราณียธรรมในทางปฏิบัติเริ่มต้นด้วยทวิจฺจิสามัญญตา คือ
 ปรับความคิดเห็นให้เป็นลงรอยแบบเดียวกันว่า เราทั้งผองเป็นพี่น้อง
 กัน มีพ่อหลวง คือพระเจ้าอยู่หัวองค์เดียวกัน แม้จะต่างศาสนา
 แต่ก็เป็นคนไทยด้วยกัน เมื่อปรับความคิดเห็นได้แบบนี้แล้ว เรา
 ก็จะเกิดความรู้รักสามัคคี คิดพุดทำต่อกันด้วยเมตตา เกื้อกูล แบ่ง
 ปันกันและกัน ปฏิบัติต่อกันตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันด้วย
 สัสสามัญญตา และปรับความคิดเห็นให้มีเหตุผลลงรอยเดียวกัน
 มากยิ่งขึ้นด้วยทวิจฺจิสามัญญตา

พระสงฆ์ต้องช่วยกันประกาศเผยแผ่สาราณียธรรมตาม
 นัยแห่งพระราชดำรัสนี้อย่างเต็มสติกำลัง เมื่อคนไทยปฏิบัติตาม
 สาราณียธรรมในพระราชดำรัสนี้แล้วก็จะเกิดสันติภาพที่ยั่งยืนใน

สังคมไทย โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อสันติภาพเกิดขึ้นแล้ว ความร่ำรวยและความรุ่งโรจน์ก็จะตามมาดังมีเรื่องเล่าว่า

ผู้หญิงคนหนึ่งกำลังปรุงอาหารเย็น รอสามีกลับมาทานที่บ้าน เธอมองไปนอกหน้าต่างเห็นชายชราสามคนนั่งผิงไฟอยู่ใต้สะพานลอย จึงบอกลูกชายให้ไปเชิญชายชราทั้งสามคนมาทานซูปร้อนๆ ในบ้านก่อน

ลูกชายวิ่งหายไปสักครู่หนึ่งแล้วกลับมารายงานคุณแม่ว่า

“คุณลุงบอกว่าไม่เคยเข้าบ้านพร้อมกันทั้งสามคน พวกเขาตั้งตักติกว่าจะเข้าบ้านได้ครั้งละหนึ่งคนคุณแม่จะให้เชิญคนไหนครับ”

แม่บอกลูกชายให้ไปถามชื่อลุงแต่ละคนเพื่อประกอบการตัดสินใจ

ลูกชายไปถามชื่อแล้วกลับมารายงานว่า “คนแรกชื่อนายสันติ คนที่สองชื่อนายร่ำรวย คนที่สามชื่อนายรุ่งโรจน์ แม่จะให้ผมเชิญคนไหนเข้าบ้าน”

แม่สั่งลูกชายให้ไปเชิญนายสันติเข้าบ้าน ลูกชายก็ไปเชิญนายสันติ ปรากฏว่า นายสันติเข้าบ้านมาพร้อมด้วยนายร่ำรวยและนายรุ่งโรจน์เดินตามหลังมาด้วย

เมื่อตลงสยไม่ได้จึงถามว่า “ตอนแรกลุงบอกว่าจะเข้าบ้านได้เพียงคนเดียว ตอนนี้ทำไมมาพร้อมกันสามคน”

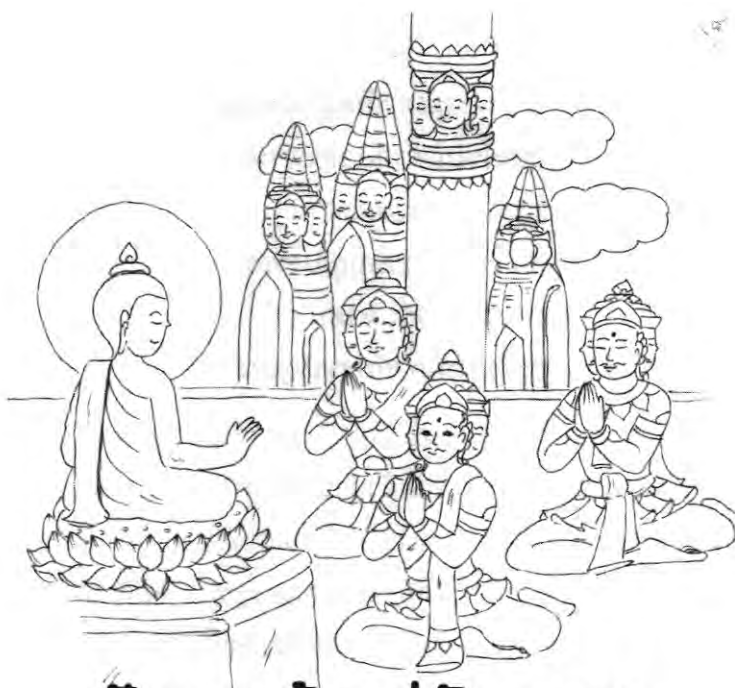
ลุงทั้งสามช่วยกันอธิบายว่า “คุณนายครับ นั้นขึ้นอยู่กับว่าคุณนายเชิญใครเข้าบ้าน ถ้าเชิญนายร่ำรวยเข้าบ้าน คุณนายจะได้

นายร่ำรวยเพียงคนเดียว เพราะบ้านใดร่ำรวย บ้านนั้นมักตีกันและ
แย่งสมบัติกัน ถ้าคุณนายเชิญนายรุ่งโรจน์เข้าบ้านก็จะได้นายรุ่งโรจน์
คนเดียว บ้านใดมีคนดังเยอะจะแย่งกันเด่น แข่งกันเป็นหัวหน้า
บ้านนั้นยากที่จะสงบและร่ำรวย แต่วันนี้คุณนายเชิญนายสันติเข้า
บ้านจึงได้ครบทุกอย่าง ที่ใดมีสันติคือความสงบ ที่นั่นก็มีความ
ร่ำรวยและความเจริญรุ่งเรือง"

ที่ใดมีความสงบสันติ ที่นั่นมีความร่ำรวยและความรุ่งโรจน์
ถ้าประเทศไทยไม่มีสันติภาพเพราะมีเสียงระเบิดดังขึ้นบ่อยครั้ง
หุ้नก็จะตกระนาว เศรษฐกิจจะเสียหายหลายพันล้านบาท นักลงทุน
ต่างชาติจะพากันย้ายถิ่นฐานการลงทุน ความร่ำรวยก็จะอันตรธาน
ไปพร้อมกับชื่อเสียงอันดีที่เคยมีว่าไทยนี้รักสงบ

ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและคุณความดีที่ทุกท่านได้
บำเพ็ญมาในการปฏิบัติศาสนกิจ จงมารวมกันเป็นตบะเดชะพลวปัจจัย
อำนวยอวยพรให้ทุกท่านมีความรุ่งเรืองเจริญอกงามไพบูลย์ใน
ร่มธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความรู้รักสามัคคี
มีสันติภาพในใจ และทำงานร่วมกับทุกฝ่ายได้อย่างกลมเกลียว
ประสานกันก่อให้เกิดพลังและความสำเร็จมหาศาล ประารถนาสิ่งใด
ที่ชอบ ประกอบด้วยธรรม ก็ขอให้ความปรารถนานั้นๆ จงพลัน
สำเร็จสมความปรารถนาทุกประการ ตลอดกาลนานเทอญ

ปัญญาต้องคู่กับกรุณา

จึงจะพาชาติรอด*

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิต

*เรียบเรียงจากปาฐกถาเรื่อง “คุณธรรมต้องนำปัญญาจึงจะพาชาติรอด”
แสดงเนื่องในการประชุมสัมมนาอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ ห้องประชุม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๓

มีภาษีคนไทยแต่โบราณว่า

**“ยากอะไรไม่เท่ากับการปฏิสังขรณ์
 ถอนอะไรไม่เท่ากับการถอนมานะ
 ละอะไรไม่เท่ากับการละกามคุณ
 บุญอะไรไม่เท่ากับการบุญบรรพชา
 หาอะไรไม่เท่ากับการหาตน
 จนอะไรก็ไม่เท่ากับการจนปัญญา”**

สังคมไทยกำลังอับจนปัญญา เพราะไม่รู้ว่าหาทางออก จากวิกฤติทางการเมืองที่เริ่มก่อตัวตั้งแต่เมื่อห้าปีที่ผ่านมามีได้อย่างไร สังคมไทยวันนี้ (๓๐ เมษายน ๒๕๕๓) กำลังแบ่งฝักแบ่งฝ่ายแบ่งกลุ่ม แบ่งสี แต่ละฝ่ายดูเหมือนมาถึงจุดอับจนปัญญา คือฝ่ายประท้วง ไม่รู้จะทำอย่างไรให้รัฐบาลยุบสภา ฝ่ายรัฐบาลก็ไม่รู้จะทำอย่างไรให้ คนเลิกประท้วง แต่ละฝ่ายหาทางออกยังไม่เจอ ถ้ามีการเผชิญหน้า กันด้วยความรุนแรงจนถึงขั้นเสียเลือดเนื้อก็เป็นการยากที่จะสมาน รอยร้าวในสังคมไทยให้กลับคืนดีกันดังเดิม ดังคำโบราณที่ว่า ยากอะไรไม่เท่ากับการปฏิสังขรณ์

คำว่า “ปฏิสังขรณ์” หมายถึง การซ่อมแซมให้กลับดีดังเดิม จริงทีเดียวที่ว่าสร้างใหม่่ง่ายกว่าซ่อมแซม ดังเช่นการบูรณปฏิสังขรณ์ พระเจดีย์อายุเกือบสองร้อยปีที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ยุ่งยาก กว่าและแพงกว่าการสร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ การสร้างเด็กใหม่ให้ เป็นคนเก่งและคนดี ง่ายกว่าการซ่อมแซมผู้ใหญ่ที่เสียคนไปแล้ว ดังนั้น การซ่อมแซมสังคมไทยที่กำลังแตกกร้าวให้กลับมารักกัน เหมือนเดิม จึงเป็นเรื่องที่ทำทนายภูมิปัญญาเป็นอย่างยิ่ง

การจะแก้ปัญหาก็ต้องหาสาเหตุกันก่อน ถ้าถามว่า ใครเป็นต้นเหตุของวิกฤติทางการเมืองไทยครั้งนี้ ก็คงไม่มีใครยอมรับว่าตนเองเป็นต้นเหตุ ทั้งนี้เพราะคงไม่มีใครยอมรับข้อบกพร่องของตน ดังคำโบราณที่ว่า **หาอะไรไม่เท่ากับหาตน** เพราะว่าคนเรานั้นมักจะมองออกไปข้างนอกโดยไม่มองด้านใน จึงมองไม่เห็นความผิดพลาดของตนเอง ดังคำกลอนที่ว่า

“โลกภายนอกกว้างไกลใครใครรู้
โลกภายในลึกซึ่งอยู่รู้บ้างไหม
จะมองโลกภายนอกมองออกไป
จะมองโลกภายในให้มองเห็นตน”

แม้เราจะพยายามมองความผิดพลาดของตนเอง เราก็อดมีฉันทาคติ คือลำเอียงเข้าข้างตนเองเพราะความรักตนไม่ได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า **“นตฺถิ อตฺตสฺมึ เปมํ รักฺโข โทหนฺเล้าจะเท่า รักตนเป็นไม่มี”** เมื่อเรารักตนเองมาก เราก็ลำเอียงเข้าข้างตนเองได้มาก ดังภาษิตอุทานธรรมที่ว่า **“โทษคนอื่นมองเห็นเป็นภูเขา โทษของเรามองเห็นเท่าเส้นขน”**

การที่มหาวิทยาลัยได้จัดการประชุมคณาจารย์ประจำปี ครั้งนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาคมได้รู้จักมองด้านในเพื่อปรับปรุงมหาวิทยาลัย ตามคติที่ว่า **“อ่านตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเป็น เห็นตนชัด”**

คนเรามักเคยชินกับสิ่งที่เรามีเราเป็นจนมองข้ามข้อบกพร่องของตนเอง ดังคำโบราณที่ว่า **“นกมองไม่เห็นฟ้า ปลา มองไม่เห็นน้ำ ไล่เตียนมองไม่เห็นดิน”** อะไรที่เราเคยชินเรามักมองไม่เห็นเงื่อนไข

ของปัญหา ดังนั้น ท่านทั้งหลายลองถอนใจออกจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในชีวิตการทำงานประจำวัน แล้วมองไปย้อนกลับแบบปริวิสัยหลังจากฟังวิทยากรแล้ว ถามตัวเองว่าเราจะทำงานให้ดีกว่าเก่าได้อย่างไร ไม่ถามตัวเองขณะอยู่ในสถานการณ์จริงที่กำลังฝุ่นตลบ เพราะเราจะมองภาพไม่ชัดเจน

ภาวะฝุ่นตลบทำให้เราแยกไม่ออกว่าอะไรเป็นปัญหา อะไรเป็นต้นเหตุของปัญหา ใครคือมิตร ใครคือศัตรู เราต้องฝึกถอนใจออกจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้วมองย้อนกลับไปที่แบบคนนอก จากนั้นเราก็ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสอนตัวเอง เหมือนนักมวยที่ก่อนจะขึ้นชกบนเวทีก็เอาเชือกของคู่ต่อสู้มาศึกษาและเตรียมแก้ทางมวยก่อนขึ้นชกจริง อย่าไปคิดแก้ทางมวยบนเวที เพราะบางทีเราจะเปิดตำราไม่ทัน นักมวยบางคนเจอคู่ต่อสู้เหนือชั้นกว่าไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ก็เลยใช้วิธีกัดหูคู่ชกแบบเดียวกับทีไมค์ ไทสัน เคยทำมาแล้ว

การเจริญสติ ทำให้เกิดปัญญา

เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการฟังธรรมบรรยายวันนี้ ท่านทั้งหลายต้องมีสติตั้งใจฟังเพื่อน้อมนำธรรมที่ได้ฟังนั้นไปสอนตนเอง ตามหลักการที่ว่า “อตตนา โจทยตตानं จงเตือนตนด้วยตนเอง” การฟังธรรมจะไร้ค่าถ้าไม่มีการจดจำแล้วนำไปสอนตนเอง

สติคืออะไร สติหมายถึงการระลึกถึงทันปัจจุบันว่า อะไรกำลังเกิดขึ้นกับเรา เช่น เวลาฟังบรรยายนี้ ท่านตามทันเสียงที่กระทบใสตประสาทของท่านทุกขณะ แสดงว่ามีสติในการฟัง ใจของท่านไม่ได้ล่องลอยไปที่ไหน แต่ใส่ใจอยู่กับปัจจุบันที่นี้เดี๋ยวนี้ ท่านมองเห็น ฟังให้ได้ยิน

สติเป็นจุดเริ่มต้นของปัญญา เพราะถ้าท่านขาดสติ คือใจลอย ท่านจะฟังไม่รู้เรื่อง คนมีสติจะใส่ใจอยู่กับปัจจุบัน ตัวของเราอยู่ที่ไหนให้ใจของเราอยู่ที่นั่นด้วย ไม่ใช่ตัวอยู่ในห้องประชุมนี้แต่ใจล่องลอยไปอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ขอให้ทุกท่านอยู่ในห้องนี้ทั้งกายและใจอย่าปล่อยใจให้วิ่งกลับไปห้องทำงาน ไม่ต้องห่วงงานให้มากนักหรอก เพราะปกติก็ไม่ค่อยจะขยันอยู่แล้ว แต่เวลาจะฟังเทศน์ ฟังธรรม จิตมันเจ้าเล่ห์คอยห่วงนั่นห่วงนี่ อย่าไปตามใจมัน ไหน ๆ ท่านก็ต้องอยู่ในห้องนี้อยู่แล้ว ให้ตัดใจจากเรื่องอื่นแล้วตั้งใจฟังต่อไป เมื่อตั้งใจฟังคือมีสติในการฟัง ท่านก็จะได้ปัญญาคือเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **“สุสุสุสฺส ลภเต ปญญํ ฟังด้วยดียอมได้ปัญญา”**

ที่ว่า **“ฟังด้วยดี”** คือมีสติในการฟัง คนไทยทุกวันนี้ไม่มีใครตั้งสติใส่ใจฟังใคร จึงเกิดความเข้าใจผิดกันได้ง่าย เมื่อเกิดความเข้าใจผิดก็รับความเข้าใจกันได้ยาก เพราะไม่มีใครใส่ใจฟังใคร สังคมไทยจะไม่อัปจนปัญญา ถ้าคนไทยหมั่นเจริญสติใส่ใจรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน

สติเป็นคุณธรรมสำคัญที่วางพื้นฐานให้กับคุณธรรมทั้งหลาย พระพุทธเจ้าเปรียบสติเหมือนรอยเท้าช้างที่ใหญ่กว่ารอยเท้าสัตว์บกทั้งหมด คุณธรรมทุกอย่างมีสติเป็นพื้นฐาน นั่นคือสติสอดแทรกอยู่ในคุณธรรมทั้งปวง การจะปลูกฝังปัญญาซึ่งเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งจึงต้องมีสติเป็นพื้นฐาน การที่มหาวิทยาลัยตั้งหัวข้อบรรยายวันนี้ว่า **“คุณธรรมต้องนำปัญญา”** ก็หมายถึงว่าการเจริญสติทำให้เกิดปัญญาดังคำกล่าวที่ว่า สติมา ปัญญาเกิด สติเตลิด มักเกิดปัญหา

สติเป็นเครื่องมือตรวจสอบตนเองด้วยการฝึกมองด้านในว่า แต่ละปีที่ผ่านมาเราทำงานเป็นอย่างไร เราจะทำงานให้ดีกว่าเก่าได้หรือไม่ใน ๓ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง เราจะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอีกได้หรือไม่ สมรรถภาพคือความพร้อมใช้งาน เขาให้เราทำอะไรที่ไหน เมื่อไร เราทำได้ ไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการหรืองานบริหาร เราทำได้อย่างดีเพราะเรามีความพร้อมที่เรียกว่าสมรรถภาพ

ประการที่สอง เราจะทำงานอย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้นอีกได้หรือไม่ สถาบันการศึกษาต้องสร้างสมรรถภาพหรือความเก่งให้กับบัณฑิต คุณธรรมที่นำความเก่งมาให้ก็คือปัญญา ขาดปัญญาก็ไม่เก่ง แต่บางคนเก่งแต่เห็นแก่ตัวแสดงว่าขาดคุณภาพ เวลาที่เราพูดถึงการประกันคุณภาพในสถาบันการศึกษา เราไม่ได้หมายถึงความพร้อมในการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายเท่านั้น เรายังหมายถึงความเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย บางคนมีความพร้อมแต่ไม่เต็มใจทำหน้าที่ให้บริบูรณ์ คุณภาพก็ไม่เกิด

ดังนั้น คุณภาพจึงสัมพันธ์กับสมรรถภาพ สมรรถภาพคือความเก่ง คุณภาพคือความดี คนบางคนเป็นคนเก่ง แต่ไม่ดี เพราะเก่งแต่เห็นแก่ตัวเกินไป เขาไม่เต็มใจทำหน้าที่ คือไม่ประกันคุณภาพเหมือนอาจารย์บางคนพออารมณ์ดีก็สอนดี อารมณ์ไม่ดีก็สอนไม่ดี แล้วแต่ว่าวันไหนจะสติแตกมากน้อยเพียงไร

คุณภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความมีน้ำใจต่อคนอื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราหรือไม่

ตั้งใจทำงานเพื่อผู้อื่นมากนักน้อยเพียงไร ในกรณีนี้ ความรู้ความสามารถ คือ **ปัญญา** ความมีน้ำใจคือ **กรุณา** ปัญญาและกรุณาต้องมาคู่กันเรา จึงจะเป็นคนที่มีคุณภาพคือทั้งเก่งและดี

ประการที่สาม เราจะทำงานอย่างมี **สุขภาพดี** ได้อย่างไร บางคนทั้งเก่งทั้งดีมีน้ำใจแต่เครียดเหลือเกิน ทำงานไปทำงานมา พอถูกเพื่อนถามว่าอายุเท่าไรก็ตอบว่า “สี่สิบกว่า” เพื่อนอุทานว่า “นึกว่าจะเกษียณปีหน้าทำไมจึงไทม์อย่างนี้” เราก็ตอบว่าที่ไทม์อย่างนี้เพราะเครียดเรื่องประกันคุณภาพและเรื่อง TQF (กรอบมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ) บางคนทั้งเก่งและดี แต่ไม่มีความสุข บกพร่องทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต พอเข้าห้องสอนมองไปทางไหนผู้เรียนหลบตากันวูบวาบ รังสีอำมหิตมันฉายออกไป ไม่รู้ว่าอารมณ์ค้างมาแต่ไหน

ถามว่า ทำอย่างไรเราจึงจะพัฒนาตนเองให้มีสมรรถภาพ คุณภาพ และสุขภาพมากกว่าเดิม ให้ตั้งคำถามและหาคำตอบไปพร้อมกับที่ฟังการบรรยายเรื่องคุณธรรมนำปัญญานี้

คำว่า **คุณธรรมนำปัญญา** หมายถึงอะไร **คุณธรรม** หมายถึง **คุณสมบัติที่ดีภายในจิตใจ** ซึ่งจะเป็นรากฐานของจริยธรรม คุณธรรม เป็นสิ่งที่เรามองไม่เห็น เช่น ความซื่อสัตย์เป็นรากฐานของความ ซื่อตรง ความตรงต่อเวลา การรักษาคำพูด ซึ่งแสดงออกทางกาย และทางวาจา การแสดงออกทางกายและทางวาจาเป็นจริยธรรม ซึ่งแปลว่าหลักแห่งความประพฤติที่ดีงาม ถ้าเรามีจริยธรรม เราจะ ทำเพื่อประโยชน์สุขแห่งตนเองและสังคม จริยธรรมเป็นเรื่องที่วัด และประเมินได้ ใครพูดจริงหรือไม่เราตรวจสอบได้ แต่ความซื่อสัตย์

ที่อยู่ในใจ เราถือว่าเป็นคุณธรรมที่มองไม่เห็นจนกว่าจะแสดงออกมาให้ปรากฏ คุณธรรมจึงเป็นรากฐานของจริยธรรม

ปัญญาคือความรู้รอบและรู้ลึก

เมื่อตั้งคำถามว่าคุณธรรมนำปัญญาอย่างไร เราต้องเห็นตรงกันก่อนว่า ปัญญาคืออะไร คำว่า **ปัญญา** ในภาษาไทย หมายถึง **ความรู้ (Knowledge)** และ **ความรอบรู้ (Wisdom)** ตรงนี้แหละที่เราใช้คำกำกวม ความรู้ทั่วไป (Knowledge) เราก็เรียกว่าปัญญา แม้กระทั่งความรู้ในการประกอบอาชีพ เราก็เรียกว่าปัญญา ดังข้อความที่ว่า “ทรัพย์นี้มีมิไกล ใครปัญญาไว หาได้ไม่นาน ทั่วแคว้นแดนดิน มีสินทุกสถาน ผู้ใดเกียจคร้าน บ่พานพบเลย”

ในภาษาอังกฤษเราใช้คำว่าความรู้ต่างจากคำว่าปัญญานั้นคือคำว่าความรู้หมายถึง **สุตะ (Knowledge)** ส่วนคำว่าปัญญาหมายถึง **ความฉลาดรอบรู้ (Wisdom)**

ความรู้คืออะไร ต่างจากปัญญาอย่างไร พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามคำว่าความรู้ไว้ว่า “เป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียนค้นคว้าและประสบการณ์รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติหรือทักษะ เป็นความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้จากประสบการณ์” อาจกล่าวได้ว่าความรู้ต้องเกี่ยวกับสารสนเทศหรือ Information นั่นคือความรู้เป็นเรื่องของการรับข้อมูลข่าวสาร บวกมาสร้างประสบการณ์ ดังที่การเรียนในมหาวิทยาลัยนี้ทำได้

ข้อมูลข่าวสารหรือ Information จากครูบาอาจารย์และตำรา ท่านเรียกว่าได้สู่ตะคือการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ปัญญาไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสารหรือ Information เพียงอย่างเดียว ปัญญาไปไกลกว่าการจัดระบบข้อมูลข่าวสาร การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ท่านเรียกว่าสัญญาคือความจำได้หมายรู้ สัญญาเป็นความรู้ขั้นจำ คือ รู้เท่าที่เห็น เข้าใจเท่าที่ฟัง เวลาที่เราจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษา บางทีผู้เรียนก็ได้แค่สัญญาคือความจำ เขาไม่ได้ปัญญา

คำว่า ปัญญา ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด” การเรียนมากได้ข้อมูลมากเป็นความรู้แต่ยังไม่ใช่ปัญญา ปัญญาเป็นความฉลาดรอบรู้ที่เกิดจากการเรียนและการคิด ส่วนคำว่า ปัญญา ในภาษาบาลีแปลว่า “รู้รอบ-รู้ลึก”

ปัญญาที่แปลว่า “รู้รอบ” หมายถึงความรอบรู้อย่างเป็นระบบชนิดที่มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่ง ปัญญาหรือความรอบรู้ชนิดนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งแต่เดิมเป็นศัพท์ทางศาสนาที่มักใช้ในความหมายว่า เห็นความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ (relationship) ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ส่วนทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า ปัญญาหรือความรอบรู้ในความหมายว่า รู้เห็นปฏิจลสมุปบาท คือมองสรรพสิ่งเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวแบบองค์รวม คนที่มีปัญญาแบบนี้เมื่อได้ฟังเพียงนิดเดียวก็สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่เคยรู้มาก่อนได้ นี่เรียกว่าเห็นความสัมพันธ์ เขามองกว้างไกลจึงเห็นความเป็นเหตุเป็นผลในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

คือเห็นเหตุแล้วก็สามารถคาดว่าผลอะไรจะตามมา หรือเห็นผลแล้ว ก็บอกได้ว่ามาจากสาเหตุอะไร

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังใช้คำว่า ปัญญาในความหมายว่า **“รู้ลึก”** คือความสามารถที่จะหยั่งรู้ลักษณะด้านในของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Insight แปลว่า มองด้านใน ดังที่ปัญญาในวิปัสสนาทำให้รู้แจ้งไตรลักษณ์ คือหยั่งรู้ธรรมชาติของสรรพสิ่งว่าไม่เที่ยง (อนิจจัง) ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ (ทุกขัง) และปราศจากแก่นสาร (อนัตตา) หรือว่างเปล่าในภายใน (สุญญตา)

ปัญญาทางวิทยาศาสตร์จัดอยู่ในจำพวกรู้รอบและรู้ลึกเหมือนกัน เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๒ ที่ผ่านมา อาตมาไปร่วมประชุมกับผู้นำศาสนาทั่วโลก ในหัวข้อเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ที่กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก พร้อมกับผู้แทนประเทศทั่วโลกกว่า ๑๙๐ ประเทศ ที่ประชุมถกเถียงกันเรื่องการแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งยังหาข้อยุติกันไม่ได้ เพราะสมาชิกยังไม่เห็นพ้องต้องกันว่า อุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโลกสูงขึ้นเพราะสาเหตุอะไรบ้าง และควรจะปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เข้าไปสู่บรรยากาศของโลกได้ในปริมาณเท่าใด ปัญญาของผู้เข้าประชุมยังไม่มากพอที่มองเห็นว่า ปรากฏการณ์หิมะละลายที่กรีนแลนด์กับภาวะน้ำท่วมที่บังคลาเทศเกี่ยวข้องกับภาวะโลกร้อนที่กำลังคุกคามโลกใบนี้ ผู้เข้าประชุมรับรู้ข้อมูลแบบแยกส่วน โดยมองไม่เห็นความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ นั่นคือขาดปัญญาหรือความรอบรู้

ประธานาธิบดีแห่งประเทศมัลดีฟส์ ซึ่งเป็นเกาะอยู่ใกล้บ้านเรา ได้ประທံวံงชาวโลกด้วยการจัดประชุมคณะรัฐมนตรีใต้ทะเล เราเห็นภาพที่พวกเขาแต่งตัวชุดนักประดาน้ำประชุมกันใต้ทะเล เป็นการส่งสัญญาณบอกชาวโลกว่าประเทศของพวกเขา กำลังจะจมน้ำ หลายคนดูภาพนี้แล้วรู้สึกเฉย ๆ ยังคงปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เข้าสู่บรรยากาศของโลกกันต่อไป ต่อให้เรามีความรู้ข้อมูลข่าวสาร (สຸຕະ) ในเรื่องนี้มากมาย เราก็ยังขาดปัญญาในเรื่องภาวะโลกร้อนอยู่ดี เรื่องสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงต้องการความรู้ระดับปัญญาที่เห็นสิ่งต่าง ๆ เชื่อมโยงถึงกัน

นอกจากนี้ ปัญญายังหมายถึงความรู้สึกคือมองเห็นไปถึงด้านใน (Insight) โดยไม่ติดอยู่กับสิ่งผิวเผินภายนอก การรู้จักคนคนหนึ่งเพียงผิวเผินโดยจำชื่อและจำใบหน้า อย่างนี้เป็นความรู้แบบสຸຕະ ดังคำกล่าวที่ว่า “รู้หน้าไม่รู้ใจ” เพราะเราบอกไม่ได้ว่า คน ๆ นี้เป็นคนอย่างไร เราไว้ใจเขาได้หรือไม่ การที่เรารู้ไปถึงความคิดและอัธยาศัยส่วนลึกของเขา เรียกว่าปัญญาคือความรู้สึก ผู้บริหารต้องมีปัญญาอย่างนี้จึงจะสามารถใช้คนให้เหมาะกับงาน เหมือนอย่างที่ยกเบ้งรู้จักอัธยาศัยของกวนอูว่าเป็นคนกตัญญู จึงกล้าส่งกวนอูไปดักจับโจโฉที่แตกทัพมา เพราะรู้ว่าถึงอย่างไรกวนอูก็ต้องปล่อยโจโฉเพราะกวนอูยังติดหนี้บุญคุณกับโจโฉ

เพราะฉะนั้น ปัญญาเป็นเรื่องของการหยั่งรู้ลึกไปถึงเบื้องหลังแห่งปรากฏการณ์ สิ่งทั้งหลายอาจดูเหมือนคงที่ถาวร แต่ในความเป็นจริง ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ปัญญาที่ยังเห็นความเปลี่ยนแปลง จัดเป็นวิปัสสนาปัญญาในพระพุทธศาสนา

ปัญญาแบบนี้แหละที่รู้แจ้งไตรลักษณ์แล้วทำให้เกิดการปล่อยวาง ดังคำกล่าวที่ว่า “รู้แล้วละ รู้แล้ววาง” ซึ่งเป็นปัญญาที่นำไปสู่ความหลุดพ้นทุกข์ในพระพุทธศาสนา ต่อให้คนเรามีความรู้ข้อมูลข่าวสารมากจนเป็นพหูสูตร ก็ไม่อาจดับทุกข์ได้ด้วยความรู้เพียงแค่นั้น พาหุสัจจะหรือความรู้มากแต่ปรับใช้แก้ปัญหาก็ไม่ได้ก็ไม่มีประโยชน์อันใด เข้าทำนองที่ว่า**ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด**

ปัญญา ๓ ประเภท

รวมความว่า ปัญญาเป็นทั้งความรู้รอบและความรู้ลึก บ่อเกิดแห่งปัญญามาจาก ๓ แหล่งด้วยกัน ดังนี้

๑. ปัญญาที่เกิดจากการรับข้อมูลข่าวสารและการศึกษาเล่าเรียนกับครูบาอาจารย์ เรียกว่า **สุดมยปัญญา** คือปัญญาที่เกิดจากการรับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก แล้วนำมาจัดระบบคือเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารเข้าด้วยกัน จนเกิดความรู้รอบและรู้ลึก ปัญญาประเภทนี้อาศัยความจำเป็นสำคัญ เราเรียกคนที่อ่านมากฟังมากและจำได้มากกว่า**พหูสูตร** คือผู้คงแก่เรียน

๒. ปัญญาที่เกิดจากการคิดเรียกว่า **จินตามยปัญญา** ปัญญาประเภทนี้เกิดจากการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่เราได้รับมาจากสุตะ แล้วย่อยให้เป็นความคิดของเราเอง ภาวธรรมกรรมเรียกว่า Internalization แปลว่า ให้มันจมหายแล้วกลายเป็นเรา การศึกษาที่เน้นการท่องจำมากเกินไป จะขาดทักษะ

ในการคิด เพียงการท่องจำตำรามาพูดก็เหมือนการกลืนอาหารโดยไม่มีการบดเคี้ยว ซึ่งไม่ทำให้ได้ประโยชน์อะไร ขงจื๊อจึงกล่าวว่า **เรียนโดยไม่คิดเสียเวลาเรียน คิดโดยไม่เรียนเข้ารกเข้าพง**

๓. ปัญญาที่เกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติเรียกว่า**ภาวนามยปัญญา** วิปัสสนาญาณที่เห็นไตรลักษณ์ซึ่งเกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จัดเป็นภาวนามยปัญญา อย่างไรก็ตาม นักวิชาการสมัยปัจจุบันรู้จักปัญญาประเภทนี้ในนามของ**ทักษะ** การที่เราเขียน ก ไก่ ข ไข่ ได้ทุกวันนี้โดยไม่ต้องท่องจำเลยก็เพราะเรามีภาวนามยปัญญา โดยอนุโลม การเรียนภาษาต่างประเทศจนกระทั่งพูดจาสนทนากับชาวต่างประเทศได้คล่องแคล่วชำนาญถือว่ามี**ทักษะ** คือภาวนามยปัญญาในด้านภาษา

ปัญหาประการแรกในการศึกษามาจากการที่ผู้เรียนไม่รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตัวในการรับข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ได้มาซึ่ง**สุตมยปัญญา** ผู้เรียนนี้มักนึกว่าตัวเองรู้มากกว่าอาจารย์ เพราะสามารถเปิดอินเทอร์เน็ตค้นหาข้อมูลข่าวสารได้เอง จึงไม่ค่อยฟังอาจารย์ บทเรียนข้อแรกของศิษย์ทั้งหลายก็คืออย่าทำตนเป็นชาลันด้วย

นักปรัชญากรีกชื่อว่าโสกราตีสกล่าวไว้ว่า **“หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้คือรู้ว่าข้าพเจ้าไม่รู้อะไร”** นั่นคือการยอมรับในความไม่รู้ของตัวเอง เพื่อจะได้ศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องที่เรายังไม่รู้ แต่ถ้าเราคิดว่าเรารู้แล้วก็จะเียงอยู่อย่างนั้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในธรรมบทว่า **“คนโง่ (พาล) ที่รู้ตัวเองว่าโง่ยังมีโอกาสเป็นคนฉลาด (บัณฑิต) ได้บ้าง แต่คนโง่ที่สำคัญตนว่าฉลาด นับว่าโง่แท้ ๆ”**

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสสมหาเถร) สอนไว้ว่า

โง่ไม่เป็นเป็นใหญ่ยากฝากให้คิด
ทางชีวิตจะรุ่งโรจน์ใสศุภผล
ต้องรู้โง่รู้ฉลาดปราดเปรื่องตน
โง่สิบหนดีกว่าแบ่งเก่งเดียวเดียว

คนสมัยนี้ต้องรู้จักทำตัวเหมือนลิง ๓ ตัว ตัวหนึ่งปิดหู ตัวหนึ่งปิดตา อีกตัวหนึ่งปิดปาก ดังคำกล่าวที่ว่า “ปิดหูซ้ายขวา ปิดตาสองข้าง ปิดปากเสียบ้าง นิ่งนอนสบาย”

การศึกษาสมัยนี้ต้องสอนผู้เรียนให้แสวงหาปัญญาครบทั้งสามขั้นตอนคือมีทั้งรู้จำ รู้คิด และรู้ทำ นั่นคือความรู้จำมาจากสูตร ความรู้คิดมาจากจินตนา และความรู้ทำมาจากภาวนา วิชาภาษาต่างประเทศต้องเรียนถึงขั้นภาวนาคือลงมือทำในภาคปฏิบัติจึงจะประสบความสำเร็จ วิชาวิทยาศาสตร์ก็เช่นกันคือต้องมีภาคปฏิบัติในห้องทดลองจึงจะได้ผลดี วิชาที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ก็ต้องสอนถึงขั้นลงมือทำคือภาวนามยปัญญา

ปัญญาพาให้รอดชีวิต

เมื่อปี ๒๕๔๙ องค์การยูเนสโกแห่งสหประชาชาตินำวีรกรรมของเด็กหญิงคนหนึ่งออกมาเผยแพร่ เด็กหญิงคนนี้มีนามว่าเด็กหญิงไทย ในช่วงที่เกิดสึนามิ เมื่อปี ๒๕๔๗ เธอมีปัญญาทั้งสามขั้นตอนคือมีทั้งรู้จำ รู้คิด และรู้ทำ จึงสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวจำนวนร้อยคนรอดชีวิต

เด็กหญิงคนนี้เป็นชาวอังกฤษมีชื่อว่าทิลลี สมิธ (Tilly Smith) ขณะนั้นเธอมีอายุ ๑๑ ปี ในวันที่เกิดสึนามิ ทิลลีกับคุณพ่อคุณแม่และน้องสาวอายุ ๗ ปี กำลังเดินลงจากโรงแรมที่หาดไม้ขาว จังหวัดภูเก็ต ไปที่ชายหาด เธอบอกคุณแม่ว่า “คลื่นยักษ์สึนามิกำลังจะมา พวกเราต้องหนีขึ้นที่สูง”

คุณแม่ถามทิลลีว่า “เธอรู้ได้อย่างไร”

ทิลลีตอบว่า “ตอนนั้นคลื่นทะเลแตกเป็นฟองเหมือนฟองเบียร์”

คุณแม่ซักว่า “เธอไปรู้มาจากไหน”

ทิลลีตอบว่า “หนูเรียนเรื่องสึนามิกับคุณครูที่โรงเรียนที่กรุงลอนดอน ๑๕ วันก่อนมาเมืองไทย”

คุณแม่ไม่เชื่อลูกสาวทำหน้าที่แบ็กโหล่เดินจากไปทางชายหาด ลูกสาวก็บอกเสียงดังว่า ถ้าคลื่นยักษ์มา มันจะท่วมต้นไม้ พวกเราจะตายกันหมด น้องสาวของทิลลีพอได้ยินดังนั้นก็ร้องไห้ วิ่งกลับขึ้นไปทางโรงแรมทันที คุณพ่อจึงวิ่งตามน้องสาว ทิลลีวิ่งตามคุณพ่อ คุณแม่ก็วิ่งตามทิลลีมาเป็นขบวน พนักงานโรงแรมถามว่าวิ่งมาทำไม คุณพ่อบอกว่าคลื่นยักษ์กำลังจะมาเพราะคลื่นทะเลแตกเป็นฟอง

พนักงานโรงแรมเห็นท่าไม่ดี จึงเป่านกหวีดเรียกนักท่องเที่ยวให้รีบกลับไปโรงแรมซึ่งตั้งอยู่ในที่สูง เมื่อคนเหล่านั้นขึ้นไปถึงโรงแรม คลื่นยักษ์มาถึงพอดี นักท่องเที่ยวจำนวนร้อยคนรอดตาย เพราะเด็กหญิงทิลลี เมื่อพวกเขากลับถึงยุโรปต่างก็พากันสรรเสริญวีรกรรมของทิลลี สื่อมวลชนขยายเรื่องราวของเธอไปทั่ว นิตยสารฝรั่งเศสฉบับหนึ่งให้รางวัล Child of the Year (ยอดเยี่ยมแห่งปี)

แก่ทิลลี สมาคมดาราศาสตร์ตั้งชื่อดาวเคราะห์น้อยที่ค้นพบใหม่ในตอนนั้นตามชื่อของทิลลี

ตอนที่ทิลลีไปรับรางวัลจากนิตยสารฝรั่งเศส ฝ่ายผู้มอบรางวัลได้ประกาศยกย่องเธอเป็นอย่างมาก เมื่อเธอขึ้นไปรับรางวัลได้กล่าวขอบคุณสั้นๆ แล้วออกตัวว่า “ที่ท่านชมว่าหนูเก่งอย่างนั้น อย่างนี้ก็ดีหรอก แต่อย่าชมหนูคนเดียว ต้องชมคุณครูของหนูว่า สอนเก่งด้วย”

ผู้สื่อข่าวถามทิลลีว่า ทำไมเธอจึงชมคุณครู ทิลลีตอบว่า “คุณครูสอนดีจริง ๆ ถ้าสอนไม่ดี ป่านนี้พวกเราตายหมดแล้ว โดยเฉพาะแม่ของหนูตายก่อนเลย”

ผู้สื่อข่าวยังถามต่ออีกว่า “อยากจะกลับไปเมืองไทยอีกไหม”

ทิลลีตอบว่า “ยังอยากกลับไปอีก เพราะครั้งที่แล้วยังไม่ทันได้เที่ยวเมืองไทยคลื่นยักษ์ก็มาซะก่อน”

ยูเนสโกส่งคนไปสัมภาษณ์คุณครูของทิลลีว่า สอนอย่างไร จึงทำให้ทิลลีช่วยชีวิตคนอื่นได้ คุณครูของทิลลีเป็นผู้ชายมีชื่อว่า แอนดรู เคอร์นีย์ (Andrew Kearney) เขาให้สัมภาษณ์ว่า เขาสอนประจำวิชาภูมิศาสตร์ เวลาสอนเรื่องสึนามิ เขาดึงเอาภาพจากเว็บไซต์ที่เป็นเหตุการณ์จริงที่อาวายุมาให้เด็กได้ดูในชั้นเรียนแล้วอธิบายให้เห็นถึงอันตรายของมันพร้อมกับเน้นย้ำว่าเวลาเจอสึนามิให้วิ่งหนีขึ้นที่สูงทันที นั่นคือคุณครูไม่ได้สอนแต่ทฤษฎี เขายังสอนภาคปฏิบัติอีกด้วย

วิธีสอนของคุณครูของทิลลีให้ปัญญาครบทั้งสามขั้นตอนนี้

๑. สอนให้รู้ว่า สีนามคืออะไร จัดเป็น **สุตมยปัญญา**
๒. สอนให้คิดตามจนตระหนักรู้ถึงเภทภัยอันตรายของ
สินามิ จัดเป็น **จินตามยปัญญา**
๓. สอนวิธีปฏิบัติตนเมื่อต้องเผชิญกับสินามิ นั่นคือให้วิ่ง
ขึ้นที่สูงอย่างเดียว จัดเป็น **ภาวนามยปัญญา**

การศึกษาต้องสามารถพัฒนาปัญญาทั้งที่เป็น **สุตะ จินตา ภาวนา** แก่ผู้เรียน นั่นคือต้องสอนให้รู้รอบรู้ลึกเชื่อมโยงภาคทฤษฎี เข้ากับปฏิบัติให้ได้ อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่เน้นการพัฒนาปัญญา เพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ การศึกษาที่พึงประสงค์ต้องพัฒนา ปัญญาควบคู่กับ **กรุณา**

ปัญญาคู่กับกรุณา

คำว่า **กรุณา** หมายถึง **ความสงสาร** คือปรารถนาช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ปัญญาทำให้คนเป็นคนเก่ง กรุณาทำให้คนเป็นคนดี มนุษย์ ต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดี **คือต้องมีปัญญาคู่กับกรุณาจึงจะเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์**

การศึกษาในระบบโรงเรียนและมหาวิทยาลัยมักสอนเน้น ความรู้ที่เป็นศาสตร์สาขาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ แต่มักขาดความรู้เรื่องศาสนา คุณธรรม จริยธรรม **ศาสตร์ทั้งหลาย ให้ความรู้ที่ทำให้เป็นคนเก่ง ศาสนาให้ความรู้ที่ทำให้เป็นคนดี** การจะพัฒนาคนให้เป็นทั้งคนเก่งและคนดี ต้องสอนให้มีความรู้ ทั้งศาสตร์และศาสนา ดังนั้น อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ จึงกล่าวว่า

“Science without religion is lame. Religion without science is blind” ศาสตร์ที่ขาดศาสนาย่อมพิกลพิการ ศาสนาที่ขาดปัญญา ย่อมมีติดบอด”

พระพุทธศาสนาแบ่งมนุษย์ออกเป็น ๓ ประเภท คือ **คนตาบอด** **คนตาเดียว** **คนสองตา**

ประเภทแรก คนตาบอด คือคนที่ไม่รู้ศาสตร์ใด ๆ ไม่มีความรู้ในการประกอบอาชีพทางโลก นอกจากนี้ เขายังไม่มีความรู้ทางศาสนา ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม เขาขาดดวงตาแห่งปัญญา ทั้งสองข้าง เขาจึงเป็นเหมือนคนตาบอด

ประเภทที่สอง คนตาเดียว ก็คือคนที่มีความรู้ทางโลก ด้านเดียว เขารู้ศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย แต่ไม่รู้เรื่องศาสนา คุณธรรม จริยธรรม นี้เรียกว่าตาเดียว

ประเภทที่สาม คนสองตา คือคนที่มีทั้งปัญญาในทางโลก และปัญญาในทางศาสนา เขาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ในเรื่องมนุษย์ที่สมบูรณ์นี้ ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่า ชีวิตที่สมบูรณ์เหมือนการไถนาด้วยควายสองตัว ในการไถนานั้น คนโบราณเทียมควายสองตัว เหมือนกับชีวิตจะต้องมีตัวนำในการดำรงชีวิตสองอย่างด้วยกัน คือมีตาสองข้าง ตาข้างหนึ่งเป็นความรู้ในทางโลกและอีกข้างหนึ่งเป็นความรู้ในทางธรรม

ท่านพุทธทาสเล่าว่า คนสมัยโบราณไถนาด้วยควายสองตัว คือควายตัวรู้กับควายตัวแรง ควายตัวรู้เป็นควายแก่มีประสบการณ์สูงในการไถนา รู้ภาษาขาวนาดี มันเดินและหยุดตามคำสั่งของ

ชาวนา ควายตัวนี้มีความรู้แต่ไม่มีแรงลากไถ ชาวนาจึงจับมาเทียบคู่กับควายอีกตัวหนึ่งที่เรียกว่าควายตัวแรง มันเป็นควายหนุ่มที่มีแรงลากไถแต่ไม่รู้ภาษาชาวนา เมื่อชาวนาออกคำสั่งให้เดิน ควายตัวรู้จะขยับตัวออกเดิน ควายตัวแรงก็ออกแรงลากไถไปด้วยกัน การไถนาสำเร็จได้ด้วยการทำงานควายสองตัว คือตัวรู้กับตัวแรงเข้าด้วยกัน การดำรงชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ต้องมีทั้งตัวรู้และตัวแรง **ตัวรู้ คือ ความรู้ด้านศาสนา ส่วนตัวแรง คือ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**

ถามว่า ในเรื่องควายสองตัวนี้ ตัวไหนควรนำตัวไหน

ตอบว่า ควายตัวรู้ต้องนำควายตัวแรง นั่นคือ ศาสนาต้องกำกับการใช้ปัญญาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อป้องกันมิให้ปัญญาด้านนี้ถูกใช้ไปเพื่อการผลิตอาวุธทำลายโลก ศาสนาต้องพัฒนาคุณธรรมคือกรุณาให้มีพลังมากพอที่จะกำกับการใช้ปัญญาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

อาตมาได้นำเรื่องการไถนาด้วยควายสองตัวนี้ไปบรรยายในสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เมื่อสองวันที่ผ่านมา อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเล่าให้ฟังว่า ตอนที่อาตมาไปบรรยายเรื่องนโยบายการจัดการศึกษาที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี อาตมาได้บอกว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเหมือนกับตัวแรง ต้องมีศาสนาเป็นตัวรู้คู่กัน เขาเกิดแรงบันดาลใจในเรื่องควายคู่นี้ จึงแต่งเป็นบทกลอน ชื่อว่า วัฒนธรรมควายคู่ ดังต่อไปนี้

หลักการสร้างคนรุ่นใหม่ให้สามารถ
ต้องรวมปราชญ์รวมศาสตร์ที่หลากหลาย
ทำงานร่วมรวมพลังทั้งใจกาย
เปรียบดังควายไถนาอยู่เคียงคู่กัน

ควายหนึ่งคือควายแรงเป็นควายรุ่น
ช่วยดันคุนหนุนแรงอย่างแข็งขัน
อุตสาหะมานะสร้างสารพัน
ร่วมผลักดันพร้อมเรียนรู้คู่องค์กร

อีกควายหรือคือควายเฒ่าเรียกควายรู้
เปรียบดังครูผู้ชี้นำคำสั่งสอน
ประคับช่วยประคองให้ไม่ลั่นคลอน
ดุจภัสสรส่องสว่างหนทางไกล

จึงต้องรวมพลังคุ่มงูสุมหนึ่ง
สร้างควายซึ่งรู้คู่แรงแปลงพันธุใหม่
เติมความรู้คู่หลักคิดเสริมจิตใจ
ควายพันธุ์ไทยก้าวไกลในสากล

ผู้แต่งกลอนนี้อธิบายว่า เขาเสนอให้สร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ ด้วยการที่อาจารย์อาวุโสทั้งหลายเป็นพี่เลี้ยงให้อาจารย์รุ่นใหม่ เพราะมีประสบการณ์ จึงต้องคอยให้นโยบายให้ความคิด กำหนดทิศทางสถาบัน อาจารย์รุ่นใหม่ก็มาเรียนรู้รับไม้ต่อ และร่วมกันเป็นแรงผลักดันสถาบัน ในส่วนการเรียนการสอน อาจารย์เหมือนกับควายรู้ ต้องนำคนหนุ่มสาวซึ่งเป็นควายแรง กลายเป็นตัวรู้ขึ้นมาให้ได้ นิสิตนักศึกษาจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ปัญญาทำให้เป็นคนเก่ง กรณาทำให้เป็นคนดี

มนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดี เพราะมีปัญหาคู่กับกรณา ชีวิตที่มีปัญญาแต่ขาดกรณาจะมีความเก่งที่แล้งน้ำใจจนอยู่ร่วมโลกกับใครไม่ได้ จนกลายเป็นคนเก่งแต่ไม่ดี ทั้งนี้เพราะปัญญาทำให้เป็นคนเก่ง กรณาทำให้เป็นคนดี การศึกษาที่เน้นพัฒนาปัญญาอย่างเดียวสร้างคนมีความรู้ที่ไม่เชื่อมโยงกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยปัญญาคูณ ที่ช่วยให้มองเห็นสรรพสิ่งเชื่อมโยงถึงกัน ปัญญาคูณทำให้มองเห็นปัญหาและความทุกข์ของมนุษย์จนเกิดกรณาคูณต่อสรรพสัตว์ เพราะทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อสรรพสัตว์ พระพุทธเจ้าจึงออกเทศนาสั่งสอนเป็นเวลา ๔๕ ปีก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน

ปัญญาคูณของพระพุทธเจ้าเป็นปัญญาในทางธรรมที่นำไปเกิดกรณา ทั้งนี้ เพราะปัญญาในทางธรรมเป็นการหยั่งรู้ปฏิจ-สมุปปาทที่มองเห็นสรรพสิ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จึงรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ดังภาษิตที่โตปเทศที่ว่า

**“ผู้ใดเห็นภรรยาของผู้อื่นเหมือนมารดาตน
เห็นทรัพย์ของผู้อื่นเหมือนก้อนดิน
และเห็นสัตว์ทั้งหลายเหมือนตนเอง
ผู้นั้นเป็นบัณฑิต”**

ดังนั้น ปัญญาในทางธรรมนำไปสู่กรณาคือความสงสาร ถ้าเรามีปัญญาชนิดนี้ที่มองเห็นละเลื้อยแดง เลื้อยเหลือง หรือเลื้อยหลากสี

ว่าเป็นคนไทยด้วยกัน ความเกลียดชังจะไม่เกิดขึ้น เราจะมีกรุณาคือ ความสงสารที่เห็นคนไทยทำร้ายกันเอง แต่ถ้าเราไม่มีปัญญาอย่างนี้ เราก็จะติดที่ข้อมูลข่าวสารผิวเผินภายนอก เราจะแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ไม่เห็นสรรพสิ่งเป็นหนึ่ง ไม่เห็นว่าคนทุกสีกีเป็นคนไทยด้วยกัน ไม่นึกถึงว่าพวกเขาเป็นพลนิกรของพระเจ้าอยู่หัวองค์เดียวกัน เราก็เกลียดชังกัน เพราะเราไปติดอยู่ที่ความรู้ผิวเผินที่เกิดจากรับข้อมูล ด้านเดียว ประเทศไทยจะไปไม่รอด ถ้าคนไทยขาดปัญญาที่มองเห็น สิ่งต่าง ๆ เป็นองค์รวม (Holistic)

ปัญญาในทางโลกอาจไม่ก่อให้เกิดกรุณาต่อผู้อื่นเสมอไป ปัญญาชนิดนี้อาจทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้นก็เป็นได้ ดังที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เคย แสดงความห่วงใยไว้ว่า “ต่อไปภายหน้า ถ้าเป็นคนที่ได้เล่าเรียน คงจะประพฤติดุร้ายกว่าคนที่ไม่ได้เล่าเรียนนั้นหาถูกไม่ คนที่ไม่มี ธรรมเป็นเครื่องดำเนินตาม คงจะหันไปทางทุจริตโดยมาก ถ้ารู้น้อย ก็โกงไม่ค่อยคล่อง ญาโกงไม่สนิท ถ้ารู้มากก็โกงคล่องมากขึ้นและ โกงพิสดารมากขึ้น”

ความกรุณาที่มีต่อผู้อื่นย่อมทำให้ผู้มีปัญญาในทางโลกเป็น คนมีน้ำใจ รู้จักการเสียสละเพื่อสังคมและประเทศชาติ ไม่ใช่เป็น คนเห็นแก่ตัวที่คิดแต่จะเอาตัวรอดคนเดียว **ปัญญาทำให้เป็นคนเก่ง กรุณาทำให้เป็นคนเก่งที่ไม่เห็นแก่ตัว** เพราะมีแรงจูงใจ ในการทำหน้าที่แบบธรรมาธิปไตย

ท่านทั้งหลายลองถามตัวเองว่า ทุกวันนี้ท่านทำงานด้วยแรง ผลักดันจากปัญญาหรือกรุณา ถ้าท่านทำงานด้วยแรงผลักดันจาก

ปัญญาในทางโลกเป็นสำคัญ ท่านเป็น**อัตตาธิปไตย** คือถือตัวเองเป็นใหญ่ ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง คิดว่าฉันเก่ง ฉันแน่ ฉันมีความสามารถมากกว่าคนอื่น นั้นแสดงว่าท่านมีปัญญามากแต่กรุณาน้อย คิดแต่เพียงว่าฉันต้องชนะ คนอื่นต้องแพ้ (Win-Lose)

ตรงกันข้าม ถ้าท่านทำงานด้วยแรงผลักดันจากกรุณาเป็นส่วนใหญ่ ท่านเป็น**โลกาธิปไตย** คือถือคนอื่นเป็นใหญ่ คนอื่นเป็นศูนย์กลาง ถ้าท่านมีกรุณามากแต่มีปัญญาน้อยก็จะปกครองคนด้วยความยากลำบาก เป็นคนใจดีผีเข้า Oyf เป็นประเภทที่ว่าฉันแพ้คนอื่นชนะ (Lose-Win)

ถ้าท่านทำงานด้วยแรงผลักดันจากทั้งปัญญาและกรุณาเท่า ๆ กัน ท่านเป็น**ธรรมาธิปไตย** คือถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดหลักการเป็นที่ตั้ง นั้นแสดงว่าท่านมีทัศนะแบบ Win-Win (ฉันชนะ คนอื่นก็ชนะ) ที่ว่าฉันชนะเพราะฉันมีปัญญา และฉันก็ยอมให้คนอื่นชนะเพราะฉันมีกรุณา

สังคมไทยทุกวันนี้จะรอดพ้นจากวิกฤติทางการเมืองหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่าคนไทยจะมีท่าทีแบบธรรมาธิปไตยมากน้อยเพียงไร สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ กลุ่มที่เผชิญหน้ากันทุกวันนี้ต่างขาดทั้งปัญญาและกรุณาซึ่งจะทำให้สังคมไทยกลายเป็น**อนาธิปไตย** คือสภาพที่ไม่มีชื่อไม่มีแม่ ต่างใช้ความรุนแรงเข้าหากัน อันมีผลให้ต่างฝ่ายต่างแพ้ (Lose-Lose) และที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ

ธรรมาธิปไตยที่ใช้ปัญญาคู่กับกรุณาสามารถพาชาติให้รอดพ้นจากวิกฤติทางการเมืองครั้งนี้ เราต้องมีปัญญามองเห็น

คนทั้งหลายเป็นคนไทยด้วยกัน และเกิดกรุณาคือปรารถนาจะช่วยคนไทยให้พ้นทุกข์ เราร่วมกันสร้างความปรองดองด้วยการพูดคุยสนทนากันแบบแสงจืดร่วมสงวนจุดต่าง ในการพูดคุยกันนั้น เราต้องพยายามให้แต่ละฝ่ายรู้สึกว่าเขาก็ชนะ ไม่มีฝ่ายใดชนะแบบกินรวบอยู่ฝ่ายเดียว คนไทยคงต้องเลือกระหว่าง “ชนะศึกแต่แพ้สงคราม” กับ “แพ้ศึกแต่ชนะสงคราม”

ข้อความแรกที่ว่า “ชนะศึกแต่แพ้สงคราม” หมายถึงเราชนะแนวรบย่อยแต่แพ้สงครามใหญ่ คือชนะศึกเล็ก ๆ หลายครั้งแต่ในที่สุดก็ต้องเสียกรุงให้กับข้าศึก เช่น นักศึกษาเถียงชนะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วเรียนไม่จบปริญญาโท เพราะทะเลาะกับอาจารย์ที่ปรึกษา การที่คนไทยแต่ละกลุ่มแต่ละสีพยายามเอาชนะคะคานกันรำไป ต่างฝ่ายต่างเอาชนะบนซากปรักหักพังของประเทศชาติ นี่เรียกว่าชนะศึกแต่แพ้สงคราม

ข้อความที่สองที่ว่า “แพ้ศึกแต่ชนะสงคราม” หมายถึงเรายอมแพ้แนวรบย่อยแต่ชนะสงครามใหญ่ นั่นคือยอมแพ้ศึกเล็ก ๆ แต่เป็นฝ่ายชนะสงครามใหญ่ในที่สุด เรายอมถอยในบางแนวรบ เพื่อให้ส่วนรวมอยู่รอด เรียกว่าแพ้ศึกแต่ชนะสงคราม

ในครอบครัวเดียวกัน สามีภรรยาคิดแต่เอาชนะคะคานกันตลอดเวลา ทุ่มเถียงทะเลาะกันไม่รู้จักจบ จนในที่สุดครอบครัวต้องแตกแยกหรือหย่าร้าง นี่เรียกว่าชนะศึกแต่แพ้สงคราม ชัยชนะอย่างนี้จะมีประโยชน์อะไร

โบราณสอนว่า “รักษาวินัย รักษาสันติ” นั่นคือว่าถ้ารักจะคบใครให้ยืนยาวต้องรู้จักตัดคำพูดให้สั้นลงบ้าง ถ้าคิด

จะคบกันชั่วครู่ชั่วคราว ให้ต่อความยาวสาวความยืด ทำอย่างนี้ ไม่นานก็ต้องเลิกคบกัน

แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร

ถ้าคิดจะคบกันต่อไปให้ยืดยาวก็ต้องรู้จักแพ้ให้แก่กันบ้าง ดังภาษิตที่ว่า “แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร” คนไทยสมัยนั้นมักเข้าใจผิดว่า พระต้องเป็นฝ่ายแพ้ตลอดเวลา มารต้องเป็นฝ่ายชนะเสมอ เราควรทำความเข้าใจภาษิตนี้ให้ถูกต้อง ภาษิตนี้ไม่ได้หมายถึงว่า ความพ่ายแพ้เป็นของพระ ชัยชนะเป็นของมาร ภาษิตนี้หมายความว่า แพ้เป็นพระหมายถึงว่าเรายอมแพ้ให้ใคร เราเป็นพระในใจของคน ๆ นั้น เราเอาชนะใครรำไป เราเป็นมารในใจของคน ๆ นั้น พระพุทธศาสนาสอนให้เรารู้จักยอมแพ้เพื่อเอาชนะใจเขา

มหาตมะคานธีใช้วิธีนี้ในการเรียกร้องเอกราชให้อินเดีย เขายอมให้คนตีศีรษะ ยอมถูกจับใส่คุก ยอมอดข้าวประท้วงในคุก จนในที่สุดคนอังกฤษก็ใจอ่อนยอมให้เอกราชแก่อินเดีย วิธีอหิงสาของมหาตมะคานธีมีคนรุ่นหลังเลียนแบบเอาไปใช้เรียกว่าพลังประชาชน (People Power) การต่อสู้ด้วยพลังประชาชนจะประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยวิธีแห่งสันติที่ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง ดังที่มหาตมะคานธีได้ทำเป็นตัวอย่างมาแล้ว

มหาตมะคานธีเชื่อมั่นว่า มนุษย์ทุกคนมีกรุณาคือความสงสารอยู่ในใจด้วยกันทั้งนั้น ถ้าเรายอมเจ็บปวดหรือยอมถอยบ้าง คนอื่นมองเห็นความเจ็บปวดของเราก็จะเกิดความกรุณาและหยุดการใช้ความรุนแรงกับเรา หลักการนี้สอดคล้องกับคำสอนใน

พระพุทธศาสนาที่ว่า “อกุโณเฮน ชินเ โกอ์ อสาธุ สาธุนา ชินเ
 ชนะความโกรธด้วยการไม่โกรธตอบ ชนะความชั่วด้วยความดี”

อับราฮัม ลินคอล์น ได้ประกาศเลิกทาสในสหรัฐอเมริกา จนทำให้เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้ตลอด สมัยแรกของการเป็นประธานาธิบดี ลินคอล์นกล่าวปราศรัยหาเสียง เพื่อแข่งขันเป็นประธานาธิบดีสมัยที่สอง ขณะนั้นรัฐบาลของ ลินคอล์นกำลังจะชนะสงครามกลางเมืองอยู่แล้ว ลินคอล์นเห็นว่า เมื่อได้ชัยชนะแล้วต้องมีกระบวนการสมานฉันท์ตามมา เพราะทั้ง ฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ต่างก็เป็นคนอเมริกันด้วยกัน เมื่อรบชนะแล้ว ก็ต้องรวมทั้งสองฝ่ายเข้าด้วยกันเป็นสหรัฐ (United States)

ในฐานะที่เป็นฝ่ายถือไพ่เหนือกว่า ลินคอล์นเริ่มพูดหาเสียง แบบประนีประนอมเพื่อกรุยทางไปสู่ความสมานฉันท์ เมื่อได้ชัยชนะ เด็ดขาด เขาเตรียมการที่จะนำพวกที่ฝ่ายแพ้มาร่วมพัฒนาชาติ สหรัฐอเมริกา ดังนั้น ในการขึ้นกล่าวปราศรัยหาเสียงครั้งหนึ่ง ลินคอล์นกล่าวว่า เราอย่าได้เกลียดชังฝ่ายใต้ว่าเป็นศัตรู พวกเขาก็เป็นคนอเมริกันเหมือนกับพวกเรา ผู้นำฝ่ายใต้เป็นคนดี แต่ว่า หลงผิดไปหน่อย

คุณยายคนหนึ่งคงจะเป็นแฟนพันธุ์แท้ของลินคอล์น รู้สึก ไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งที่ลินคอล์นชมฝ่ายใต้ เมื่อลินคอล์นพูดจบ คุณยายได้ต่อว่าลินคอล์นว่า ไม่ชอบใจเลยที่ท่านประธานาธิบดี ไปชมฝ่ายใต้ ฝ่ายใต้คือศัตรูตัวฉกาจของเรา ท่านชมศัตรูได้อย่างไร เราผิดหวังเป็นอย่างยิ่ง เราเลือกท่านให้ไปทำลายศัตรู ไม่ใช่ให้ชม ศัตรู

ลินคอล์นตอบคุณยายว่า **การที่ผมข่มศัตรูนั้น ก็คือพยายามทำศัตรูให้เป็นมิตร การที่ผมพยายามทำศัตรูให้เป็นมิตรมิใช่เป็นวิธีทำลายศัตรูที่ดีที่สุดละหรือ**

จริงอยู่ ผู้นำต้องพยายามกำจัดศัตรูอย่าให้เหลือไว้กวนใจ มีคำกล่าวว่า เศษ ๓ อย่างไม่ควรเก็บเอาไว้ เพราะจะลูกกลามเป็นปัญหาใหญ่โตในภายหลัง นั่นคือ **เศษหนี้ เศษไฟ และเศษศัตรู** ภาสิตจีนสอนว่า “มีมิตรห้ำร่อยคน ยังนับว่าน้อยเกินไป มีศัตรูหนึ่งคน ยังนับว่ามากเกินไป”

เมื่อเก็บศัตรูเอาไว้ไม่ได้ ผู้นำมักกำจัดศัตรูด้วยความรุนแรง แต่เราต้องไม่ลืมพุทธพจน์ที่ว่า “**เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร**” เมื่อทำลายศัตรูด้วยวิธีรุนแรงไปหนึ่งคนก็ทำให้ได้ศัตรูใหม่มาอีก ๑๐๐ คน พรรคพวกของศัตรูนั้นแหละที่จะรวมหัวกันกลับมาล้างแค้น

ผู้นำที่ดีควรทำตัวเหมือนลินคอล์น คือพยายามทำลายศัตรูด้วยการเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร การเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตรคือวิธีทำลายศัตรูแบบถอนรากถอนโคน เพราะไม่ต้องมีการจองเวรกันอีกต่อไป

ประเทศไทยรอดพ้นวิกฤติชาติมาได้หลายครั้ง ก็เพราะเราใช้ปัญญาคู่กับกรุณา สังคมไทยเคยตกเป็นเสี่ยงในสมัยที่สู้กับภัยคอมมิวนิสต์ แต่แล้วเราก็เอาชนะคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จด้วยคำสั่ง ๖๖/๒๓ ที่เปลี่ยนศัตรูมาเป็นมิตร สังคมไทยสมัยนั้นมั่นใจกรุณาจึงต้อนรับอดีตผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ทั้งหมดกลับมาเป็น

ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย นั่นก็คือนโยบายที่หลายประเทศ โดยเฉพาะ
ฟิลิปปินส์เคยพยายามเลียนแบบเรามาแล้ว

ความสำเร็จในการสมานรอยแตกร้าวของสังคมไทยในอดีต
แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยไม่ได้อับจนปัญญา แต่ที่วันนี้ยังแก้ปัญห
ความแตกแยกในสังคมไทยไม่ได้ เพราะคนไทยมีกรุณาต่อกันน้อยไป
หน่อยกระมัง

ในท้ายที่สุดนี้ ขออัญคุณพระศรีรัตนตรัยและกุศลความดี
ที่บำเพ็ญไว้เพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งหลาย ในฐานะที่ท่านเป็น
ครูบาอาจารย์ ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ศิษยานุศิษย์เป็นบุญกุศล
มหาศาล จงมารวมกันเป็นตบะ เป็นเดชะ เป็นพลวปัจจัย อำนวย
อวยพรให้สังคมไทยจงมีสันติสุข และขอให้ทุกท่านจงมีความเจริญ
ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในชีวิตส่วนตัว ครอบครัว การงาน สมบูรณ์ด้วยลาภ
ยศ สุข สรรเสริญ ทุกทิพารাত্রีกาล มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ
ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ธนสารสมบัติ ปรารรณาสั่งใดที่ชอบ
ประกอบด้วยธรรม ก็ขอให้ความปรารณานั้น ๆ จงพลันสำเร็จ
จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ สมมโนรณมุ่งมาดปรารณาทุกประการ
ตลอดกาลนานเทอญ

อานุภาพพระปริตร*

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิต

* ปาฐกถาเรื่อง “อานุภาพพระปริตร” เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จฯ ทรงเป็นองค์ประธานในพิธีสวดมหाराชปริตรมอญ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๒ โดย พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชวรมนี

ขอถวายพระพร สมเด็จพระราชกนิษฐาธิราชเจ้า

ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

วันนี้มหาวิทยาลัทธิธรรมศาสตร์ ร่วมกับชุมชนชาวไทย
เชื้อสายมอญและพสกนิกรทั่วไปจัดพิธีสวดมหาราชปริตรมอญ เพื่อ
จัดทำน้ำพระพุทธรูปมอญถวายสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของปวงชนชาวไทย ผู้ทรงพระคุณอัน
ประเสริฐ เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ

ที่มาของการสวดมนต์

พิธีมหามงคลครั้งนี้สอดคล้องต้องตามโบราณราชประเพณี
ที่ให้การสวดพระปริตรมอญในราชสำนักมาช้านาน ยิ่งไปกว่านั้น
ยังถือว่าเป็นการสนองพระดำริของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก ที่ทรงแนะนำให้คณะสงฆ์ไทย
จัดพิธีถวายพระพรเจริญวัคคหายุสมธัมม์สืบดวงพระบรมราชสมภพ
ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอัน
ประเสริฐ ซึ่งพิธีเจริญวัคคหายุสมธัมม์ก็ดี พิธีสวดมหาราชปริตร
มอญก็ดี เกี่ยวข้องกับการสวดพระปริตรทั้งสิ้นในโอกาสนี้อาตมภาพ
ขอรับประทานวโรกาสอธิบายความหมายและอานุภาพของ
พระปริตร ตามสมควรแก่เวลา

การสวดพระปริตรในความเข้าใจของคนทั่วไปก็คือการสวดมนต์ แต่การสวดมนต์ดังที่ปรากฏในหนังสือสวดมนต์ฉบับหลวงนั้นมีความหมายเป็น ๒ นัย ความหมายนัยแรกที่พระภิกษุสามเณรทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น มีลักษณะสืบเนื่องจากประเพณีการรักษาพระศาสนาตั้งแต่สมัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน พระพุทธองค์ได้มอบธรรมวินัยหรือซึ่งอยู่ในรูปของพระไตรปิฎกภาษาบาลีในปัจจุบันให้เป็นศาสดาแทนพระองค์ จึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์สาวกจะต้องศึกษาเล่าเรียน ท่องบ่น สวดหรือสาธยาย พระพุทธพจน์เหล่านั้นแล้วนำมาสั่งสอนสืบต่อกันจนกระทั่งได้มีการจารึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ลังกาใน พ.ศ. ๔๓๓

ก่อนที่จะมีการจารึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น พระสงฆ์ทั้งหลายจำเป็นต้องเล่าเรียนทรงจำพระธรรมวินัยในรูป พุทธพจน์ซึ่งเป็นภาษาบาลีแล้วก็สวดซ้อมซึ่งกันและกัน การเล่าเรียน จากปากต่อปากแล้วมาสวดพร้อม ๆ กันเป็นประเพณีที่เริ่มตั้งแต่ การสังคายนาครั้งที่ ๑ ในพุทธศักราช ๑ การเล่าเรียนและสืบทอด พระพุทธพจน์ในแนวนั้นทำให้เกิดการสืบทอดมนต์เพื่อการสืบทอด พระศาสนา เรียกว่าการเล่าเรียนแบบมุขปาฐะคือเรียนจากปาก ของอาจารย์อย่างนี้เรื่อยมา จนกระทั่งมีการจารึกเป็นพระไตรปิฎก เป็นลายลักษณ์อักษร

เมื่อพระพุทธรูปศาสนาเข้าไปสู่ลังกา ได้มีความพยายามโดย เฉพาะจากฝ่ายคฤหัสถ์ที่อาราธนาพระสงฆ์ให้สวดมนต์เพื่ออวยชัย ให้พรโดยเลือกเฉพาะบทสวดที่เป็นการให้ศีลให้พรเพิ่มสวัสดิมงคล แก่ผู้ฟัง จึงเกิดประเพณีการสวดพระปริตรขึ้นในลังกาสืบมาโบราณ

ความหมายของพระปริตร

พระปริตร หรือคำในภาษาบาลีว่า ปริตตะ มีความหมาย ตามรูปศัพท์ว่าการป้องกัน รักษา ค้ำครอง พระสงฆ์เลือกบทสวด ที่เป็นการป้องกันรักษา และค้ำครองผู้ฟังแล้วนำมาสวดพร้อม ๆ กัน การสวดในลักษณะนี้เรียกว่าการสวดมนต์

คำว่า มนต์ หมายถึงคำที่ศักดิ์สิทธิ์ คำเหล่านี้พระสงฆ์คัด เลือกมาจากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นพุทธพจน์ จึงเรียกว่าพุทธมนต์คือ คำศักดิ์สิทธิ์ ของพระพุทธเจ้าที่พระสงฆ์สาวกของพระองค์มีสมาธิ จิตอันแน่วแน่สวดพร้อม ๆ กัน เพื่อให้สัมฤทธิ์ตามความหมายแห่ง ถ้อยคำพุทธพจน์ที่นำมาสวดนั้น

ความมุ่งหมายของการสวดพระปริตรหรือปริตตานั้นเป็น
ดังที่อุบาสกอุบาสิกาในประเทศไทยปัจจุบันอาราธนาพระสงฆ์ให้สวด
พระปริตรด้วยคำว่า

“วิปตติปฏิพาหยา สพฺพสมฺปตฺตีสิหฺนียา
สพฺพทุคฺข-ภย-โรคฺ วนาสาชฺช ปริตฺตํ พฺรหฺม มงฺคลํ

ขอนิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลาย สวดพระปริตรซึ่งเป็นมงคล
เพื่อป้องกันความวิบัติ เพื่อได้สมบัติทั้งปวง เพื่อขจัดทุกข์ - ภัย - โรค
ทั้งปวงเถิด”

ดังนั้น วัตถุประสงค์หลักของการสวดพระปริตร จึงมี ๓
ประการคือ

- ประการที่ ๑ เพื่อป้องกันภัยวิบัติทั้งหลาย
- ประการที่ ๒ เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง
- ประการที่ ๓ เพื่อกำจัดทุกข์ภัยและโรคทั้งปวง

รวมความว่าวัตถุประสงค์ในการอาราธนาให้พระสงฆ์สวด
พระปริตรก็คือเพื่อป้องกัน รักษาและกำจัด นั่นคือ ป้องกันไม่ให้
ภัยพิบัติที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น กำจัดสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ว่า
จะเป็นทุกข์โศกโรคภัยให้สิ้นราศปราคไป และกล่าวในทางบวกก็เพื่อ
ให้ได้สิ่งที่ปรารถนาทั้งปวง ถ้าได้มาแล้วก็รักษาไว้ให้ได้

เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการสวดพระปริตรเป็น ๓ ประการ
ดังนี้ พระสงฆ์จึงได้เลือกพระพุทธรูปจากพระไตรปิฎกที่มีเนื้อหา
สอดคล้องกับวัตถุประสงค์มาสวดมนต์ พระสงฆ์ในสังการะยะแรก
อาจจะเลือกบทสวดมนต์ตามใจชอบของแต่ละรูป แต่เมื่อเป็นงาน

พิธีหลวง พระเจ้าแผ่นดินลังกาจึงได้กำหนดให้พระสงฆ์เลือกบทสวดมนต์ที่จะเป็นแบบในพิธีหลวง จึงได้เกิดราชปริตร

เจ็ดตำนานและสิบสองตำนาน

ดังนั้น ราชปริตรหมายถึงบทสวดมนต์ที่ใช้ในงานหลวงหรือพระราชพิธีหรือที่เป็นแบบเป็นแผนที่พระเจ้าแผ่นดินได้ขอให้พระสงฆ์กำหนดขึ้น ราชปริตรในลังกามีอยู่ ๒ แบบด้วยกัน คือแบบที่ ๑ เรียกว่า **จุลราชปริตร** หมายถึงบทสวดมนต์หลวงฉบับเล็ก ในประเทศไทยเรียกว่าเจ็ดตำนาน แบบที่ ๒ เรียกว่า**มหาราชปริตร** หมายถึงบทสวดมนต์หลวงฉบับใหญ่ ในประเทศไทยเรียกว่าสิบสองตำนาน

คำว่า ตำนาน (สะกดด้วย น) มีความหมายว่าเป็นเรื่องเก่าเล่าสืบต่อกันมา แต่ท่านผู้รู้อธิบายว่าที่ถูกควรเขียนว่าตำนาน (สะกดด้วย ณ) ดังที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้เก็บคำว่า ตำนาน หมายถึง ป้องกัน ตำนาน ซึ่งมาจากภาษาบาลีว่า ตามน แปลน ด เป็น ต ในภาษาพูดว่า ตำนาน

เนื่องจากคำว่าตำนาน แปลว่าป้องกัน ตำนาน ว่าโดยความหมายนี้ คำว่า “**ตำนาน**” กับคำว่า “**ปริตร**” มีความหมายเป็นอย่างเดียวกันคือป้องกันหรือตำนาน คำทั้งสองน่าจะใช้แทนกันได้ ดังนั้น คำว่า “**เจ็ดตำนาน**” หมายถึง “**เจ็ดปริตร**” คำว่า “**สิบสองตำนาน**” ก็หมายถึง “**สิบสองปริตร**”

คำว่าปริตรหมายถึงบทสวดมนต์ศักดิ์สิทธิ์ ถ้าเป็นเจ็ดตำนาน ก็คัมภีร์สวด ๗ บทหรือ ๗ ปริตร สิบสองตำนานก็คัมภีร์สวด ๑๒ บท

หรือ ๑๒ ปรีตรนั่นเอง และในวันนี้คณะสงฆ์มอญจะสวดสิบสองปรีตร คือสิบสองตำนาน ซึ่งเรียกวามหาราชปรีตร

เนื้อหาของพระปรีตรเกี่ยวข้องกับการอวยชัยให้พร ไม่มีการสาปแช่งแต่อย่างใด ตรงนี้เองทำให้การสวดพระพุทฺธมนต์ต่างจากการร่ายมนต์ในศาสนาพราหมณ์ ที่มีการสวดคาถาในคัมภีร์พระเวทเป็นแบบไสยศาสตร์ อาจจะมีเรื่องของการสาปแช่งผสมเข้าไป มีการให้ร้ายเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ดังที่ฤาษีชีไพรสาปแช่งท่านผู้นั้นผู้นี้โดยอาศัยคำสวดมนต์ที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่ในพระพุทฺธศาสนา มีรากฐานอยู่ที่ธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทฺธเจ้า จะไม่มีการสาปแช่งในการสวดพระปรีตรซึ่งมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ดังที่ถวายพระพรมา คือเพื่อเป็นการป้องกันรักษาและกำจัด ในมหาราชปรีตรหรือสิบสองตำนานจึงมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทั้งสาม โดยที่พระสงฆ์ลังกาได้คัดเลือกบทสวดมนต์เป็นมหาราชปรีตรแบบลังกา คณะสงฆ์ในประเทศอื่นได้รับราชปรีตรแบบลังกา จึงมีประเพณีการสวดมหาราชปรีตรและจุลราชปรีตรทั้งในลังกา พม่า ไทย มอญ และเขมร ในลักษณะเดียวกัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับความหมายของมหาราชปรีตรหรือสิบสองตำนานนั้น ขอถวายพระพรว่า มีบทสวดมนต์ซ้ำกับเจ็ดตำนานอยู่ ๗ บทหรือ ๗ ปรีตรด้วยกัน และเพิ่มอีก ๕ บทหรือ ๕ ปรีตร จึงเป็นสิบสองปรีตรหรือสิบสองตำนาน ซึ่งมีความหมายในการให้ศีลให้พรป้องกันภัย ดังจะถวายพระพรวิสาขนาโดยย่อ ๆ ดังนี้

มหาราชปรีตรหรือสิบสองตำนาน ประกอบด้วยบทสวดมนต์ ซึ่งพระสงฆ์จะสวดเรียงลำดับไป การสวดมนต์ให้ศีลให้พรหรือการ

สวดให้มีการป้องกันภัยพิบัติทั้งหลายมักจะเกี่ยวข้องกับอำนาจของ เทพดาอารักษ์ ซึ่งมีอยู่มากในบทสวดสิบสองตำนาน เพราะฉะนั้น เมื่อพระภิกษุสงฆ์จะเริ่มสวด จะมีการชุมนุมเทวดาเพื่อให้ท่านมา ช่วยอวยพรและคุ้มครองป้องกัน

การชุมนุมเทวดา

การชุมนุมเทวดาก็เพื่อจะสร้างความศักดิ์สิทธิ์ และเพื่อจะให้ เทพดาอารักษ์ทั้งหลายเมื่อทราบความประสงค์ของการสวดมนต์นั้น ก็จะได้ช่วยกันปกป้องคุ้มครองรักษาผู้ที่พระสงฆ์ได้ตั้งใจสวดมนต์ อวยชัยให้พร ดังนั้น ก่อนที่พระสงฆ์จะเริ่มสวดก็จะมีชุมนุมเทวดา มีบทขัดตำนาน ถ้าเป็นงานหลวง พระสงฆ์รูปหนึ่งมักนั่งอันดับที่ ๒ หรือที่ ๓ ขัดตำนาน คือกล่าวเตือนพระสงฆ์ผู้สวดให้ช่วยแผ่เมตตา อธิษฐานให้พระปริตรช่วยคุ้มครองพระเจ้าแผ่นดิน และตั้งใจสวด พระปริตร ด้วยบทว่า

สรบุข สเสน	สพนรฺง นรินฺท
ปริตตานุกาโว	สทา รกฺขตุติ
ผริตฺวาน เมตตํ	สเมตฺตา ภทฺนฺตา
อวิกฺขิตฺตจิตฺตา	ปริตตํ ภณฺนตุ

“ขอเชิญท่านผู้เจริญทั้งหลาย จงมีเมตตาจิตแผ่เมตตา ว่าขออานุกาพพระปริตรจงคุ้มครองรักษาพระมหากษัตริย์ ผู้เป็นจอมคน พร้อมทั้งราชสมบัติ กับทั้งเสนามาตย์และ พระราชวงศ์ ทุกเมื่อ ขอจงอย่ามีจิตฟุ้งซ่านสวดพระปริตร กันเกิด”

จากนั้นกล่าว “บทชุมนุมเทวดา” ด้วยคาถาดังต่อไปนี้

“สกุเค กาเม จ รูเป คิริสิขรตณฺเฏ จนฺตลิกฺเข วิมานे
 ที่เป รุญฺเจะ จ คาเม ตรูณคหเน เคหวตฺถุมหิ เขตฺเต
 ภูมมา จาญนฺตุ เทวา ขลถลวิสเม ยกฺขคนฺธพพนาคา
 ติฏฺฐนฺตา สนฺติเก ยํ มุนีวรวจํ สาธโว เม สฺสณฺนตุ”

“ขอเชิญเทวดาทั้งหลาย ผู้สิงสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้น
 กามภพด้วย ในชั้นรูปภพด้วย ผู้สิงสถิตอยู่บนยอดเขา และ
 ที่หุบผาด้วย ทั้งที่สิงสถิตอยู่ในวิมานบนอากาศด้วย และ
 ภูมมเทวดาทั้งหลาย ซึ่งสิงสถิตอยู่ในทวีป ในรัฐ ในหมู่บ้าน
 บนต้นไม้ ในป่าช้า ในเห้ายาเรือน และเรือกสวนไร่นา รวม
 ทั้งบรรดายักษ์ คนธรรพ์ และนาคทั้งหลาย ผู้เป็นสาธุชน
 ซึ่งสิงสถิตอยู่ในน้ำ บนบก ณ ที่ลุ่มที่ดอน ที่ใกล้เคียง จงมา
 ชุมนุมกัน ขอเชิญฟังคำของพระมุนีเจ้าผู้ประเสริฐกันเถิด”

แล้วท่านประกาศต่อไปว่า “อมมสฺสวณกาโล อยมภทฺตา”
 สามจบ แปลว่า

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เวลานี้เป็นเวลาฟังธรรม
 ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เวลานี้เป็นเวลาฟังธรรม
 ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เวลานี้เป็นเวลาฟังธรรม”

จากนั้นประธานสงฆ์จึงเริ่มสวดด้วยบทนมัสการพระรัตนตรัย
 คือ นโม ตัสสะ ฯ ตามด้วยไตรสรณคมณ์คือ พุทธฺ สรณฺ คจฺฉามิ
 ต่อด้วยบทสรรเสริญพระพุทฺธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ
 จากนั้นจะเริ่มสวดพระปริตรสิบสองตำนาน ตามลำดับดังนี้

ความสำคัญของบทสวดมนต์

อันดับที่ ๑ **มงคลปริตร** เรียกว่า มงคล ๓๘ ในลักษณะ อวยชัยให้พร เพื่อให้เกิดความสวัสดิสิริมงคลคือด้วยเหตุแห่งความ เจริญ ๓๘ ประการ ตามที่พระสวด

อันดับที่ ๒ **รตนะปริตร** ก็คือการสรรเสริญพระรัตนตรัย ขอลถวายพระพรวิสัยเห็นว่า ลักษณะของพระปริตรจะมี ๒ ประการ เป็นหลัก คือ

(๑) เป็นการตั้งสัตยาธิษฐาน เลือกพระปริตรที่เกี่ยวข้อง กับความจริงอันประเสริฐ คือพระรัตนตรัยหรือชัยชนะขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีต่อกิเลสมารและมารอื่น ๆ จากนั้น ก็จะอธิษฐานว่าด้วยความจริง ด้วยสัจจะอันนี้ ขอให้เป็นพยานภาพ ดลบันดาลให้สัมฤทธิ์สำเร็จตามที่ปรารถนา และป้องกันภัยพิบัติ ทั้งหลาย

(๒) เป็นเรื่องของการแผ่เมตตา แผ่เมตตาในพระสูตร ต่าง ๆ นั้นเพื่อให้เทพดาอารักษ์ ให้สัตว์ร้ายทั้งหลาย ให้ภูตผีปิศาจ ทั้งหลาย ได้รู้สึกระแสบั่นเขี้ยวเหินของเมตตาธรรมแล้วเกิดจิต ที่เมตตาต่อประชาชน ปกป้องคุ้มครอง

เพราะฉะนั้น พระปริตรใน ๑๒ ปริตร จึงมีเนื้อหาใหญ่ ๆ แบ่งออกเป็น ๒ หมวด ดังที่รัตนปริตรนั้น เป็นเรื่องของการตั้ง สัตยาธิษฐานอ้างพระคุณของพระศรีรัตนตรัยว่าประเสริฐอย่างไร และกล่าวเป็นคำสัตย์ว่าประเสริฐแล้วจึงสรุปว่า เอเตน สจฺเจน สุตถิ โหตุ ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดิมีชัยจงมีแก่ท่าน และเมื่อมีการสวดถึงรตนปริตรนี้ จะมีการทำน้ำพระพุทธรูป โดย

พระสงฆ์องค์ต้นจะได้หยดเทียนลงในบาตร โดยอ้างเหตุการณ์ในสมัยพระพุทธเจ้าที่แสดงรตนปริตรหรือรตนสูตรนั้น เกิดจากเหตุการณ์ที่ว่า เมืองเวสาลีเกิดข้าวยากหมากแพง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดทุพภิกขภัย เจ้านครได้กราบอาราธนาสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมพระสงฆ์ให้ไปโปรดที่เมืองเวสาลี เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึงเมืองเวสาลี ฝนก็ตกลงมาชะล้างความไม่สะอาดโรคภัยทั้งหลาย พระพุทธเจ้าได้สอนพระอานนทว่า จงสวดรตนปริตรหรือรตนสูตรนี้ พร้อมทั้งให้พระอานนทนำบาตรศิลาซึ่งใส่น้ำไปพร้อม ๆ กับสวดรตนปริตรไปด้วย พรหมน้ำพระพุทธมนต์นี้ไปรอบ ๆ เมืองเวสาลี ทำให้โรคภัยไข้เจ็บนั้นหายไป นี่จึงเป็นบทสำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ โดยพระจะหยดน้ำตาเทียนลงในน้ำและดับลงเมื่อสวดถึงคำว่า นิพพุติ อีรา ยถามุขทิโป พระอริยสงฆ์นั้นนิพพานดับสนิทเหมือนกับประทีปนี้ จึงดับเทียนและนั่นคือเทียนทำนํ้ามนต์

อันดับที่ ๓ **กรณียเมตตะปริตร** เป็นการแผ่เมตตาให้กับมนุษย์ทั้งหลาย เทพดาทั้งหลาย โดยเฉพาะในการที่พระพุทธเจ้าสอนกรณียเมตตสูตรนั้น เพราะพระสงฆ์สมัยพระพุทธเจ้าไปอยู่ในป่า ถูกภูตผีปีศาจหลอกหลอน พระพุทธเจ้าก็ให้สวดกรณียเมตตสูตรทำให้แผ่เมตตาไปยังวิญญาณร้ายที่มารบกวนเหล่านั้น จนกลับมาเป็นมิตรที่คอยปกป้องรักษา

อันดับที่ ๔ **ขันธะปริตร** เป็นการสวดเพื่อแผ่เมตตาให้สัตว์ทั้งหลาย แผ่เมตตาให้กับบอสรพิษทั้งหลาย ป้องกันพิษร้ายจากสัตว์ต่าง ๆ สัตว์ร้ายทั้งหลายจะได้ไม่มาแผ้วพาน

อันดับที่ ๕ คือ **โมรปริตร** โมรปริตรนั้นในเรื่องชาดก มีนกยูงที่ฉลาดแคล้วจากบ่วงนายพราน เพราะบูชาพระอาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ตก เป็นชาดกของนกยูงโดยเริ่มบูชาพระอาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ตก และตามน้มีสการบูชาพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายด้วย คำสวดนี้จึงทำให้ฉลาดแคล้วจากบ่วงของนายพราน พระพุทธรูปเจ้า จึงสอนให้พระสาวกสวดโมรปริตรนี้

อันดับที่ ๖ **วิฆญะปริตร** เป็นเรื่องนกคุ่มที่ไม่ถูกไฟป่าไหม้ ทั้งที่ไฟป่าลุกลามมาใกล้ เพราะนกคุ่มนี้สวดวิฆญะปริตร สรรเสริญ พระคุณของพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลาย ไฟป่าจึงไม่ได้แผ้วพาน ถอยกลับไป นี่คือการสวดวิฆญะปริตร เพื่อป้องกันภัยพิบัติจากไฟทั้งหลาย

อันดับที่ ๗ **ธัคคะปริตร** เป็นเรื่องของการสวดเพื่อไม่ให้ เกิดความหวาดกลัวหรือเกรงกลัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม

อันดับที่ ๘ **อาฏานาฏิยะปริตร** เกิดจากการที่ท้าว महाराज จตุโลกบาลได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธรูป กราบทูลว่าบรรดาอัครมหาเสนาบดี หรือเสนาบดีทั้งหลาย อมนุษย์ทั้งหลาย ที่นับถือพระพุทธรูปก็ดี ไม่นับถือพระรัตนตรัยก็ดี พวกยักษ์อสูร พวกปีศาจอสูรทั้งหลาย อาจจะไม่พอใจคำสอนของพระพุทธรูปที่สอนให้คนดีมีศีลธรรมจึงลอบมาทำร้ายพระสงฆ์ อาฏานาฏิยะปริตรเป็นการแผ่เมตตาให้ยักษ์ทั้งหลาย นาคทั้งหลาย คนธรรพ์ทั้งหลาย ได้มีเมตตาจิตไม่คิดปองร้ายพระสงฆ์ พระพุทธรูปเจ้าจึงได้นำอาฏานาฏิยะปริตรนี้ มาสอนให้พระสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติกรรมฐานอยู่ในป่าในเขานั่น ได้สวดแผ่เมตตาด้วยบทอาฏานาฏิยะปริตร ซึ่งพระสงฆ์ในเมืองไทยบางครั้ง ก็เลือกเอาอาฏานาฏิยะปริตรมาสวดต่างหา เรียกว่าสวดภาณยักษ์

อันดับที่ ๙ **องคุลิมาลปริตร** เป็นคำอธิษฐานของท่านองคุลิมาล อดีตโจรที่มีชื่อเสียง แม้จะเป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านบวชเป็นพระมาบิณฑบาตก็ไม่มีใครใส่บาตรเพราะจำได้ว่าคือมหาโจรเอาก่อนอิฐปาจนศรีษะแตก เริ่มต้นด้วยคำว่า ยโตหัง ภคินี โดยใจความ ท่านองคุลิมาลได้อธิษฐานว่า น้องหญิงตั้งแต่เราเกิดใหม่ในชาติของพระอริยเจ้าไม่เคยมีเจตนาจะฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเลย ขอให้สัจจอธิษฐานนี้จงดลบันดาลให้เด็กที่อยู่ในภพภวนั้นได้คลอดปลอดภัยด้วยเถิด ปรากฏว่า องคุลิมาลปริตรนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ด้วยสัจจอธิษฐานขององคุลิมาล จึงเป็นที่นิยมสวดตั้งแต่นั้นมา

อันดับที่ ๑๐ **โพฆณกะปริตร** คือโพฆณคัมภีร์โพฆณกะปริตรนี้ปรากฏว่ามีความศักดิ์สิทธิ์พระพุทธเจ้าทรงทราบว่ามีคนคลานะอาพาธไม่สบายสวดโพฆณคัมภีร์ให้ฟัง พระพุทธเจ้าสวดเอง ปรากฏว่าพระโมคคัลลานะก็หายอาพาธ ท่านพระมหากัสสปะอาพาธ พระพุทธเจ้าสวดโพฆณคัมภีร์ให้ฟังก็หายจากอาพาธ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงประจักษ์ ก็ทรงให้พระเถระสวดโพฆณคัมภีร์ถวายก็หายจากการอาพาธ เพราะฉะนั้น จึงได้ชื่อว่าโพฆณกะปริตรนี้เป็นมนต์โอสถที่รักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วย และเป็นประเพณีที่นิยมสวดกันมาจนถึงปัจจุบัน

อันดับที่ ๑๑ **อภยะปริตร** เป็นเรื่องของความไม่มีเวรไม่มีภัย โดยเฉพาะแบ่งออกเป็นตอน ๆ ก็คือตอนแรกขอสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายบาปเคราะห์ทั้งหลายอย่าได้มาแผ้วพาน ตอนที่สองเป็นเรื่องของการส่งเทวดาที่อัญเชิญมาขอให้กลับไปด้วยสวัสดิมงคล อันนี้ก็จะเป็นการรักษาคัมภีร์

อันดับที่ ๑๒ **ขยะปริตร** เป็นการอัญชัยชนะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่มีต่อพระยามาร ณ ที่เหนือโพธิบัลลังก์ ในวันตรัสรู้นั้นมาตั้งสัจจะอธิษฐานว่า เอวํ ตวํ วิชโย โหหิ ขยสฺส ขยมงฺคเล โส สา เต อตฺถลหุโธ อตฺถลหุตา .. อโรคา สุปิตา โหถ พระพุทธเจ้าชนะมารอย่างไร ขอท่านทั้งหลายจงมีชัยชนะเช่นนั้น เหมือนกัน ที่เรามาสดขยັນโตหรือขยมงคฺลกา เริ่มต้นด้วยคำว่า มหาการุณโก นาโถ เป็นต้น

ดังถวายพระพรมานี้เป็นสิบสองตำนานโดยย่อ มีความหมายตั้งสัจจอธิษฐานและเป็นการแผ่เมตตาพระปริตรจะมีอานุภาพ พระอรหันตอาจารย์อธิบายว่า พระผู้สวดจะต้องมีจิตแน่วแน่มิสมานิ อวิกฺขิตฺตจิตฺตา คือจิตที่ไม่วอกแวกและมีเมตตาเป็นปุเรจาริกคือ ตั้งเมตตาจิตเป็นเบื้องหน้า สวดเพื่อสงเคราะห์ให้อนุเคราะห์มิได้สวด โดยเห็นแก่ลาภ จึงทำให้พระพุทธรูปนั้นศักดิ์สิทธิ์ คือตั้งเมตตาจิต เป็นบรรทัดฐาน จะสำเร็จอานุภาพตามพระปริตรที่สวด

ในส่วนของผู้ฟังนั้นต้องมีความบริสุทธิ์ เพราะฉะนั้น ก่อนจะสวดพระปริตรมักจะนิยมให้สมาทานศีล ให้ตั้งศรัทธา ในคัมภีร์ มลีนทปฺปหาทํานพระนาคเสนกล่าวว่า การสวดพระปริตรจะไม่บรรลุผล ไม่มีเดช ถ้าไม่มีศรัทธา ทั้งผู้สวดและผู้ฟัง เพราะฉะนั้น ศรัทธา จึงเป็นธรรมที่สำคัญ ความหมายของพระปริตรที่พระพุทธเจ้า ทรงสอนก็เป็นการสอนธรรมอยู่ในตัว ทั้งผู้สวดและผู้ฟังมีศรัทธา มีพลังจิตแน่วแน่วไปในทางทิศเดียวกันก็จะสำเร็จตามความหมายของพระปริตรที่พระสงฆ์ได้นำมาสาธยาย หรือสวดพร้อมกันด้วยกระแส

จิตที่เป็นหนึ่งเอกัคคตา เป็นสมาธิและถ่ายทอดอยู่ในน้ำพระพุทมนต์
เมื่อสวด รตนสูตร

เพราะฉะนั้น ในโอกาสต่อไป พระสงฆ์ทั้งนั้นจะได้บำเพ็ญ
จิตภาวนาสวดมหาราชปริตรด้วยเมตตาจิต สมาธิจิต เพื่อทำน้ำ
พระพุทมนต์ เพื่อถวายสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์
ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

ประวัติและการพัฒนาการ

วิทยาเขตขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติและพัฒนาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์
(อาจ อาสภมहाเถร)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ พระราชสารเวที เจ้าอาวาสวัดธาตุพระอารามหลวง (ในขณะนั้น) มีความประสงค์ที่จะให้จัดตั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเสนอเรื่องไปยังมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการสนับสนุนของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมहाเถร)

นายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในขณะนั้น และสภามหาวิทยาลัย ได้มีมติอนุมัติให้จัดตั้งเป็นวิทยาเขตขอนแก่น เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๒๘ ตามหนังสือที่ ๗๑๔/๒๕๒๘ ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๘ ลงนามโดย พระมหานคร เขมปาลี เลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำแหน่ง ในขณะนั้น โดยใช้ชื่อเป็นทางการว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตขอนแก่น”

ต่อมา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีคำสั่งที่ ๘ ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๙ แต่งตั้งให้ **พระราชสารเวที** เป็นผู้รักษาการตำแหน่ง รองอธิการบดีหัวหน้าวิทยาเขตขอนแก่น และแต่งตั้งให้ **พระมหาไสวิทย์ โกวิท** เป็นผู้รักษาการตำแหน่งคณบดีคณะพุทธศาสตร์ จึงได้ดำเนินการเปิดภาคการศึกษาครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๙ ใน คณะพุทธศาสตร์ สาขา วิชาเอกศาสนา มินิสิต รุ่นแรกจำนวน ๒๑ รูป

ลำดับเหตุการณ์สำคัญของวิทยาเขตขอนแก่น

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ ขออนุมัติขยายเขตการศึกษาระดับวิทยาลัยสงฆ์ ตั้งอยู่วัดศรีวิชัยวนาราม ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เปิดดำเนินการสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (ภาษาไทย) มีนิสิตรุ่นแรกจำนวน ๓๕ รูป

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ ขออนุมัติขยายเขตการศึกษาระดับห้องเรียน ตั้งอยู่วัดบูรพาภิราม (พระอารามหลวง) ถนนผดุงพานิช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เปิดดำเนินการสาขาวิชาศาสนาปริชญา มีนิสิตรุ่นแรก จำนวน ๔๙ รูป ต่อมาปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ ย้ายมาตั้งที่วัดสระทอง ถนนหายไทรก ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้รับอนุมัติให้เปิดดำเนินการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา จัดตั้งห้องเรียนบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น เบื้องต้นเปิดการเรียนการสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับบรรพชิต

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ สภาวิทยาเขตขอนแก่น ในคราวประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗ ได้มีมติให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น จัดตั้งสถานีวิทยุสถาบัน ขนาด ๑ กิโลวัตต์ เพื่อภารกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ภาค ๙ โดยให้ชื่อสถานีวิทยุว่า “สถานีวิทยุกระจายเสียงพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น” ระบบ F.M. คลื่น 101.75 MHz.

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ขอนุนุมัติขยายเขตการศึกษาระดับหน่วย
วิทยบริการ ตั้งอยู่เลขที่ ๕๗๗ วัดอภิสัทธี ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด
อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม เปิดดำเนินการสาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มีนิสิตรุ่นแรกจำนวน ๔๑ รูป และปีเดียวกันขอนุนุมัติ
ขยายเขตการศึกษาระดับศูนย์การศึกษา ตั้งอยู่ที่วัดกลาง (พระอาราม
หลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จัดการ
ศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริการกิจการคณะสงฆ์

ปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ วิทยาเขตขอนแก่น ได้ขยายที่ทำการจาก
วัดธาตุ พระอารามหลวง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัด
ขอนแก่น มาตั้งอยู่ ณ เลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๑ ถนนขอนแก่น-น้ำพอง ตำบล
โคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม
ปีพุทธศักราช ๒๕๕๐

ปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเปิดป้ายมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานแห่งใหม่ของ
วิทยาเขตขอนแก่น ในวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๐

ปีพุทธศักราช ๒๕๕๒ ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา และให้เปิดสอนได้ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๒ เป็นต้นไป

ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ ห้องเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ย้ายที่ทำการจากวัดสระทอง ถนนหายโศรก ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มาตั้งอยู่ที่บ้านท่าเยี่ยม หมู่ที่ ๔ ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ วิทยาลัยสงฆ์เลย ได้ย้ายที่ทำการจากวัดศรีวิชัยนาราม ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย มาตั้งอยู่ที่ ๑๑๙ หมู่ ๕ ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๓

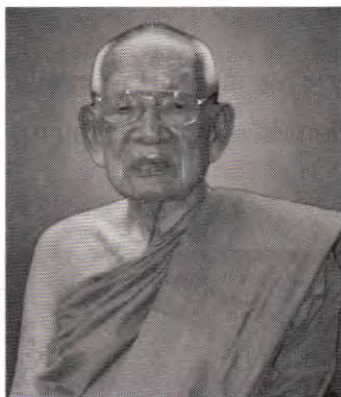
ปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ จัดตั้งศูนย์ภาษา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอาเซียน และศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาอาเซียน และ

พระธรรมโกศาจารย์^๑, ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เดินทางมาเปิดป้ายศูนย์ภาษา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอาเซียน และศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕ อย่างเป็นทางการ สำหรับศูนย์ภาษา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอาเซียน ได้ดำเนินการเปิดการเรียนการสอน ๘ ภาษา คือ ๑. ภาษาอังกฤษ สำหรับนิสิตโดยทั่วไป ๒. ภาษาไทย สำหรับนิสิตต่างชาติที่มาศึกษาในวิทยาเขตขอนแก่น ๓. ภาษาลาว สำหรับนิสิตที่สนใจโดยทั่วไป ๔. ภาษาธรรม-ไทยน้อย สำหรับนิสิตทั่วไปเพื่อรักษาและค้นคว้าคัมภีร์โบราณอาณ ๕. เวียดนาม สำหรับนิสิตทั่วไป ๖. ภาษาจีน สำหรับนิสิตโดยทั่วไป ๗. ภาษากัมพูชา สำหรับนิสิตทั่วไป

^๑ ปัจจุบัน พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

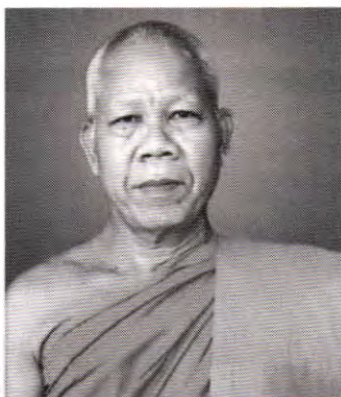
ลำดับรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

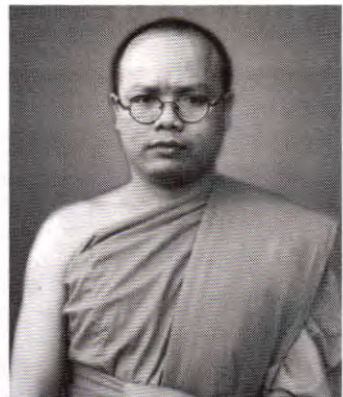
รูปที่ ๑
พระธรรมวิสุทธิอาจารย์
พ.ศ. ๒๕๒๙ - ๒๕๔๑

รูปที่ ๒
พระครูปริยัติสารเมธี
พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๒

รูปที่ ๓
พระครูสุเทพสารคุณ
พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๕
(ปัจจุบัน พระราชประสิทธิ์คุณ)

รูปที่ ๔
พระโสมณพัฒนบัณฑิต
พ.ศ. ๒๕๔๕ - ปัจจุบัน

พัฒนาการด้านอาคารสถานที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ณ ที่ทำการปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารเพื่อรองรับการจัดการศึกษา จำนวน ๗ อาคาร ดังนี้

๑. อาคาร ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

๒. อาคารหอสมุดสารสนเทศ สมเด็จพระพุฒาจารย์
(เกี่ยว อุปเสณมหาเถร)

๓. อาคารพิมลธรรมวรณิสสรอุทิศ

๔. อาคารหอประชุมเฉลิมพระชนมพรรษา ๔๐ พรรษา

๕. อาคารสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร)
(อาคารอเนกประสงค์)

๖. กุฏิรับรองพระพรหมสิทธิ (ธงชัย สุขญาโณ)

๗. อาคารหอฉันพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น
เปิดรับสมัครผู้สนใจเข้าศึกษาในหลักสูตรสาขาต่าง ๆ ดังนี้

๑. หลักสูตรระดับประกาศนียบัตร

เปิดสอน ๑ หลักสูตร

๑. หลักสูตรประกาศนียบัตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒. หลักสูตรระดับปริญญาตรี

เปิดสอน ๖ สาขาวิชา ดังนี้

๑. สาขาวิชาปรัชญา
๒. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
๓. สาขาวิชาสังคมศึกษา
๔. สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
๕. สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
๖. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

๓. หลักสูตรระดับปริญญาโท

เปิดสอน ๔ สาขาวิชา

๑. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
๒. สาขาวิชาปรัชญา
๓. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
(สำหรับพระภิกษุและคฤหัสถ์)
๔. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
(สำหรับพระภิกษุและคฤหัสถ์)

๔. หลักสูตรระดับปริญญาเอก

เปิดสอน ๒ สาขาวิชา

๑. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๒. สาขาวิชาปรัชญา

รับสมัครระหว่าง ๑ กุมภาพันธ์ - ๒๐ พฤษภาคม ของทุกปี

ติดต่อสอบถามได้ที่

กลุ่มงานทะเบียนและวัดผล, สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
เลขที่ ๓๐ หมู่ ๑ ตำบลโคกสี อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทร. ๐-๔๓๒๘-๓๕๔๖-๗ ต่อ ๑๓๓

โทรสาร ๐-๔๓๒๘-๓๓๕๙
